

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**PATENT LİSANSI SÖZLEŞMESİNDE TARAFLARIN
HUKUKİ DURUMU**

Tuğçe KILIÇ

Danışman

Doç. Dr. Ahmet TÜRK

2008

Yemin Metni

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**Patent Lisansı Sözleşmesinde Tarafların Hukuki Durumu**” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

01/09/2008

Tuğçe KILIÇ

YÜKSEK LİSANS TEZ SINAV TUTANAĞI

Öğrencinin

Adı ve Soyadı : Tuğçe KILIÇ
Anabilim Dalı : Özel Hukuk
Programı :
Tez Konusu : Patent Lisansı Sözleşmesinde Tarafların Hukuki Durumu
Sınav Tarihi ve Saati :

Yukarıda kimlik bilgileri belirtilen öğrenci Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün tarih ve sayılı toplantısında oluşturulan jürimiz tarafından Lisansüstü Yönetmeliği'nin 18. maddesi gereğince yüksek lisans tez sınavına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini dakikalık süre içinde savunmasından sonra jüri üyelerince gerek tez konusu gerekse tezin dayanağı olan Anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin,

BAŞARILI OLDUĞUNA O OY BİRLİĞİ O
DÜZELTİLMESİNE O* OY ÇOKLUĞU O
REDDİNE O**
ile karar verilmiştir.

Jüri teşkil edilmediği için sınav yapılamamıştır. O***
Öğrenci sınava gelmemiştir. O**

* Bu halde adaya 3 ay süre verilir.
** Bu halde adayın kaydı silinir.
*** Bu halde sınav için yeni bir tarih belirlenir.

Tez burs, ödül veya teşvik programlarına (Tüba, Fulbright vb.) aday olabilir. Evet O
Tez mevcut hali ile basılabilir. O
Tez gözden geçirildikten sonra basılabilir. O
Tezin basımı gerekliliği yoktur. O

JÜRİ ÜYELERİ

İMZA

..... Başarılı Düzeltme Red

..... Başarılı Düzeltme Red

..... Başarılı Düzeltme Red

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Patent Lisansı Sözleşmesinde Tarafların Hukuki Durumu

Tuğçe KILIÇ

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Özel Hukuk Ana Bilim Dalı

Lisans sözleşmesi, fikri ve sınaî mülkiyet alanındaki gayri maddi bir hakkın, hak sahibi tarafından üçüncü kişilere kullandırılması amacını güden bir sözleşmedir. Lisans sözleşmesi ekonomik ve hukuki bakımdan son derece önemli bir sözleşme olmasına rağmen, henüz yasal bir zemine oturtulmamıştır. İnceleme konumuz olan patent lisansı sözleşmesine ise 551 sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’de yer verilmiştir. Ancak buradaki düzenleme, patentten doğan hakların lisans sözleşmesine konu olabileceğini belirtmekte ve buna ilişkin bazı kurallar öngörmektedir. Dolayısıyla patent lisansı sözleşmesinin hukuki nitelik bakımından isimsiz bir sözleşme olduğunu ifade etmek mümkündür.

Patent lisansı sözleşmesi, lisans verenin, patentten doğan haklarının kullanımı konusunda lisans alanı yetkilendirdiği bir sözleşmedir. Lisans veren, yaratıcı zekâsını kullanarak meydana getirdiği patentli buluşu lisans alanın yararlanmasına sunarak gelir elde etmekte; lisans alan ise kullandığı teknoloji sayesinde, birçok bakımdan rakipleri karşısında üstün bir konuma kavuşmaktadır. Karşılıklı çıkarlar dengesinin gözetildiği patent lisansı sözleşmesi, taraflar arasında sürekli bir borç ilişkisi kurmaktadır. Bu hukuki ilişkide tarafların yükümlülükleri büyük bir önem taşımaktadır.

Patent lisansı sözleşmesinde lisans verenin en temel yükümlülüğü, sahip olduğu patent hakkını lisans alanın kullanımına sunmak ve bu kullanımın gerektiği şekilde gerçekleşmesini sağlamaktır. Böylece lisans veren, hakkının kullanılmasını yasaklama yetkisini lisans alana karşı ileri süremeyecektir. Lisans alan ise patentli buluştan yararlanmasının karşılığı olarak lisans verene

uygun bir bedel ödeme yükümlülüğü altındadır. Bununla birlikte patent lisansı sözleşmesi, günümüzün teknik ve ekonomik koşulları altında, bu denli basit bir hukuki ilişki olarak değerlendirilemez. Taraflar yaptıkları sözleşmede gerek sözleşmenin yapılış amacından gerekse aralarındaki güven ilişkisinden kaynaklanan çok çeşitli yükümlülükler öngörmektedirler.

Anahtar Kelimeler:

- 1- PATENT 2- LİSANS SÖZLEŞMESİ 3- TEKNOLOJİ
4- SÜREKLİ BORÇ İLİŞKİSİ 5- KARŞILIKLI YÜKÜMLÜLÜKLER**

ABSTRACT

Master Thesis

Legal State of Sides in Patent License Agreements

Tuğçe KILIÇ

Dokuz Eylul University

Institute of Social Sciences

Department of Private Law

License agreement pursues the right given by the owner of a non-materialistic right in intellectual and industrial possession to be used by third persons. Although license agreement is important for both economical and legal perspectives, yet it is not based on legal ground. As our research subject, patent license agreement is arranged by the 551 numbered “Protection of Patent Rights” oriented decree-law rule of law. However, this legislation implies the rights which are based on patents can be subjected to license agreements and projects some related rules. Consequently, we can express the patent license agreement as a nameless agreement according to legal background.

Patent license agreement is a kind of an agreement that, license grantor authorizes the license recipient in the usage of the rights which are based on patents. License grantor makes income by opening the patent of his invention to the benefit of the license recipient and license recipient gains an advantage against its rivals by the technology it is used. Patent license agreements in which mutual benefits are protected, establishes a continuous debt relationship between sides.

In patent license agreement, license grantors’ primary responsibility is to present and control the usage of the license by the license recipient. By this way, license grantor does not have the authorization to ban the usage of the license by the license recipient. Moreover, license recipient is under the responsibility of paying an appropriate price for benefiting a patented invention. Furthermore, patent license agreement, can not be evaluated as such a simple legal relationship in today’s technical and economical circumstances. Sides foreseen

many varying responsibilities from many aspects such as the purpose of the agreement and mutual trust relationship among each other in the agreement that they contracted.

Keywords:

**1-PATENT 2-LICENSE AGREEMENT 3- TECHNOLOGY
4-CONTINUOUS DEBT RELATIONSHIP 5- MUTUAL
RESPONSIBILITIES**

İÇİNDEKİLER

PATENT LİSANSI SÖZLEŞMESİNDE TARAFLARIN HUKUKİ DURUMU.....	i
YEMİN METNİ.....	ii
YÜKSEK LİSANS TEZ SINAV TUTANAĞI.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	viii
KISALTMALAR.....	xi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM PATENT LİSANSI SÖZLEŞMESİ İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

§ 1 PATENT LİSANSI SÖZLEŞMESİ KAVRAMI.....	3
I. GENEL OLARAK LİSANS SÖZLEŞMESİ.....	3
II. PATENT LİSANSI SÖZLEŞMESİNİN KONUSU.....	5
A. Genel Olarak.....	5
1. Patent.....	7
a. Genel Olarak.....	7
b. Buluş.....	9
2. Patent Verilebilirlik Şartları.....	10
a. Yenilik.....	11
b. Tekniğin Bilinen Durumunun Aşılması.....	12
c. Sanayiye Uygulanabilir Olma.....	12
3. Patent Verilemeyecek Konular ve Buluşlar.....	13
4. Patent Hakkının Hukuki Niteliği.....	15
B. Patent Lisansı Sözleşmesinin Kapsamı.....	17
III. PATENT LİSANSI SÖZLEŞMESİNİN HUKUKİ NİTELİĞİ.....	19
A. Genel Olarak.....	19
B. Lisans Sözleşmesinin Borçlar Hukuku'ndaki Yeri.....	20
1. İsimsiz(Atipik) Bir Sözleşme Olması.....	20
2. Sürekli Borç İlişkisi Kuran Bir Sözleşme Olması.....	24
3. Kural Olarak İvazlı ve Tam İki Tarafa Borç Yükleyen Bir Sözleşme Olması.....	25
C. Lisans Hakkının Hukuki Niteliği.....	27
1. Aynı Hak Teorisi.....	27
2. Mutlak Hak Teorisi.....	29
3. Şahsi Hak Teorisi.....	31
4. Teorilerin Değerlendirilmesi.....	32
IV. PATENT LİSANSI SÖZLEŞMESİNİN BENZER SÖZLEŞMELERLE KARŞILAŞTIRILMASI.....	36
A. Adi Kira ve Hâsılat Kirası Sözleşmesi.....	36
B. Satım Sözleşmesi.....	38
C. Adi Şirket Sözleşmesi.....	39
D. İntifa Hakkı ve İntifa Sözleşmesi.....	41

§ 2	PATENT LİSANSI SÖZLEŞMESİNİN TÜRLERİ	43
I.	GENEL OLARAK	43
II.	LİSANSTAN DOĞAN HAKKIN İÇERİĞİNE GÖRE YAPILAN AYRIM ...	44
A.	Basit Lisans	44
B.	İnhisari Lisans	45
III.	TARAF İRADELERİNİN ETKİLİ OLUP OLMAMASINA GÖRE YAPILAN AYRIM	49
A.	İsteğe Bağlı Lisans	49
B.	Zorunlu Lisans	49

İKİNCİ BÖLÜM
PATENT LİSANSI SÖZLEŞMESİNİN TARAFLARI, KURULMASI,
HÜKÜMLERİ VE SONA ERMESİ

§ 3	PATENT LİSANSI SÖZLEŞMESİNİN TARAFLARI VE KURULMASI	54
I.	TARAFLARI	54
A.	Asıl Lisans Sözleşmesinde	54
B.	Alt Lisans Sözleşmesinde	55
II.	KURULMASI	58
A.	Tarafların Anlaşması	58
B.	Sözleşmenin Şekli ve Tescili	61
C.	Sözleşmenin Geçerliliği	64
D.	Lisans Verme Teklifi	66
§ 4	PATENT LİSANSI SÖZLEŞMESİNDE TARAFLARIN YÜKÜMLÜLÜKLERİ	70
I.	LİSANS VERENİN YÜKÜMLÜLÜKLERİ	70
A.	Genel Olarak	70
B.	Patentten Doğan Hakları Lisans Alanın Kullanımına Sunma Yükümlülüğü	71
1.	Patent Hakkının Varlığı ve Geçerliliği	71
a.	Patent Alınmadan Önce Lisans Sözleşmesinin Yapılması	72
b.	Lisans Sözleşmesi Yapıldıktan Sonra Patent Hükümsüzlüğüne Karar Verilmesi	75
2.	Patent Hakkının Teknik Nitelikleri	79
C.	Lisans Alanın Patentten Doğan Hakları Gereği Gibi Kullanmasını Sağlama Yükümlülüğü	83
1.	Lisans Verenin Fiilleri	84
2.	Üçüncü Kişilerin Fiilleri	87
D.	Teknik Gelişme ve İyileştirmeleri Lisans Alana Bildirme Yükümlülüğü	88
E.	Lisans Verenin Diğer Yükümlülükleri	92
II.	LİSANS ALANIN YÜKÜMLÜLÜKLERİ	93
A.	Lisans Bedelini Ödeme Yükümlülüğü	93
1.	Genel Olarak	93
2.	Lisans Bedelini Belirleme Yöntemleri	96
3.	Lisans Bedelinin Ödenmesine İlişkin Sorunlar	100
B.	Sözleşme Konusu Patent Kullanma Yükümlülüğü	102

C. Sözleşmede Öngörülen Kullanım Tarzı ve Şekline Riayet Etme Yükümlülüğü	108
D. Lisans Alanın Diğer Yükümlülükleri.....	110
E. Lisans Alanın Yargılama Hukukundaki Durumu	114
§ 5 PATENT LİSANSI SÖZLEŞMESİNİN SONA ERMESİ	119
I. KARARLAŞTIRILAN SÜRENİN DOLMASI.....	119
II. SÖZLEŞMENİN FESHİ.....	121
III. SÖZLEŞMEDEN DÖNME	124
IV. TARAFLARDAN BİRİNİN ÖLÜMÜ VEYA İFLÂSI.....	126
SONUÇ.....	128
K A Y N A K Ç A	134

KISALTMALAR

a.g.e.	: adı geçen eser
a.g.m.	: adı geçen makale
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
Batider	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
bkz.	: bakınız
BK	: Borçlar Kanunu
C.	: Cilt
dn.	: dipnot
E.	: Esas
HD.	: Hukuk Dairesi
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
İBD.	: İstanbul Barosu Dergisi
İBK	: İçtihadı Birleştirme Kararı
İÜHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K.	: Karar
karş.	: karşılaştırınız
KHK	: Kanun Hükümünde Kararname
m.	: madde
MK	: Medeni Kanun
RG	: Resmi Gazete
S.	: Sayı
s.	: sayfa
ss.	: sayfalar
T.	: Tarih
Tasarı	: Patent ve Faydalı Model Kanunu Tasarısı
v.d.	: ve devamı
Y.	: Yargıtay
YD.	: Yargıtay Dergisi
YKD	: Yargıtay Kararları Dergisi

GİRİŞ

Gayri maddi mal, yaratıcı insan zekâsının ürünü olan, üzerinde cisimlendiği maddi maldan ayrı bir hukuki varlığa ve ekonomik değere sahip mal¹ olarak tanımlanabilir. Zaman içinde gayri maddi mallar üzerinde hak sahipliği tanınmış ve bu haklar özel hükümlerle koruma altına alınmıştır.² Fikir ve sanat eserleri üzerindeki haklar ile sınaî haklar, gayri maddi mallar üzerindeki hakların iki görünüm şeklidir.

Hem hukuki hem de ekonomik açıdan büyük önem taşıyan gayri maddi hakların, hak sahibinden başka kişilerce de kullanılması, çağdaş ticari yaşamın bir gereği olarak ortaya çıkmaktadır. Zira fikir ürünleri, ekonomik düzen içerisinde gelir getiren bir veri haline gelmiş; bu ürünlerden başka kişileri de yararlandırma amacını güden sözleşmeler, karşılıklı çıkarlar dengesi üzerine oturtulmuştur. İşte lisans sözleşmesi ile amaçlanan, ekonomik değeri olan gayri maddi hakkın, hak sahibince, kural olarak bir bedel karşılığında, kısmen veya tamamen bir başka kişinin kullanımına sunulmasıdır.³

Bu çalışma çerçevesinde, gayri maddi haklar içinde yer alan sınaî haklardan patent hakkının lisans sözleşmesine konu olması ele alınacaktır. 551 sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname⁴ ile bu Kanun Hükmünde Kararnamenin Uygulama Şeklini Gösterir Yönetmelik⁵ konuya ilişkin hukuki düzenlemeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışmada bu düzenlemelerin yanı sıra Patent ve Faydalı Model Kanunu Tasarısına da yeri geldikçe değinilecektir.

Çalışma iki bölümden oluşmaktadır. “Patent Lisansı Sözleşmesi İle İlgili Genel Bilgiler” başlığını taşıyan ilk bölümde, genel olarak lisans sözleşmesi kavramı üzerinde durulacak, ardından patent lisansı sözleşmesinin konusunu oluşturan patent hakkına ve sözleşmenin kapsamına ilişkin açıklamalarda bulunulacaktır. Patent

¹ EREL, Şafak N., **Türk Fikir ve Sanat Hukuku**, Yenilenmiş 2. Bası, Ankara 1998, s.4; GÜNEŞ, Gülsen, **Türk Hukukunda Entelektüel Sınaî Haklar ve Vergilendirilmesi**, İstanbul 1997, s.6

² OKTAY ÖZDEMİR, Saibe, **Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Rekabet Hukuku Düzenlemelerinin Lisans Sözleşmelerine Uygulanması**, İstanbul 2002, s.1; AYDINCIK, Şirin, **Fikri Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri**, İstanbul 2006, s.1

³ ORTAN, Ali Necip, **Patent Lisansı Sözleşmesi**, Ankara 1979, s.2

⁴ RG 27.06.1995, S.22326

⁵ RG 05.11.1995, S.22454

lisansı sözleşmesinin hukuki niteliği, bu çerçevede lisans sözleşmesinin Borçlar Hukuku'ndaki yeri, patent hakkının ve lisans hakkının hukuki niteliği ile patent lisansı sözleşmesinin benzer sözleşmelerle karşılaştırılması, ilk bölümde ele alınacak konular arasındadır. Patent lisansı sözleşmesinin türleri incelenerek çalışmanın birinci bölümü sona erdirilecektir.

“Patent Lisansı Sözleşmesinin Kurulması, Hükümleri ve Sona Ermesi” başlığını taşıyan ikinci bölümde ilk olarak sözleşmenin taraflarına değinilecektir. Daha sonra patent lisansı sözleşmesinin kurulmasına, şekline, geçerliliğine ve lisans verme teklifine ilişkin açıklamalar yapılacaktır. Patent lisansı sözleşmesinde tarafların yükümlülükleri, çalışmada ağırlıklı olarak incelenecek konuyu oluşturmaktadır. Bu çerçevede ilk önce lisans verenin, ardından lisans alanın yükümlülükleri üzerinde durulacaktır. Lisans alanın yargılama hukukundaki durumu ele alındıktan sonra patent lisansı sözleşmesinin sona ermesine değinilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

PATENT LİSANSI SÖZLEŞMESİ İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

§ 1 PATENT LİSANSI SÖZLEŞMESİ KAVRAMI

I. GENEL OLARAK LİSANS SÖZLEŞMESİ

Günümüzde uluslararası bir anlam kazanmış olan ve “yetkili kılmak, izin vermek” anlamına gelen lisans sözcüğü, etimolojik kökenini Latince “licare” kelimesinde bulmaktadır.⁶ Lisans sözcüğü kavramsal olarak lisans alanın sahip olduğu yetkilerin tamamını, başka bir deyişle lisans alanın tüm hukuki durumunu ifade eder.⁷

Lisans vermek, sahip olunan bir fikri mülkiyet hakkının kullanımını konusunda bir başkasına müsaade etmek anlamına gelir. Ancak bu kavram yaygın olarak, sınaî ve ticari mülkiyet alanında yer alan gayri maddi bir haktan yararlanma yetkisinin, sözleşme ile üçüncü kişilere verilmesi anlamında kullanılmaktadır.⁸ Bu çerçevede gerek kanunen özel olarak korunan marka,⁹ patent, endüstriyel tasarım¹⁰ gibi sınaî haklar, gerekse genel hukuk kuralları (BK m.41 v.d., TTK m.56 v.d.) ile korunan gayri maddi değerler,¹¹ “*lisans sözleşmesi*” aracılığıyla üçüncü kişilerin kullanımına sunulabilmektedir.¹²

Lisans sözleşmesi ile lisans konusu üzerinde işlem yapmaya yetkili bir hukuk sujesi, hakkının kısmen ya da tamamen kullanımını için bir başka kişiye izin

⁶ ORTAN, **a.g.e.**, s.37; OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.9; ÖZEL, Çağlar, **Marka Lisansı Sözleşmesi**, Ankara 2002, s.42; AYDINCIK, **a.g.e.**, s.44; ONGAN, Burak, **Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmelerinde Tarafların Hukuki Durumu**, Ankara 2007, s.17, Sözcük, Almanca “lizenz”, İngilizce ve Fransızca “licence”, Amerikan İngilizcesinde “license”, İtalyanca “licenza”, İspanyolca “licencia”, Rusça “licensii” olmak üzere pek çok dilde kullanılmaktadır.

⁷ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.9; AYDINCIK, **a.g.e.**, s.45; ONGAN, **a.g.e.**, s.17

⁸ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.9; AYDINCIK, **a.g.e.**, s.45; ONGAN, **a.g.e.**, s.17. Lisans hakkının sözleşme dışı yollarla elde edilmesi de mümkündür. Bu konuda bkz. OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.10

⁹ 556 Sayılı Markaların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, RG 27.06.1995, S. 22326

¹⁰ 554 Sayılı Endüstriyel Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, RG 27.06.1995, S. 22326

¹¹ Bunlar, üzerinde mutlak bir hakka değil de fiili bir tekel durumuna sahip olunabileceği kabul edilen know-how (üretim sırrı, bilgi, tecrübe) ile mal ve hizmetleri tanıtıcı unsurlardır (OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.31). Know-how kavramı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. BAŞ, Mustafa, **Teknik Bilgi (Know-How) Lisans Sözleşmesi**, Ankara 2000, s.31 v.d.

¹² OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, ss.30-31

vermektedir.¹³ Bu tür sözleşmelerde lisans alana sadece kullanma yetkisi tanınmakta; lisans konusu gayri maddi hak lisans verenin malvarlığında kalmaya devam etmektedir. Dolayısıyla lisans sözleşmesinde lisans konusu hakkın mülkiyetinin kısmen de olsa lisans alana devri söz konusu olmamaktadır.¹⁴

Lisans sözleşmesi, taraflarını lisans veren ve lisans alanın oluşturduğu, tam iki tarafa borç yükleyen, sürekli edim doğuran bir sözleşmedir.¹⁵ Bu sözleşmede, lisans verenin lisans alana sözleşme konusunu kullandırma borcu, karakteristik edimi oluşturmaktadır.¹⁶ Daha önce de değinildiği gibi lisans sözleşmesinin konusunu hem kanunen özel olarak korunan sınaî haklar hem de yürürlükteki hukukun düzenlemediği, ancak genel hükümlerle korunan gayri maddi değerler oluşturabilmektedir. İlk durumda lisans verenin asli yükümlülüğü, lisans alanın sözleşme konusu hakkı sözleşmede belirlenen kapsamda kullanmasını sağlamak, bu çerçevede, hakkının kullanılmasını yasaklama yetkisini lisans alana karşı ileri sürmemektir.¹⁷ İkinci durumda ise sözleşme konusu bilgi ve deneyimleri açıklama, bildirme ve öğretme borcu, lisans verenin asli yükümlülüğü olarak karşımıza çıkmaktadır.¹⁸ Lisans alanın sözleşmedeki asli yükümlülüğü de, lisans konusunu kullanması karşılığında önceden kararlaştırılan bedeli lisans verene ödemektir.¹⁹

Bununla birlikte lisans sözleşmesinin ekonomik yaşamdaki önemi, bu sözleşmeyi, klasik anlamda tam iki tarafa borç yükleyen sözleşme tipinin ötesine geçirmiştir. Şöyle ki; bu sözleşmede tarafların elde ettiği menfaatler, sadece karşılıklı

¹³ ORTAN, a.g.e., s.36

¹⁴ OKTAY ÖZDEMİR, a.g.e., ss.24-25; ONGAN, a.g.e., s.18

¹⁵ TEKİNALP, Gülören, “Patent Lisansı Sözleşmesine Uygulanacak Bağlama Kuralı”, İÜHF, C. XXXV, S. 1-4, İstanbul 1970, s. 250; GÜNEŞ, a.g.e., s.24; ONGAN, a.g.e., s.17

¹⁶ OKTAY ÖZDEMİR, a.g.e., s.32; ONGAN, a.g.e., s.18

¹⁷ GÜRZUMAR, Osman Berat, **Franchise Sözleşmeleri ve Bu Sözleşmelerin Temelini Oluşturan “Sistem”lerin Hukukun Korunması**, İstanbul 1995, s.91; OKTAY ÖZDEMİR, a.g.e., s.33; ONGAN, a.g.e., s.18

¹⁸ OKTAY ÖZDEMİR, a.g.e., s.33; ONGAN, a.g.e., s.18

¹⁹ ONGAN, a.g.e., s.18; YILMAZ, Canan, “Marka Lisans Sözleşmesinin Avrupa Birliği ve Türk Hukuku Çerçevesinde Rekabet Boyutu”, Bilgi Toplumunda Hukuk, Ünal Tekinalp’e Armağan, C.II, İstanbul, 2003, ss.120-121, Fikri mülkiyet ürününün lisans bedeli karşılığında üçüncü kişilere kullandırılmasından ibaret olan “saf lisans sözleşmeleri”ne seyrek rastlanır. Lisans alana ya da lisans verene veya ikisine birden kısıtlamalar getiren “karışık lisans sözleşmeleri” ile daha çok karşılaşılır. Lisans alanı kısıtlayan hükümlere örnek olarak lisanslı hakkın geçerliliğine itiraz etmekten men eden “no-challenge” kayıtları, minimum lisans bedeli kayıtları, ihracat yasakları, know-how’u gizli tutmaya ve geliştirilmiş patenti geri vermeye ilişkin kayıtlar gösterilebilir. Lisans vereni kısıtlayan hükümler de lisans alanın hâkimiyet alanında diğer teşebbüslere lisans vermeme, lisans alanın bölgesinde ihracat yapmama, lisans alana diğer lisans alanlar arasında en iyi şartları tanıma şeklinde örneklenebilir.

edimlerin ifasından ibaret değildir. Nitekim lisans veren, kullanıma sunduğu teknoloji sayesinde gelir elde etmekte, yapmış olduğu araştırma geliştirme giderlerinin geri dönüşünü hızlandırmakta, sahip olduğu ürünün piyasasını genişletmekte, lisans vermeden doğrudan satış yoluyla ulaşmasının zor olduğu pazarlara açılabilme ve hatta ucuz işgücünden yararlanma olanağına kavuşmaktadır.²⁰ Lisans alan ise yapmak istediği üretimin gerektirdiği araştırma geliştirme faaliyetlerinin risk ve giderlerinden kaçınmakta, daha kaliteli, tercih edilen ürünler sunuyor olmasından ötürü rakipleri karşısında güçlü bir konum elde etmekte,²¹ yaşadığı ülkede ithal politikasından doğan yasaklar varsa, lisans almak suretiyle üretimi bizzat yapabilmektedir.²²

II. PATENT LİSANSI SÖZLEŞMESİNİN KONUSU

A. Genel Olarak

Patent lisansı sözleşmesi,²³ lisans verenin patentten doğan haklarının kullanımı konusunda lisans alanı yetkilendirdiği bir sözleşmedir.²⁴ Patentten doğan hak, sahibine tekeli bir yararlanma yetkisi sağlayan, korunması belirli bir süre²⁵ ile sınırlanmış, başkasına devredilmesi veya miras yolu ile geçmesi mümkün olan, herkese karşı ileri sürülebilir mutlak bir haktır.²⁶ Patent lisansı sözleşmesi ile lisans

²⁰ ONGAN, a.g.e., ss.18-19

²¹ ONGAN, a.g.e., s.19

²² ORTAN, a.g.e., s.3; OKTAY ÖZDEMİR, a.g.e., s.35. Avrupa Topluluğu içinde temel nitelikte işlevleri olan, malların serbest dolaşımı ve rekabetin korunması kavramları ile fikri mülkiyetin korunması kavramı arasındaki dengenin korunması hakkında bkz. SARIAKÇALI, Turgay, “**AB Rekabet Hukukunda Lisans Sözleşmeleri**”, Erişim: [http://www.eserc.com/www2/bulten2bb.asp?bulsayID=128&altbas4&konu4&k=4\(05.06.2007\)](http://www.eserc.com/www2/bulten2bb.asp?bulsayID=128&altbas4&konu4&k=4(05.06.2007))

²³ Lisans sözleşmeleri ekonomik gelişmeye paralel olarak ilk kez Amerikan Hukuku’nda uygulanmaya başlanmış ve Anglo-Sakson Hukuku’nun bir ürünü olarak diğer ülkelerde de tanınmıştır. Lisans sözleşmelerinin en eskisinin ve en çok tanınmışının patent lisansı sözleşmesi olduğu, lisans sözleşmelerine ilişkin genel teorinin bu sözleşme içinde oluşturulduğu kabul edilmektedir (OKTAY ÖZDEMİR, a.g.e., ss.33-34).

²⁴ ORTAN, a.g.e., s.16; ŞEHİRALİ, Feyzan Hayal, “**Patent Lisans Sözleşmelerinin Roma Antlaşmasının 85. Maddesi Açısından Değerlendirilmesi**”, Batider, C.XIX, S.3, Haziran 1998, s.170

²⁵ 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname’nin 72. maddesine göre incelenerek verilen patentin süresi başvuru tarihinden itibaren hesaplanan ve uzatılmayan yirmi yıldır. İncelemesiz verilen patentin süresi ise yedi yıldır.

²⁶ KAYA, Arslan, “**Türk Hukukunda Patentten Doğan Haklar**”, İÜHFİM, Prof. Dr. Orhan Münir Çağıl’a Armağan Sayısı, C. LV, S.4, İstanbul 1997, s.175 v.d.; ŞEHİRALİ, Feyzan Hayal, **Patent Hakkının Korunması**, Ankara 1998, s.5; Avrupa Adalet Divanı, 1974 tarihli Centrafarm v. Sterling Drug davasında patent hakkının konusunun ne olduğu ile ilgili şu şekilde bir açıklama yapmıştır: “*Patent hakkının spesifik konusu, patente konu olan buluşun sahibinin yaratıcı çabalarını ödüllendirmektir. Bu bağlamda, buluşun sahibi, buluşunu dilediği gibi kullanmakta serbesttir. Ticari*

veren, sahip olduğu bu hakkı lisans alana karşı kullanmaktan kaçınma yükümlülüğü altına girmektedir. Böylece lisans alan, lisans verenin patentten doğan hakları üzerinde sadece kullanım yetkisi elde etmekte; kısmen veya tamamen bu hakları devralması söz konusu olmamaktadır.²⁷

Patent hakkı sahibinin kendisine önemli yetkiler veren bu hakkını lisans sözleşmesine konu yapmasının çeşitli nedenleri vardır. Üretim için yeterli ve gerekli olanaklardan (sermaye veya alt yapı tesisleri gibi) yoksun olması ya da sahip olduğu olanakları verimli şekilde değerlendirememesi; mali sıkıntı içinde bulunması ve lisans yolu ile gelir elde etmek istemesi; patenti belirli bir coğrafi alanda kullanmayı tercih edip diğer alanlarda lisans vermeyi düşünmesi, bu nedenler arasında gösterilebilir.²⁸

Bununla birlikte patent lisansı sözleşmesi, bir ülkeden diğerine “teknoloji transferi” yapmak suretiyle, ülkelerin ekonomik kalkınmalarında da önemli bir rol oynamaktadır.²⁹ Teknoloji, bir malın üretilmesi veya bir sürecin işletilmesi için üretim birimi kurulmasında gerekli olan bilgilerin, becerilerin ve tecrübelerin toplamıdır.³⁰ Teknolojiyi kendi kaynaklarıyla yaratamayan veya geliştiremeyen ülkeler, patent lisansı sözleşmesi aracılığıyla gelişmiş ülkelere teknoloji transfer edebilmekte ve böylece o ülkelerde meydana getirilmiş buluşlardan yararlanabilmektedirler.³¹

Hukukumuzda patent lisansı sözleşmesi 551 sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’de düzenlenmiştir. Bu Kanun

olarak buluşu üretmek ve doğrudan ya da lisans vermek suretiyle dolaylı olarak piyasaya ilk defa sürme hakkı ve yapılan ihlallere karşı itiraz hakkı da mutlak olarak patent sahibine aittir”(ÖZCAN, Mehmet, **Avrupa Birliği’nde Fikri ve Sınai Haklar**, Ankara 1999, s.115 v.d.).

²⁷ ORTAN, a.g.e., s.16; ERDEM, B. Bahadır, **Patent Hakkının Korunmasına ve Patent Hakkına İlişkin Sözleşmelere Uygulanacak Hukuk**, Avrupa Patent Anlaşması ve Ekleri ile Genişletilmiş ve Yenilenmiş 2. Bası, İstanbul 2002, s.133

²⁸ AYİTER, Nuşin, **İhtira Hukuku**, Ankara 1968, s.108; ORTAN, a.g.e., s.2; BAKIRCI, Mehmet Enes, “**AB Rekabet Hukuku Kuralları Altında Patent ve Know-How Lisansı Anlaşmaları ve Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin 240/96 Sayılı Blok Muafiyet Tüzüğü**”, İstanbul Barosu Dergisi, C.71, S.10-11-12, 1997, s.823; ERDEM, a.g.e., s.133 v.d.; ARI, M. Haluk, “**Patent Lisansı Anlaşmalarında Münhasırlık ve Bölgesel Sınırlamalar**”, Erişim: <http://www.rekabet.gov.tr/word/tezler/halukari.doc> (05.06.2007)

²⁹ ŞEHİRALİ, a.g.e., s.45. “Teknoloji transferi” sorununun uluslararası platformlarda ele alınışı hakkında bkz. KABAALIOĞLU, Haluk A., “**Patentler, Markalar, Copyright ve Endüstriyel Desen**”, Batider, C.X, S.2, Aralık 1979, s. 570 v.d.

³⁰ ORTAN, a.g.e., s.1

³¹ ORTAN, a.g.e., s.1; ŞEHİRALİ, a.g.e., s.45

Hükmünde Kararname'nin 86. maddesine göre, patent başvurusu veya patent üzerindeki kullanma hakkı lisans konusu olabilir. "Sözleşmeye Dayalı Lisans" başlığını taşıyan 88. maddeye göre ise, patent başvurusunun veya patentin kullanım hakkı, milli sınırların bütünü içinde veya bir kısmında geçerli olacak şekilde, lisans sözleşmesine konu olabilir. Aksi sözleşmede kararlaştırılmamışsa lisans alan, patentin koruma süresi boyunca milli sınırların bütünü içinde, patent konusu buluşun kullanılmasına ilişkin her türlü tasarrufta bulunabilecektir (551 sayılı KHK m.88/son).

1. Patent

a. Genel Olarak

Patent sözcüğü, "açık olmak" anlamındaki Latince kökenli "patere" fiilinden gelmektedir.³² Konu ile ilgili ülkemizdeki ilk düzenleme 23 Mart 1879 tarihli İhtira Beratı Kanunudur.³³ Patenti "ihtira beratı" şeklinde ifade eden bu Kanun, 1995 yılında 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin yürürlüğe girmesiyle yürürlükten kalkmıştır.

Patent, endüstri alanındaki bir buluşun sahibine resmi bir organ tarafından verilen, bu buluşun belirli bir süre münhasıran kendi istifadesi altında kalmasını ve kendisinin izni olmaksızın başkalarınınca kullanılmamasını sağlayan bir belgedir.³⁴ Diğer bir deyişle patent, yaratıcı insan zekâsının ürünü olan buluş için hukuk düzeninin buluş sahibine garanti ettiği ve zamansal açıdan sınırlı olan hukuki korunma durumudur.³⁵ Günümüzde patent kavramı hem tanımı yapılan belgeyi, hem

³² KAYA, a.g.m., s.173

³³ ÇANGA, Halit Erol, "Türk Hukukunda Hukuken Korunmaya Layık İhtiram Tarifi", Danıştay Dergisi, Yıl:1, S.3, 1971, s.100; DAYINLARLI, Kemal, "Milletlerarası İhtira Hukuku ve Türkiye'nin Yeri", Yargıtay Dergisi, C.13, S.3, 1987, s.314; YALÇINER, Uğur G., "Türkiye'de Patent Sistemi ve Yönetiminin Bugünü ve Yarını", Patent Sistemleri ve Patent Ofis Organizasyonları Uluslararası Sempozyumu, Ankara 1992, s.100; YURTSEVER, Şaziye, **Patentin Hukuki Korunması ve İlgili Mevzuat**, Ankara 1999, s.7, Bu Kanun 1844 tarihli Fransız İhtira Beratı Kanunu'nun tercüme edilmesi suretiyle oluşturulmuştur.

³⁴ ŞEHİRALİ, a.g.e., s.7, Dünya Fikri Haklar Örgütü'nün yaptığı tanıma göre patent, bir devlet dairesi veya birçok ülke adına hareket eden bölgesel bir ofis tarafından talep üzerine verilen, bir buluşu tanımlayan ve patentli buluşun sadece patent belgesi sahibinin yetkisiyle işlenmesine imkân sağlayan bir dokümandır; ONGAN, a.g.e., s.20

³⁵ GÜRZUMAR, a.g.e., s.43

de buluş üzerinde teknelci yararlanma yetkisi sağlayan mutlak hakkı ifade etmek üzere kullanılmaktadır.³⁶

Buluş sahibine buluşu için patent verilerek, toplumun yeniliği öğrenmek ve uygulamak konusundaki menfaati ile buluşu meydana getirmek için zihni çaba harcayan kişinin ekonomik menfaati dengelenmektedir.³⁷ Zira daha önce de belirtildiği gibi patentten doğan hak, sahibine teknelci bir kullanma ve yararlanma yetkisi sağlar. Ancak bu yetki buluşun topluma sunulması şartına bağlı ve zamanla sınırlı bir yetkidir.³⁸ Böylece bir yandan buluş sahibinin maddi ve manevi emeği ödüllendirilmekte, yeni buluşların yaratılması teşvik edilmekte; diğer yandan bireysel ve toplumsal çıkarlar arasında denge kurularak ekonomik ve teknolojik gelişmeye katkı sağlanmaktadır.³⁹

Nitekim patentin tanımlanmadığı 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'de amacın, buluş yapma faaliyetini özendirerek, buluşların sanayiye uygulanması ile teknik, ekonomik ve sosyal ilerlemenin gerçekleştirilmesini sağlamak için, buluşları patent veya faydalı model belgesi⁴⁰ vererek korumak olduğu hükme bağlanmıştır (551 sayılı KHK m.1).

Bu noktada patent kavramından söz ederken kaçınılmaz olarak değinilen "buluş" kavramını açıklamak gerekir.

³⁶ KAYA, a.g.m., s.173; ERDEM, a.g.e., s.47; ONGAN, a.g.e., s.20

³⁷ AYİTER, a.g.e., s.22; ERDEM, a.g.e., 48

³⁸ AYİTER, a.g.e., s.22; ERDEM, a.g.e., 48

³⁹ ŞEHİRALİ, a.g.e., s.3; BAŞ, a.g.e., s.23; AKINCI, Ateş, **Mukayeseli Hukuk Açısından Amerikan ve Avrupa Topluluğu Hukukunda Rekabetin Yatay Kısıtlanması**, Ankara 2001, s.49, "Toplumsal yarar sadece yeni buluşların teşvik edilmesinden ibaret değildir. Eğer böyle olsa idi, buluş sahibinin maddi ve manevi yollarla ödüllendirilmesi ile de yeni buluşların teşviki gerçekleştirilebilirdi. Toplumsal yarar, yeni buluşların en az kaynak kullanımı ile ticari mal haline getirilmesini de içerir. Yeni bir buluş, topluma olan katkısının üstünde harcamalar ile yararlanılabilir hale gelmekte ise, toplumun kaynakları boşa kullanılmış demektir. Patent Hukuku'nun amacı, yeniliklerin kaynak kullanımında verimlilik ilkeleri içinde insanların kullanımına arz edilmesini temindir." ; Patent hakkının teknik ilerleme bakımından önemi için bkz. ORTAN, Ali Necip, "Teknik, Ekonomik ve Sosyal İlerleme Açısından Patent Sisteminin Yeri", Batider, C. XIII, S.2, Aralık 1985, s.93 v.d.; Patent sisteminin gerekliliğini ve yararlılığını savunan teoriler için bkz. AYİTER, Nuşin, "Milletlerarası İhtira Hukukunun Bugünkü Durumu ve İktisaden Geri Kalmış Ülkelerde İhtira Hukuku Problemleri", AÜHFD, C. XXV, S.3-4, 1968, s.138 ve ŞEHİRALİ ÇELİK, Feyzan Hayal, "Patent Sisteminin İşlevleri ve Bu İşlevlerin Etkinliğini Sağlayan Yasal Düzenlemeler", Batider, C. XXIII, S.3, Haziran 2006, s.110 v.d.

⁴⁰ Faydalı modellerin küçük ve orta ölçekli sanayicilerin belirli teknik alanlarda gerçekleştirdikleri "küçük buluşlar" ı korumak amacıyla verildiği kabul edilebilir. Bu özelliği nedeniyle faydalı model belgesi "küçük patent" olarak da adlandırılabilir (ŞEHİRALİ, a.g.e., ss.15-16).

b. Buluş

Patentin konusunu “buluş” oluşturur. 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname bilindiğini kabul ederek buluşu tanımlamamış, ancak birçok hükmünü buluş kavramı üzerine kurmuştur (551 sayılı KHK m.1-10, 11 v.d., 16 v.d.).

Buluş, beşeri gereksinim olarak ortaya çıkan bir soruna, teknik ve uygulanabilir bir öğreti ile çözüm getiren, böylece tekniğin ilerlemesine hizmet eden fikri bir üründür.⁴¹ Buluş, yeni ürünlerin ve yöntemlerin bulunmasını, geliştirilmesini, bunların sanayiye, dolayısıyla da ekonomiye intikalini sağlayan bir gelişim olarak kabul edilmektedir.⁴² Teknolojik ilerlemenin normal seyrinde devam etmesi halinde yıllar sonra varılabilecek bir noktaya, buluş faaliyeti sayesinde çok daha önceden ulaşılabilmektedir.⁴³

Teknik alana girmeyen yenilikler buluş olarak nitelendirilemez. Bu husus 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin de çeşitli maddelerinde belirtilmiştir (551 sayılı KHK m.5,7,9). Teknik, doğa güçlerini, doğadaki maddeleri insanların ihtiyaçlarını karşılamak üzere kullanmak; başka bir deyişle doğayı hâkimiyet altına almaktır.⁴⁴ İnsanlığın doğaya hükmetme çabası, bu amaçla yapılan bilimsel çalışmalar, teknik alanı her geçen gün genişletmekte; böylece patentle koruma altına alınan buluş sayısı artmaktadır.⁴⁵

Diğer yandan buluşun konusu olan teknik öğretinin uygulanabilir olması da gerekir. Uygulanabilir olma, tekrar edilebilme ve tekrar edildiğinde aynı sonucu verme anlamındadır.⁴⁶ Yalnızca teoride kalan zihinsel çalışma, soyut düşünce çözüm getiren bir öğreti olarak kabul edilemez.⁴⁷ Dolayısıyla buluş, sadece ortaya çıkan sonucu açıklamakla kalmaz; bu sonucun nasıl bir uygulama ile meydana geldiğini de

⁴¹ AYİTER, a.g.e., ss.30-31; ORTAN, Ali Necip, **İşçi Buluşları Hukuku**, İzmir 1987, ss.44-45; TEKİNALP, Ünal, “Yeni Patent Hukukunda “Buluş Sahibi İlkesi” ve Gasp Davalarına İlişkin Bazı Sorunlar”, İÜHFİM, Prof. Dr. Orhan Münir Çağıl’a Armağan Sayısı, C. LV, S. 4, 1997, s.130; TEKİNALP, Ünal, **Fikri Mülkiyet Hukuku**, 4. Bası, İstanbul 2005, s.494

⁴² GÜNEŞ, a.g.e., s.33

⁴³ ŞEHİRALİ ÇELİK, **Patent Sistemi**, s.113

⁴⁴ AYİTER, a.g.e., s.32; ORTAN, **İşçi Buluşları**, s.46; TEKİNALP, **Fikri Mülkiyet**, s.494, Edebiyat, sanat ve ekonomi gibi teknik alan dışına ait zihinsel faaliyetlerin ortaya çıkardıkları formül buluş sayılamaz.

⁴⁵ ORTAN, **İşçi Buluşları**, s.46

⁴⁶ TEKİNALP, **Fikri Mülkiyet**, s.496. Ayrıca bkz. ORTAN, **İşçi Buluşları**, ss.51-52

⁴⁷ TEKİNALP, **Fikri Mülkiyet**, s.496

genel olarak göstermek zorundadır.⁴⁸ Aksi takdirde uygulanabilir bir öğretiden söz etmek mümkün olmayacaktır.

Teknik alana dahil öğreti, beşeri gereksinimlerden kaynaklanan bir sorunu çözümlmeli,⁴⁹ böylece tekniğin ilerlemesine katkıda bulunmalıdır.⁵⁰ Sadece sorunu ortaya koyan, görüş aktaran ya da değerlendirme aşamasında kalan analizler patent alabilecek bir buluş olarak kabul edilemez.⁵¹ Söz konusu çözüm, bir nesne (kolesterolü düşüren yeni bir ilaç), bir yöntem (cam eriyiğinin cıva havuzunda çalkalanarak cam elde edilmesi) veya doğada bulunan ancak o tarihe kadar bilinmeyen bir maddenin ya da canlının teşhisi ve belli bir amaçla kullanılması (bir bitkinin yaprağında bulunan sıvının böbrek üstü iltihaplarının iyileştirilmesinde kullanılması) şeklinde karşımıza çıkabilir.⁵²

2. Patent Verilebilirlik Şartları

Her buluşun patent koruması altına alınması söz konusu değildir. Zira daha önce de belirtildiği gibi patentten doğan hak, sahibine önemli bir egemenlik alanı yaratır. Patentten doğan teknelci nitelikteki mutlak hakkın elde edilebilmesi için, meydana getirilen buluşun bazı özellikler taşıması gerekir. Bu özellikler 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 5. ve 10. maddeleri arasında "Patent Verilebilirlik Şartları" başlığı altında düzenlenmiştir.

551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 5. maddesine göre "yeni, tekniğin bilinen durumunu aşan ve sanayiye uygulanabilir olan buluşlar, patent verilerek korunur."⁵³ Bu çerçevede, bir buluşa patent verilmesinin üç koşulu bulunduğu ifade edilebilir:

⁴⁸ ORTAN, **İşçi Buluşları**, s.51; TEKİNALP, **Fikri Mülkiyet**, s.496

⁴⁹ TEKİNALP, **Fikri Mülkiyet**, ss.496

⁵⁰ AYİTER, **a.g.e.**, s.31, Yazar buluşu "teknik ilerleme meydana getiren fikir" olarak tanımlamaktadır. Patent korumasının konusu olan bu fikrin belirli bir sonuca götürmesi, uygulanmış olması ve teknik bir etki meydana getirmesi, kısaca somutlaşması gerekir.

⁵¹ TEKİNALP, **Fikri Mülkiyet**, s.496

⁵² TEKİNALP, **Fikri Mülkiyet**, s.496

⁵³ Patent ve Faydalı Model Kanunu Tasarısı'nda bu husus "Patentlenebilirlik Şartları" başlığı altında düzenlenmiş; yeni, buluş basamağına sahip ve sanayiye uygulanabilir olan teknolojinin her alanındaki buluşların, patent verilerek korunacağı ifade edilmiştir (Tasarı m.5).

a. Yenilik

Patent koruması altına alınacak buluşun “yeni” olması gerekir. 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname, tekniğin bilinen durumuna dâhil olmayan buluşun yeni olduğunu hükme bağlamıştır (551 sayılı KHK m.7/1). Tekniğin bilinen durumu, patent başvurusunun yapıldığı tarihten önce, buluş konusunda dünyanın herhangi bir yerinde toplumca⁵⁴ erişilebilir yazılı veya sözlü tanıtım, kullanım ya da bir başka yolla açıklanan bilgilerden oluşur (551 sayılı KHK m.7/2).

Yenilik, buluş olarak kabul edilebilmenin değil, patent koruması altına alınabilmenin bir şartıdır.⁵⁵ Bir buluş, yani çözüm getiren bir öğreti, tekniğin bilinen durumunun içine giriyorsa, başka bir deyişle “malûm” ise yeni sayılmamaktadır.⁵⁶ Örneğin, Türkiye’de başvurusu yapılan bir buluş hakkında Fransa’daki bir bilim adamı bir gün önce konferans vermiş, yani bilgiyi Fransa’da açıklamış olursa, söz konusu buluş biliniyor sayılır, “tekniğin bilinen durumu”na dahil kabul edilir ve yeni olarak nitelendirilemez.⁵⁷

Patent başvurusu tarihinde veya bu tarihten sonra yayımlanmış⁵⁸ olan ve patent başvurusu tarihinden önceki tarihli Türk patent ve faydalı model belgesi başvurularının yayınlanan ilk metinleri, tekniğin bilinen durumuna dahildir (551 sayılı KHK m.7/3). Başka bir deyişle önceki tarihli başvuru, sonraki tarihli başvuru karşısında korunmaktadır. Örneğin, A, bir buluşu için 12.05.2006 tarihinde patent başvurusunda bulunmuştur. B’nin aynı buluşu içeren patent başvurusu da 25.05.2006 tarihinde yayınlanmıştır. Burada, B’nin *başvurusunun yayın tarihi*, A’nın başvurusundan sonra olmakla birlikte, B’nin *başvuru tarihi* A’nın başvurusundan önce (örneğin 20.03.2006) ise, B’nin *başvurusunun yayını*, A’nın buluşu yönünden

⁵⁴ Buradaki “toplum”dan kasıt, buluş sahibinin buluşunu oluşturduğu çevre ile ailesi ve diğer yakınları dışındaki birden fazla kişidir. Bir konferansın dinleyicileri, bir doktora jürisi, bir basın toplantısının muhatapları “toplum” kavramına girer (TEKİNALP, **Fikri Mülkiyet**, s.500).

⁵⁵ AYİTER, **a.g.e.**, s.51

⁵⁶ TEKİNALP, **Fikri Mülkiyet**, s.499

⁵⁷ TEKİNALP, **Fikri Mülkiyet**, s.499

⁵⁸ Patent başvurusu, toplumun incelemesine açılmak üzere Türk Patent Enstitüsü tarafından patent bülteninde yayınlanır(551 sayılı KHK m.55, Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Uygulama Şeklini Gösterir Yönetmelik m.27)

teknikğin bilinen durumuna dahil sayılacak ve böylece A'nın buluşu "yeni" kabul edilemeyecektir.⁵⁹

b. Teknikğin Bilinen Durumunun Aşılması

Buluş, *ilgili olduğu teknik alandaki bir uzman tarafından*, teknikğin bilinen durumundan aşikâr bir şekilde çıkarılmayan bir faaliyet sonucu gerçekleşmişse, teknikğin bilinen durumunun aşıldığı kabul edilir (551 sayılı KHK m.9).

Bir buluşa patent verilebilmesi için, buluşun getirdiği yeniliğin, yaratıcı bir fikrin ürünü ve fark edilebilen önemli bir aşama olması gerekir.⁶⁰ Bunun tespitinde, sıradan ve ortalama bilgi düzeyindeki bir kişinin ya da herhangi bir alandaki uzmanın değil; buluşun ilgili olduğu teknik alandaki bir uzmanın bilgisi esas alınır. Her ne kadar 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'de uzmanın düzeyi belirtilmemişse de, bu kişinin, çalıştığı alandaki yerli ve yabancı yayınları izleyen, gelişmelerden haberdar olan,⁶¹ yani iyi yetişmiş bir uzman⁶² olması gerektiği kabul edilmelidir.

Daha önce de belirtildiği gibi buluş, beşeri gereksinim olarak ortaya çıkan bir soruna, teknik alana ait bir çözüm getirir. Bu çözüm, ilgili teknik alandaki bir uzmanın bilgisiyle ulaşılabilecek bir çözüm değilse,⁶³ başka bir deyişle, teknikğin hali hazırdaki durumu bakımından, söz konusu uzmanın bilgi ve becerisi, o çözüme varmada yeterli kabul edilemiyorsa,⁶⁴ teknikğin bilinen durumu aşılmış demektir.⁶⁵

c. Sanayiye Uygulanabilir Olma

Bir buluşa patent verilebilmesi için gereken son şart, o buluşun sanayiye uygulanabilir olmasıdır. Buluş, tarım dahil sanayinin herhangi bir dalında üretilebilir

⁵⁹ TEKİNALP, **Fikri Mülkiyet**, s.500

⁶⁰ ŞEHİRALİ, **a.g.e.**, s.10

⁶¹ TEKİNALP, **Fikri Mülkiyet**, s.503

⁶² AYİTER, **a.g.e.**, s.37; ORTAN, **İşçi Buluşları**, s.46

⁶³ TEKİNALP, **Fikri Mülkiyet**, s.503

⁶⁴ AYİTER, **a.g.e.**, s.37

⁶⁵ Patent ve Faydalı Model Kanunu Tasarısı'nda bu husus "buluş basamağı" şeklinde ifade edilmiştir. Teknikğin bilinen durumu dikkate alındığında, ilgili olduğu teknik alandaki bir uzmana göre aşikâr olmayan buluşun, buluş basamağı içerdiği kabul edilir(Tasarı m.9). Doktrinde de sık kullanılan bu ifade, teknikğin bilinen durumunun aşılmış aşılmadığının tespitinde sıradan bir kişinin değil de, buluşun ilgili olduğu alandaki bir uzmanın bilgisinin esas alınması anlamına gelir. Buluş basamağı kalitenin yüksek tutulduğunu kanıtlar (TEKİNALP, **Fikri Mülkiyet**, s.504).

veya kullanılabilir nitelikte ise, buluşun sanayiye uygulanabilir olduğu kabul edilir (551 sayılı KHK m.10).

Sanayi, devamlı olan ve toplumsal gereksinimleri karşılayacak araçları sağlayan insan faaliyetidir.⁶⁶ 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'deki sanayi kavramı madencilik, tarım, bahçecilik, turizm, balıkçılık, avcılık, üretim, ticaret ve el sanatlarının bütün dallarını içine alan geniş bir anlama sahiptir.⁶⁷ Bir buluşun sanayiye uygulanabilir olduğunun kabulü için, sanayinin herhangi bir dalında üretilebilir ya da kullanılabilir olması yeterlidir, verimlilik aranmaz.⁶⁸

Bir fikir ürününün buluş olarak kabul edilmesinde aranan “uygulanabilir olma” ölçütü ile bir buluşa patent verilmesinde aranan “sanayiye uygulanabilir olma” koşulu, birbirinden farklı anlamlar taşır. Zira uygulanabilir olma, daha önce de belirtildiği gibi, tekrar edilebilme ve tekrar edildiğinde aynı sonucu verme anlamındadır. Bu bakımdan tekrarlanabilir bir kuralın mutlaka sanayiye uygulanabildiği ya da aksine, sanayiye uygulanamayan bir kuralın tekrarlanma özelliğinin de bulunmadığı peşinen kabul edilemez.⁶⁹

3. Patent Verilemeyecek Konular ve Buluşlar

551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 6. maddesi, bir kısım konuların buluş niteliğinde olmadıklarını belirtmiş ve bu konuların Kanun Hükmünde Kararname'nin kapsamı dışında kaldığını hükme bağlamıştır:

- Keşifler, bilimsel teoriler, matematik metotları (bunlar teknik bir kuralı ifade etmeyip birer saptamadan ibarettirler);
- Zihni, ticari ve oyun faaliyetlerine ilişkin plan, usul ve kurallar (bunlar insan zihnine hitap eden ve doğrudan doğruya insanların ihtiyaçlarını karşılamaya yönelmeyen usullerdir);

⁶⁶ AYİTER, a.g.e., s.50; ORTAN, **İşçi Buluşları**, s.68

⁶⁷ ORTAN, **İşçi Buluşları**, s.67; TEKİNALP, **Fikri Mülkiyet**, s.504

⁶⁸ TEKİNALP, **Fikri Mülkiyet**, s.504

⁶⁹ AYİTER, a.g.e., s.50; ORTAN, **İşçi Buluşları**, s.68

- Edebiyat ve sanat eserleri, bilim eserleri, estetik niteliği olan yaratmalar, bilgisayar yazılımları (bunlar teknik bir kural ifade etmeyen fikir ürünleridir ve şartları varsa 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu kapsamında korunurlar);

- Bilginin derlenmesi, düzenlenmesi, sunulması ve iletilmesi ile ilgili teknik yönü bulunmayan usuller (bentte de ayrıca belirtildiği gibi teknik yönü bulunmayan usuller buluş olarak kabul edilemez);

- İnsan veya hayvan vücuduna uygulanacak cerrahi ve tedavi usulleri ile insan, hayvan vücudu ile ilgili teşhis usulleri (sağlık ile doğrudan ilgili bu alanda tekel durumu yaratmamak düşüncesi hâkim olmuştur).

Sayılan bu konular, bağımsız olarak patent koruması altına alınamazlar (551 sayılı KHK m.6/3); ancak bir buluşun parçası niteliği taşıyorlarsa, o buluş dolayısıyla korunmaları mümkündür.⁷⁰

Bazı buluşlar, 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin aradığı patent verilebilirlik şartlarına uygun olsalar da patent korumasından yararlanamazlar (551 sayılı KHK m.6/4):

- Konusu kamu düzenine veya genel ahlâka aykırı olan buluşlar,
- Bitki veya hayvan türleri ya da önemli ölçüde biyolojik esaslara dayanan bitki veya hayvan yetiştirilmesi usulleri.

Bir buluş *münhasıran* kamu düzenine veya genel ahlâka aykırı ise, o buluşa patent verilmesi söz konusu olamaz.⁷¹ Buna karşılık, buluş kamu düzenine veya genel ahlâka aykırı olmamakla birlikte, bu yönde kullanılması da imkân dahilinde ise, buluşun patent alabilmesi gerekir.⁷²

⁷⁰ TEKİNALP, **Fikri Mülkiyet**, s.505, Örneğin gerekli şartları taşıdığı için patent almış bir bilgisayarda takılı bulunan ve onun parçası olan program, bilgisayar dolayısıyla korunur.

⁷¹ TEKİNALP, **Fikri Mülkiyet**, s.505, Örneğin bir hastalığın bulaşmasını kolaylaştırıp o hastalığı salgın haline getiren bir madde veya hırsızlığa önlem olarak kurulan alarmı tespit edip onu etkisiz kılan bir alet gibi.

⁷² TEKİNALP, **Fikri Mülkiyet**, s.505, Örneğin zehirli bir madde ciddi bir hastalığın tedavisinde kullanılabilir ya da patlayıcı maddelerden imar çalışmalarında yararlanılabilir.

4. Patent Hakkının Hukuki Niteliği

Patent, daha önce de ifade edildiği gibi, buluş sahibine yasal bir koruma temin eder.⁷³ Bu bakımdan patentten doğan haklara sahip olma, yaratıcı zekâsını kullanarak bir buluş meydana getiren kişi için son derece önemlidir. Zira patentten doğan haklar, 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile tanımlanan ve koruma altına alınan haklardır. Buluş sahibinin bu haklardan istifade edebilmesi için, patent alması zorunludur. Başka bir deyişle patenti alınmayan bir buluşun, 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin öngördüğü kapsam ve biçimde kullanılması ve korunması mümkün değildir. Bu takdirde ihtiyaç duyulan koruma, ancak genel hükümlerin uygulanması suretiyle sağlanabilir.⁷⁴

Gayri maddi bir hak türü olan patent hakkı, sahibine veya sahiplerine, buluşu bizzat ya da üçüncü kişiler aracılığıyla ekonomik şekilde değerlendirmek konusunda inhisari (tekelci) bir yetki verir.⁷⁵ Yani patentin alınmasıyla birlikte patent sahibi, 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin sağladığı, buluşu inhisari biçimde kullanma ve bu kullanıma bağlı haklardan yararlanma olanağı elde eder.⁷⁶ İnhisari yetki, üçüncü kişilerin patenti izinsiz kullanmalarını, patent hakkı sahibinin engelleyebilmesi anlamına gelir.⁷⁷ Dolayısıyla patent hakkının, olumlu ve olumsuz iki cephesi bulunduğunu ifade etmek mümkündür.

Patent hakkının olumlu cephesi, hak sahibinin, patentle ilgili tasarrufi işlemlerde bulunmak suretiyle, onu iktisadi bir şekilde işletebilmesidir.⁷⁸ İktisadi şekilde işletme kavramı, patent konusu ürünün üretilmesi, satılması, kullanılması ve

⁷³ KAYA, **a.g.m.**, s.174; Esasen patent, buluşa bağlı hakları ifade eder. Aynı zamanda patent bu hakların ileri sürülmesinin maddi unsurunu da oluşturur (AYİTER, **a.g.e.**, s.88; KAYA, **a.g.m.**, s.175).

⁷⁴ KAYA, **a.g.m.**, s.175

⁷⁵ KAYA, **a.g.m.**, s.175

⁷⁶ KAYA, **a.g.m.**, s.175

⁷⁷ AYİTER, **a.g.e.**, s.2. "Patent kavramının varlığıyla birlikte ortaya çıkan iddialardan bir tanesi, patent hakkı sahibine tanınan hakların sınırlı süre için de olsa diğerlerini patent konusu buluştan faydalanmaktan ya da üzerinde çalışma yapmaktan men edeceği ve onları bu haklar anlamında hak sahibinin ekonomik iradesine bağlı kılacağı için tekel durumunun söz konusu olacağı yönündedir. Oysa bu durum, söz konusu icadın kullanıldığı pazarda, bu icadın muadilinin olmaması hali için geçerlidir"(ÇELEBİ, Ali Erdem, "Bilgisayarla Yapılan İcatların Patentlenebilirliği", Erişim: 01.06.2005, <http://www.vergidegundem.com/files/HukukD%C3%BCnyas%C4%B1Haz.2005.doc> (25.06.2007)

⁷⁸ AYİTER, **a.g.e.**, s.88; KAYA, **a.g.m.**, s.176

böylece gelir elde etmeye yönelik tüm işlemleri kapsamaktadır.⁷⁹ Patent hakkının olumsuz cephesi ise, üçüncü kişilerce patentin izinsiz kullanımının, hak sahibi tarafından önlenemesidir.⁸⁰ Sadece iktisadi istifadelerde söz konusu olan bu yetki, patent hakkının inhisari niteliği olarak karşımıza çıkmaktadır.⁸¹

Bu özellikleri ile patent hakkının bir “mutlak hak” olduğunu ifade etmek mümkündür.⁸² Dolayısıyla diğer mutlak haklarda olduğu gibi, patent hakkı da hak sahibi tarafından herkese karşı ileri sürülebilir. Patent hakkı, bazı sınırlamalar dışında, eşya üzerindeki mülkiyet hakkına benzer şekilde geniş kapsamlı bir haktır.⁸³ Bununla birlikte patente sağlanan mutlak hakkın içeriği, korunan iktisadi menfaate göre belirlenir.⁸⁴ Yani patentten kazanç elde etmeye yönelik bütün fiiller, mutlak hakkın kapsamı içindedir. Buna karşılık patent hakkı sahibinin iktisadi menfaatine zarar vermeyen fiillere, söz konusu mutlak hakka dayanarak müdahale edilemez.⁸⁵

551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin, patent sahibinin haklarından izinsiz yararlanmayı yasaklayan 73. maddesi, bu mutlak hakkın sınırını da çizer. Aynı şekilde 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin “Patentten Doğan Hakların Kapsamının Sınırları” başlıklı 75. maddesi; “Patentten Doğan Hakkın Tüketilmesi” başlıklı 76. maddesi; “Ön Kullanım Hakkı” başlıklı 77. maddesi ve zorunlu lisansı düzenleyen 99 ve devamındaki maddeler, patent hakkının mutlak hak niteliğinin yasal sınırlarıdır. Patent hakkı sahibinin, bu hakkını iradi olarak sınırlaması da mümkündür. Nitekim inceleme konumuz olan lisans sözleşmeleri bunun bir örneğini oluşturmaktadır.

⁷⁹ KAYA, **a.g.m.**, s.176

⁸⁰ AYİTER, **a.g.e.**, s.88; KAYA, **a.g.m.**, s.176. Bu yetki, 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin “Patentten Doğan Hakkın Kapsamı” başlıklı 73. maddesinde hüküm altına alınmıştır.

⁸¹ AYİTER, **a.g.e.**, ss.88-89; KAYA, **a.g.m.**, s.176. 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 75. maddesinde patentten doğan hakların kapsamı dışında kalan fiiller gösterilmiştir. İktisadi istifade olarak nitelendirilemeyecek bu fiiller, patent hakkının sağladığı inhisari yetkiye dahil değildir. Örneğin sınaî veya ticari bir amaç taşımayan ve özel maksatla sınırlı kalan fiiller söz konusu olduğunda, patent hakkının olumsuz cephesi uygulanmaz (551 sayılı KHK m.75/a).

⁸² AYİTER, **a.g.e.**, s.2; ORTAN, **İşçi Buluşları**, ss.82-83; GÜRZUMAR, **a.g.e.**, s.45; GÜNEŞ, **a.g.e.**, s.10; KAYA, **a.g.m.**, s.176 v.d.; ŞEHİRALİ, **a.g.e.**, s.4; ERDEM, **a.g.e.**, s.16; OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.41; ONGAN, **a.g.e.**, s.19

⁸³ KAYA, **a.g.m.**, s.177

⁸⁴ AYİTER, **a.g.e.**, s.2; KAYA, **a.g.m.**, s.177

⁸⁵ AYİTER, **a.g.e.**, ss.2-3

B. Patent Lisansı Sözleşmesinin Kapsamı

Patent lisansı sözleşmesi, daha önce de ifade edildiği gibi, patentten doğan hakların kullanımı konusunda yetki veren bir sözleşmedir. Bu sözleşmenin kapsamını tespit etmek, lisans alanın sahip olduğu kullanım yetkisinin sınırlarını çizmek bakımından önemlidir. Borçlar Hukuku'na egemen olan sözleşme serbestisi ilkesi çerçevesinde lisans veren ve lisans alan, patent lisansı sözleşmesinin kapsamını serbestçe belirleyebilirler. Ancak tarafların bu konudaki iradelerini açıkça ortaya koymamış olmaları da mümkündür. Bu nedenle patent lisansı sözleşmesinin hangi unsurları içerebileceğini ayrıca incelemek gerekir.

Patent lisansı sözleşmesinin kapsamına her şeyden önce asıl patent⁸⁶ dahildir. Çünkü bu sözleşme patentten doğan hakların kullanımı ile ilgili bir sözleşmedir. Buna karşılık lisans veren birden çok asıl patente sahipse, şüphe halinde diğer patentlerin lisans sözleşmesinin kapsamına girmediği kabul edilmelidir.⁸⁷ Lisans verenin, sahip olduğu tüm asıl patentler üzerinde lisans alana kullanım yetkisi tanıma iradesinin, sözleşmeden açıkça anlaşılması gerekir.

Diğer yandan lisans sözleşmesinin konusu olan asıl patent, ek patentlerle ilişkili olabilir. Ek patent, patent konusu buluşu mükemmelleştiren veya geliştiren ve asıl patentin konusu ile bütünlük içinde bulunan buluşların korunması için verilen patenttir (551 sayılı KHK m.121/1).⁸⁸ Ek patent, 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'de aksi belirtilmedikçe, asıl patentin tamamlayıcı bir parçasıdır (551 sayılı KHK m.122/2). Bununla birlikte ek patent bağımsız bir malvarlığı değeridir ve işlevsel olarak patent sahibine önemli yararlar sağlar.⁸⁹ 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'de ek patentin asıl patente dönüşme imkânının kabul edilmiş olması da bu yargıyı desteklemektedir. Bu nedenle lisans sözleşmesinde açıklık yoksa ek patentlerin kural olarak patent lisansı sözleşmesinin kapsamına girmediği kabul edilmelidir.⁹⁰ Ancak, ek patentin kullanılmasının, asıl patentin kullanımı için zorunlu

⁸⁶ ORTAN, **a.g.e.**, s.17

⁸⁷ ORTAN, **a.g.e.**, s.17

⁸⁸ Patent ve Faydalı Model Kanunu Tasarısı'nda ek patentlere ilişkin bir düzenleme yer almamaktadır.

⁸⁹ ORTAN, **a.g.e.**, s.17

⁹⁰ ORTAN, **a.g.e.**, s.17

olduğu durumlarda, ek patentin de lisans sözleşmesinin kapsamına girdiği sonucuna varılmalıdır.⁹¹

Teknoloji alanındaki gelişmeler o kadar yoğun ve birbiriyle iç içedir ki lisans alana sadece buluşu kullanma hakkının verilmesi, ihtiyaçları karşılamaya yetmemekte; teknik bilgi ve elemanların da lisans alanın kullanımına sunulması gerekmektedir.⁹² Know-how olarak bilinen ve işletmelerin ekonomik faaliyetlerinde kullanılan teknik, ticari, idari, mali veya başka bir alana ait bilgi ve tecrübeler bütünü nü ifade eden kavram⁹³ günümüzde sınaî haklara ilişkin lisans sözleşmelerinin ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir.⁹⁴ Nitekim 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'ye göre de aksi sözleşmede kararlaştırılmamışsa, lisans veren, patent konusu buluşun normal bir kullanımı için zorunlu olan teknik bilgileri lisans alana vermekle yükümlüdür (551 sayılı KHK m.89/1). Lisans alan da kendisine verilen gizli bilgilerin açıklanmasını önlemek için gereken tedbirleri almak zorundadır (551 sayılı KHK m.89/2).

Üzerinde durulması gereken bir husus da patenti alınmamış buluşların lisans sözleşmesine konu olup olamayacaklarıdır. Patenti alınmamış olma iki şekilde karşımıza çıkabilir: 1. Patent başvurusu yapılmış, ancak henüz patent verilmemiştir. 2. Patent başvurusu hiç yapılmamıştır. 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'de patent başvurusunun lisans sözleşmesine konu olabileceği açıkça belirtildiği için (551 sayılı KHK m.86) bu bakımdan bir tereddüt yoktur. Patent başvurusu yapılmamış buluşlar için de aynı sonuca varmak gerektiği doktrinde kabul edilmektedir.⁹⁵ Gerçekten, hem 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'de bu

⁹¹ ORTAN, **a.g.e.**, s.17, Buna doktrinde zımni (üstü örtülü) lisans denilmektedir.

⁹² TEKİNALP, **Bağlama Kuralı**, s.254; GÜNEŞ, **a.g.e.**, s.24

⁹³ GÜRZUMAR, **a.g.e.**, s.81; BAŞ, **a.g.e.**, s.33

⁹⁴ TEKİNALP, **Bağlama Kuralı**, s.254; GÜNEŞ, **a.g.e.**, ss.24-25

⁹⁵ AYİTER, **a.g.e.**, s.116; TEKİNALP, **Bağlama Kuralı**, s.254; ORTAN, **a.g.e.**, s.18 v.d.; TEKİNALP, **Fikri Mülkiyet**, s.566, Henüz başvurusu yapılmamış bir buluş da lisans sözleşmesine konu olabilir, ancak lisans alanın başvurudan önce lisans kullanması patent vermede aranan yeniliği ortadan kaldıracak için, böyle bir lisans, buluşa patent verilmemesi sonucunu doğurabilir; OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.104, Yazar patent başvurusu yapılmamış bir buluşa ilişkin lisans sözleşmesinin know-how lisans sözleşmesi olarak hüküm ifade edeceğini, sonradan patent alınması halinde, patent alındığı tarihten itibaren sözleşmeye patent lisansı sözleşmesi olarak devam edileceğini ileri sürmektedir; Aynı yönde ERBAY, İsmail, **Know-How Sözleşmesi**, Ankara 2002, ss.143-144. Buna karşılık ONGAN patent almaya elverişli her buluşun know-how teşkil etmediğini, burada sadece buluştan yararlandırmaya ilişkin bir sözleşmenin bulunduğunu, tarafların iradelerine ters düşecek şekilde know-how lisans sözleşmesinin varlığını kabul etmeye hukuken ihtiyaç olmadığını, patent

konuda yasaklayıcı bir hüküm bulunmaması hem de Borçlar Hukuku'na egemen olan sözleşme özgürlüğü ilkesi, patent başvurusu yapılmamış buluşların da lisans sözleşmesine konu olabileceğini ortaya koymaktadır.

Bununla birlikte henüz tamamlanmamış (gelecekteki) buluşlar dahi, gerektiği şekilde belirlenmek koşuluyla lisans sözleşmesine konu olabilir.⁹⁶ Bu durumda taraflar arasındaki sözleşmenin geciktirici şarta bağlı olarak yapıldığı, sözleşmenin hükümlerini buluşun tamamlanmasıyla doğuracağı kabul edilmelidir.⁹⁷

III. PATENT LİSANSI SÖZLEŞMESİNİN HUKUKİ NİTELİĞİ

A. Genel Olarak

Yukarıda yapılan açıklamalardan da anlaşıldığı gibi lisans sözleşmeleri ve özellikle patent lisansı sözleşmesi, endüstri ve teknoloji alanında büyük önem taşımaktadır. Hukukumuzun lisans sözleşmelerini, taşıdığı öneme uygun olarak düzenlenmiş olması, doktrinde eleştirilmektedir.⁹⁸ Zira lisans sözleşmesi bir sözleşme türü olarak Borçlar Kanunu'nda yer almamaktadır. Patent lisansı sözleşmesi ise 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 88 ve devamındaki maddelerinde düzenlenmiştir.

Lisans sözleşmesine Borçlar Kanunu'nda yer verilmediği için, doktrinde, bu sözleşmenin hukuki niteliğine yönelik çeşitli görüşler ortaya atılmıştır. Lisans sözleşmesinin, Borçlar Kanunu'nda düzenlenen sözleşme tiplerinden birine dahil edilip edilemeyeceği, başlıca tartışma konusunu oluşturmaktadır.

Çalışmanın bu bölümünde, doktrindeki görüşlere de değinmek suretiyle patent lisansı sözleşmesinin hukuki niteliği ele alınacaktır. Bu çerçevede önce lisans sözleşmesinin Borçlar Hukuku'ndaki yeri, ardından lisans hakkının hukuki niteliği

başvurusunda bulunulması ile toplumun incelemesine sunulan buluşun aleni hale geldiğini ve bu şekilde bir know-how lisans sözleşmesinin konusunu oluşturamayacağını haklı olarak ifade etmektedir (ONGAN, **a.g.e.**, s.23).

⁹⁶ AYİTER, **a.g.e.**, s.117, Böyle bir sözleşmede taahhüt edilen buluş, dar ve belirli bir teknik alana yönelik olmalıdır, yoksa yapılan her buluşun kullandırılması taahhüdü, ekonomik özgürlüğün ağır bir şekilde sınırlanması anlamına gelir ve Medeni Kanun'un 23. maddesi çerçevesinde geçersiz sayılır; ORTAN, **a.g.e.**, s.19; ONGAN, **a.g.e.**, s.24

⁹⁷ ONGAN, **a.g.e.**, s.24

⁹⁸ ORTAN, **a.g.e.**, s.9

incelenecek; patent lisansı sözleşmesi benzer sözleşmelerle karşılaştırılarak konu ile ilgili açıklamalar sona erdirilecektir.

B. Lisans Sözleşmesinin Borçlar Hukuku'ndaki Yeri

1. İsimli (Atipik) Bir Sözleşme Olması

Lisans sözleşmesinin Borçlar Kanunu'nda düzenlenmiş sözleşme tiplerinden birine dahil edilip edilemeyeceği veya isimli sözleşme olup olmadığı açıklığa kavuşturulması gereken bir konudur. Çünkü lisans sözleşmesinin yorumunda ve sözleşmeye ilişkin boşlukların doldurulmasında uygulanacak hükümler ancak bu şekilde belirlenebilir.⁹⁹

Lisans sözleşmesinin Borçlar Kanunu'nda düzenlenmiş olan adi kira, hâsılat kirası, satım veya ortaklık sözleşmelerinden biri olduğu yönünde çeşitli görüşler ileri sürülmüştür.¹⁰⁰ Ancak günümüzde lisans sözleşmesinin bu sözleşme tiplerinden hiçbirine girmeyen isimli bir sözleşme olduğu çoğunluk tarafından kabul edilmekte;¹⁰¹ niteliği elverdiği ölçüde adı geçen sözleşmelere ilişkin hükümlerin lisans sözleşmesine kıyasen uygulanabileceği haklı olarak ifade edilmektedir.¹⁰²

Ancak 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname kapsamındaki lisans sözleşmeleri bakımından aynı tespiti yapmak bu derece kolay değildir. Zira her ne kadar patent lisansı sözleşmesi Borçlar Kanunu'nda düzenlenmemiş olsa da, 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'de bu sözleşmeye ilişkin bazı hükümlere yer verilmiştir. Bu nedenle doktrinde, patent lisansı sözleşmesinin Türk Hukuku açısından isimli sözleşme olarak nitelendirilemeyeceği ileri sürülmektedir.¹⁰³ Başka

⁹⁹ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.50; AYDINCIK, **a.g.e.**, ss.70-71

¹⁰⁰ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. ORTAN, **a.g.e.**, s.21 v.d.

¹⁰¹ AYİTER, **a.g.e.**, s.109; ORTAN, **a.g.e.**, s.39; ERGÜN, Mevci, “**Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmesi**”, Türkiye Noterler Birliği Hukuk Dergisi, S.110, Mayıs 2001, s.50; OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.52; ERDEM, **a.g.e.**, s.137; ÖZEL, **a.g.e.**, s.111; ONGAN, **a.g.e.**, s.37; AYDINCIK, **a.g.e.**, s.71

¹⁰² AYİTER, **a.g.e.**, s.109; ORTAN, **a.g.e.**, ss.39-40

¹⁰³ SARGIN, Fügen, **Milletlerarası Unsurlu Patent ve Ticari Marka Lisansı Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk**, Ankara 2002, ss.165-166, 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'de lisans sözleşmesine ilişkin bir tanım bulunmamasıyla birlikte, lisans verilip verilemeyeceği, kimin lisans vermeye yetkili olduğu, lisansın basit, münhasır, zorunlu, ihtiyari niteliği, lisansın hak sahibine sağladığı yetkiler, tescil şartı ve etkisi, üçüncü kişiler üzerindeki etkisi, lisansın endüstriyel mülkiyet hakkına dayalı olarak sona erebileceği gibi bazı özellikli durumlar hükme bağlanmış olmakla, günümüz itibarıyla isimli olma vasfını kaybetmiş bulunmaktadır; Aynı yönde TUNÇOMAĞ, Kenan, **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri**, C.II, 2. Baskı, İstanbul 1974, s.7; GÜRZUMAR, **a.g.e.**, s.92.

bir görüşe göre ise, patent lisansı sözleşmesinin 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname’de kısmen düzenlenmiş olması, bu sözleşmenin isimsiz sözleşme olarak nitelendirilmesine engel teşkil etmez.¹⁰⁴ Gerçekten, 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname’de patent lisansı sözleşmesine ilişkin bazı hükümler yer almaktadır (551 sayılı KHK m.88 v.d.). Ancak söz konusu Kanun Hükmünde Kararname’nin amacı patent lisansını bir sözleşme olarak düzenlemek değil; Kanun Hükmünde Kararname açısından bu sözleşmenin içeriğini belirlemektir. Dolayısıyla adı geçen mevzuatta sözleşmenin hükümleri tam olarak düzenlenmediği için, patent lisansı sözleşmesinin kanunda düzenlenmiş sözleşme olduğu kabul edilemez. Başka bir deyişle kanunda bir sözleşmenin sadece ismiyle anılmış olması ve bu kanun çerçevesinde sözleşmede yer alacak unsurların belirlenmesi, sözleşmenin isimsiz sözleşme olarak nitelendirilmesini engellememektedir.¹⁰⁵

Bununla birlikte 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname’de de ifade edildiği gibi, patent başvurusu veya patentin *kullanım hakkı* lisans sözleşmesine konu olmaktadır (551 sayılı KHK m.88/1). Dolayısıyla bu sözleşmeyi bir hakkın kullanılmasının devredildiği sözleşmeler içinde sınıflandırmak mümkündür.¹⁰⁶ Bu sınıflandırma, hem sözleşme taraflarının haklarını ve borçlarını tespit etmek, hem de lisans alanın üçüncü kişiler karşısındaki hukuki durumunu belirlemek bakımından önemlidir.¹⁰⁷ Ancak lisans sözleşmesi, kullandırma ve yararlandırma amacını güden kira ve hâsılat kirası sözleşmelerinden farklı özellikler taşır; dolayısıyla bu sözleşmelere ilişkin hükümler, lisans sözleşmesine doğrudan uygulanamaz.¹⁰⁸ Aynı şekilde, lisans sözleşmesinde satım ve adi şirket sözleşmelerinin unsurları bulunmakla birlikte, bu unsurlar söz konusu sözleşmeyi bu tipler altında

Marka lisansı sözleşmesi de 556 sayılı Markalar Kanununda KHK’de düzenlenmiş olduğundan (m. 20-21) bu sözleşmenin isimsiz bir sözleşme olmadığı belirtilmektedir, bkz., ARKAN, Marka, II, s. 191.

¹⁰⁴ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.53; ÖZEL, **a.g.e.**, ss.111-112; ONGAN, **a.g.e.**, ss.37-38

¹⁰⁵ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.53; “Kanunun bir sözleşmeyi sadece ismen zikretmiş olması, onun isimli sözleşme sayılmasını gerektirmez” (ARAL, Fahrettin, **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri**, Genişletilmiş 5. Baskı, Ankara 2003, s.49)

¹⁰⁶ ORTAN, **a.g.e.**, s.24; TANDOĞAN, Haluk, **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri**, C.I/1, 6. Baskı, Ankara 1990, s.4; OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.51; AYDINCIK, **a.g.e.**, s.72

¹⁰⁷ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.51; AYDINCIK, **a.g.e.**, s.72

¹⁰⁸ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.51; AYDINCIK, **a.g.e.**, s.72

nitelendirmeye yetmemektedir.¹⁰⁹ Böylece lisans sözleşmesinin isimsiz sözleşmeler arasında yer aldığını ifade etmek mümkündür.

Sözleşme özgürlüğü çerçevesinde, gerek kanunda düzenlenmiş çeşitli sözleşmelere ilişkin öge ve koşulların bir araya getirilmesiyle yaratılan, gerekse kanunda düzenlenen sözleşmelerin öğelerine tümüyle yabancı kendine özgü öğelerden oluşan sözleşmelere “isimsiz(atipik) sözleşmeler” denir.¹¹⁰ İsimsiz sözleşmeler genellikle kabul edildiği üzere karma,¹¹¹ bileşik¹¹² ve kendine özgü yapısı olan (sui generis) sözleşmeler¹¹³ olmak üzere üç gruba ayrılır.¹¹⁴ Lisans sözleşmesinin isimsiz sözleşme olduğunu tespit ettikten sonra bu üç gruptan hangisine girdiğini de belirlemek gerekir.

Sınaî haklara ilişkin lisans sözleşmelerinin ve bu kapsamda yer alan patent lisansı sözleşmesinin, bağımsızlıklarını koruyarak bir araya getirilen çeşitli sözleşmelerden oluşan bileşik sözleşme olarak nitelendirilemeyeceği açıktır. Dolayısıyla doktrinde ileri sürülen görüşler, lisans sözleşmesinin sui generis ya da

¹⁰⁹ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.53; AYDINCIK, **a.g.e.**, s.72

¹¹⁰ ZEVKLİLER, Aydın, **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri**, Genişletilmiş 7. Baskı, Ankara 2002, ss.37-38; Ayrıca bu konuda bkz. SEROZAN, Rona, **Borçlar Hukuku Özel Bölüm**, İstanbul 2002, s.51 v.d.

¹¹¹ Karma sözleşmeler doktrinde iki şekilde tanımlanmaktadır. İlk tanıma göre, kanunda düzenlenmiş çeşitli sözleşme tiplerine ilişkin değişik öğelerin, kanunda öngörülmemiş biçimde bir araya getirilmesiyle oluşturulan sözleşmelere karma sözleşme denir (KUNTALP, Erden, **Karışık Muhtevalı Akit**, Ankara 1971, s.61 v.d.; TUNÇOMAĞ, **a.g.e.**, s.11; TANDOĞAN, **a.g.e.**, s.69; ZEVKLİLER, **a.g.e.**, s.43). Bu tanıma dar anlamda karma sözleşme olarak nitelendiren bir görüş ise karma sözleşmeyi, birbirinden farklı, kanunda düzenlenmiş veya düzenlenmemiş sözleşme tiplerinin esaslı unsurlarını, kanunun öngörmediği tarzda bir arada içeren sözleşme şeklinde tanımlamakta ve bunu da geniş anlamda karma sözleşme olarak adlandırmaktadır (GÜRZUMAR, **a.g.e.**, s.20, dn. 126; SEROZAN, **a.g.e.**, s.64 v.d.; SARGIN, **a.g.e.**, s.166, dn.47). Karma sözleşmede, iki veya daha fazla sözleşme tipinin özelliklerini içeren ve unsurları bir bütün oluşturan tek bir sözleşme mevcuttur (SARGIN, **a.g.e.**, s.166, dn.47).

¹¹² Bileşik sözleşme, kanunda düzenlenmiş değişik sözleşme tiplerinin bütünüyle bir araya getirilmesiyle oluşturulur. Bileşik sözleşme içinde yer alan sözleşme tipleri birbirleriyle bağlantılı olmakla birlikte kendi bağımsızlıklarını da korurlar (TUNÇOMAĞ, **a.g.e.**, ss.9-10.; TANDOĞAN, **a.g.e.**, ss.75-76.; ZEVKLİLER, **a.g.e.**, s.45).

¹¹³ Kendine özgü yapısı olan (sui generis) sözleşmeler, kanunda düzenlenmiş tipik sözleşmelerin hiç birine ait olmayan unsurları, yine kanunda öngörülmemiş ancak, çok daha özgün bir içsel birlik sağlayacak şekilde bir arada bulunduran ve böylece yepyeni bir hukuki ilişki yaratan sözleşmelerdir. Başka bir deyişle sözleşmeyi oluşturan esaslı unsurlar, kısmen ya da tamamen kanunun öngördüğü sözleşme tiplerinden hiç birinde mevcut değildir (GÜRZUMAR, **a.g.e.**, s.20, dn.126; SARGIN, **a.g.e.**, s.166, dn.47).

¹¹⁴ KUNTALP, **a.g.e.**, s.10 v.d.; TUNÇOMAĞ, **a.g.e.**, s.6 v.d.; TANDOĞAN, **a.g.e.**, s.9 v.d.; ZEVKLİLER, **a.g.e.**, s.37 v.d.; ONGAN, **a.g.e.**, s.38; AYDINCIK, **a.g.e.**, s.72; Aksi görüşte GÜRZUMAR, **a.g.e.**, s.20, dn. 126, Yazar isimsiz sözleşmelerin kendine özgü yapısı olan sözleşmeler ve karma sözleşmeler olmak üzere ikiye ayrıldığını belirtmektedir; Aynı fikirde EREN, Fikret, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 7. Baskı, İstanbul 2001, ss.198-199

karma sözleşme sayılması gerektiği yönündedir. Çoğunluk tarafından benimsenen görüş, lisans sözleşmesinin kendine özgü yapısı olan (sui generis) bir sözleşme olduğudur.¹¹⁵ Buna karşılık adı geçen sözleşmenin, farklı sözleşmelere ait unsurları bünyesinde barındıran karma bir sözleşme olduğu da savunulmaktadır.¹¹⁶

Genel olarak lisans sözleşmesinin konusu, gayri maddi bir mal üzerindeki hakkın kullanımının bir başkasına bırakılmasıdır. Bu bakımdan sınaî haklara ilişkin lisans sözleşmeleri ve inceleme konumuz olan patent lisansı sözleşmesi, Borçlar Kanunu'nda düzenlenen sözleşme tiplerinden hiç birine tam olarak uymamakta, duruma göre bu sözleşme tiplerine benzer özellikler göstermektedir.¹¹⁷ Ayrıca bu sözleşmeler, kanunda düzenlenmiş sözleşmelere ait unsurların bir araya getirilmesinden de meydana gelmemiştir.¹¹⁸ Dolayısıyla söz konusu sözleşmelerin kendine özgü yapısı olan (sui generis) sözleşmeler grubuna dahil olduğunu kabul etmek gerekir.¹¹⁹ Bu çerçevede lisans sözleşmeleri, iyi niyet kurallarına ve işlerde yaygın teamüllere göre yorumlanıp tamamlanır; nitelikleri izin verdiği ölçüde bunlara benzedikleri sözleşme tiplerine ilişkin kanun hükümleri kıyas yoluyla uygulanır; gerekirse bunlara yönelik sorunları çözmek için Borçlar Kanunu'nun genel hükümlerine de başvurulur.¹²⁰

¹¹⁵ AYİTER, **a.g.e.**, s.109; ORTAN, **a.g.e.**, s.39; GÜRZUMAR, **a.g.e.**, s.92; OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.53; ÖZEL, **a.g.e.**, s.113; AYDINCIK, **a.g.e.**, s.73

¹¹⁶ TEKİNALP, **Fikri Mülkiyet**, s.435, Yazar, lisans sözleşmesini karma sözleşme olarak görmekte ve somut olaya göre hasılat kirası, satım veya adi ortaklık sözleşmelerine ilişkin hükümlerin kıyasen uygulanacağını belirtmektedir; ERGÜN, **a.g.m.**, s.50; SARGIN, **a.g.e.**, s.169, "Lisans sözleşmelerinin, sözleşme taraflarınca belirlenen içeriğine göre değişim gösterecek şekilde, genel olarak kullanma, teminat ve iş görme sözleşme grubuna, devir ve temlik sağlayan sözleşme grubundan satım sözleşmesine ait unsurları, içerdiği hak ve yükümlülüklerde bir arada toplayan, gayri maddi bir malı ihtiva eden konusu ve teknoloji transferini sağlayan ekonomik fonksiyonu ile karma nitelikli bir sözleşme olarak nitelendirilmesi mümkündür."

¹¹⁷ ORTAN, **a.g.e.**, s.39

¹¹⁸ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.53; AYDINCIK, **a.g.e.**, s.73

¹¹⁹ Bununla birlikte bazı durumlarda satım, hâsılat kirası, adi ortaklık sözleşmelerine ait unsurlar lisans sözleşmesinde bir bütün olarak birleşebilir, bu halde lisans sözleşmesi karma sözleşme niteliği kazanır (AYİTER, **a.g.e.**, s.109; ONGAN, **a.g.e.**, s.39). Burada unutulmaması gereken nokta, karma sözleşmeden bahsedebilmek için kanunda düzenlenmiş sözleşmelere ait unsurların içeriklerini kaybetmeden bir arada bulunmalarının gerekli olduğudur (OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.54; ONGAN, **a.g.e.**, s.39).

¹²⁰ TANDOĞAN, **a.g.e.**, s.13; ZEVKLİLER, **a.g.e.**, s.38; AYDINCIK, **a.g.e.**, s.73

2. Sürekli Borç İlişkisi Kuran Bir Sözleşme Olması

Sürekli borç ilişkisi kuran, başka bir deyişle sürekli edimli bir sözleşme, edimin zaman yönünden hiçbir kesintiye uğramadan aralıksız ifa edildiği sözleşme türü olmayıp, davranışın fiili ve hukuki yönden birlik ve bütünlük teşkil edecek şekilde, uzun bir zaman süresi içinde yerine getirildiği sözleşmedir.¹²¹

Daha önce de belirtildiği gibi lisans sözleşmesi, gayri maddi bir mal üzerindeki hakkın kullanım yetkisinin bir başka kişiye devredilmesi amacına yöneliktir. Dolayısıyla lisans sözleşmesi, niteliği gereği sürekli borç ilişkisi kurmaktadır.¹²² Zira lisans verenin lisans hakkından yararlanmayı lisans alana sağlama borcu ve lisans alana karşı lisans sözleşmesinden doğan diğer borçları, kullanım yetkisinin devriyle birlikte sona ermez.¹²³ Aksine lisans veren, bundan sonra da sözleşme konusu gayri maddi hakkın lisans alanın kullanımına hazır olması ve lisans sözleşmesinin amacına ulaşması için kendisinden makul olarak beklenebilecek her şeyi yapmakla yükümlüdür.¹²⁴ Başka bir deyişle lisans sözleşmesinde, lisans alanın edime ilişkin menfaati, lisans verenin bir andaki eylemiyle tatmin edilmemekte; bilakis lisans verenin eylemi belirli bir zamana yayılmaktadır. Dolayısıyla lisans veren, sözleşme ilişkisi boyunca lisans alanın edimdeki menfaatini gerçekleştirmekle yükümlü olacaktır.¹²⁵ Aynı şekilde lisans alanın borçları da süreklilik göstermektedir (elde ettiği sırları saklama yükümlülüğü gibi).

Lisans sözleşmesinin sürekli borç ilişkisi niteliği taşıması, taraflar arasında özel bir güven ilişkisinin kurulmasını gerektirir ve sözleşmenin sona ermesi bakımından da önem arz eder. Bu çerçevede sözleşme olağanüstü nedenlerin ortaya çıkması halinde haklı sebeple feshedilebilir, ayrıca sözleşmenin sona ermesinden sonra da lisans alan için bazı yükümlülükler doğabilir.¹²⁶

¹²¹ EREN, **a.g.e.**, s.104

¹²² OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.66

¹²³ AYDINCIK, **a.g.e.**, s.73

¹²⁴ AYDINCIK, **a.g.e.**, s.74

¹²⁵ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.66; AYDINCIK, **a.g.e.**, s.74

¹²⁶ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.66; AYDINCIK, **a.g.e.**, ss.74-75. Ayrıca bu konuda bkz. SELİÇİ, Özer, **Borçlar Kanununa Göre Sözleşmeden Doğan Sürekli Borç İlişkilerinin Sona Ermesi**, İstanbul 1977, s.156 v.d.

3. Kural Olarak İvazlı ve Tam İki Tarafa Borç Yükleyen Bir Sözleşme Olması

Tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde her iki taraf da birbirine karşı asli bir borç yüklenmektedir.¹²⁷ Lisans sözleşmesinde de lisans veren, sahip olduğu gayri maddi hakkın kullanımını, kural olarak bir bedel karşılığında lisans alana bırakmaktadır. Bu bakımdan karşılıklı yükümlülükler içeren lisans sözleşmesinin, tam iki tarafa borç yükleyen (synallagmatik) bir sözleşme olduğunu ifade etmek mümkündür.¹²⁸

Gerçekten lisans sözleşmesinde, bir taraf lisans vererek gayri maddi hakkın kullanımını devrederken, diğer taraf bunun karşılığında genellikle dönemsel olmak üzere bir bedel ödeme borcu altına girmektedir. Lisans alanın bedel ödeme borcu sözleşmede para olarak kararlaştırılır. Ancak para ödeme yerine başka edimlerin kararlaştırılması da mümkündür. Örneğin üretilen üründen bir miktar verilmesi veya başka şekilde lisans bedelinin ödenmesi kararlaştırılabilir.¹²⁹

Lisans sözleşmesinde, pek sık olmamakla birlikte, gayri maddi hakkın kullanımı karşılığında herhangi bir bedel ödenmeyeceği de öngörülebilir.¹³⁰ Bu tür lisanslara “serbest lisans” denir.¹³¹ Patent lisansı sözleşmesi açısından serbest lisans genellikle, patent sahibinin, patent hakkının geçerliliği konusunda tereddüt etmesi halinde söz konusu olmakta, lisans alana, patentin hükümsüzlüğüne ilişkin dava açmaktan feragat etmesi karşılığında, bedelsiz olarak lisans hakkı tanınmaktadır. Daha ziyade sulh yoluyla yapılan lisans sözleşmelerinde bu duruma rastlanmaktadır.¹³² Lisans sözleşmesinin ivazsız olduğu hallerde, tek tarafa borç yükleyen bir sözleşmenin varlığı doktrinde kabul edilmektedir.¹³³ Kanımızca

¹²⁷ EREN, **a.g.e.**, s.200

¹²⁸ ORTAN, **a.g.e.**, s.22; OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.64; AYDINCIK, **a.g.e.**, s.75

¹²⁹ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.64; AYDINCIK, **a.g.e.**, s.75

¹³⁰ Bu takdirde bağışlama sözleşmesinin söz konusu olacağı doktrinde ileri sürülmektedir (AYDINCIK, **a.g.e.**, s.75). Lisans sözleşmesini borçlandırıcı işlem olarak kabul eden bir başka görüş ise, bu sözleşmede hakkın kendisinin değil, sadece kullanılmasının devredildiğini, dolayısıyla mülkiyet hakkının tamamen bırakıldığı bağışlama sözleşmesinin lisans sözleşmesi ile bağdaşmadığını haklı olarak ifade etmektedir (OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.63).

¹³¹ ORTAN, **a.g.e.**, s.167

¹³² ORTAN, **a.g.e.**, s.167; OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.64

¹³³ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.63; Fikri haklara ilişkin lisans sözleşmeleri bakımından bkz. AYDINCIK, **a.g.e.**, s.75, dn. 371

sözleşmede lisans hakkının ivazsız olarak kullanılacağı kararlaştırılmışsa, tek tarafa değil eksik iki tarafa borç yükleyen bir sözleşmenin varlığından bahsetmek daha uygun olur. Zira lisans sözleşmesinde lisans alanın bedel ödeme borcu dışında bazı yükümlülükleri de bulunmaktadır. Ancak bu yükümlülükler, lisans verenin kullandırma borcunun karşılığını oluşturmamaktadır. Yani ivazsız lisans sözleşmesinde taraflardan yalnız birinin borç altına girdiğini, diğer tarafın yerine getireceği herhangi bir borcunun bulunmadığını ifade etmek doğru bir tespit değildir.

İvazlı lisans sözleşmesinde lisans verenin asli edimi lisans konusu gayri maddi hakkı lisans alanın kullanımına sunmaktır; lisans alanın asli edimi ise bu kullanım karşılığında lisans verene belirli bir bedel ödemektir. Sözü edilen bu yükümlülükler lisans sözleşmesinde birbirinin karşılığını oluşturduğu için, lisans sözleşmesi tam iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme olarak nitelendirilmektedir.

Bununla birlikte lisans sözleşmesinde tarafların karşılıklı olarak birbirlerine lisans vermeyi borçlandıkları da görülmektedir. Bu halde iki tarafın edimi de diğerine lisans hakkını tanımak şeklinde belirlemekte, başka bir deyişle lisans hakkının karşılığı, bir miktar para yerine yine bir lisans hakkı olmaktadır. Dolayısıyla burada taraflar karşılıklı olarak borç altına girdiklerinden, tam iki tarafa borç yükleyen bir sözleşmenin bulunduğu ifade edilebilir.¹³⁴

Tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde taraflar aralarında aksini kararlaştırmadığı sürece, borçlarını aynı zamanda yerine getirmekle yükümlüdürler (BK m.81). Buna karşılık, doktrindeki bir görüşe göre, lisans sözleşmelerinde tarafların aksi yönde bir anlaşmaları olmasa da borçların aynı anda yerine getirilmesi, sözleşmenin niteliği gereği mümkün değildir. Çünkü lisans sözleşmesi sürekli borç ilişkisi yaratan bir sözleşmedir.¹³⁵ Kanımızca lisans verenin borcu sürekli bir edim niteliği taşımakla birlikte lisans alanın lisans bedelini ödeme borcu kural olarak ani bir edimdir. Bu nedenle aksi sözleşmede kararlaştırılmamışsa lisans bedelinin Borçlar Kanununun 81. maddesi uyarınca peşin olarak ödenmesi gerekir. Uygulamada genellikle sözleşmelere konulan bir hükümlerle lisans bedelinin dönemsel olarak ödenmesi kararlaştırılmaktadır.

¹³⁴ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.64. Bu durumda bedelli lisansın değil de serbest lisansın söz konusu olduğu yönünde bkz. ORTAN, **a.g.e.**, s.168

¹³⁵ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.65.

C. Lisans Hakkının Hukuki Niteliği

Lisans hakkının hukuki niteliği çok tartışmalı bir konudur. Bu konu, lisans sözleşmesinin bir tasarruf işlemi mi yoksa borçlandırıcı bir işlem mi olduğu sorunuyla yakından ilgilidir. Zira lisans sözleşmesinin tasarruf işlemi olarak kabul edilmesi halinde lisans alanın edindiği hakkın mutlak hak olduğu; borçlandırıcı işlem olarak kabul edilmesi halinde ise söz konusu hakkın nispi hak olduğu sonucuna varılır. Dolayısıyla bu konu, sadece teori bakımından değil, lisans alanın lisans verenle ve üçüncü kişilerle ilişkilerinin belirlenmesi bakımından uygulamada da son derece önemlidir.¹³⁶

Doktrinde lisans hakkının hukuki niteliği ile ilgili çeşitli görüşler ileri sürülmektedir. Bu görüşleri üç başlık altında ele almak mümkündür:

1. Aynı Hak Teorisi

Bu teoriyi savunan yazarlar, basit lisans ile inhisari lisans arasında ayırım yapmakta ve bu ayırım çerçevesinde görüş belirtmektedirler. 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'ye göre basit lisans, lisans verenin, patent konusu buluşu hem kendisinin kullanabileceği, hem de üçüncü kişilere aynı buluşa ilişkin başka lisanslar verebileceği bir lisans türüdür. Aynı düzenlemeye göre inhisari lisans söz konusu olduğunda lisans veren, bir başkasına lisans veremez ve hakkını açıkça saklı tutmadıkça patent konusu buluşu kendisi de kullanamaz (551 sayılı KHK m.88/3,4).

Aynı hak teorisini benimseyen yazarlar, basit lisansın, lisans alana şahsi bir hak verdiğini kabul etmelerine karşın, inhisari lisansın aynı bir hak verdiğini ileri sürmektedirler.¹³⁷ Zira bu yazarlara göre lisans sözleşmesi bir tasarruf işlemidir. Dolayısıyla lisans sözleşmesi ile lisans veren, patent üzerinde sahip olduğu hakkın bir kısmını lisans alana devretmekte ve lisans verenin hak sahipliği devredilen oranda sona ermektedir.¹³⁸ Bu teorinin temeli “bölünebilirlik kuramı”na dayanmaktadır. Bölünebilirlik kuramına göre, patent hakkı sahibi çeşitli yetkilerden oluşan bir

¹³⁶ OKTAY ÖZDEMİR, a.g.e., s.18; AYDINCIK, a.g.e., s.77

¹³⁷ Daha ziyade Alman Hukukunda savunulan bu görüş hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. ORTAN, a.g.e., s. 41 v.d.

¹³⁸ ONGAN, a.g.e., s.43

bütünlüğün de sahibidir ve bu yetkiler tek tek devredilebilmektedir.¹³⁹ Bölünebilirlik kuramında patent hakkının kendisi bir ayni hak olarak kabul edilmekte ve bölünebilir nitelik gösteren bu hakkın bir kısmının lisans sözleşmesi ile devredildiği ileri sürülmektedir.¹⁴⁰ Böylece lisans alan, elde ettiği ayni hak sayesinde, sözleşmeden doğan talepleri için lisans verene yönelmekle kalmayıp, üçüncü kişilere karşı da söz konusu hakkı koruyabilecektir.¹⁴¹ Başka bir deyişle patent hakkının kısmi devri neticesinde lisans alan, sahip olduğu ayni hakka dayanarak, hakkını ihlal eden kişilere karşı doğrudan harekete geçebilecektir.¹⁴² Ayni hak teorisine göre, lisans alanın lisans sözleşmesi ile elde ettiği hakkı, patenti sonradan devralmış yeni hak sahiplerine karşı ileri sürmesi de mümkündür.¹⁴³ Bu nedenlerle lisans alana ayni hak tanınmasının onun hukuki durumunu güçlendireceği kabul edilmektedir.

Bununla birlikte, ayni hakların neler olduğunun ve bu hakların hangi tür işlemlerden kaynaklandığının kanunda tek tek sayıldığı gerekçesiyle ayni hak teorisi eleştirilmektedir.¹⁴⁴ Bu eleştirilere göre ayni haklar belirli tipte ve sınırlı sayıdadır; Medeni Kanun'un sistemi içinde ayni haktan söz edilebilmesi, kanunda aksi belirtilmediği sürece bir eşyanın varlığına bağlıdır. Gayri maddi hak olarak kabul edilen fikri ve sınaî ürünler ise eşya kavramı dışında kalmaktadır. Lisans sözleşmesine konu olan hakkın eşya üzerinde olmaması ve sözleşmenin lisans alan tarafa bir ayni hak sağladığının kanunda açıkça belirtilmemesi karşısında lisans hakkının ayni hak olmadığı sonucuna varılmalıdır.¹⁴⁵ Ayni hak teorisini benimseyen yazarlar ise Eşya Hukuku ile gayri maddi mallara ilişkin hukuk alanının akrabalık ilişkisi içinde olduğunu, her iki hukuk alanının da malları düzenleme işlevi gördüğünü, bu nedenle Eşya Hukuku'na özgü kavramların gayri maddi mallar konusunda da kıyasen kullanılabileceğini ifade etmektedirler.¹⁴⁶

¹³⁹ ORTAN, **a.g.e.**, s. 69 v.d.

¹⁴⁰ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.19; SARGIN, **a.g.e.**, s.159; ONGAN, **a.g.e.**, s.44

¹⁴¹ ORTAN, **a.g.e.**, s. 43; SARGIN, **a.g.e.**, s.155

¹⁴² ORTAN, **a.g.e.**, s. 43; SARGIN, **a.g.e.**, s.155

¹⁴³ ORTAN, **a.g.e.**, s. 43; SARGIN, **a.g.e.**, s.155

¹⁴⁴ SARGIN, **a.g.e.**, s.160

¹⁴⁵ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.23

¹⁴⁶ ORTAN, **a.g.e.**, s.42, Yazara göre eğer patent hakkının mülkiyet hakkına benzer nitelikte bir hak olduğu kabul ediliyorsa, Eşya Hukuku'na ilişkin ilkelerin Patent Hukuku alanında da uygulanabilmesi gerekir, ortak mülkiyete ve sınırlı ayni haklara yönelik kuralların dahi Patent Hukuku alanında kıyasen uygulanmasında bir sakınca olmamalıdır (ORTAN, **a.g.e.**, s.98). Buna karşılık SARGIN'a göre kanundaki tipler dışında bir ayni hakkın kurulmasına ya da kanunda düzenlenen bir ayni hakkın

2. Mutlak Hak Teorisi

Mutlak haklar, hak sahibi tarafından herkese karşı ileri sürülebilen, üçüncü kişileri hakkı ihlalden kaçınmakla yükümlü tutan haklardır. Mutlak hak kavramı aynı hakları da içine alan bir kavramdır.¹⁴⁷ Günümüzde fikri ve sınaî ürünler üzerinde bir aynı hakkın değil, “fikri hak” olarak adlandırılan başka tür bir mutlak hakkın var olduğu kabul edilmektedir. Mutlak hak teorisini benimseyen yazarlar bu noktadan hareketle, lisans hakkının hukuki niteliği konusunda aynı haktan değil, mutlak haktan söz edilmesi gerektiğini ileri sürmektedirler. Çünkü lisans sözleşmesinin, üzerinde tanındığı haktan daha farklı nitelikte bir hak sağlayamayacağını ifade etmektedirler.¹⁴⁸

Bu konuda öne sürülen bir görüş lisans sözleşmesi ile lisans hakkı arasında ayırım yaparak, lisans sözleşmesinin, tasarrufi bir işlemin yerine getirilmesini isteme yetkisi veren, şahsi bir talep hakkı yaratan borçlandırıcı bir muamele olduğu ve tümüyle Borçlar Hukuku kurallarına tabi bulunduğu; lisans hakkının ise tasarruf işlemi sonucu doğduğu, bu nedenle lisansın, lisans alan lehine aynı hak benzeri bir mutlak hak yarattığı sonucuna varmaktadır.¹⁴⁹

Mutlak hak teorisi çerçevesinde ifade edilen bir başka görüşe göre, sicile tescil ile lisans hakkının iyi niyetli üçüncü kişilere karşı dahi ileri sürülebilir hale gelmesi, hakkın mutlak karakterinin bir sonucudur. İnhisari lisans sahibinin hakkına tecavüz edilmesi halinde, aksi sözleşmede belirtilmemişse, kendi adına dava açabilmesi de bu mutlak karakteri destekler niteliktedir.¹⁵⁰

muhtevasını kanunun çizdiği sınırı aşarak değiştirmeye yönelik işlemler, konusu imkansız olduğu için geçersiz sayılacaktır (SARGIN, **a.g.e.**, s.160).

¹⁴⁷ Nitekim her aynı hak bir mutlak hak iken, her mutlak hak bir aynı hak değildir. Kişilik hakları mutlak haklardan olup herkese karşı ileri sürülebilirler, ancak aynı hak değildirler.

¹⁴⁸ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.23

¹⁴⁹ ORTAN, **a.g.e.**, ss.98-99

¹⁵⁰ ONGAN, **a.g.e.**, s.44; GÜRZUMAR’a göre patent, marka ve diğer tanıtıcı unsurlara ilişkin lisans sözleşmeleri, lisans alana yalnızca nispi bir hak bahşeder. Ancak Markalar Kanunu’nun 34. maddesinde yer alan “devir ve lisans, marka sicil kaydına tescil tarihinden itibaren üçüncü şahıslara karşı hüküm ifade eder” ibaresinde markayı sonradan devralanlar ve marka hakkına tecavüz edenler arasında ayırım yapılmayarak tüm “üçüncü kişiler” kastedildiği için, marka siciline kayıtlı marka lisansının, lisans alana, kanun gereği herkese karşı ileri sürülebilen bir mutlak hak verdiği söylenebilir (GÜRZUMAR, **a.g.e.**, s.97). 27 Haziran 1995 tarihinde yürürlüğe giren ve 551 sayılı Markalar Kanunu’nun yerini alan 556 sayılı Markaların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’nin

Gerçekten 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 92. maddesine göre, patent başvurularına veya patentlere ilişkin lisanslar, iyi niyetli üçüncü kişilere karşı Patent Sicili'ne kayıt tarihinden itibaren hüküm doğurur. Söz konusu Kararname'nin 148. maddesine göre ise aksi sözleşmede kararlaştırılmamışsa, inhisari lisansa sahip olan kişi, üçüncü bir kişi tarafından patent sahibinin patentten doğan haklarına tecavüz edilmesi durumunda, patent sahibinin açabileceği davaları kendi adına açabilir. Buna karşılık, basit lisans sahiplerinin dava açma hakları yoktur. Ancak basit lisans sahibi, noter aracılığıyla yapacağı bir bildirimle, gereken davayı açmasını patent sahibinden isteyebilir. Patent sahibinin bu talebi kabul etmemesi veya bildirim alındığı tarihten itibaren üç ay içinde gerekli davanın açılmaması halinde, lisans alan yaptığı bildirim de ekleyerek, kendi adına dava açabilir (551 sayılı KHK m. 148/2,3).

Bu hükümler çerçevesinde savunulan bir görüşe göre,¹⁵¹ lisansın sicile kaydedilmesinden sonra iyi niyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesi ve lisans alanın, bazı koşullara bağlanmış da olsa, dava açma hakkına sahip olması, basit-inhisari ayrımı yapmadan lisans sözleşmesinin lisans alana mutlak hak verdiğini ortaya koymaktadır.

Buna karşılık, kişilerin kendi tasarrufları ile mutlak hak yaratamayacakları, mutlak hakkın ancak kanun tarafından öngörülebileceği ve kanunlarda da lisansın mutlak hak olduğuna ilişkin bir açıklık bulunmadığı ifade edilerek, mutlak hak teorisi eleştirilmektedir.¹⁵² Bu eleştirilere göre, kanun koyucunun doğrudan dava açma hakkı vermediği basit lisanslar bakımından mutlak hakkın varlığı hiçbir şekilde savunulamaz; inhisari lisanslarda ise lisans alan, sözleşmede aksinin kararlaştırılmamış olması şartıyla dava açma hakkına sahiptir. Kanun koyucunun lisans alana hem mutlak hak vermesi, hem de bunu üçüncü kişiye karşı ileri sürebilme yetkisini diğer tarafın rızasına bağlamış olması çelişki oluşturmakta ve mutlak hakların niteliğine aykırı düşmektedir.¹⁵³ Dolayısıyla inhisari lisansta lisans alana tanınan dava açma hakkı, lisansın mutlak hak olduğu anlamına gelmez; lisans

21. maddesinde ve 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 92. maddesinde benzer hükümler mevcuttur.

¹⁵¹ ARKAN, Sabih, **Marka Hukuku**, C.II, Ankara 1998, s.192, dn.69

¹⁵² Bu konudaki eleştiriler için bkz. OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.26

¹⁵³ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.26

alanın üçüncü kişiler karşısında sahip olduğu yetkilerin pozitif hukuk bakımından belirlendiğini gösterir.¹⁵⁴

3. Şahsi Hak Teorisi

Doktrinde ağırlıklı olarak savunulan bu teoriye göre¹⁵⁵ lisans sözleşmesi, fikri mülkiyet hakkının devrini amaçlamayan, söz konusu hakkın belirli bir süre hak sahibinden başka kişilerce de kullanılmasına imkân tanıyan bir sözleşmedir. Başka bir deyişle lisans sözleşmesi tasarrufi değil, borçlandırıcı bir işlemdir ve lisans ister basit ister inhisari nitelikte olsun, lisans sözleşmesi lisans alana yalnızca şahsi bir hak sağlar.

Böylece lisans alan lisans verene karşı sadece sözleşmeden doğan taleplerini ileri sürebilir.¹⁵⁶ Bu nedenle lisans alan, patent hakkına tecavüz eden kişilere karşı bizzat harekete geçemez; bu yetki patent hakkının sahibi olan lisans verene aittir. Lisans verenin gerek patent hakkının ihlali halinde üzerine düşeni yapmaması, gerekse münhasır lisansa rağmen yeni lisanslar vermesi, sözleşmenin kusurlu ihlali anlamına gelir.¹⁵⁷ Böyle bir durum lisans alana, sözleşmeyi feshetme, tazminat talep etme, rekabet gücü tehlikeye girmişse patentin butlanına ilişkin dava açma olanağı verir.¹⁵⁸ Ayrıca lisans hakkı şahsi hak niteliği taşıdığı için, lisans alanın üçüncü kişiye, örneğin patenti sonradan devralan kişilere başvurma olanağı da yoktur.¹⁵⁹

Şahsi hak teorisine göre, lisans sözleşmesinin sicile kaydedildikten sonra iyi niyetli üçüncü kişilere karşı da ileri sürülebilmesi, lisans hakkını mutlak hak haline getirmez.¹⁶⁰ Bu konuda ifade edilen bir görüş,¹⁶¹ lisansın sicile tescili ile şahsi hakların şerh yoluyla kuvvetlendirilmesine benzer bir durumun doğduğunu savunmaktadır. Zira lisans sözleşmesi sadece taraflar arasında geçerliken, tescille sonraki lisans alanlara ve patent hakkına tecavüz eden herkese karşı ileri sürülebilir

¹⁵⁴ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.29

¹⁵⁵ HİRSCH, Ernst E., **Fikri ve Smaî Haklar**, Ankara 1948, s.123; AYİTER, **a.g.e.**, s.122; GÜRZUMAR, **a.g.e.**, s.97; ERDEM, **a.g.e.**, s.133; OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.25 v.d.; SARGIN, **a.g.e.**, s.162; ONGAN, **a.g.e.**, ss.45-46

¹⁵⁶ ORTAN, **a.g.e.**, s.43

¹⁵⁷ AYİTER, **a.g.e.**, s.122

¹⁵⁸ ORTAN, **a.g.e.**, s.43

¹⁵⁹ ORTAN, **a.g.e.**, s.43; SARGIN, **a.g.e.**, s.156

¹⁶⁰ SARGIN, **a.g.e.**, s.156

¹⁶¹ AYİTER, **a.g.e.**, s.123

hale gelmektedir. Bunun dışında tescilin yapılması veya yapılmaması, sözleşmenin tarafları arasındaki hukuki ilişkiye etki etmez; bu ilişkinin nitelik değiştirmesi sonucunu yaratmaz.¹⁶² Bir başka görüşe göre, şerh yoluyla kuvvetlendirilen kişisel haklar da sınırlı sayıdadır ve bu haklar bakımından da tipe bağlılık ilkesi geçerlidir.¹⁶³ Dolayısıyla kanunda açıkça belirtilmediği sürece, sicile kaydedilen lisans sözleşmesinin, kuvvetlendirilmiş bir kişisel hak yarattığı söylenemez. Ayrıca bu konudaki hukuki düzenlemelerde, lisans sözleşmesine kuvvetlendirilmiş kişisel hakkın etkisinden daha fazla bir etki tanınmaktadır.¹⁶⁴

Lisans sözleşmesinin sadece lisans verene karşı öne sürülebilecek nispi bir hak sağlamasının, lisans hakkı sahibini kişisel bir tazminat talebi dışında tamamen korumasız bırakacağı gerekçesiyle, şahsi hak teorisi eleştirilmektedir. Bu eleştirilere göre, lisans alan fikri mülkiyet ürününü işleterek topluma kazandırmak amacıyla belirli bir emek ve sermaye yatırımı yapmak durumundadır. Lisans sözleşmesi tasarrufi bir işlem olarak kabul edilirse, lisans alana mutlak hak sağlanmış olacak ve lisans alan bu hakkını hem lisans verene hem de tüm üçüncü kişilere karşı ileri sürebilecektir. Böylece lisans alan daha emin bir konuma getirilmiş olacaktır.¹⁶⁵

4. Teorilerin Değerlendirilmesi

Lisans sözleşmesi, gayri maddi bir hakkın kullanımını konusunda hakkın sahibi olan lisans verenin lisans alanı yetkilendirdiği bir sözleşmedir. Başka bir deyişle lisans sözleşmesi, sahip olunan gayri maddi hakkın devrine değil, bu hakkın belirli bir süre hak sahibinden başka kişilerce kullanılmasına hizmet eder. Dolayısıyla lisans sözleşmesi gayri maddi hakkın kısmen dahi olsa lisans alana devrini sağlayan bir hukuki işlem olarak nitelendirilemez. Zira bir hakkın devredilmesi demek, hak sahibi bakımından o hakkın sona ermesi, o hak üzerindeki tüm yetkilerin kaybedilmesi demektir; kısmi devir halinde ise bu sonuç devredilen kısım açısından doğar. Hâlbuki lisans sözleşmesinde lisans veren, sözleşme konusu gayri maddi hakkın sahibi olarak kalmaya devam etmekte; sadece bu hakkı kullanma, bu haktan yararlanma yetkisini belirli bir süreyle sınırlı olarak lisans alana bırakmaktadır. Nitekim 551 sayılı Kanun

¹⁶² AYİTER, a.g.e., s.123; SARGIN, a.g.e., s.156

¹⁶³ SARGIN, a.g.e., ss.161-162

¹⁶⁴ SARGIN, a.g.e., s.162

¹⁶⁵ AYDINCIK, a.g.e., s.80

Hükmünde Kararname'nin "Hak Tesisi" başlığını taşıyan 86. maddesinde, patent başvurusunun veya patentin başkasına devredilebileceği, kullanma hakkının lisans konusu olabileceği hükme bağlanmış; böylece devretme ve lisans verme iki farklı işlem türü olarak düzenlenmiştir.

Aynı hak teorisini benimseyen yazarlar, daha önce de açıklandığı gibi, "bölünebilirlik kuramı"ndan hareketle, lisans sözleşmesinin, hakkın kısmen devrini sağladığını ileri sürmektedirler. Ancak patent hakkını ve diğer gayri maddi hakları "ayni hak" olarak kabul etmek mümkün olmadığı gibi, bu hakların bölünebileceklerini ifade etmek de yerinde bir değerlendirme değildir. Gerçi, aynı hakların sağladığı yetkilerden bir kısmının ayrılıp ayrı bir ayni hakka konu olması mümkündür. İntifa ve diğer irtifak hakları gibi. Ancak 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'de devir ve lisans dışında böyle bir imkâna yer verilmemiştir. Tam tersine, 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin "Patentin Bölünmezliği" başlığını taşıyan 87. maddesine göre, patent başvurusu veya patent üzerinde birden çok kişinin hak sahipliği söz konusu olsa bile, bunların devri veya üzerlerinde bir hak tesisi için bölünebilmeleri mümkün değildir. Ayrıca belirtmek gerekir ki, Hukukumuzda aynı hakkın konusu eşyalardır; fikri ve sınaî ürünler ise eşya kavramı dışında kalmaktadır.¹⁶⁶ Bu sonucun aksinin kabul edilebilmesi için, kanunda bu konuda bir düzenlemenin varlığı gereklidir. 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname, buluş sahibinin patentten doğan haklarını ya da lisans sözleşmesinin lisans alana verdiği hakkı aynı hak olarak nitelendirmemiştir.

Mutlak hak teorisini benimseyen yazarlar ise, lisans sözleşmesinin lisans alana, herkese karşı ileri sürülebilir bir mutlak hak verdiğini, bu sonucun lisans alanı daha güvenli bir konuma getirdiğini ifade etmektedirler.¹⁶⁷ Ancak doktrinde de haklı olarak belirtildiği gibi,¹⁶⁸ lisans sözleşmesine konu olan hak (inceleme konumuz bakımından patent hakkı) ile lisans hakkı birbirine karıştırılmamalıdır. Patent hakkı, 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile koruma altına alınan, sahibine tam bir

¹⁶⁶ Eşya, maddi bir varlığı olan, sınırlanabilen, üzerinde hâkimiyet kurmaya elverişli, kişilik dışı, iktisadi bir değer taşıyan her şeydir. Bu tanım çerçevesinde, fikir ürünleri, maddi bir varlığa sahip olmadıklarından, eşya olarak nitelendirilemez (ERTAŞ, Şeref, **Yeni Türk Medeni Kanunu Hükümlerine Göre Eşya Hukuku**, 4. Baskı, Ankara 2002, s.6).

¹⁶⁷ Bkz. s.25 v.d.

¹⁶⁸ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.23 v.d.

kullanma ve yararlanma yetkisi veren, herkese karşı ileri sürülebilen bir mutlak haktır. Buna karşılık lisans hakkı, patenti belirli bir süre kullanma yetkisinin sözleşme sonucu elde edilmesi ile sahip olunan haktır.¹⁶⁹ Dolayısıyla lisans sözleşmesi ile patent hakkının kendisi değil, sadece kullanılması devredilmektedir; bu ilişki de şahsi hak doğuran bir ilişki olarak karşımıza çıkar.¹⁷⁰

Lisans hakkının mutlak hak niteliğinde olduğu, daha ziyade inhisari lisanslar bakımından ileri sürülmektedir. 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 88. maddesine göre, inhisari lisans söz konusu olduğunda, lisans veren başkasına lisans veremez ve hakkını açıkça saklı tutmadıkça, kendisi de patent konusu buluşu kullanamaz (551 sayılı KHK m.88/4). Bu düzenlemeden de anlaşılacağı gibi, inhisari lisans taraf iradelerine bağlı olarak ortaya çıkmakta ve lisans verenin patenti kullanma hakkını sınırlamakla birlikte, hiçbir zaman patent üzerindeki hakkını sona erdirmemektedir.¹⁷¹ Lisansın inhisari olması, lisans alan ile lisans veren arasındaki iç ilişki bakımından önem taşır.¹⁷² Zira inhisari lisans sözleşmesi ile lisans veren, başka lisanslar vermemeyi ve hakkını açıkça saklı tutmamışsa kendisi de patent konusu buluşu kullanmamayı, lisans alana taahhüt etmektedir. Bu taahhüde aykırılık halinde lisans alanın muhatabı, yani başvurabileceği kişi, lisans verendir; üçüncü kişi değildir. Çünkü ister basit ister inhisari olsun, lisans sözleşmesi ile patent hakkının kendisi değil, sadece kullanılması devredilmektedir. Dolayısıyla inhisari lisans sözleşmesinde de lisans alanın edindiği hak, nispi haktır.

551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 92. maddesine göre, patent başvurularına veya patentlere ilişkin lisanslar, iyi niyetli üçüncü kişilere karşı, Patent Sicili'ne kayıt tarihinden itibaren hüküm doğurur (551 sayılı KHK m.92/2). Başka bir deyişle, lisans sözleşmesi, sicile kaydedildikten sonra iyi niyetli üçüncü kişilere karşı dahi ileri sürülebilir. Ancak bu durum, lisans hakkını mutlak hak olarak nitelendirmeyi gerektirmez. Zira üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilme, lisans

¹⁶⁹ OKTAY ÖZDEMİR, a.g.e., s.24

¹⁷⁰ OKTAY ÖZDEMİR, a.g.e., s.24. Ayrıca bu konuda bkz. BAŞ, Mustafa, “Genel Olarak Rekabet Kuralları Karşısında Lisans Sözleşmelerinin Durumu”, Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi, Yıl:1, C.1, S.2001/2, s.81

¹⁷¹ SARGIN, a.g.e., s.159

¹⁷² OKTAY ÖZDEMİR, a.g.e., s.24

hakkının yapısından kaynaklanmayıp, lisans sözleşmesinin sicile kaydedilmesinden doğan bir sonuçtur.

551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 148. maddesinde, lisans alanın dava açma hakkı düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre, patent sahibinin patentten doğan haklarına tecavüz edilmesi halinde, inhisari lisans alan, aksi sözleşmede kararlaştırılmamışsa, kendi adına dava açabilir; basit lisans alan ise belirli şartlar altında kendi adına dava açma hakkına sahiptir. Lisans alanın, gerektiğinde üçüncü kişilere karşı dava açabilmesi, lisans hakkının mutlak hak olduğu anlamına gelmez. Zira lisans alanın dava açma hakkı, bu konuyu düzenleyen mevzuattaki açık hükümler nedeniyle vardır.¹⁷³ Başka bir deyişle söz konusu hak, lisans sözleşmesinin lisans alana sağladığı bir hak değildir. Zaten normal olarak lisans alanın, lisans konusu gayri maddi hakka yönelik ihlallerde, üçüncü kişilere karşı kullanabileceği bir dava hakkı yoktur. Kanun tarafından özel hükümlerle düzenleme yapılmış ise, lisans alan böyle bir hakka sahip olmaktadır.¹⁷⁴ 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 148. maddesindeki düzenleme ile lisans alanı güvenli bir konuma sahip kılma ihtiyacı, patent lisansları bakımından karşılanmıştır.¹⁷⁵

Bütün bu açıklamalar çerçevesinde lisans sözleşmesi, gayri maddi bir hakkı belirli bir süre kullanma yetkisi veren, sadece lisans alan ve lisans veren arasında haklar ve borçlar yaratan, ilgili sicile kaydedilmedikçe iyi niyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülemeyen, kanunda açıkça öngörüldüğü takdirde ve ölçüde lisans alana dava açma hakkı sağlayan, şahsi hak doğuran borçlandırıcı bir hukuki işlemdir. Bu sonuç, lisans sözleşmesinin, klâsik sözleşme tipleri dışında kalan kendine özgü yapıda bir sözleşme olduğunun da göstergesidir.¹⁷⁶

¹⁷³ OKTAY ÖZDEMİR, a.g.e., s.29

¹⁷⁴ OKTAY ÖZDEMİR, a.g.e., s.25

¹⁷⁵ Aynı sonuç 556 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 21. maddesi ile marka lisansları; 554 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 41. maddesi ile endüstriyel tasarım lisansları bakımından da geçerlidir.

¹⁷⁶ SARGIN, a.g.e., s.162

IV. PATENT LİSANSI SÖZLEŞMESİNİN BENZER SÖZLEŞMELERLE KARŞILAŞTIRILMASI

A. Adi Kira ve Hâsılat Kirası Sözleşmesi

Lisans sözleşmesi, kullandırma amacını güden sözleşmelerden olduğu için, bu grupta yer alan adi kira ve hâsılat kirası sözleşmelerine benzemektedir. Borçlar Kanunu'nun 248 ve devamındaki maddelerinde düzenlenen adi kira sözleşmesinde kiralayan, bir malını, belirli bir bedel karşılığında, kiracının kullanımına bırakma borcu altına girer. Borçlar Kanunu'nun 270 ve devamındaki maddelerinde düzenlenen hâsılat kirası sözleşmesinde ise, kiralayan, ürün getiren bir malın ya da hakkın kullanılmasını ve gelirlerinden yararlanılmasını, belirli bir bedel karşılığında, kiracıya bırakma borcu altına girer. Patent lisansı sözleşmesinde de lisans veren, patentten doğan haklarının kullanımı konusunda lisans alanı yetkilendirmektedir. Bu açıklamalar çerçevesinde, haklar için de hâsılat kirası sözleşmesi yapmak mümkün olduğundan, kanunda düzenlenmiş sözleşmeler arasında en çok hâsılat kirası sözleşmesinin lisans sözleşmesine benzediği ifade edilebilir.¹⁷⁷ Ancak konu, fonksiyon ve sorumluluk bakımından bu sözleşmelerin farklı özellikler taşıdığı, dolayısıyla lisans sözleşmesinin hâsılat kirası sözleşmesi olarak değerlendirilemeyeceği kabul edilmektedir.¹⁷⁸

Doktrinde öncelikle, hâsılat kirası sözleşmesi ile lisans sözleşmesi arasındaki konu farklılığına dikkat çekilmiştir. Borçlar Kanunu'nun, maddi varlığı olan malları göz önünde bulundurarak kira ilişkisini düzenlediği, bu noktada hâsılat kirası sözleşmesinde semerelendirilen hak olarak zirai taşınmaz ve işletmeleri öngördüğü, lisans sözleşmesine konu olan gayri maddi hakları ise bu kapsamın dışında bıraktığı ifade edilmektedir.¹⁷⁹ Başka bir deyişle, Borçlar Kanunu'nda, hâsılat kirasına ilişkin hükümler düzenlenirken lisans sözleşmesi hiç düşünülmemiştir, esas olarak zirai taşınmaz ve işletmelerin kiralanmasına yönelik hükümler getirilmesi amaçlanmıştır.¹⁸⁰ Bununla birlikte, her iki sözleşmenin konuları arasındaki yapısal

¹⁷⁷ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.55; AYDINCIK, **a.g.e.**, s.89

¹⁷⁸ AYİTER, **a.g.e.**, s.109; ORTAN, **a.g.e.**, s.24; OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.55

¹⁷⁹ AYİTER, **a.g.e.**, s.110; ORTAN, **a.g.e.**, ss.24-25; OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.56; AYDINCIK, **a.g.e.**, s.89; ONGAN, **a.g.e.**, s.49

¹⁸⁰ AYİTER, **a.g.e.**, s.110; ORTAN, **a.g.e.**, s.25; ONGAN, **a.g.e.**, s.49

farklılık da önemlidir. Maddi varlığı olan mal ve haklara hâkimiyet ve onlardan yararlanma ile gayri maddi haklara hâkimiyet ve onlardan yararlanmanın ayrı kurallara tabi olması gerekir.¹⁸¹

Lisans sözleşmesi ile kira sözleşmesi arasındaki bir diğer farklılık, Borçlar Kanunu'na göre kiracının alt kiracı ile anlaşması mümkün olduğu halde (BK m.259), lisans sözleşmesinde lisans alanın, aksi sözleşmede kararlaştırılmamışsa, alt lisans verememesidir (551 sayılı KHK m.88/5).¹⁸² Ayrıca inhisari lisans sözleşmesinde lisans alan, gayri maddi hakka tecavüz eden üçüncü kişilere karşı dava açma yetkisine sahipken, kira sözleşmesinde kiracının bu tür bir yetkisi bulunmamaktadır.¹⁸³ Kira sözleşmesinde kiracı belirli bir bedel karşılığında kullanım hakkı elde ettiği halde,¹⁸⁴ lisans sözleşmesinin bedelsiz olarak yapılması mümkündür.¹⁸⁵ Aynı şekilde, kira sözleşmesinde, kiralayanın kiracıya yardım etme yükümlülüğü yokken, lisans sözleşmesinde lisans verenin pozitif edim yükümlülüğü bulunmaktadır.¹⁸⁶

Bütün bunların da ötesinde lisans sözleşmesi ile özellikle hâsılat kirası sözleşmesi arasında ekonomik işlev farklılıkları vardır.¹⁸⁷ Hâsılat kirası sözleşmesi, amacı ve uygulanacak hükümleri belli olan bir sözleşmedir. Buna karşılık lisans sözleşmesini çeşitli içeriklerde yapmak mümkündür.¹⁸⁸ Bu nedenle hâsılat kirası sözleşmesine ilişkin hükümler, lisans sözleşmesine doğrudan uygulanamaz; ancak lisans sözleşmesinin niteliği elverdiği ölçüde kıyasen uygulanabilir.¹⁸⁹

¹⁸¹ AYİTER, **a.g.e.**, s.110; ORTAN, **a.g.e.**, s.25; ONGAN, **a.g.e.**, s.49. Öte yandan kira sözleşmesinde var olan bir şeyden yararlanıldığı, yeni bir ürün yaratılarak ondan yararlanmanın söz konusu olmadığı, iki sözleşme arasındaki diğer bir farklılık olarak ifade edilmektedir (OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.56).

¹⁸² OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.56

¹⁸³ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.56

¹⁸⁴ Kira sözleşmesinde kira bedeli sözleşmenin zorunlu unsuru, objektif esaslı noktalarından biridir. Bedel kararlaştırılmamışsa ariyet sözleşmesi söz konusu olur (BK. m. 399 vd.).

¹⁸⁵ AYDINCIK, **a.g.e.**, s.89

¹⁸⁶ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.56; AYDINCIK, **a.g.e.**, ss.89-90

¹⁸⁷ ORTAN, **a.g.e.**, s.25; AYDINCIK, **a.g.e.**, s.89

¹⁸⁸ AYİTER, **a.g.e.**, s.110; ORTAN, **a.g.e.**, s.25; ÖZEL, **a.g.e.**, s.121

¹⁸⁹ AYİTER, **a.g.e.**, s.110; ORTAN, **a.g.e.**, s.25; OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.56; ÖZEL, **a.g.e.**, s.121; ONGAN, **a.g.e.**, s.49

B. Satım Sözleşmesi

Borçlar Kanunu'nun 182 ve devamı maddelerinde düzenlenen satım sözleşmesi, alıcının vermeyi yükümlendiği bir miktar para karşılığı, satıcı yönünden satım konusu malı alıcıya teslim ederek mülkiyeti ona geçirme borcunu doğuran bir sözleşmedir.¹⁹⁰ Lisans sözleşmesinin hukuki niteliği ile ilgili görüşlerden biri de bu sözleşmenin satım sözleşmesine benzer bir borç ilişkisi olduğu yönündedir. Ancak satım sözleşmesine ilişkin hükümlerin lisans sözleşmesine uygulanması, yukarıda açıklanan hâsılat kirası sözleşmesine oranla daha zordur.¹⁹¹ Özellikle satım sözleşmesinin ayıba ve zapta karşı tekeffül hükümlerinin lisans sözleşmesine de uygulanabilmesi amacıyla iki sözleşme tipi arasında benzerlik kurulmuştur.¹⁹²

Yapılan tanımdan da anlaşılacağı gibi satım sözleşmesi mülkiyeti devir amacı güden /temlik borcu doğuran bir sözleşmedir. Yani satım sözleşmesinde, satım konusu üzerinde sahip olunan hak bütünüyle devredilmektedir.¹⁹³ Buna karşılık lisans sözleşmesinde, sözleşme konusunun kendisi değil, sadece kullanım hakkı devredilir. Basit lisansta hem lisans verenin kendisi, hem de hak tanıdığı üçüncü kişiler, söz konusu kullanım hakkına sahiptirler (551 sayılı KHK m.88/3). İnhisari lisansta ise lisans veren hakkını açıkça saklı tutmadıkça, sözleşmeye konu hakkı kullanamaz (551 sayılı KHK m.88/4). Ancak bu halde dahi lisans verenin, kullanımını devrettiği hak ile bağı sona ermemekte, tasarruf yetkisi kendisinde kalmaya devam etmektedir.¹⁹⁴ Dolayısıyla satım sözleşmesi ile lisans sözleşmesi arasındaki en önemli farklılık bu noktada ortaya çıkmaktadır.

Diğer yandan satım sözleşmesi ile kural olarak ani edimli bir borç ilişkisi kurulurken, lisans sözleşmesinde sürekli edimli bir borç ilişkisinden bahsedilir.¹⁹⁵ Gerçekten satım sözleşmesinde taraflar kararlaştırdıkları zamanda edimlerini yerine getirdiklerinde, aralarındaki borç ilişkisi de sona ermektedir. Buna karşılık lisans sözleşmesinde lisans veren ile lisans alan arasında, gerektiğinde birlikte çalışmaktan

¹⁹⁰ ZEVKLİLER, a.g.e., s.51

¹⁹¹ ORTAN, a.g.e., s.26; ONGAN, a.g.e., s.50

¹⁹² AYİTER, a.g.e., s.110; ORTAN, a.g.e., s.26; ONGAN, a.g.e., s.50

¹⁹³ OKTAY ÖZDEMİR, a.g.e., s.57

¹⁹⁴ AYDINCIK, a.g.e., s.90; ONGAN, a.g.e., s.50

¹⁹⁵ AYİTER, a.g.e., s.110; ORTAN, a.g.e., s.26; OKTAY ÖZDEMİR, a.g.e., s.57; ÖZEL, a.g.e., s.122; AYDINCIK, a.g.e., s.90; ONGAN, a.g.e., s.50

doğan uzun ve sürekli bir ilişki vardır.¹⁹⁶ Bu sürekli borç ilişkisi nedeniyle lisans sözleşmesinde, karşı tarafa güven ilkesi çok önemli bir rol oynar.¹⁹⁷ Satım sözleşmesinde ise, bu ilke sadece Medeni Kanun'un 2. maddesinde yer alan dürüstlük kuralı çerçevesinde karşımıza çıkar.¹⁹⁸

Doktrinde bazı yazarlar satım sözleşmesine ilişkin hükümlerin lisans sözleşmesinde de uygulanabileceğini ileri sürmektedirler. Bu yazarlara göre, lisans sözleşmesi kendine özgü yapıda bir sözleşme olarak kabul edilirse, her özel durumu değerlendirmek koşuluyla, satım sözleşmesi ile ilgili hükümler lisans sözleşmesine de uygulanabilir.¹⁹⁹ Burada özellikle ayıba ve zapta karşı tekeffül hükümleri ön plana çıkmaktadır.²⁰⁰ Ancak ani edimli bir borç ilişkisi olan satım sözleşmesi ile sürekli edimli bir borç ilişkisi olan lisans sözleşmesi arasında benzerlik kurmak güçtür. Çünkü ani ve sürekli borç ilişkilerine uygulanacak hükümler farklılık gösterir. Ayrıca her iki sözleşmenin yapılaş amaçlarının ve konularının ayrılığı, kıyasen uygulamanın gündeme gelmesini zorlaştırmaktadır.²⁰¹

C. Adi Şirket Sözleşmesi

Borçlar Kanunu'nun 520 ve devamı maddelerinde düzenlenen adi şirket, iki veya daha fazla kimsenin, ortak bir amaca ulaşmak için emeklerini ve sermayelerini bir araya getirmeyi yükümlendikleri, kişisellik öğelerine göre şekillenen, tüzel kişiliğı bulunmayan bir şirket türüdür.²⁰² Bu tanımda yer alan "ortak amaç" unsuru, adi şirketten bahsedebilmek için varlığı muhakkak gerekli olan bir unsurdur.²⁰³ Adi şirket sözleşmesi yapanların bu unsur etrafında toplanmaları yeterli olmayıp, aynı

¹⁹⁶ ORTAN, a.g.e., s.26

¹⁹⁷ AYİTER, a.g.e., s.110; ORTAN, a.g.e., s.26; OKTAY ÖZDEMİR, a.g.e., s.57; ÖZEL, a.g.e., s.122; AYDINCIK, a.g.e., s.90; ONGAN, a.g.e., s.50

¹⁹⁸ AYİTER, a.g.e., s.110; ORTAN, a.g.e., s.26; ÖZEL, a.g.e., s.122; ONGAN, a.g.e., s.50

¹⁹⁹ Bu uygulamanın yapılabilmesi için, her iki sözleşmenin düzenledikleri çıkar ilişkisinin ne ölçüde birbirine benzer olduğunun belirlenmesi gerekir. Örneğin patent hakkının nihai olarak devredilmesi yerine taraflar bir lisans sözleşmesi yapmayı tercih edebilirler. Bu takdirde inhisari yetkiler elde eden lisans alanının durumu güçlenmekte, lisans veren patentten doğan yetkilerini kaybederek bir nevi çıplak mülkiyete sahip olmaktadır. Satım sözleşmesine ilişkin hükümler, böyle bir lisans sözleşmesine geniş ölçüde uygulanabilir. Ancak inhisari lisansa rağmen, patent sahibinin patent üzerinde tasarruf yetkisinin bulunduğu her hal, lisans sözleşmesinin satım sözleşmesi olarak değerlendirilmesine engeldir (AYİTER, a.g.e., s.110; ORTAN, a.g.e., s.26).; ONGAN, a.g.e., s.51

²⁰⁰ AYİTER, a.g.e., s.110; ORTAN, a.g.e., s.26

²⁰¹ Aynı yönde OKTAY ÖZDEMİR, a.g.e., ss.57-58; AYDINCIK, a.g.e., s.91

²⁰² Daha kapsamlı bir tanım için bkz. POROY, Reha/ TEKİNALP, Ünal/ ÇAMOĞLU, Ersin, **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku**, Güncelleştirilmiş 9. Bası, İstanbul 2003, s.46

²⁰³ ONGAN, a.g.e., s.51

zamanda söz konusu ortak amacın gerçekleşmesine yönelik faaliyetlere katılmaları, bu çerçevede işbirliği ile hareket ederek hep birlikte çaba göstermeleri gerekmektedir (Faal işbirliği, *Affectio societatis* unsuru).²⁰⁴

Lisans sözleşmesi ise karşılıklı edimleri içeren, tam iki tarafa borç yükleyen (*synallagmatik*) bir sözleşmedir. Bu tür sözleşmelerde taraflar arasındaki çıkar ilişkisi karşılıklıdır. Yani tarafların sözleşme yapmadaki amaçları esas itibarıyla birbirine zıttır.²⁰⁵

Ancak buna rağmen lisans sözleşmesinin bazı yönleriyle adi şirket sözleşmesine benzediği görülmektedir.²⁰⁶ Gerçekten adi şirket sözleşmesinin ortak amaç için bir araya gelme unsuru, lisans sözleşmesinde de gözlenebilmektedir.²⁰⁷ Zira lisans sözleşmesi, sürekli borç ilişkisi doğuran bir sözleşme olduğu için, taraflar arasında karşılıklı güveni ve amaç birlikteliğini gerektirmektedir.²⁰⁸ Bu bağlamda lisans veren lisans alanla işbirliği içinde bulunmakta ve ona ihtiyaç duyduğu teknik yardımları yapmaktadır.²⁰⁹ Ancak bu durum, lisans sözleşmesinin taraflar arasında bir ortaklık ilişkisi kurduğu anlamına gelmez. Çünkü adi şirket ilişkisinin kurulduğunu ve bu ilişkiye yönelik hükümlerin uygulanması gerektiğini ileri sürebilmek için, ortak amaca ulaşma konusunda ortakların birlikte hareket etme yükümlülükleri bulunmalıdır.²¹⁰ Başka bir deyişle kişilerin ortak bir amacı gerçekleştirmek için bir araya gelmeleri, aralarındaki ilişkiyi adi şirket ilişkisi olarak nitelendirmeye yetmez; bu ortak amacın takibinin ve onun gerçekleşmesine yönelik faaliyetlere aktif olarak katılmanın borçlanılmış olması, ayrıca sorumluluğu, kârı ve zararı paylaşma iradesinin de bulunması şarttır.²¹¹ Hâlbuki lisans sözleşmesinde taraflar gerektiğinde birlikte çalışıyor olsalar da, kendi menfaatlerinin önüne geçen ortak bir amaçları bulunmamaktadır. Yani lisans sözleşmesinde lisans veren ile lisans

²⁰⁴ ONGAN, **a.g.e.**, s.51

²⁰⁵ AYİTER, **a.g.e.**, s.111

²⁰⁶ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.58

²⁰⁷ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.58; AYDINCIK, **a.g.e.**, s.91

²⁰⁸ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.59; AYDINCIK, **a.g.e.**, s.91

²⁰⁹ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.58

²¹⁰ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.59; AYDINCIK, **a.g.e.**, ss.91-92

²¹¹ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.59; AYDINCIK, **a.g.e.**, s.92

alan, kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmektedirler.²¹² Bu nedenle lisans sözleşmesini adi şirket sözleşmesi olarak nitelendirmek mümkün değildir.²¹³

D. İntifa Hakkı ve İntifa Sözleşmesi

Türk Medeni Kanunu'nun 794 ve devamı maddelerinde düzenlenen intifa hakkı, başkasına ait eşya, hak veya malvarlığı üzerinde belirli bir kişiye tam yararlanma imkânı sağlayan bir irtifak hakkıdır.²¹⁴ Başka bir deyişle intifa hakkı, gerçek veya tüzel bir kişiye, hak konusunun bütün ekonomik yararlarını kapsayacak şekilde tam bir yararlanma yetkisi veren, başka kimselere devredilemeyen, hak sahibinin ölümü ile sona ererek mirasçılara geçmeyen aynı bir haktır.²¹⁵

Kullanma ve yararlanma yetkisi vermek bakımından lisans sözleşmesinin doktrinde sıklıkla intifa hakkı sözleşmesine benzetildiği görülmektedir. Gerçekten özellikle inhisari lisans sözleşmelerinde lisans alanın hukuki durumu, intifa hakkı sahibinin hukuki durumuna çok yaklaşmaktadır. Zira inhisari lisans sözleşmelerinde lisans veren lisans alana münhasır bir kullanım yetkisi tanımakta; başkalarına lisans veremediği gibi lisans konusu hakkı kendisi de kullanamamaktadır. Ancak her ne kadar kullanma ve yararlanma yetkisinin genişliği bakımından bu iki işlem türü birbirine benzemekte ise de aralarında yapısal bir farklılık bulunduğu

²¹² OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.59; AYDINCIK, **a.g.e.**, s.92

²¹³ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.59; ÖZEL, **a.g.e.**, s.123; AYDINCIK, **a.g.e.**, s.92. Bununla birlikte patent lisansı sözleşmesinin, adi şirket sözleşmesi benzeri bir sözleşme ya da gerçek bir adi şirket sözleşmesi sayılabileceği doktrinde ileri sürülmektedir (AYİTER, **a.g.e.**, ss.111-112; ORTAN, **a.g.e.**, s.28 v.d.). Adi şirket sözleşmesi benzeri sözleşmede, taraflar arasındaki çıkar ilişkisi ne tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde olduğu gibi zittir ne de adi şirket sözleşmesinde olduğu gibi özdeştir. Burada lisans sözleşmesi ile karşılıklı olarak borç altına giren tarafların, birlikte çalışma yükümlülüklerinin bulunması söz konusudur. Başka bir deyişle birlikte çalışma yükümlülüğü, lisans sözleşmesini adi şirket sözleşmesi benzeri bir sözleşme haline getirir. Buluşun birlikte işletilmesi, saldırmazlık anlaşması(tarafların birbirlerinin koruma haklarına tecavüz etmeme konusunda yaptıkları anlaşmadır), lisans alanın muhasebe kayıtlarını inceleme olanağının lisans verene tanınması, karşılıklı sır saklama yükümlülüğü, taraflar arasında görev ayrımı yapılmış olması, lisans sözleşmesini adi şirket sözleşmesi benzeri sözleşme olarak değerlendirmeyi mümkün kılar. Ancak tarafların çıkarlarının aynı doğrultuda olması gereğine dikkat edilmelidir. Diğer yandan, ortak bir amaç için girilen birlikte çalışma ilişkisinin çok kuvvetli olduğu hallerde, patent lisansı sözleşmesini gerçek bir adi şirket sözleşmesi olarak değerlendirmek de mümkündür. Bu durumda adi şirket sözleşmesi ile ilgili hükümler doğrudan uygulanabilir (AYİTER, **a.g.e.**, ss.111-112; ORTAN, **a.g.e.**, s.28 v.d.). Aynı şekilde özellikle fesih ile ilgili olarak adi ortaklık hükümleri uygulama alanı bulabilir (TEKİNALP, **Fikri Mülkiyet**, s.435).

²¹⁴ OĞUZMAN, M. Kemal/ SELİÇİ, Özer/ OKTAY ÖZDEMİR, Saibe, **Eşya Hukuku**, Gözden Geçirilmiş 11. Bası, İstanbul 2006, s.639; Ayrıca bkz. GENÇCAN, Ömer Uğur, **4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu**, 3. Cilt, Genişletilmiş 2. Baskı, Ankara 2007, s.4301 v.d.

²¹⁵ BEŞİROĞLU, Akın, **Düşünce Ürünleri Üzerinde Haklar**, Genişletilmiş 3. Bası, İstanbul 2004, s.593; BEŞİROĞLU, Akın, **Fikir Hukuku Dersleri**, 4. Bası, İstanbul 2006, s.482

unutulmamalıdır. Nitekim intifa hakkı bir aynı hak olduğu halde lisans sözleşmesinden doğan hak şahsi bir haktır.²¹⁶ Bu sonuç, inhisari lisans sözleşmeleri yönünden de geçerlidir.

Diğer yandan iki sözleşme arasındaki benzerliğin sadece inhisari lisanslar bakımından söz konusu olduğu, basit lisanslar bakımından ise böyle bir benzerliğin bulunmadığı dikkat çekmektedir. Gerçekten basit lisans sözleşmelerinde sözleşme konusu hak birden fazla kişi tarafından aynı anda kullanılabilirken (551 sayılı KHK m.88/3), aynı mal üzerinde birden fazla kişinin birbirinden bağımsız olarak aynı anda intifa hakkı sahibi olması mümkün değildir.²¹⁷

²¹⁶ Bkz. Yukarıda s.23 v.d.

²¹⁷ OĞUZMAN/ SELİÇİ/ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.639; OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.60; AYDINCIK, **a.g.e.**, s.92. Aksi görüşte ORTAN, **a.g.e.**, s.84, “Aynı patent üzerinde iki veya daha fazla intifa hakkı kurularak, bu haklar diğer hakların kullanımlarına engel olmayacak şekilde sınırlandırılabilirler.”

§ 2 PATENT LİSANSI SÖZLEŞMESİNİN TÜRLERİ

I. GENEL OLARAK

Borçlar Hukuku'na egemen olan sözleşme özgürlüğü ilkesi, değişik içeriklerde patent lisansı sözleşmesi yapmayı mümkün kılmaktadır. Lisans alanın sahip olduğu kullanım hakkının sınırları, patent lisansı sözleşmesinin türünü de belirlemektedir. Başka bir deyişle, lisans alanın patent üzerindeki kullanım hakkının çeşitli kriterlere göre sınırlandırılmasıyla patent lisansı sözleşmesinin türleri ortaya çıkmaktadır.

Patent lisansı sözleşmesi; yöre ile sınırlı olarak, süre ile sınırlı olarak, kişiye veya işletmeye bağlı olarak, teknik bakımdan sınırlandırılarak, nicelik bakımından sınırlandırılarak, lisans bedelinin belirlenme usulü dikkate alınarak, lisans alanın kullanım şekli dikkate alınarak, lisanstan doğan hakkın içeriği ve son olarak da taraf iradelerinin etkili olup olmaması göz önünde bulundurularak, çok çeşitli içeriklerde yapılabilmektedir.²¹⁸

Patent lisansı sözleşmesinin sınırları ile ilgili şüpheye düşüldüğünde, ilke olarak lisans alanın, sözleşme konusu patenti sınırsız şekilde kullanabileceği kabul edilmektedir.²¹⁹ Bununla birlikte patent hakkı sahibinin sınırsız lisans verme yükümlülüğü kural olarak yoktur. Bu nedenle yukarıda ifade edilen sınırlamaların inhisari lisans sözleşmesi bakımından da söz konusu olabileceği, ancak bu sınırlamalar ile lisans alanın sahip olduğu inhisari yararlanma hakkının niteliğinin değiştirilmemesi, inhisari lisansın özelliğini yitirmesine neden olunmaması gerektiği doktrinde belirtilmektedir.²²⁰

Sözü edilen bu sınırlamaların patent lisansı sözleşmesinde birbirine bağlı olarak bir arada bulunması da mümkündür. Örneğin bir patent lisansı hem yöre ile hem de süre ile sınırlandırılarak verilebilir. Bu tür sınırlamalar, lisans alanın yararlanma hakkının içeriğini oluşturur ve aynı zamanda Patent Hukukunu ilgilendiren bir anlam taşır. Yani lisans alanın, bu sınırlamaları göz önünde bulundurmaksızın lisans konusu patentten yararlanması, hem patent lisansı sözleşmesine aykırı hareket etmesine hem

²¹⁸ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. ORTAN, **a.g.e.**, s.130 v.d.; ERDEM, **a.g.e.**, s.140 v.d.

²¹⁹ ORTAN, **a.g.e.**, s. 130; ERDEM, **a.g.e.**, s.140

²²⁰ ORTAN, **a.g.e.**, s. 131

de bir patent ihlaline neden olur.²²¹ Bu takdirde patent sahibi, patentten doğan haklarını, dava yoluyla lisans alana karşı ileri sürebilir (551 sayılı KHK m. 88/2).²²²

Patent lisansı sözleşmesinin türleri ile ilgili bu genel bilgilerden sonra, 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname çerçevesinde yapılan ayrımlara göre konuyu ele alalım:

II. LİSANSTAN DOĞAN HAKKIN İÇERİĞİNE GÖRE YAPILAN AYRIM

A. Basit Lisans

Basit lisans sözleşmesi, lisans verenin, patentten doğan haklarını lisans alana kullandırma konusunda yükümlülük altına girdiği bir sözleşmedir. Bu sözleşmede lisans veren, sahip olduğu mutlak hakkı lisans alana karşı ileri sürmekten vazgeçer; ancak lisans konusu patent üzerinde üçüncü kişilere kullanma olanağı tanımayacağı ve kendisinin de patentten doğan hakları kullanmayacağı taahhüdünde bulunmaz.²²³ Başka bir deyişle basit lisans sözleşmesinde lisans veren sözleşmede açık hüküm bulunmasına gerek olmaksızın lisans konusu patent hakkını bizzat kullanabileceği gibi, önceki sözleşme ile aynı içerikte ve aynı kullanım alanında başka lisans sözleşmeleri de yapabilir.²²⁴

Basit lisans sözleşmesinin bu özelliği ekonomik bakımdan çok önemli sonuçlar doğurur. Basit lisans alan, kendisiyle aynı bölgede aynı lisansın başkalarının da kullanılması olasılığını baştan kabul ettiğinden, basit lisans alanın rekabet ve pazarlık gücü sınırlıdır.²²⁵ Diğer yandan lisans verenin, üçüncü kişilere ilk

²²¹ ORTAN, *a.g.e.*, s.131; ERDEM, *a.g.e.*, s.141

²²² Bununla birlikte doktrinde patent sahibinin, patent ihlali nedeniyle, lisans alanın alıcısı durumunda olan kişilere de başvurabileceği kabul edilmekte, patent sahibine bu kişilere karşı en azından müdahalenin önlenmesi ve tazminat davalarını açma imkânı verilmektedir. Bu takdirde lisans alanın alıcısı durumunda olan kişinin iyi niyeti korunmamaktadır. Ancak lisans alan, patent hakkı ile ilgili olmayan, fiyatların belirlenmesi, ham maddelerin teslimi gibi tamamen Borçlar Hukukunu ilgilendiren yükümlülüklerle aykırı hareket ederse, sadece kendisi sorumlu olur. Bu halde, lisans alanın alıcısı durumunda olan kişilerin patent sahibine karşı herhangi bir sorumlulukları olmaz. Somut olayda kullanma hakkının kapsamı ile ilgili bir sınırlamanın mı yoksa Borçlar Hukukuna ilişkin bir yükümlülüğün mü söz konusu olduğu sözleşmenin yorumlanması suretiyle belirlenebilir (ORTAN, *a.g.e.*, ss. 131-132; ERDEM, *a.g.e.*, ss.141-142).

²²³ GÜRZUMAR, *a.g.e.*, s.93

²²⁴ ORTAN, *a.g.e.*, s. 151; GÜRZUMAR, *a.g.e.*, s.93; OKTAY ÖZDEMİR, *a.g.e.*, s.13; AYDINCIK, *a.g.e.*, s.61; ONGAN, *a.g.e.*, s.52

²²⁵ ONGAN, *a.g.e.*, s.53

lisans alana tanıdığından daha uygun koşullarla kullanma hakları tanınması da mümkündür. Bu takdirde üçüncü kişiler ilk lisans alan karşısında rekabet avantajına kavuşturulmuş olurlar.²²⁶ Bu nedenle basit lisans sözleşmesinde lisans verenin, üçüncü kişilere de lisans verme hakkını kullanırken dürüstlük kuralı çerçevesinde hareket etmesi, ilk lisans sözleşmesinin işlem temelini ciddi olarak sarsmaktan kaçınması gerektiği ifade edilmektedir.²²⁷

Uygulamada lisans sözleşmesine konulan “*en fazla korunma şartı*” ile lisans alanların kendilerini, rakipleri karşısında bir ölçüde güvence altına aldıkları görülmektedir.²²⁸ Zira bu şart, lisans verenin sonradan yapacağı lisans sözleşmelerinde önceki lisans alana tanıdığı haklardan daha fazlasını veya daha avantajlısını sonraki lisans alanlara tanımayacağını, eğer tanımışsa sonradan yaptığı daha elverişli sözleşme koşullarını önceki lisans alana da sağlayacağını garanti eder.²²⁹ Bu yöndeki anlaşma, lisans sözleşmesinin süresiyle sınırlı olarak yapılabileceği gibi, lisans sözleşmesi sona erdikten sonra belirli bir süreyi kapsayacak şekilde de yapılabilir.²³⁰

551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname’ye göre asıl olan basit lisanstır. Bu kural 88. maddenin üçüncü fıkrasında “*Aksi sözleşmede kararlaştırılmamışsa lisans inhisari değildir. Lisans veren patent konusu buluşu kendi kullanabileceği gibi, üçüncü kişilere aynı buluşa ilişkin başka lisanslar da verebilir.*” şeklinde ifade edilmiştir. Bu durumda taraflar sözleşmede açıkça lisansın inhisari olduğunu kararlaştırmamışlarsa veya sözleşmenin yorumlanmasından inhisari lisans olduğu anlaşılamiyorsa, basit lisans verildiğini kabul etmek gerekir.²³¹

B. İnhisari Lisans

İnhisari lisans sözleşmesinde lisans veren, aynı içerikte ve aynı kullanım alanında başka lisanslar vermemeyi, sözleşmede hakkını açıkça saklı tutmamışsa

²²⁶ GÜRZUMAR, a.g.e., s.93

²²⁷ ORTAN, a.g.e., s. 239 v.d.; GÜRZUMAR, a.g.e., s.93

²²⁸ OKTAY ÖZDEMİR, a.g.e., ss.13-14; ONGAN, a.g.e., s.53

²²⁹ ONGAN, a.g.e., s.53

²³⁰ ONGAN, a.g.e., s.53

²³¹ AYDINCIK, a.g.e., s.63

lisans konusu patenti bizzat kullanmamayı lisans alana taahhüt eder.²³² Diğer bir deyişle inhisari lisans söz konusu olduğunda, lisans veren aynı yer, zaman ve içerikte başka lisanslar veremez,²³³ sözleşmede hakkını açıkça saklı tutmadığı takdirde kendisi de lisans konusu patenti kullanamaz. Daha önce de ifade edildiği gibi, lisans sözleşmesinin inhisari olduğunun sözleşmede belirtilmesi gerekir; aksi halde basit lisans sözleşmesinin varlığı kabul edilir (551 sayılı KHK m.88/3).²³⁴

Lisans alana ekonomik bakımdan önemli bir rekabet üstünlüğü sağlayan inhisari lisans sözleşmesinde kural, lisans verenin lisans konusu patenti kendisinin de bizzat kullanamamasıdır. Zira bu sözleşmeyle, lisans verenin lisans alanla rekabet etmesi önlenmekte, onun lisanslı teknolojiyi geliştirmenin maliyetine karşılık, lisans alanın yapacağı lisans bedeli ödemesi ile yetinmesi gerekmektedir.²³⁵ Ancak lisans veren, hakkını sözleşmede açıkça saklı tutmuşsa, lisans konusu patenti kendisi kullanabilir ve bu durum lisansın inhisari niteliğine zarar vermez.²³⁶

Lisans verenin, inhisari lisans sözleşmesinden önce aynı yörede birden fazla basit lisans sözleşmesi yapmış olmasının inhisari lisans sözleşmesine etkileri, doktrinde tartışılan bir konudur. Bu konudaki bir görüş,²³⁷ inhisari lisans sözleşmesinden önce aynı yörede birden fazla basit lisans sözleşmesi yapılmış olmasının, inhisari lisans sahibinin yararlanma hakkını büyük ölçüde etkileyeceğini, ancak yine de bu durumun inhisari lisans sözleşmesinin niteliğine aykırı düşmeyeceğini ileri sürmektedir. Aynı görüşe göre, inhisari lisans sözleşmesi, kendisinden önce yapılmış olan basit lisans sözleşmelerinin geçerliliğini etkilemez; ancak lisans veren sözleşmenin yapılması sırasında basit lisansların varlığı konusunda lisans alanı bilgilendirmemişse, bu kusuru nedeniyle lisans alana karşı

²³² Bu özelliği nedeniyle inhisari lisans, patent sisteminin, bilginin uygulanması ve yayılması yönündeki etkisini sınırlandırıcı bir lisans türüdür (ŞEHİRALİ ÇELİK, **Patent Sistemi**, s.139).

²³³ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.12

²³⁴ Taraflar yaptıkları sözleşmeyi inhisari lisans sözleşmesi olarak adlandırmalarına karşın, lisans verenin başka bir veya birden çok kişiye de lisans verebileceğini kararlaştırmışlarsa, artık inhisari lisans sözleşmesinin varlığından bahsedilemez. Çünkü bu noktada tarafların iradelerinin inhisari lisans sözleşmesi yapma konusunda birleştiğini ifade etmek mümkün değildir. Sözleşmenin inhisari lisans sözleşmesi şeklinde adlandırılması veya lisansın inhisari olarak verildiğinin belirtilmesi önemli değildir; yapılan sözleşme basit lisans sözleşmesidir (ONGAN, **a.g.e.**, ss.53-54).

²³⁵ ARI, M. Haluk, **“Patent Lisansı Anlaşmalarında Münhasırlık ve Bölgesel Sınırlamalar”**, Erişim: <http://www.rekabet.gov.tr/word/tezler/halukari.doc> (05.06.2007)

²³⁶ ORTAN, **a.g.e.**, s. 152; ERDEM, **a.g.e.**, s.146; AYDINCIK, **a.g.e.**, s.59

²³⁷ ORTAN, **a.g.e.**, s. 152 v.d.; Aynı yönde OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.102

sorumludur.²³⁸ Ayrıca lisans veren inhisari yararlanma hakkı tanıyacağına ilişkin yükümlülüğünü yerine getirmediğinden, lisans alan sözleşmeyi feshetme hakkına da sahiptir.²³⁹

Bu konudaki başka bir görüşe göre,²⁴⁰ değerlendirme yaparken kanun koyucunun inhisari lisansı getirme amacı göz önünde bulundurulmalıdır. İnhisari lisans alan, lisans sözleşmesinde belirlenen yörede tek başına ya da hakkını açıkça saklı tutması halinde lisans verenle birlikte faaliyette bulunacaktır. Bunun dışında başka lisans alanların varlığı, inhisari lisansın niteliğine uygun düşmez. Dolayısıyla başka lisans alanların varlığı halinde, artık aynı yörede inhisari lisans verilmesinin mümkün olmadığı kabul edilmelidir.²⁴¹

İnhisari lisans sözleşmesi ile amaçlanan, lisans alanın belirli bir yörede belirli bir süre lisans konusu patenti tek başına kullanarak, rakiplerine karşı üstünlük elde etmesini sağlamaktır. Lisans verenin, aynı yörede inhisari lisans sözleşmesinden önce basit lisans sözleşmeleri yapmış olması, bu amaçla bağdaşmamaktadır. Ancak inhisari lisans sözleşmesinin, kendisinden önce yapılmış basit lisans sözleşmelerini geçersiz kılacağı da kabul edilemez. Bu nedenle böyle bir durumda söz konusu basit lisanslar geçerliliklerini korurlar, inhisari lisans alan ise kendisine yapılan taahhüdün yerine getirilmemesinden dolayı lisans verene karşı sözleşmenin ihlali nedeniyle tazminat isteme, ya da sözleşmeyi haklı nedenle feshetme hakkına sahip olur. Bunun dışında sözleşmenin inhisari niteliği devam ettiğinden lisans veren, inhisari lisans sözleşmesinden sonra yeni lisanslar veremez. Lisans alan önceki lisans sözleşmelerini biliyorsa inhisari lisans sözleşmesi bu sözleşmelerin verdiği haklarla sınırlı olarak varlığını sürdürür. Ne var ki, lisans veren yeni lisans sözleşmeleri yapamayacağından bunu basit lisans sözleşmesi olarak nitelendirmek doğru olmaz.

551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'ye göre inhisari lisans söz konusu olduğu zaman, lisans veren başkasına lisans veremez (551 sayılı KHK m.88/4). İnhisari lisans sözleşmesi yapıldıktan ve Patent Sicili'ne tescil edildikten sonra,

²³⁸ ORTAN, a.g.e., ss. 152-153

²³⁹ ORTAN, a.g.e., s. 153

²⁴⁰ ONGAN, a.g.e., s.54

²⁴¹ ONGAN, a.g.e., s.54

lisans verenin aynı yörede ve aynı konuda başka lisans sözleşmeleri yapmasının etkilerini de değerlendirmek gerekir.

Bu konudaki bir görüşe göre böyle bir durumda inhisari lisans sahibinin itiraz etme hakkı vardır; ancak itiraz edilmesi, sonraki lisans alanların sözleşmelerinin geçersiz olduğu anlamına gelmez, onların, sözleşmeden doğan yükümlülüğün yerine getirilmemesine ilişkin dava haklarını kullanmalarına sebebiyet verir.²⁴² Başka bir görüşe göre ise, lisans alan, sözleşme yapıldıktan sonra lisans konusu patent üzerinde üçüncü kişilere de lisans hakları tanıyan lisans vereni, sözleşmenin müspet ihlali nedeniyle Borçlar Kanunu'nun 96 ve devamındaki maddelerine göre sorumlu tutabilir, bunun dışında koşulları oluşmuşsa sözleşmeyi haklı sebeple derhal feshetme olanağına da sahiptir.²⁴³

Bu konudaki bir diğer görüşe göre ise, 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin açık düzenlemesi karşısında sonradan yapılan lisans sözleşmelerinin geçerli olmayacağı sonucuna varmak gerekir.²⁴⁴ Çünkü inhisari lisans sözleşmesi ile lisans veren, sözleşme konusu patenti kullanma yetkisini münhasıran lisans alana bırakmaktadır. Patent üzerindeki tasarruf yetkisi lisans verende kalmakla birlikte, lisans veren, patenti kullanma ve ondan yararlanma konusunda sadece lisans alanı yetkilendirmektedir. Ayrıca Patent Sicili alenidir (551 sayılı KHK m.92/4). Bir lisans hakkı Patent Sicili'ne tescil edildikten sonra bununla bağdaşmayan hiçbir hakkın sicile tescil edilmemesi gerekir.²⁴⁵ Sicile tescil edilmeyen haklar da üçüncü kişilere karşı ileri sürülemez (551 sayılı KHK m.92/3). Dolayısıyla inhisari lisans sözleşmesi yapıldıktan ve Patent Sicili'ne tescil edildikten sonra lisans verence başka kişilerle yapılan lisans sözleşmelerinin, hukuki sonuç doğurmayacağı kabul edilmelidir. Kanımızca bu son görüş daha yerindedir.

Daha önce de ifade edildiği gibi inhisari lisans hakkı, lisans alan için ekonomik bakımdan oldukça avantajlıdır. Ancak bu durum, inhisari lisans hakkının

²⁴² OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.102

²⁴³ GÜRZUMAR, **a.g.e.**, s.147

²⁴⁴ İnhisari lisans sözleşmesinin yapılmasından sonra lisans verence yapılan basit veya inhisari nitelikteki lisans sözleşmeleri, İsviçre, Fransa ve Avusturya hukuklarında lisans sözleşmesinin patent siciline tescil edilmesi koşuluyla; Alman ve Anglo-Amerikan hukuklarında ise tescil koşulu dahi aranmaksızın, geçersiz kabul edilmektedir (ORTAN, **a.g.e.**, s. 153).

²⁴⁵ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.102

sınırsız olanaklar veren bir hak olduğu anlamına gelmez. Nitekim inhisari lisans hakkını da yöre, süre ve kullanım şekli açısından sınırlamak mümkündür. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, lisans verenin başkalarına da aynı içerikte lisans hakkı verememesidir.²⁴⁶

III. TARAF İRADELERİNİN ETKİLİ OLUP OLMAMASINA GÖRE YAPILAN AYRIM

A. İsteğe Bağlı Lisans

Patent hakkı, buluş sahibine, buluşunu tekel halinde kullanma ve ondan yararlanma imkânı veren mutlak bir haktır. Patent hakkı sahibi bu hakkını dilediği şekilde değerlendirmekte serbesttir. İsterse sahip olduğu hakkı kendisi kullanır; isterse bu hakkın kullanımını bir bedel karşılığında bir başkasına bırakır. İşte patent lisansı sözleşmesi, patent hakkı sahibi olan lisans verenin, bu hakkın kullanımı konusunda lisans alanı yetkilendirdiği bir sözleşmedir. Bu sözleşme kural olarak tarafların ve özellikle de lisans verenin özgür iradesine dayanır. Dolayısıyla “isteğe bağlı lisans”, lisans verenin, patentten doğan haklarının kullanımını, iradi olarak lisans alana bırakması demektir; bu nedenle “sözleşmesel lisans” şeklinde de ifade edilebilir. 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 88. maddesinde sözü edilen lisans, isteğe bağlı lisanstır.

B. Zorunlu Lisans

Lisans sözleşmesi bir özel hukuk sözleşmesidir, bu nedenle tarafların karşılıklı ve birbirine uygun iradelerinin birleşmesiyle oluşturulur.²⁴⁷ Patent lisansı sözleşmesi de kural olarak patent hakkı sahibinin özgür iradesiyle yaptığı bir sözleşmedir. Gerçekten patent hakkı sahibi, patentin kullanılması için bir başkasına lisans verip vermemekte serbesttir. Ancak bu, bireysel menfaatlerle toplumsal menfaatlerin dengelenmesi noktasında sınırlanabilen bir serbestidir. Söz konusu sınırlama “zorunlu lisans” kurumu ile yapılmaktadır.

Daha önce pek çok kez ifade edildiği gibi patent hakkı, sahibine tekeli bir kullanma ve yararlanma yetkisi verir. Tekel hakkı gücü temsil eder ve her güç kötüye

²⁴⁶ ORTAN, **a.g.e.**, s. 152; ERDEM, **a.g.e.**, s.147

²⁴⁷ TEKİNALP, **Bağlama Kuralı**, s.263; ORTAN, **a.g.e.**, s. 155

kullanılabilir.²⁴⁸ Patent hakkı sahibi de hakkın kötüye kullanılması niteliği taşıyan davranışlar sergileyebilir.²⁴⁹ Toplumsal menfaatlerin zarar görebileceği böyle bir durumda patent hakkı sahibini hukuki korumadan yoksun bırakmak gerekir.²⁵⁰ Böylece patentten doğan haklar, hak sahibinin iradesi hilafına üçüncü kişilerce kullanılabilir.

Zorunlu lisans, kanunda belirtilen bazı hallerde, patenti kullanmak isteyen kişiler bakımından kendilerine lisans verilmesini talep etme hakkı, patent sahibi bakımından ise bu talebe uygun olarak söz konusu kişilere lisans verme yükümlülüğü doğuran bir kurumdur.²⁵¹ Zorunlu lisans kurumunun kökeni İngiliz Kraliyet imtiyazlarına dayanmaktadır.²⁵² Buluşlara verilen İngiliz Kraliyet imtiyazları, buluş sahibini korumaktan ziyade belirli bir tekniğin ülkeye girmesini sağlama amacı taşımışlar, bu nedenle uygulama yükümlülüğünü daima içermişlerdir.²⁵³

Hukukumuzda zorunlu lisans ilk olarak 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 99 ve devamındaki maddeleri ile düzenlenmiştir.²⁵⁴ 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin "Zorunlu Lisansın Verilme Şartları" başlığını taşıyan 99. maddesine göre zorunlu lisans, lisans verilme teklifinde²⁵⁵ bulunulmamış bir patent için söz konusu olabilir. Ayrıca patent konusu buluşun kullanılmaması, patent konuları arasında bağımlılık bulunması, kamu yararının gerektirmesi hallerinden birinin varlığı, zorunlu lisans verilmesini mümkün kılar (551 sayılı KHK m.99). Bu hallerde toplumun menfaati patent sahibinin bireysel menfaatine üstün tutulmakta; buluşun zorunlu lisansa konu olması ile teknik bilginin patent sahibi dışındaki

²⁴⁸ ERDEM, **a.g.e.**, s.147

²⁴⁹ TEKİNALP, **Bağlama Kuralı**, s.263; ORTAN, **a.g.e.**, s. 156

²⁵⁰ ORTAN, **a.g.e.**, s. 156

²⁵¹ ONGAN, **a.g.e.**, s.57

²⁵² AYİTER, **a.g.e.**, s.130

²⁵³ AYİTER, **a.g.e.**, ss.130-131; ERDEM, **a.g.e.**, s.148

²⁵⁴ Türk Hukuku'nda patente ilişkin ilk düzenleme olan 1879 tarihli İhtira Beratı Kanunu'nda zorunlu lisansla ilgili bir hüküm bulunmamaktadır (ONGAN, **a.g.e.**, s.58, dn.198). 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'deki zorunlu lisansa ilişkin hükümler hazırlanırken İspanyol Patent Kanunu'ndan yararlanılmıştır (ERDEM, **a.g.e.**, s.148).

²⁵⁵ 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 94. maddesine göre patent sahibi patent konusu buluşu kullanmıyorsa, Enstitü'ye yapacağı yazılı bir başvuru ile patent konusu buluşu kullanmak isteyen herkese lisans vereceğini bildirebilir.

kişilerce de kullanılabilmesi sağlanmaktadır.²⁵⁶ Doktrinde 99. maddede sayılan hallerin sınırlayıcı olmadığı kabul edilmektedir.²⁵⁷

Zorunlu lisans verilmesini mümkün kılan hallerden birincisi, patent konusu buluşun kullanılmamasıdır (551 sayılı KHK m.99/1-a). Bu kullanmama durumu, 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 96. maddesine aykırı nitelik taşımaktadır. Söz konusu maddeye göre patent sahibi veya yetkili kıldığı kişi, patentle korunan buluşu kullanmak zorundadır. Bu zorunluluk patent üzerindeki tekeli mutlak hakkı, eşyaya özgü mülkiyet hakkından ayıran bir özelliktir.²⁵⁸ Patent alan kişinin buluşunu kullanmaması demek, toplumun teknik bir ilerlemeden yoksun kalması demektir.²⁵⁹ Gerçekten buluş sahibine patent verilerek tekeli bir kullanım yetkisi tanınmasının sebebi, buluş yapma faaliyetini özendirme suretiyle mümkün olduğu kadar çok teknik imkânı toplumun yararına sunmaktır.²⁶⁰ Patent sahibi buluşunu topluma kazandırmak yerine kullanmayarak toplumu buluşundan mahrum bırakmayı tercih ederse devletin müdahalesiyle karşılaşır; bu müdahale zorunlu lisans kurumu ile yapılmaktadır.²⁶¹

551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 96. maddesine göre buluşu kullanma zorunluluğu, patentin verildiğine ilişkin ilanın Resmi Patent Bülteni'nde yayınlandığı tarihten itibaren üç yıl içinde gerçekleştirilir (551 sayılı KHK m.96/2). Zorunlu lisans talep edildiği anda patentin kullanımına henüz başlanmamışsa; patentin kullanımındaki gecikme haklı bir sebebe dayanmıyorsa; yine haklı bir sebebe dayanmaksızın kullanıma aralıksız olarak üç yıldan fazla ara verilmişse, ilgili herkes zorunlu lisans verilmesini yetkili mahkemeden isteyebilir (551 sayılı KHK m.100/1).²⁶²

²⁵⁶ ŞEHİRALİ ÇELİK, **Patent Sistemi**, s.141

²⁵⁷ KAYA, **a.g.m.**, s.197, "Örneğin Kararname'nin 13. maddesinde öngörülen patentin gaspı davasının açılması neticesinde patent sahibi değişecek olursa, daha önceki patent sahibi veya patent üzerinde lisans hakkı olan kimselere de muayyen şartlarla zorunlu lisans tanınması öngörülmüştür." Aksi yönde ŞEHİRALİ ÇELİK, **Patent Sistemi**, s.141, "Zorunlu lisansın verilebileceği haller, patent sahibine tanınan tekeli hakka sınır getirdiği için sınırlı sayıdadır, genişletilemez."

²⁵⁸ KAYA, **a.g.m.**, s.197

²⁵⁹ TEKİNALP, **Fikri Mülkiyet**, s.555

²⁶⁰ TEKİNALP, **Fikri Mülkiyet**, s.555

²⁶¹ TEKİNALP, **Fikri Mülkiyet**, s.555

²⁶² Objektif nitelik taşıyan teknik, ekonomik veya hukuki sebepler, patentin kullanılmamasının haklı sebepleri olarak kabul edilir. Patent konusu buluşun kullanılmasını engelleyecek nitelikteki bu sebepler, patent sahibinin kontrolü ve iradesi dışındaki sebeplerdir (551 sayılı KHK m.100/2).

Zorunlu lisans verilebilecek ikinci hal, patent konuları arasında bağımlılık bulunmasıdır. Patent konuları arasında bağımlılık bulunması, bir patent olmadan diğer patentin kullanılmaması anlamına gelir.²⁶³ Bu durum üç şekilde ortaya çıkar (551 sayılı KHK m.101):

- Patent konusu buluşun önceki bir patentten doğan hakka tecavüz edilmeksizin kullanılması mümkün değilse, sonraki patentin sahibi, kendi patentinin önceki patentten daha değişik bir sınai amaca hizmet ettiğini veya önemli bir teknik ilerleme gösterdiğini ispat ederek, önceki tarihli patentin kullanılması için zorunlu lisans verilmesini mahkemeden isteyebilir (551 sayılı KHK m.101/1).

- Bağımlılığı olan patent konusu buluşlar aynı sınai amaca hizmet ediyor ve bağımlı patentlerden biri lehine zorunlu lisans verilmişse, *zorunlu lisansa konu olan patentin sahibi* de diğer patentin kullanılması için kendisi lehine zorunlu lisans verilmesini mahkemeden isteyebilir (551 sayılı KHK m.101/2).

- Patent konusu, patentle korunan kimyasal veya eczacılıkla ilgili bir maddenin elde edilmesini amaçlayan bir usule ait ise ve söz konusu usul patenti, önceki tarihli patente oranla önemli bir teknik ilerlemeyi gerçekleştiriyorsa, gerek *usul patentinin sahibi* ve gerekse *ürün patentinin sahibi* diğerinin patent konusunun kullanılması için zorunlu lisans verilmesini mahkemeden isteyebilir (551 sayılı KHK m.101/3).

Zorunlu lisans verilmesini mümkün kılan üçüncü hal, kamu yararının bulunması halidir. 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'de "kamu yararı" tanımlanmamış, ancak hangi durumlarda kamu yararının varlığını kabul etmek gerekeceği gösterilmiştir (551 sayılı KHK m.103). Buna göre kamu sağlığı veya milli savunma nedenleriyle, buluşun kullanılmaya başlanması, kullanımının artırılması, genel olarak yaygınlaştırılması veya yararlı bir kullanım için ıslah edilmesi büyük önem taşıyorsa, kamu yararının bulunduğu kabul edilir (551 sayılı KHK m.103/2). İkinci olarak, patent konusu buluşun kullanılmamasının ya da nitelik veya miktar bakımından yetersiz kullanılmasının, ülkenin ekonomik veya teknik gelişimi açısından ciddi zararlara sebep olacağı hallerde de kamu yararının bulunduğu kabul

²⁶³ TEKİNALP, *Fikri Mülkiyet*, s.555

edilir (551 sayılı KHK m.103/4). Zorunlu lisans kural olarak mahkeme kararıyla verildiği halde, kamu yararı nedeniyle zorunlu lisansta Bakanlar Kurulu yetkilidir.²⁶⁴

551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 114. maddesine göre, zorunlu lisans inhisari değildir. Bunun sebebi, patent sahibinin patentle ilişkisini iradesi dışında kesmenin, patentini bizzat kullanarak ya da zorunlu lisans alan yanında başkasına da lisans vererek ekonomik bakımdan yarar sağlamasına engel olmanın, kurumun amacına ters düşmesidir.²⁶⁵ Bununla birlikte kamu yararı nedeniyle verilen zorunlu lisans inhisari olabilir (551 sayılı KHK m.114/1). Bu durumda da inhisar hakkı tanınması, zorunlu lisansın verilme amacına aykırı olmamalı ve patentle korunan buluşun ekonomik yönden değerlendirilebilmesi bakımından gerekli bulunmalıdır (551 sayılı KHK m.114/1).

Bu şekilde genel çerçevesi çizilen zorunlu lisans kurumu, özellikle ekonomik açıdan geri kalmış ülkelerde, bir yandan patentin kullanımını teşvik etmek, böylece patentin uygulama alanına konmasını sağlamak, diğer yandan patent sahibine tanınan tekel hakkının ekonomik ve sosyal sakıncalarını ortadan kaldırmak bakımından önem taşımaktadır.²⁶⁶

²⁶⁴ Bakanlar Kurulu tarafından zorunlu lisansın verilmesine ilişkin kararnamenin çıkarılmasını ilgili Bakanlık teklif eder. İlgili Bakanlık buluşun niteliğine göre belirlenir. Kamu sağlığı söz konusu ise Sağlık Bakanlığı, milli savunma nedenleri söz konusu ise Milli Savunma Bakanlığı "İlgili Bakanlık" tır. Bu konuda ve zorunlu lisansın verilme usulü hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. TEKİNALP, **Fikri Mülkiyet**, s.556 v.d.

²⁶⁵ TEKİNALP, **Fikri Mülkiyet**, s.560

²⁶⁶ ORTAN, **a.g.e.**, s. 157; ŞEHİRALİ, **a.g.e.**, s.126, Zorunlu lisans kurumu, 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin yürürlüğe girmesinden sonra bir yargı kararına da konu olmuştur (Y11.HD., E.1997/7609, K.1997/8805). Davaya konu olayda davacı bir Türk şirketi, davalı ise merkezi Avusturya'da bulunan bir şirkettir. Davacı, davalının 04.10.1983 tarihinde plastik tespit elemanı için patent almasına rağmen, Türkiye'de üretime geçmemesinin ve imalat yapmak için kendisine başvuran firmalara lisans vermemesinin, 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 96. maddesine aykırılık oluşturduğunu ileri sürerek, 99. madde gereği kendisine süresiz zorunlu lisans tanınmasını talep etmiştir. Davalı ise cevabında Kanun Hükmünde Kararname'nin 99. maddesinde sayılan koşulların gerçekleşmediğini, Türkiye'de pazar payının bu tür bir yatırım yapılmasını zorunlu kılmadığını, davacının patent hakkına konu malın en büyük ithalatçısı olduğunu, davacının amacının, patent sahibinin izni dışında yurt dışına ürün pazarlamak olduğunu savunarak davanın reddini istemiştir. Beyoğlu 2. Asliye Ticaret Mahkemesi 27.06.1997 tarihinde, 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 99. maddesindeki koşulların gerçekleştiğinden hareketle, davalıya süresiz zorunlu lisans hakkı tanınmasına karar vermiştir. Kararın davalı tarafından temyizi üzerine Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, yaptığı inceleme sonucu yerel mahkeme kararını onamıştır. Davalı, bu karara karşı karar düzeltme isteminde bulunmuştur. Bu istem üzerine yaptığı incelemede Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 111. maddesinin birinci fıkrasına göre, zorunlu lisansın verilmesiyle ilgili kararda tarafların her birine yükletilmesi gereken masrafların da belirtilmesi gerekirken, bu konuda bir açıklama yapılmamış olması nedeniyle onama ilamını kaldırarak kararı davalı yararına bozmuştur (Y11.HD., E. 1998/367, K. 1998/943); ONGAN, **a.g.e.**, s.59

İKİNCİ BÖLÜM

PATENT LİSANSI SÖZLEŞMESİNİN TARAFLARI, KURULMASI, HÜKÜMLERİ VE SONA ERMESİ

§ 3 PATENT LİSANSI SÖZLEŞMESİNİN TARAFLARI VE KURULMASI

I. TARAFLARI

A. Asıl Lisans Sözleşmesinde

Karşılıklı yükümlülükler içeren lisans sözleşmesi, tam iki tarafa borç yükleyen (synallagmatik) bir sözleşmedir.²⁶⁷ Bu sözleşmenin taraflarını lisans veren ile lisans alan oluşturmaktadır. Gerek lisans veren, gerekse lisans alan gerçek ya da tüzel kişi olabilir.²⁶⁸ Bu noktada önemli olan lisans verenin ve lisans alanın sözleşme yapma ehliyetine sahip olmalarıdır.²⁶⁹ 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname’de patent lisansı sözleşmesinin yapılması bakımından özel bir şart aranmadığından, bu sözleşme de ehliyet yönünden genel hükümlere tâbidir.²⁷⁰

Patent lisansı sözleşmesinde lisans veren taraf, patent hakkının sahibidir.²⁷¹ Zaten patentten doğan haklara sahip olma durumu, lisans verme yetkisini gündeme getirmektedir.²⁷² Uygulamada lisans verenin patent üzerinde tasarruf yetkisinin bulunduğu, lisans sözleşmesinde açıkça belirtilebilmektedir.²⁷³ Ancak lisans sözleşmesinde bu yönde bir hükmün varlığına rağmen, lisans veren konumundaki kişinin, gerçekte patent üzerinde, haciz, ihtiyati tedbir, ehliyetsizlik vs. nedeniyle tasarruf yetkisine sahip olmaması mümkündür. Böyle bir durumda, yapılan sözleşme geçerli olur; ancak lisans alan konumundaki kişi iyi niyetli olsa bile bu sözleşmeden

²⁶⁷ Bkz. Yukarıda s.21 v.d.

²⁶⁸ ORTAN, **a.g.e.**, s. 103; OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.61

²⁶⁹ ORTAN, **a.g.e.**, s. 103; OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.61; ONGAN, **a.g.e.**, s.60

²⁷⁰ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.61. Yani gerçek kişiler bakımından ayırt etme gücüne sahip ve kısıtlı olmayan her ergin kişi (MK m.10); tüzel kişiler bakımından ise kanuna ve kuruluş belgelerine göre gerekli organlara sahip olan her tüzel kişi (MK m.49), lisans veren veya lisans alan olarak patent lisansı sözleşmesi yapabilir.

²⁷¹ 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname’nin 88. maddesine göre, patent başvurusu da lisans sözleşmesine konu olabileceğinden, kendi adına patent başvurusunda bulunan kişinin lisans veren olarak lisans sözleşmesi yapması mümkündür. Ayrıca Medeni Kanun’un 806. maddesine göre intifa hakkının kullanılması başkasına devredilebileceğinden, patent üzerinde intifa hakkına sahip olan kişi de lisans veren olarak lisans sözleşmesi yapabilir.

²⁷² ORTAN, **a.g.e.**, s. 103

²⁷³ ORTAN, **a.g.e.**, s. 103; ONGAN, **a.g.e.**, s.61

herhangi bir hak elde edemez, sadece sözleşmeden doğan borcun ifa edilmemesi nedeniyle tasarruf yetkisi olmayan kişiye yönelebilir.²⁷⁴ Dolayısıyla lisans verenin tasarruf yetkisine sahip olduğu konusunda lisans sözleşmesinde yer alan hüküm, gerçek durumu yansıttığı takdirde itibar edilebilecek bir hükümdür. Bu nedenle olumsuz sonuçlarla karşılaşmak istemeyen lisans alanın sicil nezdinde yapacağı araştırma ile patent hakkının durumuna ve sahibine ilişkin olarak önceden bilgi edinmesi yerinde olur.²⁷⁵

Lisans sözleşmesine konu olacak patent üzerinde birden çok kişi hak sahibi olabilir. Bu durumda ancak bütün hak sahiplerinin rızası ile patent lisansı sözleşmesi yapmak mümkündür (551 sayılı KHK m.85/3). Zira patent üzerinde birden çok kişinin hak sahibi olması halinde, tasarruf yetkisi bunların hepsine aittir. Ancak mahkeme, mevcut şartları göz önünde tutarak, hakkaniyet düşüncesiyle, bu yetkiyi hak sahiplerinden sadece birine de verebilir (551 sayılı KHK m.85/3).

Patent lisansı sözleşmesinin lisans alanı, sözleşme yapma ehliyetine sahip olmak şartıyla herhangi bir gerçek veya tüzel kişi olabilir. Lisans veren taraf gibi lisans alan tarafın da birden çok kişiden oluşması mümkündür. Bu takdirde her bir kişiye ayrı ayrı lisans verilmesi söz konusu değildir, tek bir lisans sözleşmesi mevcuttur.²⁷⁶ Bir adi şirketin ortaklarının lisans alan olarak lisans sözleşmesi yapmaları, bu duruma örnek oluşturur.²⁷⁷

B. Alt Lisans Sözleşmesinde

Kural olarak patent üzerinde tasarruf yetkisine sahip olan kişi, patent lisansı sözleşmesi ile lisans verebilir. Ancak istisnai olarak patente ilişkin herhangi bir hakkı olmayan lisans alan da üçüncü bir kişiye lisans verebilmektedir. Bu ilişki, alt lisans sözleşmesi ile kurulmaktadır.

²⁷⁴ ORTAN, **a.g.e.**, s. 103; ONGAN, **a.g.e.**, s.61

²⁷⁵ ORTAN, **a.g.e.**, s. 104; ONGAN, **a.g.e.**, s.61

²⁷⁶ ORTAN, **a.g.e.**, s. 104; ONGAN, **a.g.e.**, s.60

²⁷⁷ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.61, Ayrıca lisans sözleşmesinin üçüncü kişi yararına sözleşme (BK m.111) şeklinde yapılması da mümkündür. Özellikle holding lisanslarında böyle bir ilişki olabilir. Bu durumda, eğer lisanstan yararlanacak teşebbüsler konusunda lisans sözleşmesinde açıklık yoksa, sözleşmenin yapıldığı zamanda lisans verenin holdinge dahil olduğunu bildiği tüm teşebbüslerin lisans sözleşmesinden yararlanacağı kabul edilmektedir.

Alt lisans sözleşmesi, asıl lisans sözleşmesinin lisans alan tarafı ile üçüncü bir kişi arasında yapılır. Asıl lisans sözleşmesinin lisans alanı, bu sözleşme bakımından (alt) lisans veren konumuna gelirken, sözleşmenin yapıldığı üçüncü kişi de (alt) lisans alan olarak karşımıza çıkar.²⁷⁸ 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'ye göre aksi sözleşmede kararlaştırılmamışsa, sözleşmeye dayalı lisans sahipleri alt lisans veremezler (551 sayılı KHK m.88/5). Yani kural, lisans sözleşmesi ile kendisine lisans hakkı tanınan kişinin, başka bir lisans sözleşmesi yaparak alt lisans verememesidir. Ancak taraflar sözleşmede bunun aksini kararlaştırmışlarsa, lisans alanın alt lisans sözleşmesi yapması mümkün olur.

Alt lisans sözleşmesi, asıl lisans sözleşmesinden tamamen bağımsız bir hukuki ilişki değildir.²⁷⁹ Patent hakkının sahibi, alt lisans verebilme koşullarını asıl lisans sözleşmesinde belirlemiş olabilir. Bu takdirde geçerli bir alt lisans sözleşmesi yapabilmek için bu koşullara dikkat etmek gerekir.²⁸⁰ Asıl lisans sözleşmesinde alt lisansın geçerliliğine ilişkin kurallar yer almıyorsa, alt lisans sözleşmesinin sınırları, asıl lisans sözleşmesi ile çizilir.²⁸¹ Zira alt lisans sözleşmesi, asıl lisans sözleşmesi çerçevesinde yapılmaktadır. Bu nedenle alt lisans sözleşmesinin geçerliliği, devamı, sözleşme ile tanınan lisans hakkının kapsamı, asıl lisans sözleşmesine göre belirlenir.²⁸² Asıl lisans sözleşmesinin geçersiz olması ya da herhangi bir nedenle sona ermesi halinde alt lisans sözleşmesi de kendiliğinden sona erecektir.²⁸³ Aynı şekilde lisans alan, asıl lisans sözleşmesiyle kendisine tanınan lisans hakkından daha geniş kapsamlı, daha uzun süreli veya farklı içerikte bir kullanım hakkı tanıyamayacaktır.²⁸⁴ Aksi takdirde alt lisans sözleşmesi başlangıçtaki (hukuki) imkânsızlık nedeniyle kısmen veya tamamen geçersiz olur (BK. m. 20.I, II). Coğrafi bakımdan da alt lisans sözleşmesi, asıl lisans sözleşmesinin hüküm ifade ettiği alanla sınırlıdır; ancak genellikle alt lisans sözleşmesinin kullanım alanı asıl lisans

²⁷⁸ ORTAN, **a.g.e.**, s. 104, Alt lisans sözleşmesi ekonomik açıdan, tarafların patenti değerlendirmek amacıyla yaptıkları bir iş birliği olarak ifade edilebilir.

²⁷⁹ ORTAN, **a.g.e.**, ss. 104-105; ONGAN, **a.g.e.**, s.61

²⁸⁰ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.16; AYDINCIK, **a.g.e.**, s.69

²⁸¹ ORTAN, **a.g.e.**, s. 105; AYDINCIK, **a.g.e.**, s.69

²⁸² AYDINCIK, **a.g.e.**, s.69

²⁸³ ORTAN, **a.g.e.**, s. 105

²⁸⁴ AYDINCIK, **a.g.e.**, s.69; ONGAN, **a.g.e.**, s.61

sözleşmesine oranla daha dardır.²⁸⁵ Bütün bu nedenlerle alt lisans sözleşmesi yaparken asıl lisans sözleşmesini göz önünde bulundurmak uygun olacaktır.²⁸⁶

Uygulamada lisans sözleşmelerinde alt lisansa ilişkin değişik hükümlerle karşılaşılabilmektedir. Bu bakımdan alt lisans sözleşmesinin taraflarını asıl lisans sözleşmesindeki düzenlemeye göre belirlemek gerekir.

Lisans sözleşmesinde lisans alanın alt lisans verebileceği açıkça kararlaştırılmış ve alt lisans verilmesi başka hiçbir şarta bağlanmamış ise, kurulan hukuki ilişkinin tarafları asıl lisans sözleşmesinin lisans alanı ile alt lisans alan üçüncü kişidir.²⁸⁷ Asıl lisans sözleşmesinin lisans vereni bu hukuki ilişkinin dışında kalmakta; alt lisans alan ile arasında doğrudan doğruya bir ilişki kurulmamaktadır.²⁸⁸ Ancak alt lisans sözleşmesinin varlık ve geçerliliği, yukarıda da değinildiği gibi, asıl lisans sözleşmesi çerçevesinde yapılmış olmasına bağlıdır. Zira bizzat bu sözleşme, lisans alanın lisans veren sıfatına sahip olmasını sağlamaktadır.²⁸⁹

Alt lisans sözleşmesinin, lisans alan tarafından lisans veren adına yapılması da mümkündür. Bu durumda lisans alan değil de lisans veren sözleşmenin tarafı olduğu için, gerçek anlamda bir alt lisans sözleşmesinden bahsedilemez.²⁹⁰ Bu halde lisans alan lisans verenin temsilcisi sıfatıyla hareket etmektedir.

Lisans alanın kendi adına yaptığı alt lisans sözleşmesinde, lisans bedelinin patent sahibi lisans verene ödeneceği kararlaştırılmış olabilir. Bu takdirde alt lisans sözleşmesi, Borçlar Kanunu'nun 111. maddesi anlamında üçüncü kişi yararına sözleşme olarak nitelendirilir.²⁹¹ Burada patent sahibi lisans veren, sözleşme ilişkisine taraf değildir, ancak kurulan hukuki ilişkiye taraftır.²⁹²

Alt lisans sözleşmesi ile müteselsil alacaklılık ve müteselsil borçluluk yaratmak da mümkündür. Lisans veren ve lisans alan birlikte alt lisans alan ile sözleşme yaparak Borçlar Kanunu'nun 148. maddesi çerçevesinde müteselsil

²⁸⁵ ORTAN, **a.g.e.**, s. 105; AYDINCIK, **a.g.e.**, s.69

²⁸⁶ ORTAN, **a.g.e.**, s. 105

²⁸⁷ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.62

²⁸⁸ ORTAN, **a.g.e.**, s. 105; OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.62

²⁸⁹ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.62

²⁹⁰ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.62

²⁹¹ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.62

²⁹² OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.62; ONGAN, **a.g.e.**, s.63

alacaklılık oluşturabilirler. Aynı şekilde lisans alan ve alt lisans alan, lisans verene karşı Borçlar Kanunu'nun 141. maddesi çerçevesinde müteselsil borçluluk oluşturabilirler.²⁹³

Uygulamada, alt lisans sözleşmesinin yürürlüğe girmesi, lisans verenin onayına bağlanabilmektedir. Bu durumda söz konusu onayı geciktirici bir şart olarak değerlendirmek mümkündür.²⁹⁴ Burada lisans veren, alt lisans sözleşmesinin yürürlük kazanmasını sağlamakla birlikte, sözleşmeye taraf değildir.²⁹⁵

Daha önce de ifade edildiği gibi alt lisans sözleşmesi yapılabilmesi için lisans sözleşmesinde bu yönde açık bir hüküm bulunması gerekir (551 sayılı KHK m.88/5). Aksi takdirde, yapılan alt lisans sözleşmesi, iyi niyetli olsa dahi alt lisans alana herhangi bir hak kazandırmaz. Çünkü bu durumda hukuki imkânsızlık vardır (BK. m. 20). Aynı şekilde, alt lisans sözleşmesi ile asıl lisans sözleşmesinde verileden daha fazla hak verilmişse, alt lisans alan, kendisine tanınan haklardan, asıl lisans sözleşmesinin kapsamı çerçevesinde yararlanır; iyi niyetli olması bu durumda bir değişiklik meydana getirmez (BK. m. 20.II).²⁹⁶

II. KURULMASI

A. Tarafların Anlaşması

Patent lisansı sözleşmesinin kurulması da diğer sözleşmeler gibi Borçlar Kanunu'nda düzenlenen genel hükümlere tâbidir. Borçlar Kanunu'nun 1. maddesine göre, bir sözleşmenin kurulabilmesi için tarafların karşılıklı ve birbirine uygun olarak irade açıklamasında bulunmaları gerekir. Taraflar karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanlarıyla bir yandan sözleşmeyi kurarken, diğer yandan da sözleşmenin içeriğini

²⁹³ ORTAN, **a.g.e.**, s. 106, Ayrıca alt lisans sözleşmesine Borçlar Kanunu'nun 259. maddesinde düzenlenen alt kira hükümleri büyük ölçüde uygulanabilecektir; OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.62

²⁹⁴ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.63, dn.263; ONGAN, **a.g.e.**, s.62

²⁹⁵ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.63, Yazara göre, lisans verenin onayının, sözleşmenin karakterini nasıl etkilediğine bakmak gerekir. Eğer asıl lisans sözleşmesinin yorumundan, lisans verenin onayının, sözleşmenin yürürlüğe girmesini sağlayacak bir beyan değil de taraf olarak yapılması gereken bir irade açıklaması olduğu anlaşılmalı ise, lisans verenin bu onayı vermesi ile sözleşmenin tarafı haline geldiği ve böylece lisans verenle lisans alanın alt lisans alana karşı müştereken veya müteselsilen alacaklı konumuna geçtikleri kabul edilebilir.

²⁹⁶ ONGAN, **a.g.e.**, s.63

tespit ederler.²⁹⁷ Bu nedenle tarafların irade beyanlarındaki uygunluk, sözleşmenin içeriğini oluşturan objektif ve subjektif bütün esaslı unsurları kapsamalıdır.²⁹⁸

Lisans konusu patentin belirli bir bedel karşılığı kullanılmasına ilişkin lisans verenin ve lisans alanın karşılıklı anlaşmalarıyla patent lisansı sözleşmesi kurulmuş olur.²⁹⁹ Dolayısıyla patent lisansı sözleşmesinin esaslı unsurları, lisansın konusu, lisans bedeli ve lisans konusunun lisans bedeli karşılığında kullanılacağına ilişkin bir anlaşmadır.³⁰⁰ Bu unsurlardan herhangi birinde eksiklik olursa, patent lisansı sözleşmesinin kurulduğundan bahsedilemez.

Patent lisansı sözleşmesinin kurulabilmesi için, tarafların öncelikle lisans konusu üzerinde anlaşmaları gerekir. Lisans konusunun sözleşmede belirlenmiş veya en azından belirlenebilir hale getirilmiş olması şarttır.³⁰¹ Patent lisansı sözleşmesinin konusu, lisans verenin üzerinde tasarruf yetkisine sahip olduğu patenttir. 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 92. maddesine göre patent başvuruları ve patent, Yönetmelik³⁰² hükümlerine uygun olarak Patent Sicili'ne kaydedilir. Lisans sözleşmesinin konusunu oluşturacak patentin bu kayıt çerçevesinde belirlenmesi mümkündür.³⁰³ Bununla birlikte, daha önce de değinildiği gibi, patent almamış buluşlar da lisans sözleşmesine konu olabilir.³⁰⁴ Hem patent başvurusu yapılmış,

²⁹⁷ EREN, **a.g.e.**, s.214

²⁹⁸ Objektif esaslı unsurlar, sözleşmenin türünü belirleyen, onun asgari içeriğini oluşturan unsurlardır. Bu unsurlar, kanunda düzenlenen sözleşme türlerinin tanımında yer alırlar. Subjektif esaslı unsurlar ise, tarafların anlaşmasıyla sözleşme içeriğine dahil edilen veya bir tarafın bilgisi altında diğer tarafça sözleşmede yer alması mutlaka istenen unsurlardır (EREN, **a.g.e.**, s.214).

²⁹⁹ Bu nedenle patent lisansı sözleşmesini rızai sözleşmeler arasında değerlendirmek mümkündür.

³⁰⁰ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.69, Yazara göre öncelikle sözleşme konusu üzerinde anlaşmak gerekir. Ayrıca lisans veren, lisans alanın, lisans konusu olan hakkı veya olguyu kullanmasını sağlamayı borçlanmalıdır. Son olarak lisans bedelinin de sözleşmede kararlaştırılmış olması gerekir; ONGAN, **a.g.e.**, s.63, Yazara göre lisans sözleşmesinde esaslı unsur deyince anlaşılması gereken, lisansın konusu ile lisans bedelidir.

³⁰¹ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.69; ONGAN, **a.g.e.**, s.65

³⁰² Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin Uygulama Şeklini Gösterir Yönetmelik

³⁰³ Yönetmeliğin "Patent Siciline Kayıt ve Hükümleri" başlığını taşıyan 46. maddesine göre patent başvuruları ve patentler Patent Siciline şu bilgileri içerecek şekilde kaydedilir: başvuru numarası, patent numarası, başvuru tarihi, saati, dakikası, yayın tarihi, yayın numarası, patentin verildiği tarih, başvuruyu yapanın veya patent sahibinin adı, uyruğu, ikametgâhı, buluş başlığı, buluşun tasnif sınıf veya sınıfları, rüçhan tarihi, ülkesi, numarası, istem veya istemlerin sayısı, tarifname ve resimlerin sayfa sayısı, koruma süresi, kullanım belgesi, yıllık ücretler, devir, lisans, unvan değişikliği, haciz, intikal ve bunun gibi iradi veya mecburi tasarruflar.

³⁰⁴ Bkz. Yukarıda s. 15

ancak henüz patent verilmemiş (551 sayılı KHK m.88/1), hem de patent başvurusu hiç yapılmamış buluşlar için lisans verilebilir.

Patent lisansı sözleşmesinin esaslı unsurlarından biri de lisans bedelidir. Pek sık karşılaşılmamakla birlikte lisans sözleşmesinin bedelsiz olarak yapılması da mümkündür.³⁰⁵ Bu nedenle lisans bedeli, patent lisansı sözleşmesinin objektif esaslı unsurlarından değildir; tarafların anlaşmak suretiyle sözleşmeye koydukları ve sözleşmenin zorunlu şartı haline getirdikleri subjektif esaslı unsurlardandır.³⁰⁶ Taraflar patentin kullanılması karşılığında bedel ödeneceğini kararlaştırmışlarsa, bu bedelin miktar olarak belirlenmiş veya en azından belirlenmesini sağlayacak ölçülere sözleşmede yer verilmiş olması gerekir.³⁰⁷ Aksi takdirde patent lisansı sözleşmesi kurulmuş olmaz.

Patent lisansı sözleşmesinin kurulması için, lisans veren ile lisans alanın, sözleşme konusu patentin, belirli bir bedel karşılığında kullanılmasına ilişkin olarak anlaşmaları gerekir. Taraf iradelerinin bu hususta da uyuşması ile patent lisansı sözleşmesi kurulmuş olur. Eğer taraflar kullanım hakkını sınırlamak istiyorlarsa, bunu sözleşmede açıkça kararlaştırmaları gerekir. Sözleşmede bu yönde bir hüküm bulunmadığı takdirde, lisans alanın, sözleşmenin amacı çerçevesinde, sınırsız kullanım hakkına sahip olduğu kabul edilir.³⁰⁸

Tarafların sözü edilen bu unsurlar üzerinde anlaşmaya varmaları, patent lisansı sözleşmesinin kurulması için gerekli ve yeterlidir. Bu bakımdan sözleşmede ayrıntılı bir düzenleme yapılmasına ihtiyaç yoktur. Objektif ve subjektif yönden esaslı olmayan unsurlar, sözleşmenin ikinci derecedeki unsurlarıdır. Taraflar sözleşme görüşmeleri sırasında bu unsurların üzerinde hiç durmamış olabilecekleri gibi, konuşup tartışmış, ancak bir anlaşmaya varamamış veya bu unsurlara ilişkin

³⁰⁵ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.70

³⁰⁶ Gerçekten bir sözleşmenin objektif esaslı unsurları, taraf iradelerinden bağımsız olarak, o sözleşmenin kurulması için varlığı zorunlu olan unsurlardır. Yani objektif esaslı unsurlar, bir sözleşmenin olmazsa olmaz unsurlarıdır. Bu nedenle istisnai de olsa bedelsiz lisans vermek mümkün olduğundan, lisans bedeli objektif esaslı unsur olarak kabul edilemez. Ancak taraflar lisans konusunun kullanılması karşılığında belirli bir bedel ödeneceğini kararlaştırarak, lisans bedelini subjektif esaslı unsur haline getirebilirler. Bu durumda lisans bedeli belirlenmeden veya belirlenebilir hale getirilmeden, lisans sözleşmesinin kurulduğundan bahsedilemez. Objektif ve subjektif esaslı unsurlar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. EREN, **a.g.e.**, s.217 v.d.

³⁰⁷ ORTAN, **a.g.e.**, s. 244; OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.70; ONGAN, **a.g.e.**, s.102

³⁰⁸ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.70

anlaşmayı ileriye bırakmış da olabilirler.³⁰⁹ Bu hallerin hiçbiri sözleşmenin kurulmasını engellemez (BK m.2/1). Sözleşmenin ikinci derecedeki unsurları konusunda bir boşluk ortaya çıkarsa, hâkim işin niteliğine uygun olarak bu boşluğu doldurur (BK m.2/2). Patent lisansı sözleşmesi bakımından ikinci derecedeki unsurlar, lisansın inhisari olup olmaması, alt lisans vermenin mümkün olup olmaması gibi hususlardır.³¹⁰ Taraflar anlaşarak bu hususları sözleşmenin subjektif esaslı unsurları haline getirmedikleri sürece, bu hususlar üzerinde anlaşmaya varılmamış olsa da patent lisansı sözleşmesi kurulmuş olur.³¹¹

B. Sözleşmenin Şekli ve Tescili

Borçlar Hukuku'na egemen olan sözleşme özgürlüğü ilkesinin görünüm biçimlerinden biri de şekil özgürlüğüdür.³¹² Şekil özgürlüğü, hukuki işlem yapmayı amaçlayan kişilerin, iradelerinin şeklini serbestçe belirleyebilmeleridir.³¹³ Borçlar Kanunu'nun "Akitlerin Şekli" başlığını taşıyan 11. maddesine göre, sözleşmenin geçerliliği kanunda aksine açıklık bulunmadığı sürece, hiçbir şekle tâbi değildir (BK m.11/1). Aynı maddenin ikinci fıkrasına göre ise kanunda aksi belirtilmedikçe kanunun öngördüğü şekil bir geçerlilik şartıdır.³¹⁴

Borçlar Kanunu'nda düzenlenmeyen lisans sözleşmesi genel olarak bir geçerlilik şekline tâbi değildir.³¹⁵ Ancak 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname, patent lisansı sözleşmesinin geçerliliğini yazılı şekilde yapılmış olmasına bağlamaktadır. Gerçekten 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 86. maddesinin ikinci fıkrasına göre "*patent başvurusu ve patent üzerinde sağlararası işlemler yazılı şekle tâbidir.*" Buradaki yazılı şekil ile kastedilen adi yazılı şekildir. Başka bir deyişle patent lisansı sözleşmesinin geçerli olabilmesi için resmi şekilde

³⁰⁹ EREN, **a.g.e.**, ss.219-220

³¹⁰ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.71.

³¹¹ Bu konuda bkz. EREN, **a.g.e.**, s.219

³¹² ALTAŞ, Hüseyin, **Şekle Aykırılığın Olumsuz Sonuçlarının Düzeltilmesi**, Ankara 1998, s.47

³¹³ ALTAŞ, **a.g.e.**, s.47

³¹⁴ Geçerlilik şartı olan şekilden başka ispat şartı olan şekil de bulunmaktadır. İspat şartı olan şekil, kanundan doğabileceği gibi taraf iradelerinden de doğabilir. İspat şekli, geçerlilik şekli ve şartı değildir. Bir hukuki işlemin varlığının belirli bir şekil şartı (örneğin yazılı veya resmi bir belge) ile ispat edilmesi amaçlanır (EREN, **a.g.e.**, s.250).

³¹⁵ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.67; ERDEM, **a.g.e.**, s.138

yapılmasına ya da imzaların noterce onanmasına gerek yoktur.³¹⁶ Ancak, aşağıda da değineceğimiz üzere, patent lisansının patent siciline tescil edilebilmesi için, sözleşme altındaki imzaların noterce onanması gerekir (Yönetmelik, m. 35).

Adi yazılı şekil, sözleşmeyi oluşturan irade beyanlarının yazılı bir metinde açıklanması ve bu metnin altının beyanda bulunanlar tarafından imzalanması suretiyle gerçekleştirilir.³¹⁷ Borçlar Kanunu'nun 13. maddesinin birinci fıkrasına göre, yazılı şekle tâbi bir sözleşmede bu sözleşme ile borç altına girenlerin imzalarının bulunması gerekir. Patent lisansı sözleşmesi kural olarak tam iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme olduğu için, hem lisans verenin hem de lisans alanın irade beyanlarının sözleşme metninde yer alması ve metnin her iki tarafça da imzalanması gerekir.³¹⁸

551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'de öngörülen yazılı şekil şartına uyulmadan yapılan lisans sözleşmesi geçersizdir. Zira Borçlar Kanunu'nun 11. maddesinin ikinci fıkrasına göre, kanunun öngördüğü bir şeklin kapsam ve sonuçları hakkında başka bir hüküm konulmamışsa, bu şekle uyulmadan yapılan sözleşme geçerli olmaz. Buradaki geçersizlik, Yargıtay tarafından da kabul edildiği üzere kesin geçersizliktir (mutlak butlan).³¹⁹ Kesin geçersizlik, zamanla veya tarafların teyit ve icazeti ya da ifa ile ortadan kalkmaz; herkes tarafından ileri sürülebilir; hâkim bu tür şekil eksikliğini re'sen dikkate almak zorundadır.³²⁰ Dolayısıyla 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 86. maddesine uygun olarak yapılmayan bir patent lisansı sözleşmesi, kesin geçersizlik yaptırımıyla karşılaşacaktır. Bununla birlikte şekil eksikliği nedeniyle sözleşmenin geçersizliğini ileri sürmenin, hakkın kötüye kullanılması (MK m.2/2) niteliği taşımaması gerekir; aksi takdirde sözleşme geçerliymiş gibi sonuç doğurur.³²¹ Hâkim davanın her aşamasında, şekil eksikliğini

³¹⁶ Ancak patent lisansı sözleşmesinin ekonomik önemi göz önüne alındığında, taraflar sözleşmenin noterce düzenlenmesini tercih edeceklerdir (ERDEM, **a.g.e.**, s.139). Ayrıca sözleşmenin noterde düzenlenmesi ispat bakımından da kolaylık sağlar (AYDINCIK, **a.g.e.**, s.95, dn.446).

³¹⁷ AYDINCIK, **a.g.e.**, s.95. Adi yazılı şekil hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. EREN, **a.g.e.**, s.252 v.d.

³¹⁸ Adi yazılı şekilde yapılan bir sözleşmede şekil şartı, sözleşmenin objektif ve subjektif yönden bütün esaslı noktalarını kapsamalıdır (ALTAŞ, **a.g.e.**, s.51 v.d.; EREN, **a.g.e.**, s.253).

³¹⁹ YİBK. 12.4.1944, 14/13 (RG. Sayı 5765); YİBK. 30.9.1988, 2/2 (YKD 1989, s.153). Şekle aykırılıkla ilgili görüşler ve sonuçları için bkz. ALTAŞ, **a.g.e.**, s.93 v.d.

³²⁰ EREN, **a.g.e.**, s.268; AYDINCIK, **a.g.e.**, s.102

³²¹ ALTAŞ, **a.g.e.**, s.111; EREN, **a.g.e.**, ss.268-269, Taraflar şekle aykırı bir sözleşmeden doğan edimlerini her türlü yanılgıdan uzak bir biçimde bilerek ve isteyerek tümüyle ifa etmişlerse, bunun iadesini istemek hem dürüstlük kuralına aykırı düşer, hem de hakkın kötüye kullanılmasını oluşturur.

ileri sürmenin hakkın kötüye kullanılması oluşturup oluşturmadığını re'sen incelemek zorundadır; bunu yaparken de her somut olayı kendi şartları içinde değerlendirmelidir.³²²

551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 92. maddesine göre, patent başvuruları ve patent, Yönetmelik hükümlerine uygun olarak, Patent Sicili'ne kaydedilir. Buradaki kayıt, başka bir ifade ile tescil, patent lisansı sözleşmesinin kurulması ve geçerli kabul edilmesi bakımından herhangi bir etkiye sahip değildir. Yani söz konusu tescil açıklayıcı nitelik taşımaktadır. Bununla birlikte 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 92. maddesine göre, patentin gaspı ile ilgili 13. maddenin birinci fıkrası hükmü saklı kalmak üzere, patent başvuruları veya patentlere ilişkin devirler ve *lisanslar*, patent başvurularını veya patentleri etkileyen iradi veya mecburi tasarruflar, iyi niyetli üçüncü kişilere karşı Patent Sicili'ne kayıt tarihinden itibaren hüküm doğurur (551 sayılı KHK m.92/2). Aynı maddenin devamında patent başvurusunun veya patentten doğan hakların, usulüne uygun bir şekilde Patent Sicili'ne kaydedilmedikçe, üçüncü kişilere karşı ileri sürülemeyeceği belirtilmektedir (551 sayılı KHK m.92/3).

Bu hükümlerin incelenmesinden çıkan sonuç, Patent Sicili'ne yapılacak tescilin, üçüncü kişiler karşısındaki hukuki durum bakımından önemli olduğudur. Gerçekten patent lisansı sözleşmesi, iyi niyetli üçüncü kişilere karşı sicile tescil tarihinden itibaren hüküm ifade edecektir. Bu durumda lisans sözleşmesi sicile tescil edilmeden önce patent hakkını devralmış olan kişi iyi niyetli ise, bu sözleşme ona

Buna karşılık, şekle aykırı sözleşmeden doğan borçlar tümüyle veya asli edimler başta olmak üzere büyük bir bölümüyle ifa edilmemişse, şekil eksikliğini ileri sürme, hakkın kötüye kullanılması değildir. Zira Medeni Kanun'un ikinci maddesinin ikinci fıkrası, hiçbir şekilde ifayı talep hakkı vermez. Şekil eksikliğine, karşı tarafı aldatarak veya bu eksikliği bilerek kasten sebep olan taraf da bu eksikliğe dayanarak sözleşmenin geçersizliğini ileri süremez. Böyle bir halde, aldatılan taraf, Borçlar Kanunu'nun 41. maddesinin ikinci fıkrasına göre şekil eksikliği nedeniyle uğradığı zararın tazminini isteyebilir. Hâkimin geçersiz işlemi geçerli sayarak aynen tazmine hükmetmesi de mümkündür; Yargıtay kararlarında da iki tarafın bilerek serbestçe borçlarını ifa etmelerinden sonra, şekil eksikliği sebebiyle geçersizliğin ileri sürülmesi veya şekil eksikliğine geçersizliği ileri süren tarafın kasten sebep olmuş bulunması, hakkın kötüye kullanıldığının kabul edildiği başlıca örneklerdir [Y13.HD., 19.10.1978, 3741/4266 (YKD 1979/5, s.680), Y13.HD, 13.3.1980, 1267/1669 (YKD 1981/2, s.202), Y15.HD., 11.12.1980, 419/2649 (YKD 1981/6, s.729), YHGK, 9.6.1982, 15-1613/565 (YKD 1982/10, s.1386)]; AYDINCIK, **a.g.e.**, s.102

³²² ALTAŞ, **a.g.e.**, s.111, Hâkim her şeyden önce tarafların kanunda öngörülen şekle uyup uymadıklarını inceler. Bu inceleme sonunda şekle aykırılık tespit ederse, geçersizliğin ileri sürülmesinin hakkın kötüye kullanılmasını oluşturup oluşturmadığını araştırır. Geçersizliği ileri sürmenin hakkın kötüye kullanılmasını oluşturduğunu görürse, bu durumu re'sen göz önünde tutar; EREN, **a.g.e.**, s.269; AYDINCIK, **a.g.e.**, ss.102-103

karşı ileri sürülemeyecektir; kötü niyetli olması halinde ise, lisans alanın sözleşme konusu patenti kullanmasına katlanmak zorunda kalacaktır.³²³ Bunun yanı sıra Patent Sicili'ne tescil edilmiş bir lisans sözleşmesi, patent hakkını sonradan devralmış olan herkese karşı ileri sürülebilecektir; artık burada üçüncü kişinin iyi niyetli olup olmaması önemli değildir.

Yönetmeliğin 35. maddesine göre, lisans sözleşmesinin Patent Sicili'ne kaydedilebilmesi için dilekçe, taraflarca imzalı ve imzaları onaylı lisans sözleşmesi, gerekli harcın ve ücret tarifesinde belirtilen ücretin ödendiğini gösteren belge ve vekâletname ile Türk Patent Enstitüsü'ne başvurmak gerekir. Görüldüğü gibi adi yazılı şekil, lisans sözleşmesinin kurulması için yeterli olduğu halde, Patent Sicili'ne tescili için yeterli değildir. Yönetmelik imzaları noter onaylı bir lisans sözleşmesi yapılmasını aramaktadır. Lisans sözleşmesi Patent Sicili'ne tescil edilmeden üçüncü kişilere karşı ileri sürülemeyeceğine göre (551 sayılı KHK m.92/3), bu tescilin yapılması lisans alan için son derece önemlidir. Dolayısıyla geçerlilik şartı olmamakla birlikte, lisans sözleşmesindeki imzaların noterce onanması taraflar için bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır.

C. Sözleşmenin Geçerliliği

Patent lisansı sözleşmesi, geçerlilik koşulları bakımından Borçlar Kanunu'nun genel hükümlerine tâbidir. Bu çerçevede patent lisansı sözleşmesinin geçerliliği için, tarafların sözleşme yapma ehliyetine sahip olmaları(MK m.10), kanunun öngördüğü şekil kurallarına uymaları(BK m.11), muvazaalı bir işlem yapmamaları(BK m.18), sözleşmenin içeriğini kanunun emredici hükümlerine,³²⁴ ahlâka,³²⁵ kamu düzenine ve kişilik haklarına³²⁶ uygun olarak düzenlemeleri(BK

³²³ ONGAN, **a.g.e.**, s.68, Burada patent hakkının yeni sahibinin kötü niyetli olduğunu kanıtlama yükü lisans alandır.

³²⁴ Burada mevzuatın tamamı dikkate alınmalıdır. Öncelikle 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'ye bir aykırılık bulunup bulunmadığı belirlenmelidir. Ayrıca 7.12.1994 tarihli 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun hükümleri de lisans sözleşmeleri bakımından önem taşımaktadır (OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.73).

³²⁵ Örneğin sözleşme şartlarının adil olmaması, bu çerçevede rekabeti bozacak unsurlara sözleşmede yer verilmesi, usulüne uymadan alınan bir patente ilişkin olarak bu usulsüzlüğü bilen bir kişiyle lisans sözleşmesi yapılması gibi durumlarda ahlak ve adaba aykırılık bulunduğu kabul edilmelidir (OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.74).

³²⁶ Burada patent lisansı sözleşmesinin uzun süreli olması halinde, Medeni Kanun'un 23. maddesi ile korunan ekonomik özgürlüğün aşırı derecede kısıtlanıp kısıtlanmadığı belirlenmelidir. Lisans sözleşmesinin uzun süreli olmasından dolayı taraflardan birinin ya da her ikisinin ekonomik hareket

m.19) gerekir. 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin "Patentin Kullanımının Sınırları" başlığını taşıyan 80. maddesine göre de bir patent konusunun kullanımı, yasalara, genel ahlâka, kamu düzenine veya genel sağlığa zarar verecek şekilde olamayacağı gibi; bu kullanım, mevcut veya gelecekte kabul edilecek belirli veya belirsiz süreli kanuni yasaklamalara ve sınırlamalara da bağlı olacaktır. Bu hüküm, patent lisansı sözleşmesinin geçerliliği konusunda dikkate alınması gereken bir düzenlemedir. Sözü edilen kurallara uyulmadığı takdirde, yapılan patent lisansı sözleşmesi geçersiz olur. Gerçekten Borçlar Kanunu'nun "Butlan" başlığını taşıyan 20. maddesine göre, içeriği imkânsız olan veya hukuka ya da ahlâka aykırı bulunan sözleşmeler geçersizdir. Buradaki geçersizlik 20. maddenin ilk cümlesi anlamında kesin geçersizlik (mutlak butlan) olabileceği gibi, duruma göre 20. maddenin ikinci cümlesi anlamında kısmi geçersizlik (kısmi butlan) da olabilir. Bu konu patent lisansı sözleşmesi bakımından özellik arz etmediğinden üzerinde daha fazla durulmayacaktır. Ancak genel hükümler çerçevesinde değinilmesi gereken bir husus, kesin geçersiz olan patent lisansı sözleşmesinin, tarafları nasıl etkileyeceğidir.

Kesin geçersiz olan bir sözleşme kural olarak başlangıçtan itibaren hiçbir hukuki sonuç doğurmaz.³²⁷ Bu noktada tarafların sözleşmeye ilişkin ifa hareketlerinde bulunup bulunmadıkları belirlenmelidir. Eğer taraflar sözleşmeye ilişkin ifa hareketlerine başlamamışlarsa, ortada çözümlenmesi gereken bir problem yoktur. Buna karşılık taraflar kesin geçersiz olan sözleşmeye ilişkin ifa hareketlerine başlamışlarsa, bu ifanın, sebepsiz zenginleşme kuralları (BK m.61 v.d.) çerçevesinde iadesi gerekir.³²⁸ Ancak sürekli borç ilişkilerinde farklı bir yol izlenerek, sözleşmenin geçersizliğinin ileriye etkili olacağı kabul edilmelidir.³²⁹ Sürekli borç ilişkisi kuran sözleşmelerde, ifa hareketlerini dikkate almayarak, sözleşme ilişkisini hiç olmamış

kabiliyeti önemli ölçüde kısıtlanmakta ise, sözleşme süresinin kişilik haklarına aykırılığı nedeniyle (MK m.23, BK m.19), lisans sözleşmesinin kesin hükümsüz olması gerekir. Ancak buradaki hükümsüzlük Borçlar Kanunu'nun 20. maddesinin ikinci fıkrası (kısmi hükümsüzlük) kapsamında değerlendirilmelidir. Yani sözleşmenin tamamı değil, sadece süre şartı geçersiz kabul edilir; böylece lisans sözleşmesi, tamamlanması gereken bir sözleşme haline gelir (OKTAY ÖZDEMİR, a.g.e., s.75; Uzun süreli sözleşme kavramı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. OKTAY, Saibe, "Uzun Süreli Sözleşmelerin Geçerliliği ve Sona Erme Düzeni", İÜHFİM, Prof. Dr. Türkân Rado'ya Armağan, C.LV, S.3, İstanbul 1997, s.210 v.d.; Ayrıca kısmi hükümsüzlüğün şartları ve sonuçları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. BAŞPINAR, Veysel, **Borç Sözleşmelerinin Kısmi Butlanı**, Ankara 1998, s.51 v.d.

³²⁷ EREN, a.g.e., s.310

³²⁸ Bu konuda bkz. EREN, a.g.e., ss.310-311

³²⁹ OKTAY ÖZDEMİR, a.g.e., s.90

gibi sona erdirmek uygun bir çözüm değildir.³³⁰ Bu kural daha ziyade ani edimli borç ilişkilerinin yapısına uymaktadır. Patent lisansı sözleşmesi, daha önce de belirtildiği üzere,³³¹ sürekli borç ilişkisi kuran bir sözleşmedir. Bu sözleşmedeki geçersizlik sebebi, tarafların ifa hareketlerine başlamalarından sonra ortaya çıkarsa, geçersizliğin ileriye etkili olacağı kabul edilmelidir.³³² Yani geçersiz bir sözleşmeye dayanarak da olsa patentten fiili yararlanma sağlanmışsa, bu yararlanmanın meydana gelmesi için yapılan ifa hareketlerinin iadesi söz konusu olmayacaktır.³³³ Aynı şekilde patentten fiili yararlanma ile orantılı miktardaki lisans bedeli lisans verende kalmaya devam edecektir; lisans bedeli henüz ödenmemişse, lisans veren bu ölçüye göre bedel isteminde bulunabilecektir.³³⁴

551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname’de konu, patentin hükümsüzlüğü bakımından düzenlenmiştir. 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname’nin 131. maddesine göre patentin hükümsüzlüğüne karar verilmesi halinde, kararın sonuçları geçmişe etkili doğar. Ancak yukarıda yapılan açıklamalara paralel olarak, patentin hükümsüzlüğüne karar verilmeden önce yapılmış ve uygulanmış sözleşmeler, hükümsüzlüğün geriye dönük etkisinin dışında tutulmuştur (551 sayılı KHK m.131/2-b).

D. Lisans Verme Teklifi

551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname’nin 94 ve 95. maddeleri, patent lisansı sözleşmesinin kurulması bakımından farklı bir düzenleme getirmiştir. Gerçekten 94. maddeye göre, patent sahibi patent konusu buluşu kullanmıyorsa,³³⁵ Türk Patent Enstitüsü’ne yapacağı yazılı bir başvuru ile patent konusu buluşu kullanmak isteyen herkese lisans vereceğini bildirebilir (551 sayılı KHK m.94/1). Lisans verme teklifinden yararlanmak suretiyle lisans almak isteyen kişi, buluşu

³³⁰ SELİÇİ, **a.g.e.**, s.45 v.d., Yazara göre bir kere ifasına başlanmış bir sözleşme, hukuk düzenince, hiç olmamış gibi kabul edilemez. Burada geçersizlik sebebine göre, geçersizliğin yerine geçecek hukuki sonucun belirlenmesi gerekir. Özellikle kullanma ve iş görme edimlerinin iadesi imkânsızdır. Ortaya çıkan kanun boşluğunu doldururken, sürmekte olan bir durumun iadesinin mümkün bulunmadığı, ancak bu duruma ileriye etkili bir biçimde son verilebileceği göz önünde tutulmalıdır; Ayrıca bkz. OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, ss.90-91

³³¹ Bkz. Yukarıda s. 20 v.d.

³³² SELİÇİ, **a.g.e.**, s.56; OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.91

³³³ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.91

³³⁴ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.91

³³⁵ Kullanmanın değerlendirilmesinde pazar şartları göz önünde tutulur (551 sayılı KHK m.96/3).

kullanma şeklini de belirterek, bu talebini yazılı olarak Türk Patent Enstitüsü'ne bildirir (551 sayılı KHK m.95/1). Böylece taraflar arasında patent lisansı sözleşmesi kurulmuş olur.

Türk Patent Enstitüsü, lisans verme tekliflerini Patent Sicili'ne kaydeder ve bu konuda gereken ilanı yapar (551 sayılı KHK m.94/3).³³⁶ Lisans verme teklifleri halkın incelemesine açıktır (551 sayılı KHK m.94/3). 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'de, lisans verme teklifine ilişkin usul düzenlenmiş, ancak teklifin içeriği hakkında herhangi bir hükme yer verilmemiştir. Hatta 95. maddeye göre, lisans bedeli konusunda tarafların anlaşamamaları halinde, taraflardan birinin talebi üzerine yetkili mahkeme, tarafları da dinleyerek lisans bedelini tespit eder (551 sayılı KHK m.95/2). Daha önce de belirtildiği gibi patent lisansı sözleşmesinin kurulabilmesi için tarafların, sözleşmenin esaslı unsurları üzerinde anlaşmaları gerekir. Ancak 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'de, gerek teklifin içeriğine ilişkin herhangi bir kayıt bulunmaması, gerekse lisans bedeli hakkındaki anlaşmazlığın mahkemece çözümleneceğinin öngörülmesi karşısında, lisans verme teklifinin sözleşmeye dair hiçbir unsur içermeden de yapılabileceğini ifade etmek mümkündür.³³⁷

Doktrinde, lisans verme teklifinin ne tür bir irade beyanı olduğu konusunda farklı görüşler ileri sürülmektedir. Bir görüşe göre patent sahibinin yaptığı teklif icaptır, lisans almak isteyen kişinin beyanı da sözleşmenin kurulmasını sağlayan kabul beyanıdır; yani lisans verme teklifinin kabul edilmesi halinde, patent lisansı sözleşmesi kurulmuş olur.³³⁸ Aynı yöndeki bir başka görüş de lisans verme teklifini icap olarak nitelendirmektedir.³³⁹ Bu görüşe göre, yapılan teklifte sözleşmenin esaslı unsuru olan bedelin bulunması zorunlu değildir. Zira kanun koyucu getirdiği açık düzenleme ile bedelin nasıl belirleneceğini hüküm altına almıştır; bu nedenle lisans bedelinin belirlenememesi gibi bir olasılık söz konusu değildir. Dolayısıyla lisans almak isteyen kişinin yapacağı beyan kabul olarak yorumlanmalı ve sözleşmenin bu

³³⁶ 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'de açıklık bulunmamakla birlikte, ilanın Resmi Patent Bülteni'nde de yayınlanması gerekir. Ancak patent sahibi, gazetelerle yapılan ilanlarla da bağlıdır (TEKİNALP, **Fikri Mülkiyet**, s.563).

³³⁷ TEKİNALP, **Fikri Mülkiyet**, s.563; ONGAN, **a.g.e.**, s.72

³³⁸ TEKİNALP, **Fikri Mülkiyet**, s.563

³³⁹ ONGAN, **a.g.e.**, s.73

beyanla birlikte kurulduğu sonucuna varılmalıdır.³⁴⁰ Buna karşılık başka bir görüşe göre, lisans verme teklifinin icaba davet olduğu kabul edilmelidir.³⁴¹ Aksi takdirde esaslı unsurlar üzerinde anlaşma sağlanmaksızın lisans sözleşmesinin kurulduğu sonucuna varılır. Bu bakımdan lisans verme teklifi ile patent sahibi açısından sözleşme yapma zorunluluğu doğar; ancak sözleşmenin kurulması, karşı tarafın bu teklifi kabul etmesine veya mahkeme tarafından lisans bedelinin belirlenmesine bağlıdır. Böylece sözleşme hukukunun ilkeleri ile uyumlu bir sonuca varılmış olur.³⁴² Bu konudaki diğer bir görüş ise getirilen düzenlemenin, zorunlu lisans ile sözleşmesel lisans arasında yer aldığını belirtmekte, lisans sözleşmesinin, lisans talep eden kişinin tek taraflı irade beyanı ile kurulduğunu kabul etmektedir.³⁴³

Lisans verme teklifini icap, karşı tarafın beyanını kabul olarak nitelendiren görüş daha yerindedir. Çünkü patent sahibi, patent konusu buluşu kullanmadığı için lisans verme teklifinde bulunmaktadır. Dolayısıyla yapılacak olan patent lisansı sözleşmesinin konusu bellidir. Lisans bedeli ise 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin açık düzenlemesi çerçevesinde, gerektiğinde mahkeme tarafından belirlenecektir. Dolayısıyla lisans almak isteyen kişinin beyanını kabul olarak nitelendirerek bu beyanla birlikte sözleşmenin kurulduğunu ifade etmek mümkündür.

Lisans almak için patent sahibine yönelik bir talepte bulunulmadığı sürece, patent sahibi yaptığı lisans verme teklifini her zaman geri alabilir. Teklifin geri alınması, geri alma isteminin Türk Patent Enstitüsü'ne bildirilmesi ile hüküm ve sonuç doğurur (551 sayılı KHK m.94/4). Lisans verme teklifi üzerine, lisans alan sıfatıyla buluşu kullanmaya yetkili olan herkes, basit lisans sahibi sayılır ve bu şekilde verilen lisans, hukuken sözleşmeye dayalı lisans olarak kabul edilir (551 sayılı KHK m.94/6).

³⁴⁰ ONGAN, **a.g.e.**, s.73

³⁴¹ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.67, dn.284

³⁴² OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.67, dn.284. Yazar burada icaba davet bulunduğunu ileri sürmekte ise de, sözleşmenin, lisans alanın teklifi kabul etmesiyle kurulacağını belirtmesi, çelişki oluşturmaktadır. Zira lisans verenin teklifi icaba davet ise, sözleşmenin kurulabilmesi için, lisans alanın icapta bulunması ve lisans verenin de bu icabı kabul etmesi gerekir.

³⁴³ AYİTER, **Milletlerarası İhtira Hukuku**, s.159, Yazar BIRPI'nin (Bureaux Internationaux Reunis-Fikri Mülkiyetin Korunması İçin Birleşik Uluslararası Büro) 1964 yılında yayımladığı *iktisaden geri kalmış memleketlerin ihtiyaçlarına göre düşünülmüş numune kanun tasarısında* yer alan aynı yöndeki hüküm hakkındaki görüşünü bu şekilde ifade etmektedir.

Lisans alan, her üç ayın bitiminde, patent sahibine, buluşu kullandığına dair bilgi vermek ve lisans bedelini ödemekle yükümlüdür. Lisans alan bu yükümlülüklerini yerine getirmediği takdirde, lisans veren lisans alandan bir ay içinde yükümlülüklerini yerine getirmesini isteyebilir. Lisans alanın bu süre içinde de yükümlülüklerini yerine getirmediği mahkemece tespit edilirse, lisans iptal edilir (551 sayılı KHK m.95/4).³⁴⁴

³⁴⁴ 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'de iki ayrı madde ile düzenlenen konu, Patent ve Faydalı Model Kanunu Tasarısı'nda tek madde (m.67) ile hüküm altına alınmıştır. Bu maddeye göre patent başvurusunun veya patentin sahibi, Yönetmeliğe uygun olarak Türk Patent Enstitüsü'ne yapacağı yazılı bir talep ile patent konusu buluşu kullanmak isteyen herkese lisans vereceğini bildirebilir. Bu hüküm bakımından yürürlükteki düzenleme ile Tasarı arasında bir fark bulunmamaktadır. Ancak 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'deki, tarafların anlaşamamaları halinde lisans bedelinin yetkili mahkemece belirleneceğine ilişkin hüküm Tasarı'da yer almamaktadır. Bu konuda Tasarı'da bir boşluğun bulunduğu ifade edilebilir. Zira Tasarı'da da yürürlükteki düzenlemede olduğu gibi lisans almak isteyen kişinin yapacağı talep ile sözleşmenin kurulacağı esası benimsenmektedir. Bu durumda genel ilkelere aykırı olarak, lisans bedeli üzerinde anlaşma sağlanmamasına ve Kanun'da da lisans bedelinin nasıl belirleneceğine ilişkin bir hüküm bulunmamasına rağmen, lisans sözleşmesinin kurulmuş sayılması sonucu ortaya çıkmaktadır.

§ 4 PATENT LİSANSI SÖZLEŞMESİNDE TARAFLARIN YÜKÜMLÜLÜKLERİ

I. LİSANS VERENİN YÜKÜMLÜLÜKLERİ

A. Genel Olarak

Patent lisansı sözleşmesi kural olarak tam iki tarafa borç yükleyen bir sözleşmedir. Bu sözleşmede karşılıklı haklar ve yükümlülükler, kanun koyucu tarafından tespit edilmiş olanlar dışında, sözleşme özgürlüğü ilkesi çerçevesinde taraflarca da belirlenebilir.³⁴⁵

Patent lisansı sözleşmesinde lisans verenin temel yükümlülüğünün niteliği, doktrinde tartışılan bir konudur. Burada lisans veren açısından kaçınma yükümlülüğünün mü yoksa olumlu edim yükümlülüğünün mü bulunduğu tartışılmaktadır. Lisans verenin yalnızca kaçınma yükümlülüğünün bulunduğu kabul edilirse, sahibi olduğu patent hakkını lisans alanın kullanmasına göz yumacağı, bu inhisari hakkını lisans alana karşı ileri süremeyeceği sonucuna varılır. Buna karşılık lisans verenin olumlu edim yükümlülüğünün de bulunduğu kabul edilirse, sahibi olduğu patent hakkının lisans alan tarafından verimli bir şekilde kullanılabilmesi için ifa etmesi gereken birtakım edimler ortaya çıkar. Lisans sözleşmelerinde lisans verenin sadece kaçınma yükümlülüğünün olmadığı, aynı zamanda olumlu edim yükümlülüğünün de bulunduğu doktrinde çoğunluk tarafından benimsenen görüşür.³⁴⁶ Nitekim 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 89. maddesine göre de aksi sözleşmede kararlaştırılmamışsa, bir patent başvurusunu veya patenti devreden ya da lisansını veren, devralan veya lisans alana, patent konusu buluşun normal bir kullanımı için zorunlu olan teknik bilgileri vermekle yükümlüdür. Bu düzenleme de lisans verenin yükümlülüğünün sadece kaçınma yükümlülüğü olarak nitelendirilemeyeceğini göstermektedir.

Aslında lisans sözleşmesinin içeriğini tek bir ana yükümlülük veya tek bir hak olarak nitelendirmek doğru değildir. Taraflar patent lisansı sözleşmesinin içeriğine

³⁴⁵ KAHYAOĞLU, Emin Cem, “Patent Lisans Sözleşmesinde Tarafların Hakları ve Borçları”, Prof. Dr. Ömer Teoman’a 55. Yaş Günü Armağanı, C.1, İstanbul 2002, s.435

³⁴⁶ AYİTER, a.g.e., s.117; ORTAN, a.g.e., s.173; OKTAY ÖZDEMİR, a.g.e., s.103; ERDEM, a.g.e., ss.150-151; ONGAN, a.g.e., s.74

olumlu ya da sadece olumsuz yükümlülükler koyabilirler. Burada hak ve yükümlülüklerden meydana gelen bir demetin lisans sözleşmesi ile oluşturulması söz konusudur. Bu bütünlük içinde olumlu ve olumsuz edimler bir arada yer almakta; fakat hangi tür edimin işlevsel açıdan ya da hukuk tekniği açısından daha çok önem taşıdığı taraflarca vurgulanmaktadır.³⁴⁷

B. Patentten Doğan Hakları Lisans Alanın Kullanımına Sunma Yükümlülüğü

1. Patent Hakkının Varlığı ve Geçerliliği

Patent lisansı sözleşmesinde lisans verenin en önemli yükümlülüğü, patentten doğan hakları lisans alanın kullanımına sunma yükümlülüğüdür. Daha önce de değinildiği gibi,³⁴⁸ patent almış buluşların yanı sıra henüz patent almamış buluşlar da lisans sözleşmesine konu olabilir. Dolayısıyla bu yükümlülük, henüz patent korumasına kavuşmamış buluşlar yönünden de söz konusudur.³⁴⁹ Lisans verenin bu yükümlülüğü yerine getirmesi, hem lisans sözleşmesinin amacının gerçekleşmesi bakımından, hem de lisans alana hukuken güvence altına alınmış öncelikli bir durumun sağlanması bakımından gereklidir.³⁵⁰

Bu yükümlülük çerçevesinde lisans verenin patentten doğan hakları, lisans alanın kullanımına hazır halde bulundurması gerekir. Bunun için lisans sözleşmesine konu olan patent hakkı gerçekten mevcut ve geçerli olmalıdır. Zira patent lisansı sözleşmesi yapan bir kişi, bu patentin geçerli olarak mevcut olduğunu ve geçerli kalacağını karşı tarafa taahhüt etmiş demektir.³⁵¹ Ancak bu taahhüt her zaman yerine getirilemeyebilir. Örneğin, lisans sözleşmesi yapıldıktan sonra patentin alınacağı kararlaştırılmasına rağmen, patent alınamamış olabilir ya da sözleşmenin yapılmasından sonra patentin geçersizliğine karar verilebilir.³⁵² Her iki halde de lisans veren patent lisansı sözleşmesinden doğan en önemli edimini ifa edememiş olmaktadır. Bu noktada, henüz patent alınmadan lisans sözleşmesinin yapılması

³⁴⁷ ORTAN, **a.g.e.**, s.173. Ayrıca bu konuda bkz. AYİTER, **a.g.e.**, s.117

³⁴⁸ Bkz. Yukarıda s.15

³⁴⁹ AYİTER, **a.g.e.**, ss.117-118; ORTAN, **a.g.e.**, s.174; ERDEM, **a.g.e.**, s.151

³⁵⁰ ORTAN, **a.g.e.**, s.174; ÖZEL, **a.g.e.**, s.129

³⁵¹ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.103

³⁵² OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, ss.103-104

durumu ile lisans sözleşmesi yapıldıktan sonra patentin geçersizliğine karar verilmesi durumunu birbirinden ayırarak incelemek gerekir.

a. Patent Alınmadan Önce Lisans Sözleşmesinin Yapılması

Patent alınmadan lisans sözleşmesinin yapılması iki şekilde karşımıza çıkabilir: patent başvurusu hiç yapılmamış ya da patent başvurusu yapılmış, ancak henüz patent verilmemiş olabilir. İlk durumda, yani lisans sözleşmesi yapılırken sözleşme konusu patent hakkının mevcut olmaması halinde genel hükümlere göre hareket etmek gerekir. Böylece, yapılan lisans sözleşmesi başlangıçtaki imkânsızlık nedeniyle, Borçlar Kanunu'nun 20. maddesine göre geçersiz kabul edilir.³⁵³ Zira bu halde lisans verenin sözleşme ile lisans alana taahhüt ettiği, hukukun kendisine patent hakkı üzerinde tanıdığı ve tam olarak koruduğu bir tekelci kullanma olanağından lisans alanı da yararlandırma edimini gerçekleştirme mümkün değildir; başka bir deyişle bu durumda lisans sözleşmesi konusuzdur.³⁵⁴

Taraflardan birinin ya da her ikisinin de edimin imkânsızlığını bilmesi veya bilmek zorunda olup olmaması, geçersizlik sonucunun ortaya çıkması bakımından önemli değildir.³⁵⁵ Ancak tazminat sorumluluğunu yüklenme ve edim hasarıyla karşı edim hasarını üstlenme noktasında sözü edilen husus önem taşır.³⁵⁶ Bu nedenle lisans veren, sözleşme konusu patent hakkının var olmadığını bildiği halde bu sözleşmeyi yapmışsa, culpa in contrahendo çerçevesinde sorumlu olur³⁵⁷ ve lisans alanın sözleşmeye duyduğu güvenin boşa çıkmasından doğan menfi zararını tazmin etmek zorunda kalır.³⁵⁸

³⁵³ AYİTER, **a.g.e.**, s.123; ORTAN, **a.g.e.**, s.185; GÜRZUMAR, **a.g.e.**, s.132; OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.77; ONGAN, **a.g.e.**, s.84. Butlan sebebi olarak başlangıçtaki imkânsızlık hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. ALTUNKAYA, Mehmet, **Edimin Başlangıçtaki İmkânsızlığı**, Ankara 2005, s.153 v.d.

³⁵⁴ GÜRZUMAR, **a.g.e.**, s.133

³⁵⁵ ALTUNKAYA, **a.g.e.**, s.233

³⁵⁶ ALTUNKAYA, **a.g.e.**, s.234

³⁵⁷ AYİTER, **a.g.e.**, s.123; ORTAN, **a.g.e.**, s.186; OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.80; ALTUNKAYA, **a.g.e.**, s.156, Kanundaki düzenlemeden, konusu imkânsız olan bir borçtan hiç kimsenin sorumlu olmayacağı anlamı çıkmaktadır. Buna karşılık, imkânsızlık sebebinin bile bile veya bilmesi gerektiği halde borç altına giren tarafın, durumdan habersiz olan karşı tarafın uğramış olduğu menfi zararı, sözleşme görüşmelerinden kaynaklanan sorumluluk (culpa in contrahendo) hükümleri gereğince tazmin yükümlülüğü olduğu kabul edilmektedir; ONGAN, **a.g.e.**, s.84

³⁵⁸ ALTUNKAYA, **a.g.e.**, s.234

Lisans sözleşmesinin, patent hakkının elde edilmesi şartına bağlı olarak yapılması da mümkündür.³⁵⁹ Bu durumda beklenen bir hak için lisans sözleşmesinin yapıldığı değerlendirilmesinde bulunulabilir.³⁶⁰ Lisans verenin patent hakkının elde edilmesi konusunda ciddi kuşkuları yoksa veya ciddi kuşkuları olmakla birlikte bunları lisans alana açıklamışsa, lisans veren şartın gerçekleşmemesinden sorumlu değildir.³⁶¹ Buna karşılık lisans veren, sözleşmenin yapılması sırasında, patentin tescili talebinin kabulüne ilişkin ciddi engellerin bulunduğunu bilmesine rağmen bu durumdan lisans alanı haberdar etmemişse, lisans verenin sorumluluğu gündeme gelecektir.³⁶² Buradaki sorumluluk da culpa in contrahendo, yani sözleşme görüşmelerinden doğan sorumluluk şeklinde karşımıza çıkar.

551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 86. maddesine göre patent başvurusu da lisans konusu olabilir. Patent başvurusu, buluşlara patent verilebilmesi için Türk Patent Enstitüsü'ne yapılan başvuruyu ifade eder (551 sayılı KHK m. 42, Yönetmelik m.5). Taraflar lisans sözleşmesini patent başvurusundan sonra, ancak henüz patent verilmeden önce yapmışlarsa, ortaya çıkabilecek iki sonuç vardır. Eğer yapılan inceleme neticesinde patent verilir ve tescil edilirse, lisans sözleşmesi varlığını sürdürür. Bu konuda herhangi bir tereddüt yoktur. Buna karşılık, yapılan başvuru lisans veren tarafından geri alınır ya da Türk Patent Enstitüsü'nce reddedilirse nasıl bir sonuca varılacağını ayrıca incelemek gerekir.

551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 90. maddesine göre, patent başvurusunun geri alınması veya başvurunun reddedilmesi halinde, taraflar lisans veren bakımından daha kapsamlı bir sorumluluğu sözleşme ile öngörmemişlerse, bu Kanun Hükmünde Kararname'nin 131. maddesi hükmü uygulanır (551 sayılı KHK m.90/2). 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 131. maddesi, patentin hükümsüzlüğüne karar verilmesinin sonuçlarını düzenlemektedir. Yani patent başvurusu neticesinde patent alınamaması hali ile patentin hükümsüzlüğüne karar

³⁵⁹ AYİTER, **a.g.e.**, s.124; ORTAN, **a.g.e.**, s.186; OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.78; ONGAN, **a.g.e.**, s.84

³⁶⁰ ORTAN, **a.g.e.**, s.186; OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.105

³⁶¹ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.78

³⁶² ORTAN, **a.g.e.**, s.186; ONGAN, **a.g.e.**, s.84. Taraflar için sınai hakkın elde edilmesinin ikinci derecede rol oynadığı sözleşmelerde, yapılan sözleşme başka bir sözleşme olarak da devam edebilir. Örneğin patent elde edilemediğinde veya iptal edildiğinde know-how sözleşmesinin veya teknik yardım sözleşmesinin varlığı düşünülebilir (OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.79).

verilmesi hali kanun koyucu tarafından aynı sonuca bağlanmıştır. 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 131. maddesinin birinci fıkrasına göre, "Patentin hükümsüzlüğüne karar verilmesi halinde, kararın sonuçları geçmişe etkili doğar. Bu nedenle patent veya patent başvurusuna hukuki bakımdan bu Kanun Hükmünde Kararname ile sağlanan koruma, hükümsüzlük kapsamında doğmamış sayılır." Aynı maddenin ikinci fıkrasında hükümsüzlüğün geçmişe dönük etkisinin istisnaları belirtilmektedir. Bu istisnalardan biri, patentin hükümsüzlüğüne karar verilmeden önce yapılmış ve uygulanmış sözleşmelerdir (551 sayılı KHK m.131/2-b).

Değınilen düzenlemeler çerçevesinde şu sonuca varmak mümkündür: Lisans sözleşmesinin konusunu oluşturan patent başvurusu neticesinde patent alınamamışsa, ilk önce yapılan sözleşmeye bakmak gerekir. Taraflar lisans sözleşmesinde bu konuyla ilgili bir hükme yer vermişlerse, öngörülen hüküm uygulanır.³⁶³ Örneğın taraflar böyle bir durumda sözleşmenin hüküm ifade etmeyeceğini veya buluşu kullandırmaya yönelik bir sözleşme olarak varlığını sürdüreceğini kararlaştırmış olabilirler. Aynı şekilde sözleşmede lisans veren bakımından kapsamlı bir sorumluluk öngörölmüş olabilir (551 sayılı KHK m.90/2). Bütün bu durumlarda, kararlaştırılan sözleşme hükmü uygulanacaktır.

Taraflar, patentin alınamama ihtimalini sözleşmede öngörmemişlerse 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 90. maddesi devreye girer ve bu maddenin yollamasıyla 131. madde uygulanır. Patent başvurusu neticesinde patent alınamaması, lisans sözleşmesinin baştan itibaren hüküm ifade etmemesi anlamına gelir. Ancak kanun koyucu lisans sözleşmesini baştan itibaren geçersiz saymamakta ve sözleşmenin ifa edilip edilmemesine³⁶⁴ göre konuyu düzenlemektedir. 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 131. maddesinin ikinci fıkrası (b) bendi hükmü incelendiğinde, mevcut olmayan bir patent hakkı için "yapılmış ve uygulanmış" sözleşmelerin de hüküm doğurmasının kabul edildiğı görölmektedir.³⁶⁵ Dolayısıyla ifasına başlanmayan lisans sözleşmesi baştan itibaren hiçbir hüküm ve sonuç

³⁶³ OKTAY ÖZDEMİR, a.g.e., s.106

³⁶⁴ Buradaki ifadan, patentin kullanıma sunulmuş olmasını değil, birtakım teknik bilgilerin verilmiş olmasını anlamak gerekir (OKTAY ÖZDEMİR, a.g.e., s.106, dn.432).

³⁶⁵ OKTAY ÖZDEMİR, a.g.e., s.106, Yazara göre burada ayakta tutulmak istenen sözleşmeler, henüz patent hakkı kullanılmamış olsa da, patente ilişkin birtakım bilgilerin kullanıldığı sözleşmeler olarak anlaşılmalıdır. Yani kanun koyucu adeta sözleşmenin o ana kadar "know-how" sözleşmesi olarak hüküm doğurmasını kabul etmiş olmaktadır.

doğurmaz; bu durumda lisans alanın tazminat talep etme hakkı kural olarak bulunmamaktadır.³⁶⁶ Ancak 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname, lisans verenin kötü niyetli hareketlerinden kaynaklanan zararın giderilmesine ilişkin tazminat taleplerini saklı tutmuştur (551 sayılı KHK m.131/2). Örneğin lisans verenin patent alınamamasına sebep olması halinde lisans alan, yaptığı yatırımlardan ötürü uğradığı zararın tazminini isteyebilecektir.³⁶⁷ Eğer lisans sözleşmesinin ifasına başlanmışsa, patent alınamaması halinde bu sözleşme baştan itibaren geçersiz kabul edilemez (551 sayılı KHK m.131/2-b). Ancak, hal ve şartlara göre, haklı sebepler ve hakkaniyet düşüncesiyle, sözleşme uyarınca ödenmiş bedelin kısmen veya tamamen iadesi mümkündür (551 sayılı KHK m.131/2-b). 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin bu düzenlemesi, sürekli borç ilişkilerinin niteliğine de uygun düşmektedir. Çünkü ifasına başlanmış olan lisans sözleşmesi, patentin alınamaması halinde baştan itibaren geçersiz kabul edilmeyecek; patentin alınamayacağı belli olduğu zaman noktasına kadar geçerliliğini sürdürecektir ve ileriye etkili olarak sona erecektir.³⁶⁸

b. Lisans Sözleşmesi Yapıldıktan Sonra Patentin Hükümsüzlüğüne Karar Verilmesi

Lisans sözleşmesinin konusunu oluşturan patent hakkı Patent Sicili'nde geçerli bir sınaî hak olarak görünmesine rağmen, aslında yasal koşullar gerçekleşmeden verilmiş olabilir. Bu takdirde şeklen mevcut, ancak maddi olarak mevcut olmayan bir patent hakkından söz edilir.³⁶⁹ Böyle bir durumda, lisans sözleşmesi yapıldıktan sonra patent hakkının hükümsüzlüğüne karar verilebilir ve hem patent hakkı hem de lisans sözleşmesi baştan itibaren geçersiz kılınabilir.³⁷⁰ Bilindiği gibi patentin Patent Sicili'ne kaydedilmesi, Türk Patent Enstitüsü'nün yürüteceği sürecin sonunda verilecek bir kararla gerçekleşir. Dolayısıyla patentin hükümsüzlüğü ve bu nedenle sicilden silinmesi de ancak mahkeme kararıyla

³⁶⁶ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.106

³⁶⁷ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, ss.106-107

³⁶⁸ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.107

³⁶⁹ ORTAN, **a.g.e.**, s.188; OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.86

³⁷⁰ ORTAN, **a.g.e.**, s.188 v.d.; OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.86

mümkündür.³⁷¹ 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname’de bu husus açıkça düzenlenmiştir (551 sayılı KHK m.129/1).

551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname’nin 131. maddesine göre, “*Patentin hükümsüzlüğüne karar verilmesi halinde, kararın sonuçları geçmişe etkili doğar. Bu nedenle, patent veya patent başvurusuna, hukuki bakımdan bu Kanun Hükmünde Kararname ile sağlanan koruma, hükümsüzlük kapsamında doğmamış sayılır.*” Yani sonradan hükümsüz kılınan patent, sanki hiç yokmuş gibi sonuç doğurmaktadır. Bu çerçevede patent lisansı sözleşmesinin de Borçlar Kanunu’nun 20. maddesi gereğince başlangıçtaki imkânsızlık nedeniyle geçersiz olması beklenir. Ancak 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname bu konuyu özel olarak düzenlemiş ve patentin hükümsüzlüğüne karar verilmeden önce “*yapılmış ve uygulanmış*” sözleşmelerin bu durumun istisnası olduğunu kabul etmiştir (551 sayılı KHK m.131/2-b). Başka bir deyişle 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname, patentin hükümsüzlüğüne karar verilmesini lisans sözleşmesi bakımından ifa imkânsızlığı olarak değerlendirmiştir.³⁷² Dolayısıyla borcun ifa edilememesinde borçlunun kusuru varsa³⁷³ Borçlar Kanunu’nun 96. maddesi, kusuru yoksa Borçlar Kanunu’nun 117. maddesi uygulanacaktır.³⁷⁴

Patentin hükümsüzlüğüne karar verilmesi halinde lisans sözleşmesinin bu durumdan nasıl etkileneceğini belirlemek için, öncelikle “*yapılmış ve uygulanmış*” sözleşmeden ne anlamak gerektiği ortaya konmalıdır. Zira 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname’nin getirdiği istisna, sadece yapılmış ve uygulanmış sözleşmeler bakımından geçerlidir. Doktrindeki bir görüşe göre “*yapılmış ve uygulanmış sözleşme*” tabirinden, patent kullanılmamış olsa da teknik bilgilerin

³⁷¹ Patentın geçersizliği hâkim tarafından kendiliğinden göz önüne alınacak bir husus değildir. Hâkim sadece taraflardan birinin bu yöndeki itirazı üzerine konuyu inceleyebilir, aksi takdirde geçersizliği kendiliğinden dikkate alamaz. Patentın tescilinden doğan karine bu sonucu yaratmaktadır. Patent hakkının geçersizliği ya bu yolda açılan bir davada iddia edilebilir ya da gerçek hak sahibinin açtığı bir tecavüz davasında savunma olarak itiraz şeklinde ileri sürülebilir (OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.87).

³⁷² OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.105; ONGAN, **a.g.e.**, s.86

³⁷³ Lisans veren, sözleşmenin kurulduğu sırada, hükümsüz kılınma tehlikesini biliyor ise kusurlu sayılır ve lisans alanın zararını karşılamakla yükümlü olur (ÖZEL, **a.g.e.**, s.148).

³⁷⁴ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.105; ONGAN, **a.g.e.**, s.86. Borçlar Kanunu’nun 117. maddesinde düzenlenen sonraki kusursuz imkânsızlığın şartları ve sonuçları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. DURAL, Mustafa, **Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık**, İstanbul 1976, s.119 v.d.

aktarılmış olduğu sözleşmeleri anlamak gerekir.³⁷⁵ Aynı yöndeki başka bir görüşe göre de sözü edilen tabir ile patent hakkının kullanılmaya başlandığı veya en azından buna yönelik hazırlıkların yapıldığı sözleşmeler kastedilmiştir.³⁷⁶ Yani söz konusu istisnanın uygulanabilmesi için, lisans sözleşmesinin icrasına bir şekilde başlanmış olması gerekir. Aslında 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname’de ifade edilen “yapılmış ve uygulanmış sözleşme” tabiri ile ne kastedildiğini, lisans sözleşmesinin hangi hallerde patentin hükümsüzlüğünden etkilenmeyeceğini belirlemek kolay bir işlem değildir. Örneğin bir üretim patent lisans sözleşmesinde lisans alan üretime geçmek için tüm hazırlıklarını yapmış, ancak üretime geçmeden patentin hükümsüzlüğüne karar verilmişse, sözü edilen istisna hükmü bu duruma uygulanabilecek midir?³⁷⁷ Somut olayın özelliklerini de dikkate alarak böyle bir durumun “yapılmış ve uygulanmış sözleşme” kapsamına gireceğini kabul etmek gerekir.³⁷⁸ Zira lisans alan, yaptığı sözleşme çerçevesinde patentli ürünü teslim almış, üretimi gerçekleştirmek için gereken hammaddeleri dahi temin etmiş ve işyerinde buna uygun bir düzen kurmuş olabilir.³⁷⁹ Bu durumda sözleşmenin icrasına başlandığını kabul etmek gerekir. Ancak hâkimin müdahalesini gerektiren durumlarla da karşılaşılabilir. Bu halde hâkim somut olayın koşullarını göz önünde bulundurarak bir karar verecektir.³⁸⁰

Patent lisansı sözleşmesi “yapılmış ve uygulanmış sözleşme” olarak değerlendirilemiyorsa, yani fiilen sözleşme icra edilmeye başlanmamışsa, sözü edilen istisna hükmü uygulanamaz. Dolayısıyla patentin hükümsüzlüğüne karar verilmesi halinde, böyle bir sözleşme hükümsüzlükten etkilenir ve başlangıçtaki imkânsızlık nedeniyle geçersiz olur (BK m.20/1). Bu durumda taraflar geçersiz bir sözleşme gereği yerine getirdikleri edimleri sebepsiz zenginleşme hükümleri (BK m.61 v.d.) çerçevesinde birbirlerinden talep edebilirler.³⁸¹ Lisans alan başlangıçtaki imkânsızlık nedeniyle lisans verenden kural olarak tazminat talep edemez. Ancak

³⁷⁵ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.81

³⁷⁶ ÖZEL, **a.g.e.**, s.143; TEKİNALP, **Fikri Mülkiyet**, s.576, Örneğin bir patent lisansının söz konusu olduğu varsayımda, lisans sahibinin malı üretmiş veya üretim sürecini başlatmış ya da yatırım sürecine girmiş olması gerekir. Ayrıca patent için bedel veya ücretin ödenmiş olması da “uygulama” olarak kabul edilmelidir.

³⁷⁷ ONGAN, **a.g.e.**, s.87

³⁷⁸ Aynı yönde ONGAN, **a.g.e.**, s.87

³⁷⁹ ONGAN, **a.g.e.**, s.87

³⁸⁰ ONGAN, **a.g.e.**, s.87

³⁸¹ ONGAN, **a.g.e.**, s.87. Ayrıca bkz. ALTUNKAYA, **a.g.e.**, ss.236-237

lisans verenin imkânsızlığı bilerek sözleşmeyi yaptığını ispatlarsa tazminat talep etme hakkı olacaktır. Burada daha önce de değinildiği gibi sözleşme görüşmelerindeki kusurdan, yani culpa in contrahendo'dan kaynaklanan bir sorumluluk söz konusudur.³⁸² Bu halde lisans alan, sözleşmenin geçerliliğine duyduğu güvenin boşa çıkmasından ötürü uğradığı menfi zararı talep edebilecektir.³⁸³ Ancak somut olayda hakkaniyet gerektirirse hâkim, müspet zararın tazminine de karar verebilmelidir.³⁸⁴ Lisans alan sözleşme yapıldığı sırada patentin hükümsüz kılınabileceğini biliyorsa, lisans verenden herhangi bir tazminat talebinde bulunamayacaktır.³⁸⁵

Patent lisansı sözleşmesi, patentin hükümsüzlüğüne karar verilmeden önce yapılmış ve uygulanmış bir sözleşme ise, hükümsüzlüğün geriye dönük etkisinin dışında kalacaktır (551 sayılı KHK m.131/2-b). Bu takdirde lisans sözleşmesinin hükümsüzlük anına kadar uygulanmış olan kısmı geçerliliğini koruyacak;³⁸⁶ sözleşme, patentin hükümsüzlüğüne ilişkin kararla birlikte ileriye etkili olarak ortadan kalkacaktır. Böyle bir düzenleme yapılmasının nedeni, görünürde var olan patent hakkından yararlanılan bir sürecin ve bu süreç içinde tarafların elde ettikleri ekonomik menfaatlerin bulunmasıdır.³⁸⁷ Bu nedenle patentin geçersizliği mahkeme tarafından verilen bir kararla mümkün kılınmış, geçersiz kalan bir patent hakkını konu alan lisans sözleşmesinin de baştan itibaren geçersiz sayılması ve o ana kadar doğmuş olan sonuçların görmezden gelinmesi önlenmiştir.³⁸⁸ Zira hükümsüzlük kararı verilinceye kadar üçüncü kişiler lisans alanın hakkına uygun hareket etmişler, lisans alan da bu durumdan faydalanmıştır.³⁸⁹ Dolayısıyla lisans alanın, hükümsüzlüğün tespit edildiği ana kadarki yararlanmasının karşılığını oluşturan

³⁸² Bkz. Yukarıda s.65 v.d. Lisans verenin buradaki sorumluluğunun Borçlar Kanunu'nun 28. maddesi anlamında hileye de dayandırılabilmesi doktrinde ileri sürülmektedir (AYİTER, **a.g.e.**, s.124; ORTAN, **a.g.e.**, s.188; ONGAN, **a.g.e.**, s.87). Ancak daha isabetli olan görüşe göre şeklen mevcut, ama maddi bakımdan mevcut olmayan bir münhasır hakka ilişkin mutlak olarak geçersiz bir lisans sözleşmesinin, Borçlar Kanunu'nun 31. maddesindeki bir yıllık sürenin geçmesiyle geçerli hale gelebileceği şeklinde bir yanlışlığa götürecek olan bu görüşe katılmak mümkün değildir (GÜRZUMAR, **a.g.e.**, s.136).

³⁸³ AYİTER, **a.g.e.**, s.124; ORTAN, **a.g.e.**, s.188; GÜRZUMAR, **a.g.e.**, s.136; ALTUNKAYA, **a.g.e.**, s.234; ONGAN, **a.g.e.**, s.87

³⁸⁴ GÜRZUMAR, **a.g.e.**, s.136

³⁸⁵ ONGAN, **a.g.e.**, s.88

³⁸⁶ ONGAN, **a.g.e.**, s.88.

³⁸⁷ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.87

³⁸⁸ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.87

³⁸⁹ ONGAN, **a.g.e.**, s.88

lisans bedelini lisans verene ödemesi, ödedyse bunu geri isteyememesi hakkaniyete uygun bir çözüm olur.³⁹⁰ Bununla birlikte hal ve şartlara göre haklı sebepler ve hakkaniyet düşüncesiyle, sözleşme gereğince ödenmiş bedelin kısmen veya tamamen iadesi mümkündür (551 sayılı KHK m.131/2-b). Örneğin lisans veren, sözleşmeye konu patentin geçerli şekilde var olduğunu lisans alana garanti etmiş olabilir.³⁹¹ Böylece patentin geçerliliği, sözleşme ile yükümlenilen edimin içeriğine dahil edilmiş olur.³⁹² Bu durumda patentin geçersiz olması, sözleşmenin ifa edilememesinden doğan zararın tazminine yol açar. Ayrıca ödenmiş olan lisans bedelinin kısmen veya tamamen lisans alana iadesi, 131. maddenin ikinci fıkrası (b) bendi çerçevesinde, hakkaniyete uygun olacaktır.

2. Patent Hakkının Teknik Nitelikleri

Patentten doğan hakları lisans alanın kullanımına sunma yükümlülüğü çerçevesinde ele alınması gereken konulardan biri de lisans verenin patentin teknik niteliklerine ilişkin sorumluluğudur. Lisans verenin patentin teknik nitelikleri konusunda lisans alana karşı sorumlu olup olmadığını belirlemek için, öncelikle bu nitelikleri sözleşme ile garanti edip etmediğine bakmak gerekir.³⁹³ Lisans veren lisans alana böyle bir garanti vermişse, patentin sözü edilen nitelikleri taşıması halinde, lisans verenin sorumluluğu doğabilecektir.³⁹⁴ Örneğin lisans veren, lisans konusu patentli ürünün kullanılması ile üretim maliyetlerinde düşüşler yaşanacağını lisans alana garanti etmiş olabilir.³⁹⁵ Lisans verenin sadece reklâm amaçlı

³⁹⁰ GÜRZUMAR, **a.g.e.**, s.134; ONGAN, **a.g.e.**, s.88. Bununla birlikte, lisans verenin kusuru nedeniyle lisans sözleşmesinin konusu imkânsızlaşmış ve lisans alan lehine tazminat hakkı doğmuş ise, lisans alanın hükümsüz kılınan patent hakkından yararlanmak suretiyle elde ettiği menfaatler, lisans alana ödenmesi gereken tazminat miktarından düşülecektir. Bu sonuç, lisans alanın uğradığı zarardan elde ettiği yararlanmanın mahsup edilmesi ilkesinin bir gereğidir (ÖZEL, **a.g.e.**, s.147; ONGAN, **a.g.e.**, s.89).

³⁹¹ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.108, Böyle bir garanti yoksa ve imkânsızlık lisans verene yüklenemeyen bir nedenden ileri gelmişse, lisans veren sorumlu olmayacaktır. Yazara göre bu durumda sözleşmenin know-how sözleşmesi olarak devam etmesi tarafların iradesine kalmıştır. Aksi yöndeki başka bir görüş ise Patent Sicili'nin aleniliğini göz önünde bulundurarak, bu ilişkinin know-how sözleşmesi şeklinde devam edemeyeceği sonucuna varmaktadır. Çünkü patent konusu, sicilde yayımlanarak aleni hale gelmiş ve hiçbir gizlilik niteliği kalmamıştır. Aleni bilgi ve deneyimler ise know-how lisans sözleşmesinin konusunu oluşturamazlar (ONGAN, **a.g.e.**, s.88, dn.317).

³⁹² OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.108

³⁹³ ORTAN, **a.g.e.**, s.218

³⁹⁴ ORTAN, **a.g.e.**, s.218; ERBAY, **a.g.e.**, s.189, Yapılan zikir ve vaatlerin mevcut duruma ilişkin olması gerekmektedir, geleceğe yönelik olmaları halinde artık bağımsız bir garanti taahhüdünden bahsetmek uygun olur; ONGAN, **a.g.e.**, s.91

³⁹⁵ ONGAN, **a.g.e.**, s.91

açıklamalarını, sorumluluğunu gerektirecek nitelik garantisi olarak değerlendirmemek yerinde olur.³⁹⁶ Ayrıca garanti ettiği niteliklerden dolayı lisans vereni sorumlu tutabilmek için, lisans alanın kendisine garanti edilen bu niteliklere güvenerek lisans sözleşmesini yapmış olması gerekir.³⁹⁷

Doktrinde, lisans verenin buradaki sorumluluğuna uygulanacak hükümlerle ilgili çeşitli görüşler ileri sürülmektedir. Bir görüşe göre lisans verenin sorumluluğu, kıyasen satım sözleşmesinde satıcının bu konularda alıcıya karşı sorumluluğunu düzenleyen Borçlar Kanunu'nun 194. maddesine dayandırılabilir.³⁹⁸ Bu durumda, lisans alan Borçlar Kanunu'nun 202 ve devamı maddelerine dayanarak, dilerse sözleşmeyi feshedip uğradığı menfi zararların tazminini, dilerse lisans bedelinin indirilmesini ve bununla birlikte Borçlar Kanunu'nun 96. maddesine dayanarak eksik ifa nedeniyle uğramış olduğu zararların tazminini ve ayrıca yoksun kaldığı kârı talep edebilir.³⁹⁹ Başka bir görüşe göre ise lisans verenin buradaki sorumluluğuna Borçlar Kanunu'nun hâsılat kirasına ilişkin 272. maddesi ve bu maddenin yollamasıyla da Borçlar Kanunu'nun 249. maddesi kıyasen uygulanabilir.⁴⁰⁰

Diğer yandan lisans veren sözleşmede birtakım hususları garanti etmemiş olmasına rağmen, patentin sözleşmeye uygun biçimde kullanılmasından ve patentten teknik yararlanmanın sağlanmasından lisans alana karşı sorumludur.⁴⁰¹ Başka bir deyişle patent lisansı sözleşmesinde, sözleşme konusu buluşun teknik açıdan kullanılabilir ve icra edilebilir nitelik taşıması gerekmektedir.⁴⁰² Yani teknik buluş, hasredildiği amacı gerçekleştirebilecek özelliklere sahip olmalı ve kullanılacağı dönemdeki teknik seviyenin sağladığı araçlara uygulanabilmelidir.⁴⁰³ Aksi takdirde herhangi bir kusuru bulunmasa dahi lisans veren sorumlu olacaktır.

³⁹⁶ AYİTER, **a.g.e.**, s.127; ORTAN, **a.g.e.**, s.219; ERBAY, **a.g.e.**, s.189; ONGAN, **a.g.e.**, s.91

³⁹⁷ ONGAN, **a.g.e.**, s.91. Buna karşılık lisans verenin sorumluluğu için, garanti edilen niteliklerin objektif anlamda eksik olmasını yeterli kabul eden bir görüş de vardır (ERBAY, **a.g.e.**, s.191).

³⁹⁸ ORTAN, **a.g.e.**, s.219; ERBAY, **a.g.e.**, s.185; OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.110

³⁹⁹ ORTAN, **a.g.e.**, s.219

⁴⁰⁰ GÜRZUMAR, **a.g.e.**, ss.149-150

⁴⁰¹ ORTAN, **a.g.e.**, s.220; ONGAN, **a.g.e.**, s.92

⁴⁰² ORTAN, **a.g.e.**, s.220; GÜRZUMAR, **a.g.e.**, s.148; ONGAN, **a.g.e.**, s.92

⁴⁰³ GÜRZUMAR, **a.g.e.**, s.148, dn.847. Bu kavramlar hakkındaki farklı görüşler için bkz. ORTAN, **a.g.e.**, s.220 v.d.; OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.109, Yazara göre teknik yararlanmanın olup olmadığı, umulan başarının sağlanması için gerekli kullanımın temin edilip edilmemesine göre belirlenir.

Sözleşmeye konu buluşun teknik açıdan kullanılabilir ve icra edilebilir olması patent lisansları bakımından özel bir önem taşımaktadır. Örneğin bir patent lisansı sözleşmesinde üretimin, sözleşmenin yapıldığı sırada tahmin edilemeyecek yoğunlukta masraf ve zorluklarla yüklü olması ya da lisans konusunun, kendi değerini ve işe yararlılığını azaltan nitelikler taşıması, lisans verenin sorumluluğunu gündeme getirecektir.⁴⁰⁴ Aynı şekilde lisans alanın sözleşme konusu teknik buluşa tam anlamıyla vâkıf kılınmasını sağlamak için gereken bilgilerin lisans alana aktarılmamış olması da bir sorumluluk nedeni olarak kabul edilmektedir.⁴⁰⁵ Bununla birlikte lisans konusu patentin teknik açıdan kullanılabilirliği ve icra edilebilirliği ile ilgili eksikliklerden lisans verenin sorumlu olmayacağı, lisans sözleşmesinde kararlaştırılabilir.⁴⁰⁶

Lisans alan çoğu kez lisans konusu patenti test edmeden sözleşme yapmaktadır. Eğer lisans alan sözleşme yapmadan önce, patenti dener ve ortaya çıkan sonuçlardan memnun kalarak lisans sözleşmesini yaparsa, artık lisans veren teknik açıdan kullanılabilirlik ve icra edilebilirlik ile ilgili eksikliklerden sorumlu olmaz. Zira bu halde, lisans alan sözleşme ilişkisine girmeden önce deneme amaçlı olarak patenti test etmekte ve ulaştığı sonuçlardan memnun kaldığı için lisans almaya karar vermektedir. Ayrıca lisans alanın, sonradan ortaya çıkabilecek sonuçlarla ilgili riskleri üzerine aldığını da kabul etmek gerekir. Ancak bunun için, patentin deneme amaçlı kullanımında elde edilen sonuçlar ile normal kullanımından elde edilen sonuçlar birbirine paralel olmalıdır. Yani deneme süresi gibi kısa vadeli kullanımlarda istenen başarıyı gösteren bir ürünün, uzun vadeli kullanımlarda bu başarıyı yakalayamaması halinde, lisans verenin sorumluluğuna gitmek mümkün olmalıdır.⁴⁰⁷

⁴⁰⁴ GÜRZUMAR, **a.g.e.**, s.149

⁴⁰⁵ GÜRZUMAR, **a.g.e.**, s.149

⁴⁰⁶ Tarafların yapacakları sorumsuzluk anlaşması, açık olabileceği gibi örtülü de olabilir. Sorumsuzluk anlaşmasının örtülü olarak yapıldığının kabulü için, bu anlaşma ile hakları zedelenecek tarafın, anlaşmaya rıza gösterip göstermediğinin özel bir dikkat ve itina ile araştırılması gerekir (ONGAN, **a.g.e.**, s.92, dn.336). Sorumsuzluk anlaşmasının nasıl ve ne zamana kadar kurulabileceği hakkında bkz. AKMAN, Galip Sermet, **Sorumsuzluk Anlaşması**, İstanbul 1976, s.32 v.d.; KAHYAOĞLU, **a.g.m.**, s.442, Uygulamada hangi hususların lisans verenin sorumluluğuna dahil olduğunun belirlenmesi amacıyla sözleşmede özel hükümlere yer verildiği görülmektedir.

⁴⁰⁷ ONGAN, **a.g.e.**, ss.92-93

Lisans konusu patentin sözü edilen teknik niteliklerden yoksun olması halinde, lisans alanın sözleşmeden dönebileceği ileri sürülmektedir. Bu durumda lisans alan lisans bedeli ödeme yükümlülüğünden kurtulacak veya ödemiş olduğu lisans bedelinin iadesini isteyebilecektir. Lisans sözleşmesi sürekli bir borç ilişkisi olmasına rağmen ileriye etkili bir fesihden değil de geriye etkili bir dönmeden bahsedilmesine, teknik açıdan kullanılabilirlik ve icra edilebilirlik niteliklerinden yoksun bulunan patentin lisans alana bir yarar sağlayamayacağı, gerekçe olarak gösterilmektedir.⁴⁰⁸

Patent lisansı sözleşmesinde lisans verenin, patentin ekonomik verimliliğini garanti edip etmediği üzerinde de durmak gerekir. Ekonomik verimlilik ile kastedilen, lisans sözleşmesine dayanılarak üretilen ve müşteriye sunulan ürün ve hizmetlerin rekabet kabiliyeti ile ürünün bizzat kendisinin randımanıdır.⁴⁰⁹ Lisans sözleşmesinde aksi kararlaştırılmadığı sürece, lisans verenin patentin ekonomik verimsizliğinden sorumlu olmadığı, doktrinde genel olarak kabul edilen görüştür.⁴¹⁰ Bunun sebebi, ekonomik verimliliğin, lisans veren tarafından ancak kısmen kontrol edilebilecek birçok dış etkene bağlı olmasıdır.⁴¹¹ Burada patentin ekonomik verimliliği, lisans alan tarafından önceden araştırılması gereken bir konu olarak görülmektedir.⁴¹²

Bununla birlikte lisans veren lisans sözleşmesinde patentin ekonomik verimliliğini özel olarak garanti etmişse, lisans verenin sorumluluğu doğabilecektir. Aksi takdirde, lisans alan patentin işletmeye yeterince kâr sağlamadığı veya rakipleri

⁴⁰⁸ ORTAN, **a.g.e.**, ss.224-225, Yazara göre bu görüşün istisnaları olabilir. Taraflar lisans sözleşmesinin yapılması sırasında, ödenmiş olan lisans bedelinin geri istenemeyeceğini kararlaştırabilirler. Ayrıca patent teknik açıdan kullanılabilir ve icra edilebilir olmamasına rağmen, bir süre varlığını korumuş ve lisans alana birtakım ticari yararlar sağlamış olabilir. Bu hallerde lisans alanın, ödediği lisans bedelini geri isteyemeyeceğini kabul etmek gerekir; KAHYAOĞLU, **a.g.m.**, s.442, Buluş tekniğe uygun değilse ve birtakım düzeltmeler ile de bu niteliğe kavuşamayacak ise lisans sözleşmesi imkânsızlık nedeniyle hükümsüz olacaktır (BK m.117); OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, ss.109-110, Teknik yararlanılabilirliğin hiç olmaması patentin hükümsüzlüğü kararı almakla sonuçlanırsa, başlangıçtaki imkânsızlığa ilişkin hükümlerin uygulanması söz konusu olabilir.

⁴⁰⁹ GÜRZUMAR, **a.g.e.**, s.151

⁴¹⁰ ORTAN, **a.g.e.**, s.217; GÜRZUMAR, **a.g.e.**, s.151; ERBAY, **a.g.e.**, s.190; KAHYAOĞLU, **a.g.m.**, s.441; OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.110; ONGAN, **a.g.e.**, s.94

⁴¹¹ GÜRZUMAR, **a.g.e.**, s.151; ONGAN, **a.g.e.**, s.94

⁴¹² OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.110; ONGAN, **a.g.e.**, s.94

karşısında kendisine beklediği avantajı getirmediği gerekçelerine dayanarak, lisans verenenden herhangi bir talepte bulunamayacaktır.⁴¹³

Patentin ekonomik açıdan yeterince verimli olmaması, bazı teknik eksikliklerin varlığından kaynaklanabilir. Bu halde lisans verenin sorumluluğu doğacaktır; ancak buradaki sorumluluğun nedeni, ekonomik verimsizliğe sebep olan teknik eksiklikler olacaktır.⁴¹⁴ Zira yukarıda da değinildiği gibi lisans veren ayrıca garanti etmemiş olsa dahi, patentin teknik bakımdan kullanılabilir ve icra edilebilir olmasından lisans alana karşı sorumludur. Eğer patent teknik bakımdan kullanılabilir ve icra edilebilir durumda ise, yani sahip olması gereken teknik niteliklere sahipse, artık patentin ekonomik verimsizliği, lisans verenin sorumluluğuna yol açacak bir sebep değildir.

C. Lisans Alanın Patentten Doğan Hakları Gereği Gibi Kullanmasını Sağlama Yükümlülüğü

Lisans sözleşmesi sürekli borç ilişkisi doğuran bir sözleşmedir. Bu nedenle lisans verenin patentten doğan hakları lisans alanın kullanımına sunması yetmemekte; lisans sözleşmesi süresince bu kullanımın devamını sağlaması da gerekmektedir. Bu nedenle, lisans veren lisans alanın patentten doğan haklardan gereği gibi yararlanmasına engel olabilecek her duruma ve herkese karşı patenti korumak zorundadır.⁴¹⁵ Aksi takdirde lisans verenin sorumluluğu gündeme gelecektir. Lisans sözleşmesinde bu yükümlülüğün açıkça yer alması gerekmez.⁴¹⁶ Ancak taraflar patentten yararlanmanın devamı için lisans verenin neler yapması gerektiğini veya lisans verenin bu tür yükümlülüklerden muaf olduğunu sözleşmede kararlaştırabilirler.⁴¹⁷ Lisans sözleşmesinde lisans verenin bu tür yükümlülüklerden muaf olduğu kararlaştırılmışsa, üçüncü kişilerin fiillerine karşı dava açılması, yıllık

⁴¹³ ONGAN, **a.g.e.**, ss.94-95, Alman Temyiz Mahkemesi bir kararında, patentin süre ve kârlılığının lisans sözleşmesine temel edilmesi halinde, ortaya çıkacak aksi sonucu fesih nedeni olarak kabul etmiştir. Başka bir deyişle mahkeme burada esaslı bir saik hatasının olduğu sonucuna varmıştır. Ancak patentin ekonomik verimliliği konusundaki risk lisans alanın üzerinde olduğundan, esaslı saik hatasına başvurmak çoğu kez dürüstlük kuralına uygun düşmeyecektir.

⁴¹⁴ GÜRZUMAR, **a.g.e.**, s.151; ONGAN, **a.g.e.**, s.95

⁴¹⁵ ORTAN, **a.g.e.**, ss.174-175; OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.111; AYDINCIK, **a.g.e.**, s.150; ONGAN, **a.g.e.**, s.95

⁴¹⁶ ORTAN, **a.g.e.**, s.175; OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.113

⁴¹⁷ ORTAN, **a.g.e.**, s.175; OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.111. Taraflar lisans verenin kendi eylemlerinden sorumlu olmayacağını kararlaştırsalar bile, bu geçerli bir anlaşma olmaz (ONGAN, **a.g.e.**, s.96, dn.350).

aidatların ödenmesi gibi patentin kullanıma elverişli bir biçimde kalmasını sağlayacak yükümlülükler lisans alana geçer.⁴¹⁸

Lisans alanın elde ettiği rekabet üstünlüğünün korunması amacına yönelik olan bu yükümlülük bakımından, lisansın basit ya da inhisari olması herhangi bir fark yaratmaz.⁴¹⁹ Lisans hakkının gereği gibi kullanılmasını engelleyecek durumlar, hem lisans verenin hem de üçüncü kişilerin fiillerinden doğabilir.

1. Lisans Verenin Fiilleri

Lisans veren lisans alanın patentten doğan hakları gereği gibi kullanmasını sağlamak zorundadır. Bu çerçevede lisans verenin yerine getirmesi gereken bazı yükümlülükler vardır. Bunlardan biri yıllık aidatları ödeme yükümlülüğüdür. Gerçekten, bir patent başvurusunun veya patentin korunması için gerekli olan yıllık aidatlar (551 sayılı KHK m.173/1), kural olarak lisans veren tarafından ödenir.⁴²⁰ Bununla birlikte inhisari lisans sözleşmesinde lisans alanın patentin fiili ve ekonomik sahibi olarak görünmesi nedeniyle, söz konusu yükümlülüğün lisans alan tarafından yerine getirilmesi gerektiği doktrinde ileri sürülmektedir; ancak baskın görüş bu halde de yıllık aidatları ödeme yükümlülüğünün lisans verene ait olduğu yönündedir.⁴²¹ Tarafların aralarında anlaşarak yıllık aidatları ödeme yükümlülüğünü lisans alana bırakmaları da mümkündür.⁴²²

551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 133. maddesine göre, yıllık ücretlerin ve ek ücretlerin öngörülen sürelerde⁴²³ ödenmemesi halinde patent hakkı sona erer (551 sayılı KHK m.133/1-c). Dolayısıyla lisans verenin sözü edilen yükümlülüğü yerine getirmemesi neticesinde patent hakkının sona ermesi, Borçlar Kanunu'nun 96. maddesi anlamında borca aykırılık olarak değerlendirilir. Bu takdirde lisans veren lisans alanın uğradığı zararları tazmin etmek zorunda kalır.

⁴¹⁸ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, ss.111-112; ONGAN, **a.g.e.**, s.96

⁴¹⁹ ORTAN, **a.g.e.**, s.175; ONGAN, **a.g.e.**, s.96

⁴²⁰ ORTAN, **a.g.e.**, s.229; ONGAN, **a.g.e.**, s.96

⁴²¹ ORTAN, **a.g.e.**, s.230, dn.278'deki yazarlar.

⁴²² ONGAN, **a.g.e.**, s.97

⁴²³ Yıllık ücretler, patentin koruma süresi boyunca her yıl vadesinde peşin ödenir. Vade tarihi, başvuru tarihine tekabül eden ay ve gündür. Yıllık ücretlerin belirtilen vadede ödenmemesi halinde, bu ücretler Yönetmelikte belirlenen ek bir ücretin ilavesi ile vadeyi takip eden altı ay içinde gecikmeli olarak ödenebilir. Bu süreler içinde yıllık ücretlerin ödenmemesi halinde patent hakkı, bu ücretin son ödeme tarihi itibariyle sona erer (551 sayılı KHK m.173).

Aynı şekilde yıllık aidatları ödeme yükümlülüğü lisans alana ait ise, lisans alanın bu yükümlülüğü yerine getirmemesi nedeniyle patent hakkının sona ermesi halinde, bu kez lisans alan lisans verenin uğradığı zararları tazmin etmek zorunda kalır.⁴²⁴

Lisans verenin yerine getirmesi gereken yükümlülüklerden biri de patente ilişkin vergileri ödemektir. Lisans sözleşmesi inhisari olsa bile bu yükümlülüğün lisans verene ait olacağı, çünkü lisans sözleşmesine en yakın sözleşme olarak görülebilecek adi kira ve hâsılat kirası sözleşmelerinde bu tür yükümlülüklerin kiralayana ait olduğu kabul edilmektedir. Ancak taraflar patente ilişkin vergileri ödeme yükümlülüğünün lisans alana ait olduğunu kararlaştırabilirler.⁴²⁵

Bunun yanı sıra patent hakkının devri halinde lisans sözleşmesinin devamını sağlamak da lisans verenin yükümlülüklerindedir. Patent hakkının devri, lisans sözleşmesinin devamına engel olacak bir husus değildir. Bu nedenle lisans veren patent hakkını devretse bile lisans alanın bu haktan yararlanmasını devam ettirmek zorundadır. Ancak lisans veren lisans alanın rızasını alarak borcun nakli sözleşmesi yaparsa, sorumluluktan kurtulur.⁴²⁶

Lisans verenin bu konudaki yükümlülüklerinden bir diğeri patent hakkından vazgeçmemektir. Patent hakkından vazgeçme, hak sahibinin, hakkın koruma süresi dolmadan önce, patent üzerindeki haklarını tamamen veya kısmen kendi isteği ile terk etmesi anlamına gelir.⁴²⁷ Patent hakkından vazgeçme, 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 135. maddesinde düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre, patent sahibi patentin tamamından veya bir ya da birden çok patent isteminden vazgeçebilir (551 sayılı KHK m.135/1). Vazgeçmenin yazılı olarak Türk Patent Enstitüsü'ne bildirilmesi gerekir. Vazgeçme, Patent Sicili'ne kayıt tarihi itibarıyla hüküm doğurur (551 sayılı KHK m.135/3).

551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 135. maddesinde, Patent Sicili'ne kaydedilmiş hakların ve lisansların sahiplerinin izni olmadıkça, patent sahibinin patentten vazgeçemeyeceği hüküm altına alınmıştır (551 sayılı KHK

⁴²⁴ ORTAN, **a.g.e.**, s.230; OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.112; ONGAN, **a.g.e.**, s.97

⁴²⁵ Bu konudaki Federal Mahkeme kararının açıklaması için bkz. OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, ss.111-112, dn.452

⁴²⁶ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.112

⁴²⁷ ONGAN, **a.g.e.**, s.97

m.135/4). Yani eğer lisans hakkı Patent Sicili'ne kaydedilmişse, lisans alanın izni olmaksızın lisans veren sahip olduğu patent hakkından vazgeçemeyecektir. Burada sadece Patent Sicili'ne kaydedilmiş lisanslar bakımından bir düzenleme getirildiğine, Patent Sicili'ne kaydedilmemiş lisans sözleşmelerinin lisans alanlarına bir koruma sağlanmadığına dikkat çekilmektedir.⁴²⁸ Bu halde, lisans alanın, lisans sözleşmesine koyacağı bir hükümlerle kendini güvence altına alabileceği belirtilmektedir.⁴²⁹

Patent Sicili'nde kayıtlı olmayan bir lisans sözleşmesinin lisans vereni patent hakkından vazgeçerse, sözleşmeye aykırı hareket etmiş olur. Çünkü bu durumda lisans sözleşmesi sona erecek ve lisans veren, sözleşme süresince patent hakkından lisans alanı yararlandırmaya yönelik yükümlülüğünü yerine getiremeyecektir. Bu halde lisans veren lisans alanın uğradığı zararları, Borçlar Kanunu'nun 96. maddesi çerçevesinde tazmin etmek zorunda kalacaktır.⁴³⁰

Patent hakkından vazgeçme konusu ile ilgili olarak alt lisans alanların durumuna da değinmek gerekir. Patent Sicili'ne kaydedilmiş bir lisans ve bir de alt lisans sözleşmesi varsa, lisans verenin patent hakkından vazgeçmesine, sadece asıl lisans alanın izin vermesi yeterli midir, yoksa alt lisans alanın da vazgeçmeye rıza göstermesi gerekir mi? Doktrinde, sadece lisans alanın izninin yeterli olduğu, patent hakkı sahibinin sözleşme ilişkisi içinde bulunmadığı, hatta belki de varlığından dahi haberdar olmadığı alt lisans alanlara bu hakkın tanınması ile lisans verenin vazgeçme hakkının önemli ölçüde sınırlandırılmış olacağı ileri sürülmektedir.⁴³¹ Ancak 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'de Patent Sicili'ne kaydedilmiş lisansların sahiplerinden bahsedilmektedir. Alt lisans alan da bu düzenleme çerçevesinde, sicile kaydedilmiş bir lisansın sahibidir. Ayrıca lisans veren lisans alana alt lisans verme yetkisi tanıyarak, vazgeçme hakkının kullanılmasını zorlaştırabilecek bir durumu

⁴²⁸ ONGAN, **a.g.e.**, s.97

⁴²⁹ ÖZEL, **a.g.e.**, s.133, dn.22; ONGAN, **a.g.e.**, ss.97-98, Ancak lisans verenin patentten vazgeçme hakkını kullanmaktan feragat ettiğine yönelik sözleşme hükmü, sicil nezdinde bu haktan vazgeçilmesini engelleyemez. Bu nedenle lisans alanın sözleşmeye ağır cezai şart hükümleri koydurması yerinde olacaktır. Diğer yandan, lisans hakkı sicile kaydedilmiş olsa dahi, lisans verenin vazgeçme isteğine lisans alanın rıza göstereceğine ilişkin sözleşme hükmünün geçerliliği, genel yorum kurallarına göre belirlenecektir. Burada vazgeçme isteğinin dürüstlük kuralına uygun olup olmadığı, esas alınması gereken temel ölçüt olacaktır.

⁴³⁰ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.112; ONGAN, **a.g.e.**, s.98

⁴³¹ ÖZEL, **a.g.e.**, s.134

kendisi yaratmaktadır.⁴³² Dolayısıyla lisans verenin patent hakkından vazgeçmesine, asıl lisans alanın yanı sıra alt lisans alanın da rıza göstermesi gerektiği kabul edilmelidir.

2. Üçüncü Kişilerin Fiilleri

Lisans veren, yaptığı lisans sözleşmesinin bir gereği olarak, üçüncü kişilerin patent hakkına tecavüz teşkil eden fiillerini önlemek zorundadır. Lisans sözleşmesinin amacından çıkarılan bu yükümlülük, lisans alanın elde ettiği rekabet üstünlüğünün zayıflatılmasına engel olunması yönünden önem taşır.⁴³³

551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 148. maddesi, üçüncü kişilerin tecavüz teşkil eden fiillerine karşı lisans alanın dava açma hakkını düzenlemektedir. Bu düzenlemeye göre, aksi sözleşmede kararlaştırılmamışsa inhisari lisans alan, üçüncü kişilerin patent hakkına tecavüzleri karşısında, lisans verenin açabileceği her davayı kendi adına açabilir (551 sayılı KHK m.148/1). Yani kural olarak inhisari lisans alanın, üçüncü kişilerin tecavüz teşkil eden fiillerine karşı, kendi adına dava açma hakkı vardır. Ancak inhisari lisans alanın bu hakka sahip olması, lisans verenin dava açma hakkının artık bulunmadığı anlamına gelmez.⁴³⁴ Zira lisans veren, patent hakkının sahibidir ve bu hakka yönelik tecavüzlere karşı hakkını koruyabilmelidir. Özellikle inhisari lisans alanın dava açmakta gecikmesi veya dava açmaması hallerinde durum daha net biçimde ortaya çıkacaktır.⁴³⁵

Diğer yandan inhisari lisans alanın kural olarak kendi adına dava açma hakkına sahip bulunması, lisans verenin bu konudaki yükümlülüğünü ortadan kaldırmaz. 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin getirdiği düzenleme ile inhisari lisans alan, patent hakkını korumak için gereken hukuki imkânlara sahip kılınmıştır. Ancak bu durum, lisans verenin patent hakkının kullanımına yönelik sözleşmeden kaynaklanan yükümlülüklerinde bir değişiklik meydana getirmez. Lisans alan çeşitli nedenlerle söz konusu davaları açmamayı tercih edebilir. Örneğin dava açmak için yapılması gereken masrafları karşılamak istemeyebilir ya da farklı

⁴³² ONGAN, a.g.e., s.98

⁴³³ ORTAN, a.g.e., s.237

⁴³⁴ ONGAN, a.g.e., s.100

⁴³⁵ ONGAN, a.g.e., s.100

kişilerce gerçekleştirilen çok sayıda tecavüz fiili bulunması halinde bunların davalarıyla uğraşmak istemeyebilir. Böyle durumlarda patent hakkının sahibi olan lisans verenin söz konusu davaları açarak, bu hakkı koruması ve lisans alanının kullanımının devamını sağlaması gerekir.⁴³⁶

Basit lisans alan ile sözleşmede doğrudan dava açma hakkı tanınmayan inhisari lisans alan, bazı şartlar altında üçüncü kişilere karşı kendi adlarına dava açabilirler. Patent hakkına tecavüz edilmesi halinde, bu durumdaki lisans alan, noter aracılığıyla yapacağı bir bildirimle, tecavüzün engellenmesi için gereken davayı açmasını lisans verenden isteyebilir (551 sayılı KHK m.148/2). Patent hakkı sahibi olan lisans verenin bu talebi kabul etmemesi veya talepten itibaren üç ay içinde gerekli davayı açmaması halinde, lisans alan yaptığı bildirimde de ekleyerek kendi adına dava açabilir (551 sayılı KHK m.148/3). Burada da lisans verenin, üçüncü kişilerin tecavüz teşkil eden fiillerine karşı lisans alanı koruma yükümlülüğünün bulunduğu belirtilmelidir.

Taraflar, üçüncü kişilerin hak ihlallerine karşı lisans verenin dava açmak gibi bir yükümlülüğünün olmadığını sözleşmede kararlaştırabilirler.⁴³⁷ Uygulamada lisans sözleşmelerine, lisans verenin söz konusu davaları açıp açmamakta serbest olduğu yönünde hükümler konulmaktadır. Aynı şekilde, lisans alanın bu tür davaları açma konusunda lisans verence yetkilendirildiği ve ortaya çıkacak sonuçların rizikosunun lisans alana yüklendiği görülmektedir. Bu halde, lisans alan uğradığı zararların giderilmesini, patentten doğan haklara tecavüz eden üçüncü kişiden bizzat isteyebilecektir.⁴³⁸

D. Teknik Gelişme ve İyileştirmeleri Lisans Alana Bildirme Yükümlülüğü

551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 89. maddesine göre, aksi sözleşmede kararlaştırılmamışsa, lisans veren, patent konusu buluşun normal bir kullanımı için zorunlu olan teknik bilgileri lisans alana vermekle yükümlüdür. Yani

⁴³⁶ ONGAN, **a.g.e.**, s.101

⁴³⁷ KAHYAĞLU, **a.g.m.**, s.442, Bu durumda lisans alan anılan hakların üçüncü kişilere karşı korunmasını sağlamak için gereken tüm tedbirleri alacaktır; Yargıtay'ın, sözleşmede basit lisans alana doğrudan dava açma hakkının tanınmış olması halinde dahi, noter aracılığıyla lisans verene bildirimde bulunulması gerektiği yönündeki kararı için bkz. Y11.HD., 2002/553 E., 2002/753 K., 01.02.2002 T. (ONGAN, **a.g.e.**, s.101, dn.368).

⁴³⁸ ORTAN, **a.g.e.**, s.238

lisans veren, lisans alanın patent konusu buluşu verimli bir şekilde kullanabilmesi bakımından olmazsa olmaz nitelik taşıyan teknik bilgileri lisans alana vermek zorundadır. Bunun yanı sıra lisans veren, sözleşmenin amacına ulaşması için gerekli olan araç-gereç, donanım ve hammaddenin nasıl temin edileceği konusunda da lisans alanı bilgilendirmelidir.⁴³⁹

Lisans alanı teknik bakımdan bilgilendirme yükümlülüğünün bir başka görünüm şekli de patent konusu buluşla ilgili olarak sözleşmenin imzalandığı ana kadar gerçekleşen teknik gelişme ve iyileştirmelerden lisans alanı haberdar etmektir. Gelişme ve iyileştirmenin, patent konusu buluştan teknik bakımdan daha ileri bir seviyede olması, ayrıca ekonomik açıdan patent konusu buluşla yarışabilir nitelik göstermesi gerekir. Bu iki koşul bir arada bulunmuyorsa, teknik gelişme ve iyileştirmeden bahsedilemeyecektir.⁴⁴⁰

Patent lisansı sözleşmesi yapılmadan önce patent konusu buluşla ilgili teknik gelişme ve iyileştirmelerin lisans alan tarafından bilinmesi, lisans alanın rekabet gücünün artması bakımından önemlidir. Eğer teknik gelişme ve iyileştirmeler lisans veren tarafından gerçekleştirilmişse, lisans sözleşmesiyle sadece bunlar üzerindeki kullanım hakkı lisans alana ait olur; lisans veren teknik gelişme ve iyileştirmelerin sahibi olarak kalmaya devam eder. Lisans alanın yararlanmasına sunulacak olan bu gelişme ve iyileştirmelerin, patent gibi hukuken özel olarak korunan bir teknik ilerleme olması zorunlu değildir.⁴⁴¹

Patent konusu buluşla ilgili teknik gelişme ve iyileştirmelerden haberdar olan lisans alan, kullanma hakkını elde edeceği buluşun teknik bakımdan aşılmamış olduğunu bilerek lisans sözleşmesini yapacaktır. Bir görüşe göre, sözleşme yapıldığı sırada, patent konusu buluşun teknik bakımdan aşıldığını bilseydi, lisans alanın bu patente ilişkin lisans sözleşmesini yapmayacağı kabul edilmelidir.⁴⁴² Gerçekten, lisans alan ekonomik bakımdan rekabet üstünlüğü elde etmek amacıyla lisans

⁴³⁹ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.115

⁴⁴⁰ ONGAN, **a.g.e.**, s.79

⁴⁴¹ ONGAN, **a.g.e.**, s.79. Bu halde lisans alanın söz konusu gelişme ve iyileştirmeleri kendi adına tescil ettirmesi riski bulunmaktadır (ONGAN, **a.g.e.**, s.79, dn.291).

⁴⁴² ONGAN, **a.g.e.**, s.80

sözleşmesi yapmaktadır. Patent konusu buluşun teknik alanda meydana getirilen en son gelişme olması, lisans alanın bu amaca ulaşmasını sağlayacaktır.

Bununla birlikte söz konusu yükümlülüğün kabulü için, lisans verenin teknik gelişme ve iyileştirmeler üzerinde tasarruf yetkisinin bulunması gerekir. Bu gelişme ve iyileştirmeler lisans veren tarafından gerçekleştirilmişse sorun yoktur; ancak üçüncü bir kişi tarafından meydana getirilmişse, lisans verenin teknik gelişmeyi lisans alanın kullanımına sunma yükümlülüğünden bahsedilemez. Örneğin teknik gelişme ve iyileştirmeler lisans verenin önceden sözleşme yaptığı başka bir lisans alan tarafından gerçekleştirilmiş olabilir. Taraflar lisans sözleşmesinde, lisans alanın patent konusu buluşla ilgili olarak yapacağı gelişme ve iyileştirmeleri, yine bir lisans sözleşmesiyle lisans verene kullandıracığını kararlaştırabilirler. Bu takdirde ilk lisans sözleşmesinin lisans vereni, kendi lisans alanının gerçekleştirdiği teknik ilerlemeden yararlanma imkânına sahip olacak; teknik gelişmenin konusunu oluşturduğu ikinci lisans sözleşmesi bakımından ise lisans alan sıfatını taşıyacaktır. Burada lisans veren söz konusu teknik gelişme ve iyileştirmelerin sahibi olmamakta; sadece bunlardan yararlanma hakkını elde etmektedir. Aksi sözleşmede kararlaştırılmamışsa alt lisans vermek mümkün olmadığından (551 sayılı KHK mm.88/5) lisans veren, karşı lisans yoluyla kullanabildiği gelişme ve iyileştirmeleri sonraki lisans alanlarının yararlanmasına sunamayacaktır.⁴⁴³

Lisans veren lisans sözleşmesi yapılmadan önce kendi gerçekleştirdiği veya üçüncü bir kişi tarafından gerçekleştirildiğini bildiği teknik gelişme ve iyileştirmeleri, dürüstlük kuralı çerçevesinde lisans alana bildirmese, lisans alanın uğrayacağı zararları culpa in contrahendo gereği tazmin etmek zorunda kalacaktır.⁴⁴⁴

Lisans verenin lisans sözleşmesi yapıldıktan sonra gerçekleşen teknik gelişme ve iyileştirmeleri, lisans alana bildirmekle yükümlü olup olmadığı konusuna da

⁴⁴³ ONGAN, **a.g.e.**, s.80, Lisans verenin söz konusu yükümlülüğü yerine getirmemesi halinde, lisans alanın bu durumu ileri sürmesi çok güç olabilir. Zira lisans veren, patent konusu buluş üzerindeki teknik gelişme ve iyileştirmenin sözleşme yapıldıktan sonra meydana geldiğini iddia edebilir. Uygulamada böyle bir uyuşmazlıkla karşılaşmamak için lisans sözleşmesine, sözleşme yapılmadan önce ve yapıldıktan sonra gerçekleşen teknik gelişme ve iyileştirmelerden lisans alanın yararlandırılacağı yönünde hükümler konulmaktadır. Bu hükümler lisans alana olduğu kadar lisans verene de menfaat sağlamaktadır. Zira teknik bakımdan gelişmiş bir ürünün piyasada elde edeceği başarıdan lisans veren de yararlanacaktır.

⁴⁴⁴ ORTAN, **a.g.e.**, ss.236-237

değınmek gerekir. Bir görüŖe göre, lisans sözleşmesinde belirtilmese dahi sözleşme yapıldıktan sonra gerçekteşen teknik gelişme ve iyileştirmeler, doğruluk ve güven kuralları gereğı lisans alana bildirilmelidir.⁴⁴⁵ 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 121. maddesine göre, patent konusu buluşu mükemmelleştiren veya geliştiren ve asıl patentin konusu ile bütünlük içinde bulunan buluşların korunması için ek patent istemek mümkündür. İfade edilen görüŖe göre, ek patent alınması halinde lisans alan bundan yararlandırılmalıdır, bu halde lisans veren için ek bir bedel isteme hakkı mevcuttur. Lisans veren ek patent almasına rağmen bunu lisans alanın yararlanmasına sunmazsa, ifa eksikliğı söz konusu olur. Bu durumda lisans alan tazminat talebinde bulunabileceğı gibi (BK m.96), sözleşme ilişkisinin devamı çekilmez hale gelmişse, haklı sebeple sözleşmeyi feshedebilir.⁴⁴⁶

Bu konuda ileri sürülen ve daha yerinde olduğu düşünölen başka bir görüŖe göre ise, lisans verenin sözü edilen yükümlölüğünü genişletmek için geçerli bir hukuki sebep bulunmamaktadır.⁴⁴⁷ Lisans sözleşmesinde açıkça belirtilmemişse lisans verenin, sözleşme yapıldıktan sonra gerçekteşen teknik gelişme ve iyileştirmeleri lisans alana bildirme yükümlölüğü yoktur. Aksi takdirde lisans verenin ekonomik özgürlüğünün sınırlandırılması söz konusu olacaktır. Tarafların ve özellikle de lisans verenin lisans sözleşmesini yaparken sınırlı bir ilişki içine girmeyi amaçladıkları hallerde dahi böyle bir yükümlölüğün varlığını kabul etmek, uygun bir değerlendirme değildir.⁴⁴⁸

Sonradan yapılacak teknik gelişme ve iyileştirmelerin lisans alana bildirileceğı ve lisans alanın bunlardan yararlandırılacağı sözleşmede kararlaştırılmışsa, lisans verenin ek bir lisans bedeli isteyip isteyemeyeceğı üzerinde de durmak gerekir. Alman İmparatorluk Mahkemesi konuyla ilgili bir kararında, lisans sözleşmesinde yer alan bu yöndeki bir hükmün, lisans verenin ekonomik özgürlüğünün hukuka ve ahlâka aykırı olarak sınırlandırılması anlamına gelmediğini,

⁴⁴⁵ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.115, dn.465'teki yazarlar, bu yazarlara göre patent lisansı daha ziyade üretim amaçlı olduğundan, lisans alan ve lisans verenin nihai amaçları da teknik kuralları geliştirmek olacağından, lisans verenin sözleşme süresince üretim prosesinde uygulanabilecek bütün yenilik ve gelişmeleri lisans alana bildirmek ve bunun karşılığında da ek bir bedel istememek yükümlölüğü altına girmesi sık rastlanan bir durumdur.

⁴⁴⁶ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.116

⁴⁴⁷ ONGAN, **a.g.e.**, s.82

⁴⁴⁸ ONGAN, **a.g.e.**, s.82

ayrıca doğruluk ve güven kuralları çerçevesinde lisans alanın lisans verene, bu yükümlülüğe karşılık uygun bir edimde bulunması gerektiğini belirtmiştir.⁴⁴⁹ Patent konusu buluşla ilgili teknik gelişme ve iyileştirmeler hem lisans alana hem de lisans verene yarar sağlar. Sonradan gerçekleşecek gelişme ve iyileştirmelerin lisans alanın yararlanmasına sunulacağı sözleşmede kararlaştırılmışsa, lisans bedelinin bu yükümlülüğü de kapsayacak şekilde belirlenmiş olması gerekir. Bu takdirde lisans alanın lisans verene ek bir edimde bulunması söz konusu olmaz. Ancak bu sonuca varmadan önce lisans sözleşmesinin konuyla ilgili hükümleri dikkatlice incelenmelidir. Diğer yandan, patentli ürünün net satış değeri üzerinden belirli bir yüzde şeklinde, nispi ölçüye göre tespit edilen bir lisans bedeli kararlaştırılmışsa, lisans verenin yükümlülüğüne karşılık olarak, belirlenen yüzdenin arttırılması gerekmeyebilir.⁴⁵⁰ Zira yeni teknoloji ile donanmış ürünlerin piyasaya sunulması satışları arttıracak, lisans veren de bu artıştan faydalanacaktır. Ancak bu konuda bir karar verirken, lisans verenin söz konusu teknik gelişme ve iyileştirmeler için yaptığı masraflar, harcadığı emek ve zaman dikkate alınmalı, hakkaniyet gerektiriyorsa lisans bedelinde arttırmaya gidilmelidir.⁴⁵¹

E. Lisans Veren Diğer Yükümlülükleri

Daha önce de belirtildiği gibi lisans verenin yükümlülükleri, lisans sözleşmesinden doğabileceği gibi, kanundan ya da doğruluk ve güven kurallarından da doğabilir. Bu nedenle lisans verenin yükümlülüklerini sayısal olarak sınırlandırmak mümkün değildir.⁴⁵² Yukarıda değinilenler lisans verenin temel yükümlülükleridir. Bunların dışında lisans verenin, lisans sözleşmesinin sürekli borç ilişkisi yaratmasından kaynaklanan birtakım yükümlülükleri de bulunmaktadır.

⁴⁴⁹ ORTAN, **a.g.e.**, s.237

⁴⁵⁰ ONGAN, **a.g.e.**, s.81

⁴⁵¹ ONGAN, **a.g.e.**, s.81. Ayrıca teknik gelişme ve iyileştirmelerin lisans alana sunulacak olması, lisans konusunun tesliminde gecikmeye sebebiyet vermemelidir. Lisans sözleşmesinin imzalanmasından sonra lisans verenin, geliştirilmiş bir modelin son hazırlıkları üzerinde çalıştığını ve bunların tamamlanmasını takiben en kısa zamanda geliştirilmiş ürünü lisans alana teslim edeceğini bildirmesi halinde, böyle bir durum vardır. İsviçre Federal Mahkemesi'nin bu konudaki kararı hakkında bkz. ONGAN, **a.g.e.**, ss.82-83

⁴⁵² ORTAN, **a.g.e.**, s.229

Lisans sözleşmesinin sürekli bir borç ilişkisi yaratması, taraflar arasında güçlü bir güven ilişkisini de beraberinde getirmektedir.⁴⁵³ Bu nedenle taraflar söz konusu güven ilişkisini zedeleyecek, birbirlerine zarar verecek nitelikte işlemler yapmaktan kaçınmalıdırlar.⁴⁵⁴ Önceden öngörülemeyecek olan bu tür yükümlülüklerin somut olaya göre değerlendirilmeleri gerekir.⁴⁵⁵ Bu çerçevede, lisans alanla rekabet etmekten kaçınmak, lisans konusu patent hakkının kullanımı için gereken teknik yardımı yapmak, yine lisans konusu patent hakkının korunması için gereken hukuki yardımda bulunmak, lisans verenin sözü edilen güven ilişkisinden doğan yükümlülükleridir.⁴⁵⁶

Uygulamada da sıkça karşılaşıldığı üzere, tarafların sözleşme özgürlüğü ilkesi çerçevesinde, lisans verene farklı bazı yükümlülükler yüklemeleri de mümkündür. Örneğin patentin belli bir verimliliğe ulaştıktan sonra lisans alana devredilmesi ya da lisans verenin lisans sözleşmesini üçüncü kişilere devretmesinin yasaklanması yönünde lisans sözleşmesine konulacak hükümler geçerli olacaktır ve taraflar arasında uygulanabilecektir.⁴⁵⁷

II. LİSANS ALANIN YÜKÜMLÜLÜKLERİ

A. Lisans Bedelini Ödeme Yükümlülüğü

1. Genel Olarak

Patent lisansı sözleşmesinde lisans alanın temel yükümlülüğü, elde ettiği kullanma ve yararlanma hakkının karşılığı olan lisans bedelini⁴⁵⁸ lisans verene

⁴⁵³ ORTAN, **a.g.e.**, s.242; OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.116

⁴⁵⁴ ORTAN, **a.g.e.**, s.242

⁴⁵⁵ ORTAN, **a.g.e.**, s.242

⁴⁵⁶ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.116; ONGAN, **a.g.e.**, s.102. Ayrıca bu konuda bkz. ORTAN, **a.g.e.**, s.229 v.d.

⁴⁵⁷ ONGAN, **a.g.e.**, s.102

⁴⁵⁸ ÖZSUNAY, Ergun, “Lisans Sözleşmelerinde Lisans Bedeline (Royalty) İlişkin Sorunlar”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nin 50. Yıl Armağanı, Cumhuriyet Döneminde Hukuk, İstanbul 1973, ss.670–671, Lisans bedeli kavramı, Anglo-Amerikan Hukuku'nda ve uluslararası uygulamada “royalty” sözcüğü ile karşılır. Teknik anlamda “royalty”, bir buluşun kullanılması hakkına karşılık lisans alan tarafından ödenen kira bedelini ifade eder. Bizim uygulamamızda ise lisans alanın karşı edimi anlamında “royalty” sözcüğünün yanı sıra “lisans ücreti” de kullanılmaktadır. “Ücret” genel olarak bir kişiye belli bir iş ya da çalışma karşılığında ödenen para anlamına gelir. Bu nedenle lisans sözleşmesinde lisans hakkının karşılığı olan edimi “lisans ücreti” olarak adlandırmak hukuk tekniği yönünden yerinde değildir. Dolayısıyla hem Türkçe olmayan “royalty” sözcüğünden, hem de yerinde olmayan “lisans ücreti” ifadesinden vazgeçilmelidir. Yazarın haklı olarak belirttiği bu görüş

ödemektir.⁴⁵⁹ Lisans bedelini ödemek lisans alanın temel yükümlülüğü olmakla birlikte, çok nadir de olsa lisans alanın lisans bedeli ödemek zorunda bulunmadığı serbest lisanslara da rastlanmaktadır.⁴⁶⁰ Bu nedenle lisans bedelini, lisans sözleşmesinin subjektif esaslı unsuru olarak nitelendirmek gerekir. Başka bir deyişle, taraflar lisans bedeli ödenmesini kararlaştırdıkları takdirde bu husus sözleşmenin esaslı bir unsuru haline gelir ve lisans bedeli üzerinde anlaşmaya varılamaması durumunda patent lisansı sözleşmesi kurulmuş olmaz.⁴⁶¹

Gerçekten bir patent lisansı sözleşmesinde kural olarak tarafların, lisans bedelinin miktarı, hesaplanması ve ödenmesi konularında anlaşmaya varmaları,⁴⁶² en azından lisans bedelinin belirlenmesini sağlayacak ölçülere lisans sözleşmesinde yer vermeleri gerekir.⁴⁶³ Böylece sözleşme kurulduktan sonra, taraflar arasında lisans bedeline ilişkin uyumsuzluk çıkması önlenmiş olur.⁴⁶⁴ Bununla birlikte uygulamada tarafların lisans bedeli konusunda kapsamlı bir şekilde anlaştıkları görülmektedir.⁴⁶⁵

Lisans bedeli lisans alanın, patentten doğan hakları kullanmasının karşılığı olarak lisans verene ifa ettiği bir karşı edimdir. Patent lisansı sözleşmesi çeşitli amaçlarla yapılabildiğinden, sözü edilen karşı edimin de farklı şekillerde ifa edilmesi mümkündür. Genellikle lisans bedeli olarak belirli bir para meblağı ödenir.⁴⁶⁶ Lisans alanın “patente ilişkin hükümsüzlük davasından vazgeçmesi”, nadir de olsa lisans

çerçevesinde lisans hakkından yararlanmanın karşılığını oluşturan edim bakımından “lisans bedeli” ifadesini kullanmak daha yerinde olacaktır.

⁴⁵⁹ AYİTER, **a.g.e.**, s.119; ÖZSUNAY, **a.g.m.**, s.669; ORTAN, **a.g.e.**, s.243; ERDEM, **a.g.e.**, s.154; KAHYAOĞLU, **a.g.m.**, s.436; AYDINCIK, **a.g.e.**, ss.165-166; ONGAN, **a.g.e.**, s.102

⁴⁶⁰ ORTAN, **a.g.e.**, s.243; ERDEM, **a.g.e.**, s.154

⁴⁶¹ AYİTER, **a.g.e.**, s.114; ÖZSUNAY, **a.g.m.**, s.669, Amerikan Hukuku'na göre, bir lisans sözleşmesinde lisans bedeline ilişkin hükümler yer almıyorsa ve lisansın bedelsiz verildiğini gösteren belirtiler de mevcut değilse, tarafların uygun bir lisans bedeli (reasonable royalty) üzerinde anlaşmaya vardıkları kabul edilir; ORTAN, **a.g.e.**, ss.243-244; OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.69; ONGAN, **a.g.e.**, s.102

⁴⁶² ÖZSUNAY, **a.g.m.**, s.669

⁴⁶³ ORTAN, **a.g.e.**, s.244; ONGAN, **a.g.e.**, s.102

⁴⁶⁴ ONGAN, **a.g.e.**, ss.102-103; Aksi yönde OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.70, Yazara göre, sözleşmede lisansın bedel karşılığı verileceği kararlaştırılmamış olsa bile, bedelsiz olduğu yönünde bir açıklık bulunmadığı veya taraflarca karşılıklı lisans tanınmadığı sürece, bedelin sözleşmenin doğasından dolayı zımnen kararlaştırılmış olduğu ve miktarı konusunda da sözleşmede boşluk bulunduğu kabul edilmelidir. Eğer taraflar arasında daha sonradan bu noktada anlaşma sağlanamazsa, hâkim tarafından bu boşluğun doldurulacağı kabul edilmelidir.

⁴⁶⁵ ORTAN, **a.g.e.**, s.243, Uygulamada patent lisansı sözleşmelerinin tümünde taraflar, lisans bedelinin ödenmesine ilişkin yükümlülüğü, açıkça bir ana yükümlülük olarak düzenlemektedirler; ONGAN, **a.g.e.**, s.103

⁴⁶⁶ ÖZSUNAY, **a.g.m.**, s.674; OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.117; ONGAN, **a.g.e.**, s.104

sözleşmesinde lisans alanın karşı edimi olarak kararlaştırılabilmektedir.⁴⁶⁷ Ayrıca işletmelerin aralarında stratejik bir işbirliği kurmak veya mevcut işbirliğini güçlendirmek için birbirlerine karşılıklı olarak lisans verdikleri görülmektedir.⁴⁶⁸ “Trampa lisansı”⁴⁶⁹ olarak adlandırılan bu ilişkide lisans alanın karşı edimini, lisans verene sunduğu bir karşı lisans oluşturmaktadır. Trampa lisansı ile taraflar, sahip oldukları tekeli patent haklarının birbirlerinin önünü tıkamasını engellemeyi ve bu patent haklarını birlikte kullanarak araştırma geliştirme giderlerini azaltmayı amaçlamaktadırlar.⁴⁷⁰

Patent lisansı sözleşmesinde lisans hakkının herhangi bir karşı edim istenmeden verildiğine de rastlanmaktadır. “Serbest lisans” olarak adlandırılan bu durum daha önce de belirtildiği gibi istisnai bir uygulamadır. Lisans veren ile lisans alan arasında teknik ve ekonomik bakımdan bir işbirliği bulunmaktadır. Lisans sözleşmesinin temelini oluşturan bu işbirliği nedeniyle lisans alanın doğrudan doğruya olmasa bile mutlaka bir karşı edimde bulunması gerekir.⁴⁷¹ Örneğin teknik bir konuda ya da pazarlama alanında sahip olduğu özel bir yeteneği sebebiyle lisans alana herhangi bir bedel istenmeden lisans verilmesi halinde, bunu bir serbest lisans olarak değerlendirmemek gerekir. Zira bu halde dolaylı da olsa bir karşı edim söz konusudur.⁴⁷² Doktrinde ileri sürülen bir görüşe göre,⁴⁷³ lisans bedeli lisans sözleşmesinde hiç kararlaştırılmamışsa ve bu konuda tereddüt varsa, serbest lisansın bulunduğu peşinen kabul edilmemeli; sözleşmede lisans bedeli alınmayacağına dair açık bir kural da bulunmaması halinde, tarafların uygun bir lisans bedeli üzerinde zımnen anlaşmış oldukları sonucuna varılmalıdır.

Uygulamada lisans bedeli, daha ziyade belirli bir para meblağının ödenmesi şeklinde karşımıza çıkar. Sözleşme özgürlüğü ilkesi çerçevesinde taraflar lisans bedelinin hesaplanması konusunda serbesttirler. Bununla birlikte lisans alanın lisans verene karşı korunması bakımından, Borçlar Kanunu’nun gabine ilişkin hükümleri

⁴⁶⁷ ÖZSUNAY, **a.g.m.**, s.674; ORTAN, **a.g.e.**, s.243; ONGAN, **a.g.e.**, s.104

⁴⁶⁸ ONGAN, **a.g.e.**, s.104

⁴⁶⁹ ÖZSUNAY, **a.g.m.**, s.674; ONGAN, **a.g.e.**, s.104

⁴⁷⁰ ONGAN, **a.g.e.**, s.104

⁴⁷¹ KAHYAOĞLU, **a.g.m.**, s.437; ONGAN, **a.g.e.**, s.104

⁴⁷² KAHYAOĞLU, **a.g.m.**, s.438; ONGAN, **a.g.e.**, s.104

⁴⁷³ ÖZSUNAY, **a.g.m.**, s.674; ORTAN, **a.g.e.**, s.244; OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.117

(BK m.21), bu serbestinin sınırını oluşturur.⁴⁷⁴ Lisans sözleşmesinin süresi, piyasa şartları, lisansın inhisari ya da basit lisans olması, lisans konusu patent kullanılarak üretilen ürünün kalitesi ve rekabet gücü, lisans konusu patentin taraflar açısından taşıdığı önem, geliştirilebilme ve korunabilme imkânı, denenmişliği, başarısızlık riski, değişim değeri, vergisel yükü gibi hususlar, lisans bedelinin belirlenmesinde dikkate alınan ölçütlerdir.⁴⁷⁵

2. Lisans Bedelini Belirleme Yöntemleri

Patent lisansı sözleşmesinde lisans bedeli belirlenirken “sabit lisans bedeli”, “nispi lisans bedeli” ve “karma lisans bedeli” olmak üzere üç yöntem kullanılmaktadır.⁴⁷⁶

Sabit lisans bedeli yönteminde taraflar, lisans sözleşmesi imzalanmadan önce veya en geç imzalanma aşamasında, lisans hakkı tanınmasına karşılık olarak ödenecek götürü bir para miktarı üzerinde anlaşılır.⁴⁷⁷ Bu para miktarı, sözleşme ilişkisinin başlangıcında bir defada ödenebileceği gibi, sözleşme ilişkisi devam ederken belirli aralıklarla da ödenebilir.⁴⁷⁸ Lisans bedelinin belirlenmesinde bu yöntemin tercih edilmesi değişik sebeplere dayanır. Lisans veren lisans konusu patent hakkı ile ilgili yatırımlarına devam ediyorsa, bir defada götürü olarak elde edilecek lisans bedeli, bu yatırımların finansmanında kullanılabilir veya lisans veren, sözleşmenin süresi dolmadan sona ermesi ihtimaline karşı kendini korumak isteyebilir.⁴⁷⁹

⁴⁷⁴ ORTAN, **a.g.e.**, s.244

⁴⁷⁵ KAHYAOĞLU, **a.g.m.**, s.436; ONGAN, **a.g.e.**, s.103, Lisans verenin, lisans alandan talep edeceği bedeli belirlerken piyasa şartlarını göz önünde bulundurması kendi yararına olacaktır. Lisans veren, lisans konusu hakkı doğrudan kullanarak elde etmeyi umduğu tekel kârından daha yüksek bir bedel talep etmemelidir. Aksi takdirde lisans alanın lisanslı ürünü piyasaya sunarken isteyeceği fiyat artacak, bu durum malın satışını olumsuz yönde etkileyecektir. Böylece, lisans almak isteyenler lisans sözleşmesi yapmaktan vazgeçebileceklerdir.

⁴⁷⁶ ONGAN, **a.g.e.**, s.105 v.d. Ayrıca bkz. ÖZSUNAY, **a.g.m.**, s.672 v.d.

⁴⁷⁷ ONGAN, **a.g.e.**, s.105

⁴⁷⁸ ÖZSUNAY, **a.g.m.**, s.672, “Cash payment” olarak adlandırılan bu yöntem özellikle Amerikan uygulamasında çok yaygındır; ONGAN, **a.g.e.**, s.105, dn.388, Belirli aralıklarla yapılacak ödemelerde her bir meblağın diğerleriyle eşit olması kural olarak zorunlu değildir. Taraflar bu konuda diledikleri gibi anlaşabilirler.

⁴⁷⁹ ONGAN, **a.g.e.**, s.105

Uygulamada sabit lisans bedeli yöntemine, diğer yöntemlere oranla daha az rastlanmaktadır.⁴⁸⁰ Lisans verenin, lisans alanın performansı ile bağlı olmaksızın götürü bir lisans bedeli elde etmesi ve böylece kendini garanti altına alması, sabit lisans bedeli yönteminin lisans veren bakımından avantajıdır.⁴⁸¹ Buna karşılık sabit lisans bedeli yönteminde lisans veren, lisansını verdiği ürünün kazanabileceği ticari başarıya yabancı kalacak ve bu ürünün rantabilitesinden yararlanamayacaktır.⁴⁸² Sabit lisans bedelinin belirli aralıklarla ödenmesi kararlaştırılmışsa lisans veren, paranın değerinde meydana gelebilecek değişikliklerden de olumsuz yönde etkilenecektir.⁴⁸³

Lisans bedelinin belirlenmesinde kullanılan yöntemlerden biri de nispi lisans bedeli yöntemidir. Nispi lisans bedeli yönteminde sabit lisans bedeli yönteminden farklı olarak lisans verenin elde edeceği getiri, lisans alanın performansına bağlıdır.⁴⁸⁴ Bu nedenle lisans veren lisans sözleşmesinin karşı tarafını seçerken, gerekli niteliklere sahip olan ve ödeme yeteneği bulunan kişileri tercih edecektir.⁴⁸⁵ Zira nispi lisans bedeli yönteminde lisans veren, lisans alanın başarısından ya da başarısızlığından doğrudan etkilenecektir.⁴⁸⁶

Nispi lisans bedeli yöntemi, “parça başına bedel yöntemi”, “ciroya katılım yöntemi” ve “kâra katılım yöntemi” olmak üzere üç şekilde karşımıza çıkar.⁴⁸⁷ Parça başına bedel yönteminde, lisans konusu patentli ürün kullanılarak üretilen ve satılan her bir parça için ödenecek sabit bir miktar ya da her bir parçanın satış değeri

⁴⁸⁰ ÖZSUNAY, **a.g.m.**, s.672; ONGAN, **a.g.e.**, s.105, Konusu bir know-how olan lisans sözleşmelerinde sabit lisans bedeli yöntemine daha çok rastlanmaktadır. Bunun sebebi know-how'un bir hak değil de fiili bir durum olmasıdır. Lisans sözleşmesiyle know-how'u lisans alanı açıklayan lisans verenin hukuki durumu, patent hakkını lisans olarak verenden daha az güvencelidir. Bu nedenle know-how'u lisans verenler, ileride çıkabilecek uyuşmazlıklara karşı kendilerini güvence altına almak için bu yöntemi tercih etmektedirler.

⁴⁸¹ KAHYAOĞLU, **a.g.m.**, s.436

⁴⁸² ONGAN, **a.g.e.**, s.105

⁴⁸³ ONGAN, **a.g.e.**, s.106

⁴⁸⁴ ONGAN, **a.g.e.**, s.106

⁴⁸⁵ KAHYAOĞLU, **a.g.m.**, s.437; ONGAN, **a.g.e.**, s.106

⁴⁸⁶ KAHYAOĞLU, **a.g.m.**, s.437; ONGAN, **a.g.e.**, s.106. Lisans verenin bu konuda kendini güvence altına alması mümkündür. Bazı lisans sözleşmelerinde tarafların asgari bir lisans bedelinin ödenmesi konusunda anlaşmaları görülür. Bu anlaşmanın amacı, fiilen elde edilen yararlar dikkate alınmaksızın, lisans alanın lisans verene belirli bir süre için belirli bir lisans bedeli ödemekle yükümlü kılınmasıdır. Lisans sözleşmesinde asgari bir lisans bedeli ödenmesinin kararlaştırılması, lisans alanı pratik yönden asgari bir satışı sağlama yükümlülüğü altına sokar. Hatta lisans alanın belli bir meblağın üstünde satış yapma yükümlülüğü de lisans sözleşmesinde öngörülebilir (ÖZSUNAY, **a.g.m.**, ss.675-676; ORTAN, **a.g.e.**, s.244).

⁴⁸⁷ ONGAN, **a.g.e.**, ss.107-108

üzerinden ödenecek belirli bir yüzde kararlaştırılır.⁴⁸⁸ Satılan mal sayısı ile tarafların belirledikleri parça başına bedel çarpılarak, lisans alanın lisans verene ödeyeceği lisans bedeli bulunur.

Parça başına belirli bir yüzdenin kararlaştırılması, parça başına belirli bir miktarın kararlaştırılmasından daha yaygındır.⁴⁸⁹ Bunun sebebi, parça başına belirli bir miktarın saptanması yönteminde, lisans verenin zaman içinde meydana gelecek fiyat artışlarından yararlanamaması ve paranın değer kaybettiği durumlarda zarar edecek olmasıdır.⁴⁹⁰ Uygulamada genellikle, satılan her bir parçanın *net satış değeri* üzerinden belirli bir yüzde, lisans bedeli olarak belirlenmektedir.⁴⁹¹ Taraflar net satış değerinin nasıl tespit edileceğini lisans sözleşmesinde kararlaştırmaktadırlar.⁴⁹² Lisans sözleşmesinde, söz konusu satış değerinin lisans alan tarafından belirleneceği yönünde bir hükme yer verilebilir. Bu durumda lisans alan piyasa şartlarını göz önünde bulundurmalı ve dürüstlük kuralına uygun biçimde hareket etmelidir.⁴⁹³

Nispi lisans bedeli yönteminin bir başka görünüm şekli ciroya katılım yöntemidir. Amerikan uygulamasından alınan ciroya katılım yönteminde, lisans alanın lisans verene ödemesi gereken meblağ, yaptığı satışların cirosuna göre belirlenir. Lisans alanın lisans konusu patenti kullanmak suretiyle yaptığı satışlardan elde ettiği ciroya, tarafların sözleşmede kararlaştırdıkları oran uygulanır ve böylece lisans verene ödenmesi gereken meblağ belirlenir. Burada tarafların, cirodan ne anlaşılması gerektiği konusunda uzlaşmaları ve hatta bu konuyu sözleşmede etraflıca düzenlemeleri önemlidir. Lisans bedelinin hesaplanması konusunda ciroya katılım yöntemi benimsenmiş olmakla birlikte sözleşmede bu yöntemle ilgili boşluklar varsa, tarafların olası iradeleri göz önünde bulundurularak söz konusu boşluklar doldurulmalıdır.⁴⁹⁴

⁴⁸⁸ ÖZSUNAY, **a.g.m.**, s.672; ONGAN, **a.g.e.**, s.107

⁴⁸⁹ ÖZSUNAY, **a.g.m.**, s.672; ONGAN, **a.g.e.**, s.107

⁴⁹⁰ ERBAY, **a.g.e.**, s.214; ONGAN, **a.g.e.**, s.107, Bununla birlikte taraflar lisans verenin fiyat artışlarından yararlanacağını lisans sözleşmesinde kararlaştırabilirler.

⁴⁹¹ ÖZSUNAY, **a.g.m.**, s.673, Örneğin “ lisans alan, iş bu sözleşme ile kendisine tanıma hak, imtiyaz ve patent haklarına karşılık olmak üzere, lisans verene net satış bedelleri üzerinden %5 öder”; ONGAN, **a.g.e.**, s.107

⁴⁹² Örneğin “net satış tutarı, perakendecinin satın aldığı fiyattan, toptancı ve ciro iskontosu için yapılan %20 indirim düşüldükten sonra geri kalan meblağdır” (ÖZSUNAY, **a.g.m.**, s.678).

⁴⁹³ ÖZSUNAY, **a.g.m.**, s.677; ONGAN, **a.g.e.**, s.107

⁴⁹⁴ ONGAN, **a.g.e.**, ss.107-108

Uygulamada pek karşılaşılmayan kâra katılım yöntemi, nispi lisans bedeli yöntemlerinin sonucusudur. Bu yöntemde lisans alanın lisans konusu patenti kullanmak suretiyle yaptığı satışlardan elde ettiği kâra, tarafların sözleşmede kararlaştırdıkları oran uygulanarak lisans bedeli hesaplanır. Ciroya katılım yönteminde olduğu gibi burada da tarafların kârdan ne anlaşılması gerektiği konusunu açıklığa kavuşturmaları önemlidir. Aksi takdirde lisans bedeli, net satış değeri üzerinden belirlenir.⁴⁹⁵

Lisans bedeli belirlenirken yukarıda açıklanan yöntemlerin bir arada kullanılması, uygulamada sıkça karşılaşılan bir durumdur. Böylece karma lisans bedeli yöntemi ortaya çıkmaktadır. Gerçekten, taraflar sözleşme özgürlüğü ilkesi çerçevesinde, diledikleri yöntemi kullanarak ya da farklı yöntemleri birleştirerek lisans bedelini belirleyebilirler. Örneğin lisans konusu patent kullanılarak üretilen ürünün satış miktarı ne olursa olsun öncelikle sabit bir bedel ödeneceği, parça başına hesaplanacak bedelin daha sonra buna ekleneceği kararlaştırılabilir⁴⁹⁶ veya lisans alanın, lisans konusu patenti üretime elverişli hale getirebilmesi ve pazara giriş gibi güçlükleri yenebilmesi için, başlangıçta düşük tutulan fakat zamanla artan bir lisans bedeli de öngörülebilir.⁴⁹⁷

Karma lisans bedeli yönteminde lisans veren, hem sabit lisans bedeli yönteminin hem de nispi lisans bedeli yönteminin avantajlarından yararlanmaktadır. Zira lisans veren, baştan götürü olarak elde edeceği sabit bir bedel ile lisans konusunun olası başarısızlığına karşı kendini koruyacak, fakat aynı zamanda lisans konusunun piyasadaki başarısına da yabancı kalmayacak ve nispi bedel yöntemi sayesinde bu başarıdan payına düşeni alacaktır.⁴⁹⁸

Lisans bedelinin hesaplanması ve ödenmesi konusunda lisans alanın defter ve kayıtlarının incelenmesi, lisans veren bakımından son derece önemlidir.⁴⁹⁹ Genel olarak lisans verenin lisans alana ait defter ve kayıtlarda, lisans bedeline ilişkin

⁴⁹⁵ ONGAN, a.g.e., s.108

⁴⁹⁶ KARAYALÇIN, Yaşar, **Özel Hukukta Meseleler ve Görüşler "Hukuki Mütalaalar" 1988-1991 IV**, s.179, Taraflar arasındaki sözleşmede sabit lisans bedeli olarak dört eşit taksitte ödenmek üzere 6.700.000 ABD Doları kararlaştırılmış, bunun üzerine de üretilecek her bir araç, yedek parça v.s. karşılığı %6 "royalty" kabul edilmiştir.

⁴⁹⁷ ORTAN, a.g.e., s.245; ONGAN, a.g.e., s.109

⁴⁹⁸ ONGAN, a.g.e., s.109

⁴⁹⁹ ÖZSUNAY, a.g.m., s.679; OKTAY ÖZDEMİR, a.g.e., s.117 ; ONGAN, a.g.e., s.106

hususları inceleme ve kontrol etme hakkının bulunduğu kabul edilir.⁵⁰⁰ Lisans sözleşmesinde genellikle bu hakkın kullanımına ilişkin hükümlere yer verilmektedir. Lisans veren inceleme ve denetleme hakkını, amaca uygun biçimde ve uygun bir zamanda kullanmalıdır.⁵⁰¹

3. Lisans Bedelinin Ödenmesine İlişkin Sorunlar

Taraflar sözleşme özgürlüğü ilkesi çerçevesinde lisans bedelinin nerede ve ne zaman ödeneceğini serbestçe belirleyebilirler. Lisans sözleşmelerinde genellikle lisans bedelinin ödenmesine ilişkin açık ve ayrıntılı düzenlemelere yer verilmekte;⁵⁰² böylece ileride bu konuyla ilgili anlaşmazlık yaşanması önlenmektedir.

Taraflar lisans bedelinin ne zaman ödeneceğini kararlaştırmamışlarsa Borçlar Kanunu'nun genel hükümleri(BK m.74) uygulanır. Buna göre, lisans sözleşmesinde lisans bedelinin ödenme zamanı konusunda herhangi bir düzenleme yoksa veya işin niteliğinden aksi anlaşılmıyorsa bedel ödeme borcu, doğumuyla birlikte muaccel olur. Başka bir deyişle bu durumda borcun doğum anı ile talep edilebilme anı aynıdır.⁵⁰³

Bununla birlikte ödeme zamanı, lisans bedelinin belirlenmesinde kullanılan yöntemlere göre değişmektedir. Sabit bir lisans bedeli kararlaştırılmışsa, kural olarak borç derhal muaccel hale gelir ve ödenmesi talep edilebilir. Buna karşılık nispi lisans bedeli yöntemlerinden biri kararlaştırılmışsa, aynı sonuca varılamayacaktır. Örneğin, lisans sözleşmesinde kâra katılım yöntemi öngörülmüşse, öncelikle kârın belirlenmesi gerekecektir. Kârın belirlenmesinden önce, lisans bedeli ödeme borcunun muaccel hale gelmeyeceği kabul edilmelidir.⁵⁰⁴

⁵⁰⁰ ÖZSUNAY, **a.g.m.**, s.679, Lisans verenin bu hakkının karşısında lisans alanın “hesap verme yükümlülüğü” yer alır. Lisans alan, özellikle lisans bedelinin hesaplanması bakımından lisans verene veya lisans verenin görevlendireceği kimselere hesap ve defterlerini göstermekle yükümlüdür. Lisans sözleşmesinde bu konuda açık bir hüküm bulunmasa dahi lisans alanın hesap verme yükümlülüğü, Medeni Kanun'un 2. maddesindeki dürüstlük kuralından çıkarılabilir; Lisans verenin lisana alana ait defter ve kayıtları inceleme hakkı, lisans bedelinin lisans alanın başarısına göre belirlendiği hallerde gündeme gelecektir (OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.117 ; ONGAN, **a.g.e.**, s.106)

⁵⁰¹ ÖZSUNAY, **a.g.m.**, s.680

⁵⁰² ÖZSUNAY, **a.g.m.**, s.681

⁵⁰³ ONGAN, **a.g.e.**, s.110

⁵⁰⁴ ONGAN, **a.g.e.**, s.110, Yazara göre kârın belirlenmesinden önce lisans bedeli ödeme borcunun doğmadığını kabul etmek gerekir.

Doktrinde ileri sürülen bir görüşe göre,⁵⁰⁵ taraflarca aksi kararlaştırılmamışsa, lisans alanın bedel ödeme yükümlülüğü, lisans hakkında yararlanma ölçüsüne bağlanmamalıdır. Lisans alan kendi kusuru veya kendi şahsında doğan umulmadık bir hal nedeniyle lisans konusunu kısmen veya tamamen kullanamamış olsa da, sözleşmede karşı edim olarak kararlaştırılan lisans bedelini ödemekle yükümlüdür.⁵⁰⁶

Patent lisansı sözleşmesinin süresi, kural olarak patent hakkının korunma süresiyle sınırlıdır. Bununla birlikte taraflar patentin süresinden daha uzun bir sözleşme süresi kararlaştırabilirler. Bu takdirde patent süresinin sona ermesine rağmen, lisans alanın lisans bedelini ödemekle yükümlü olup olmadığı sorunu ortaya çıkar. Lisans sözleşmesinde bu konunun açıkça hükme bağlanması koşuluyla, lisans alanın lisans bedelini ödemeye devam edeceği, bu durumun sözleşme özgürlüğü ilkesinin bir sonucu olduğu ileri sürülmektedir.⁵⁰⁷ Ancak böyle bir halde lisans alanın, ödeyeceği lisans bedeline karşılık lisans verenden ne gibi edimler beklediğinin de göz önünde bulundurulması gerekir.⁵⁰⁸

Lisans alanın lisans bedelini hiç ödememesi veya sözleşmede kararlaştırılan koşullara uygun bir ödemede bulunmaması halinde, Borçlar Kanunu'nun 96 ve devamı maddeleri uygulama alanı bulacaktır. Lisans alanın lisans bedelini ödemede temerrüde düşmesi durumunda, lisans veren Borçlar Kanunu'nun 106 ve devamı maddelerine dayanarak sözleşme ilişkisini sona erdirebilecektir. Lisans sözleşmesi sürekli borç ilişkisi doğuran bir sözleşme olduğu için, Borçlar Kanunu'nun 108. maddesinde düzenlenen dönme hakkı geriye değil, ileriye etkili olarak kullanılabilir; daha doğru bir ifade ile burada lisans sözleşmesinin feshinden bahsedilecektir.⁵⁰⁹

⁵⁰⁵ AYDINCIK, **a.g.e.**, s.170

⁵⁰⁶ AYDINCIK, **a.g.e.**, ss.170-171, Bu durumda Borçlar Kanunu'nun kira sözleşmesine ilişkin 252. maddesi ile hasılat kirasına ilişkin 274. maddesi kıyasen uygulanabilir; zira lisans ilişkisinde de sözleşmenin gereği gibi yerine getirilebilmesi için üzerine düşen görevleri yapan tarafın korunması yerinde olur. Bununla birlikte taraflar lisans bedeli ödeme yükümlülüğünü etkin bir kullanıma da bağlayabilirler.

⁵⁰⁷ Bkz. ORTAN, **a.g.e.**, s.246, dn.334'teki yazarlar

⁵⁰⁸ ORTAN, **a.g.e.**, s.246

⁵⁰⁹ BUZ, Vedat, **Borçlunun Temerrüdünde Sözleşmeden Dönme**, Ankara 1998, s.80 v.d.; OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.118 ; ONGAN, **a.g.e.**, s.110, Lisans alan lisans bedelini ödemede temerrüde düşmesine rağmen lisans hakkını kullanmaya devam ediyorsa, lisans veren sahip olduğu mutlak hakkı lisans alana karşı ileri süremez; çünkü bu halde lisans alanın, lisans verenin mutlak hakkını ihlal ettiği

Uygulamada, baştan asgari olarak götürü bir lisans bedeli ödeneceğinin kararlaştırıldığı inhisari lisans sözleşmelerinde, kararlaştırılan sabit bedelin ödenmemesi halinde lisans sözleşmesinin feshedilmeyeceği, ancak lisans alanın münhasırlık hakkını kaybedeceği yönünde hükümlere rastlanmaktadır. Böyle bir durumda lisans alan başta ödemesi gereken sabit bedeli ödemezse münhasırlık hakkını kaybedecek, fakat lisans konusunun işletilmesiyle elde edeceği miktar üzerinden, sözleşmede kararlaştırılan nispi lisans bedelini her halde ödeyecektir.⁵¹⁰

Lisans bedelinin tek seferde ödeneceği kararlaştırılmışsa, zamanaşımı süresi Borçlar Kanunu'nun 125. maddesine göre 10 yıldır. Buna karşılık lisans bedelinin belirli aralıklarla ödeneceği kararlaştırılmışsa, zamanaşımı süresi Borçlar Kanunu'nun 126. maddesi gereğince 5 yıldır.

B. Sözleşme Konusu Patenti Kullanma Yükümlülüğü

Lisans alanın sözleşme konusu patenti kullanma yükümlülüğünün bulunup bulunmadığı, doktrinde tartışılan bir husustur. Tartışmanın çıkış noktası, genel hukuk ilkelerine göre, bir hak sahibinin bu hakkını kullanmakla yükümlü olmamasıdır.⁵¹¹ Bu konuda ileri sürülen görüşler daha ziyade basit lisans-inhisari lisans ayırımından hareket etmektedir.

Bir görüşe göre, lisansın basit ya da inhisari olması, lisans alanın kullanma yükümlülüğü bakımından fark yaratmaz. Zira lisans alan, lisans konusunu sadece kullanma hakkına sahip kimse olarak değil, aynı zamanda onu kullanmakla yükümlü kimse olarak kabul edilir.⁵¹² Başka bir görüş ise lisans alanın kullanma yükümlülüğünün olup olmadığını belirlerken, lisans sözleşmesinin esas alınması gerektiğini, sözleşmenin yorumlanması suretiyle bir sonuca varılabileceğini belirtmektedir.⁵¹³ Bu çerçevede, sözleşmede yer alan hükümlerin incelenmesi,

kabul edilemez. Lisans alanın sözleşme konusu üzerinde sürdürdüğü kullanımın, lisans verenin mutlak hakkına tecavüz olarak nitelendirilebilmesi için, lisans sözleşmesinin feshedilmiş olması gerekir.

⁵¹⁰ ONGAN, **a.g.e.**, s.111

⁵¹¹ ORTAN, **a.g.e.**, ss.247-248; ERDEM, **a.g.e.**, s.155; AYDINCIK, **a.g.e.**, s.171

⁵¹² Bkz. ONGAN, **a.g.e.**, s.113, dn. 425'teki yazarlar

⁵¹³ ORTAN, **a.g.e.**, s.249, Sözleşmenin yorumlanması sırasında şu noktalar sözü edilen yükümlülüğün varlığına işaret edebilir: Sözleşmede patentin kullanılma şekline ilişkin hükümlerin ayrıntılı biçimde düzenlenmesi, lisans alanın kısa sürede üretim yapma zorunluluğu, lisans alanın üretim için gerekli ham maddeleri lisans verenin deposundan teslim alma zorunluluğu, lisans alanın ürettiği malları lisans

tarafının sözleşmenin yapılması sırasındaki iradeleri ve sözleşmenin ekonomik amacı bu konuda yol gösterici olabilir.⁵¹⁴

İnhisari lisans sözleşmesinde lisans alanın kullanma yükümlülüğünün olduğu, doktrinde genellikle kabul edilen görüştür.⁵¹⁵ Özellikle lisans hakkının sınırlanmadığı, lisans verenin kendi kullanma hakkını saklı tutmadığı,⁵¹⁶ lisans verenin ekonomik menfaatinin lisans alanın patenti kullanmasına bağlı olduğu ve lisans bedelinin nispi yöntemlerle belirlendiği durumlar,⁵¹⁷ kullanma yükümlülüğünün varlığı için birer kanıt olarak görülmektedir.⁵¹⁸

Buna karşılık basit lisans sözleşmesinde lisans alanın kullanma yükümlülüğünün bulunmadığı, baskın görüş olarak ortaya çıkmaktadır.⁵¹⁹ Bu görüşün gerekçesi, basit lisansta lisans verenin başka lisans sözleşmeleri yapabilmesi ve ayrıca kendisinin de patent hakkını bizzat kullanabilmesidir.⁵²⁰ Bununla birlikte bir patent lisansı sözleşmesinde lisans alan sözleşme konusu teknik alanın tek hâkimi ise ve bu nedenle başka lisanslar vermek mümkün değilse ya da yukarıda belirtildiği gibi lisans verenin ekonomik menfaati lisans alanın patenti kullanmasına bağlı ise, basit lisans alanın da kullanma yükümlülüğünün bulunduğu kabul edilmektedir.⁵²¹

verene teslim etmekle yükümlü olması, lisans alanın üretilen malların reklamını yapmakla yükümlü olması gibi.

⁵¹⁴ ORTAN, **a.g.e.**, ss.249-250

⁵¹⁵ AYİTER, **a.g.e.**, s.119; ORTAN, **a.g.e.**, s.250; ERBAY, **a.g.e.**, s.222, Yazar inhisari lisans sözleşmesinde dahi kullanma yükümlülüğünden bahsedebilmek için lisans bedelinin üretim miktarına göre belirlenecek olmasını aramış, götürü bedelin kararlaştırıldığı hallerde kullanma yükümlülüğü bulunmadığını kabul etmiştir; ERDEM, **a.g.e.**, s.155; KAHYAOĞLU, **a.g.m.**, s.438; OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.118; ÖZEL, **a.g.e.**, s.160, Şüphe halinde inhisari lisans sözleşmesinde lisans alanın kullanma yükümlülüğünden söz edilmelidir; ONGAN, **a.g.e.**, s.114

⁵¹⁶ Bu halde lisans alanın kullanma yükümlülüğünün daha az önemli olacağı ortadadır. Ancak burada da lisans konusu malın kullanılması sonucu elde edilecek pazar payı dikkate alınmalı ve kural olarak lisans alanın kullanma yükümlülüğünün olduğu sonucuna varılmalıdır (ONGAN, **a.g.e.**, s.114).

⁵¹⁷ Lisans bedelinin götürü olarak ödenmesini içeren lisans sözleşmelerinde de lisans alanın kullanma yükümlülüğünün olmadığı genellikle kabul edilen görüştür (ORTAN, **a.g.e.**, s.252).

⁵¹⁸ ORTAN, **a.g.e.**, ss.250-251.

⁵¹⁹ ORTAN, **a.g.e.**, s.252, Kural olarak, lisans alana ne kadar fazla yetki verilmiş ise kullanma yükümlülüğünün o derece çok olduğuna, ne kadar sınırlı yetki verilmiş ise kullanma yükümlülüğünün o derece az olduğuna ilişkin kuvvetli karinelere söz edilmelidir. Ancak lisans hakkının sınırlanmasının, lisans alanın kullanma yükümlülüğünü ortadan kaldırdığı her zaman kesin biçimde kabul edilemez; ERBAY, **a.g.e.**, s.223; ERDEM, **a.g.e.**, s.155; OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.118; ONGAN, **a.g.e.**, s.114

⁵²⁰ AYİTER, **a.g.e.**, s.120; ORTAN, **a.g.e.**, s.252; ERDEM, **a.g.e.**, s.155 ONGAN, **a.g.e.**, s.114

⁵²¹ AYİTER, **a.g.e.**, s.120; ORTAN, **a.g.e.**, ss.252-253, İnhisari lisansta olduğu gibi basit lisansta da lisans bedelinin nispi yöntemlerle belirlendiği hallerde basit lisans alanın kullanma yükümlülüğünün bulunduğu, götürü bir lisans bedelinin kararlaştırıldığı hallerde ise böyle bir yükümlülüğün

Patent lisansı sözleşmesinde lisans alanın lisans konusu patenti kullanmakla yükümlü olup olmadığını belirlerken, 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin getirdiği düzenlemeyi de göz önünde bulundurmak gerekir. 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 96. maddesine göre, patent sahibi veya yetkili kıldığı kişi, patentle korunan buluşu kullanmak zorundadır (551 sayılı KHK m.96/1). Patent lisansı sözleşmesiyle kendisine lisans hakkı tanınan lisans alan, bu hükümde belirtilen "patent sahibinin yetkili kıldığı kişi" olarak kabul edilmelidir. Aynı maddenin ikinci fıkrasına göre, kullanma zorunluluğu, patentin verildiğine ilişkin ilanın ilgili bültende yayınlandığı tarihten itibaren üç yıl içinde gerçekleştirilir. Patent konusu buluşun bu hükümler çerçevesinde kullanılmaması, zorunlu lisans verilmesini gündeme getirir (551 sayılı KHK m.99/a).

Görüldüğü gibi 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname, lisans alanın lisans konusu patenti kullanma yükümlülüğü bakımından herhangi bir ayırım yapmamış, patent sahibinin veya onun yetki verdiği kişinin patenti kullanmak zorunda olduğunu belirtmiştir. Zaten uygulamada da lisans sözleşmesinde, lisans alanın patenti kullanma yükümlülüğüne ilişkin hükümlere yer verilmektedir.⁵²²

Bir patent lisansı sözleşmesinde, lisans alanın lisans konusu patenti kullanmakla yükümlü olmasının çeşitli nedenleri vardır. Daha önce de belirtildiği gibi lisans bedeli belirlenirken uygulamada en çok kullanılan yöntem nispi lisans bedeli yöntemidir. Bu yöntemde taraflar götürü olarak ödenecek sabit bir bedel üzerinde anlaşmamakta; üretilen ve satılan ürünün miktarına göre değişen bir meblağın lisans bedeli olarak ödenmesini kararlaştırmaktadırlar. Nispi lisans bedeli yönteminde lisans verenin elde edeceği ekonomik getiri bakımından, lisans alanın performansı son derece önemlidir.⁵²³ Lisans alanın iyi bir performans gösterebilmesi için, lisans konusu patenti kullanması gerekir. Zira lisans konusu patent lisans alan tarafından ne kadar çok ve yerinde kullanılırsa, lisans verenin elde edeceği lisans bedeli de o oranda artacaktır.⁵²⁴

bulunmadığı kabul edilmektedir; ERDEM, **a.g.e.**, s.155; ÖZEL, **a.g.e.**, s.160; ONGAN, **a.g.e.**, ss.114-115

⁵²² ONGAN, **a.g.e.**, s.115

⁵²³ KAHYAOĞLU, **a.g.m.**, s.439, Yazar ekonomik sebebi en önemli sebep olarak görmektedir.

⁵²⁴ ONGAN, **a.g.e.**, s.111

Ayrıca lisans konusunun geliştirilmesi için lisans verenin yanı sıra lisans alanın da çaba sarf etmesi gerekir. Zira lisans verenin sözleşme ilişkisindeki en önemli amaçlarından biri, kendi elinde bulunmayan finansman olanakları ile buluşunun teknik bakımdan gelişmesini ve geniş kitlelerce tanınmasını⁵²⁵ sağlamaktır. Patent sahibi olan lisans veren bu amacın gerçekleşmesi için gerekli olanakları lisans alana sunmaktadır.⁵²⁶

Lisans konusu patentin kullanılmasında toplumun da menfaati bulunmaktadır. Zira Devlet, yaratıcı zekâ ürünü olan buluşun sahibine, buluşu belirli bir süre tekel biçiminde kullanma hakkı tanımakta; böylece buluş sahibinin başarısını ödüllendirmektedir. Bu durum, teknolojik gelişmeyi sağlayacak faaliyetleri teşvik etmekte, meydana getirilen yeni buluşlarla insanların refah düzeyleri yükselmekte, bundan nihai olarak toplum yarar görmektedir. Yani buluşun patent koruması altına alınmasının temel sebebi, toplumun buluştan yararlanmak suretiyle elde ettiği menfaattir.⁵²⁷

Patent koruması altına alınan buluş, koruma süresi boyunca patent sahibinin izni olmaksızın üçüncü kişiler tarafından kullanılmayacaktır. Patent sahibi ya da onun izin verdiği üçüncü kişiler söz konusu buluşu kullanmazlarsa, toplum teknik alandaki bir yenilikten mahrum kalacak, bu durum toplumsal menfaatleri olumsuz yönde etkileyecektir. Hâlbuki patent ile korunan buluşun kullanılması sayesinde üretim artacak, daha kaliteli ürünler piyasaya sunulabilecek ve yeni iş imkânları yaratılabilecektir.⁵²⁸

Lisans konusu patenti kullanmakla yükümlü olan lisans alan, bu yükümlülüğü yerine getirmek için gerekli faaliyetlerde bulunmalıdır. Patentli ürünün üretilmesi, piyasaya sunulması, reklâmının yapılması⁵²⁹ bu faaliyetler arasında yer alır. Bütün bu

⁵²⁵ Lisans konusunun kullanılmasında ve halk tarafından tanınmasında lisans verenin manevi menfaati olduğu kabul edilmektedir. Lisans verenin elde edeceği lisans bedelinin, onun sözleşme yapmadaki amaçlarını ancak kısmen karşılayabileceği ileri sürülmektedir (AYİTER, **a.g.e.**, s.119; ORTAN, **a.g.e.**, s.249).

⁵²⁶ KAHYAOĞLU, **a.g.m.**, s.439

⁵²⁷ ONGAN, **a.g.e.**, s.112

⁵²⁸ ONGAN, **a.g.e.**, s.113

⁵²⁹ Lisans konusunun reklâmını yapma zorunluluğunun sebebi, lisans alanın sadece teknik bakımdan değil, aynı zamanda ticari bakımdan da lisans konusu ürünü geliştirmek ve tanıtmakla yükümlü olmasıdır. Lisans verenin de bu aşamada lisans alana destek olma ve onunla birlikte çalışma

işlemlerin çok masraflı olması, uzun yıllar yatırım yapılmasını gerektirmesi ya da beklenen kârı getirmeyecek olması, lisans alanın kullanma yükümlülüğünden kurtulmasını sağlamaz. Zira sözü edilen yükümlülük, lisans konusu patentli buluşun ekonomik risklerini de lisans alanın üstlenmesini gerektirmektedir.⁵³⁰

Lisans konusu patenti kullanma yükümlülüğünün kapsamını lisans sözleşmesi belirler. Lisans sözleşmesinde bu konuda bir hüküm bulunmaması halinde Medeni Kanun'un 2. maddesinde yer alan dürüstlük kuralı, sözü edilen yükümlülüğün kapsamını belirlemede yardımcı olur. Lisans konusu patenti kullanma yükümlülüğü, üretimden satışa kadar tüm aşamaları kapsar.⁵³¹

Lisans alanın lisans konusu patenti kullanma yükümlülüğünün başlangıcını belirlerken, öncelikle taraflar arasındaki sözleşmeyi dikkate almak gerekir.⁵³² Taraflar lisans sözleşmesinde bu konuya ilişkin bir tarih kararlaştırmışlarsa, o tarihten itibaren kullanma yükümlülüğünün başladığı kabul edilir. Buna karşılık sözleşmede konuyla ilgili herhangi bir hüküm bulunmaması halinde, genel bir ilke ortaya koymak mümkün olmadığı için, somut olayın özelliklerine göre bir sonuca varılmalıdır.⁵³³ Burada lisans konusu patentin üretim yeterliliğine sahip olup olmadığı ya da lisans alanın, bu yeterlilikten yoksun olan patenti üretime elverişli hale getirme yükümlülüğünü üstlenip üstlenmediği son derece önemlidir.⁵³⁴ Örneğin bir patent lisansı sözleşmesinde lisans alanın patentli buluşu kullanmak için, işletmesindeki sistemleri değiştirmesi, çalışanlarını bu konuda eğitmesi ve hatta onları uzmanlaştırması gerekebilir.⁵³⁵ Bu nedenle lisans veren, somut olayın özelliklerine göre, kullanımın gerektiği şekilde yapılabilmesi için lisans alana uygun bir süre tanımalı, bu sürenin sona ermesiyle kullanma yükümlülüğü başlamalıdır.⁵³⁶

yükümlülüğü vardır. Çıkabilecek uyuşmazlıkları önlemek için, lisans alanın reklâm verme yükümlülüğünün sınırları lisans sözleşmesiyle belirlenmelidir (KAHYAOĞLU, **a.g.m.**, ss.439-440).

⁵³⁰ ONGAN, **a.g.e.**, ss.115-116. Bununla birlikte lisans alanın üstlendiği riskin belli bir ölçüde olması gerekir. Bu ölçünün belirlenmesinde dürüstlük kuralından yararlanmak mümkündür. Örneğin rantabilitesini yitirmiş bir teknolojinin kullanılması zorunluluğu, adil olmayan sonuçlar doğurabilir, bu nedenle de lisans sözleşmesini feshe götüren haklı sebep olarak değerlendirilebilir (OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.119).

⁵³¹ KAHYAOĞLU, **a.g.m.**, s.439

⁵³² ONGAN, **a.g.e.**, s.119

⁵³³ ORTAN, **a.g.e.**, s.254; ONGAN, **a.g.e.**, s.119

⁵³⁴ ORTAN, **a.g.e.**, s.254

⁵³⁵ ONGAN, **a.g.e.**, s.119

⁵³⁶ ORTAN, **a.g.e.**, s.254, Lisans alana başlangıçta hazırlık için bir süre tanınması hakkaniyete uygun olacaktır; ERBAY, **a.g.e.**, s.224; ONGAN, **a.g.e.**, s.119, Bununla birlikte lisans alanın gerekli

Lisans alanın kullanma yükümlülüğünün, henüz hazır olmadığı bir zamanda başladığını kabul etmek, lisans verenin de zarar görmesine neden olacaktır.

Lisans alanın lisans konusu patenti kullanma yükümlülüğü, kural olarak sözleşme ilişkisi devam ettiği sürece var olacaktır. Bununla birlikte lisans konusu patentin süresi sona erer (551 sayılı KHK m.72) ya da patentin hükümsüzlüğüne karar verilirse (551 sayılı KHK m.129 v.d.) artık lisans alanın kullanma yükümlülüğünden bahsetmemek gerekir.

Bazı hallerde lisans alanın kullanma yükümlülüğünün devam etmesi, adil olmayan sonuçlar doğurabilir. Örneğin patent konusu buluşun teknik gelişmeler neticesinde aşılması, kullanma yükümlülüğünü sona erdiren bir durum olarak görülmektedir.⁵³⁷ Buna karşılık, bu konuda kesin bir yargıyı kabul etmek yerine, somut olayın özelliklerine göre çözüme varmak gerektiği ileri sürülmektedir.⁵³⁸ Bu çerçevede, teknik bakımdan aşılmış patentin kullanımının, lisans alana sunduğu ekonomik ve ticari koşullar incelenmeli, lisans alanı sözleşme yapmaya sevk eden amacın ortadan kalktığı sonucuna varılırsa, kullanma yükümlülüğünün sona erdiği kabul edilmelidir.⁵³⁹ Aynı yöndeki bir başka görüşe göre de,⁵⁴⁰ patentin teknik bakımdan aşılmış olması ya da rantabilitesini yitirmesi, lisans alanın kullanma yükümlülüğünün sona ermesini gerektirmez. Kullanma yükümlülüğünün devamının, lisans alan açısından tahammül edilemez bir hale geldiği ve onun ekonomik bakımdan büyük zararlar görmesine neden olduğu istisnai hallerde, söz konusu yükümlülüğün sona erdiğini kabul etmek gerekir.⁵⁴¹

Gerçekten, lisans alanın lisans sözleşmesi yapmaktaki en önemli amaçlarından biri, son teknoloji ürünü patentli buluşu kullanarak, rakipleri karşısında avantajlı bir durum elde etmektir. Lisans alanın kullandığı buluşun teknik bakımdan aşılması, onun kullanma yükümlülüğünün sona erdiğini peşinen kabul etmeyi gerektirmez. Bu konuda somut olayın özelliklerini değerlendirmek gerekir. Lisans

sermayeye veya araçlara sahip olmaması, kullanma yükümlülüğünün başlama tarihini geciktirmemelidir.

⁵³⁷ Bkz. ORTAN, **a.g.e.**, s.254, dn. 389'daki yazarlar; OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.119

⁵³⁸ ONGAN, **a.g.e.**, s.120

⁵³⁹ ONGAN, **a.g.e.**, s.120

⁵⁴⁰ AYİTER, **a.g.e.**, s.120

⁵⁴¹ AYİTER, **a.g.e.**, s.120

alan teknik bakımdan aşılmış bir buluşu kullandığı için, rakipleri ile yarışamayacak duruma gelmiş olabilir. Bu halde söz konusu yükümlülüğün devam etmesi, lisans alanın daha gelişmiş bir buluşu kullanarak rekabet gücünü arttırmasını engelleyebilir. Lisans alan kendisine yarar getirmeyen patent için lisans bedeli ödemek zorunda kalacaktır. Böylece hem rakipleri karşısında zayıf bir durumda olacak, hem de sözleşmeden beklediği amaç ortadan kalktığı halde lisans bedeli ödemeye devam edecektir. Bu tür durumlarda, somut olayın özelliklerini de göz önünde bulundurarak, kullanma yükümlülüğünün sona ereceğini kabul etmek gerekebilir.

Lisans konusu patenti kullanma yükümlülüğü lisans alanın asli yükümlülüklerinden biri olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle lisans alanın söz konusu yükümlülüğü ihlal etmesi halinde, lisans veren bakımından sözleşmeyi haklı sebeple fesih durumunun ortaya çıkacağı ileri sürülmektedir. Lisans veren, patenti kullanması için lisans alana uygun bir süre tanıyacak, bu sürenin sonunda ifa gerçekleşmezse sözleşmeyi feshederek uğradığı zararın giderilmesini talep edebilecektir.⁵⁴²

C. Sözleşmede Öngörülen Kullanım Tarzı ve Şekline Riayet Etme Yükümlülüğü

Lisans alanın, lisans konusu patent hakkını kullanırken, sözleşmede öngörülen kullanım tarzı ve şekline riayet etmesi gerekir. Başka bir deyişle, lisans alanın lisans konusu patent hakkını alelade biçimde kullanması, yukarıda sözü edilen kullanım yükümlülüğünün yerine getirildiği anlamına gelmez.

Lisans konusu patent hakkının, hakkın niteliğine uygun, ciddi ve etkili bir şekilde kullanılması, lisans verenin bu konudaki uyarılarının da dikkate alınması gerekir.⁵⁴³ Lisans alan, lisans hakkının sınırlandırılmadığı durumlarda, zorunlu lisans verilmesine neden olmayacak biçimde, lisans konusu patenti dilediği gibi kullanmakta serbesttir.⁵⁴⁴ Lisans sözleşmesinde lisans hakkı yer, zaman ve içerik yönünden sınırlandırılmışsa, lisans alanın kullanımı bu sınırlamalara uygun olmalıdır. Bunun yanı sıra lisans alanın kullanımı, patentin değer kaybetmesine

⁵⁴² ORTAN, a.g.e., s.256; KAHYAOĞLU, a.g.m., s.440

⁵⁴³ ORTAN, a.g.e., s.253; ONGAN, a.g.e., ss.117-118

⁵⁴⁴ ORTAN, a.g.e., s.253

neden olmamalıdır; kullanma yükümlülüğü, lisans sözleşmesinin amacına uygun olarak gerekli kalite koşullarını sağlayacak biçimde yerine getirilmelidir.⁵⁴⁵ Genel ekonomik durum, patentin ilgili olduğu alan, işletme çevresi, teknik olanaklar ve lisans alanın kapital gücü, patentin kullanımında dikkate alınması gereken hususlardır.⁵⁴⁶

Lisans alanın, lisans konusu patenti, sadece nitelik bakımından değil, aynı zamanda nicelik bakımından da sözleşmeye uygun biçimde kullanması gerektiği kabul edilmektedir. Uygulamada lisans sözleşmesinde yer verilen hükümlerle lisans alanın, elinden gelenin en iyisini yapmayı yükümlendiği görülmektedir. Lisans sözleşmesinde, lisans alanın belirli bir tarihe kadar üretmek ve satmak zorunda olduğu asgari bir miktar gösterilmiş, bu miktara ulaşamaması halinde lisans sözleşmesinin feshedileceği ya da inhisari sözleşme niteliğini kaybedeceği kararlaştırılmış olabilir. Bu takdirde lisans alan kendi menfaati doğrultusunda, sözleşmede belirtilen düzeyde başarıyı yakalamak zorundadır.⁵⁴⁷

Bunun yanı sıra lisans sözleşmesinde, lisans alanın gerçekleştirdiği ciro ne olursa olsun asgari bir lisans bedeli ödeyeceği yönünde hükümlere de yer verilmektedir. Bu durumda lisans alan lisans verene fazladan ödemedede bulunmamak için, sözleşmede kararlaştırılan asgari bedele karşılık gelen miktarda üretim yapmaya, hatta onu aşmaya çalışacaktır.⁵⁴⁸

Doktrinde ileri sürülen bir görüşe göre, lisans alan lisans sözleşmesindeki yer, zaman ve içeriğe ilişkin sınırlamalara aykırı hareket ederse, hem lisans verenin lisans konusu üzerindeki mutlak hakkını, hem de lisans sözleşmesini ihlal etmiş olur.⁵⁴⁹ Böylece lisans alan lisans hakkını yer, zaman veya içerik yönünden sınırlayan sözleşme hükmüne aykırı davranarak, lisans verenin patent üzerindeki mutlak hakkını dolaylı biçimde ihlal etmektedir. Lisans hakkının kullanım tarzı ve şekli

⁵⁴⁵ ORTAN, **a.g.e.**, s.253, Lisans alan, patenti, ekonomik değerini düşürecek şekilde kullanırsa, meydana gelecek zararlardan lisans verene karşı sorumlu olur; OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.119, Kullanma yükümlülüğünün çerçevesi somut duruma göre değişebilmektedir.

⁵⁴⁶ ORTAN, **a.g.e.**, ss.253-254

⁵⁴⁷ ONGAN, **a.g.e.**, s.118

⁵⁴⁸ ONGAN, **a.g.e.**, ss.118-119

⁵⁴⁹ AYDINCIK, **a.g.e.**, s.180

bakımından getirilen diğer sınırlamalara aykırılığın, sadece sözleşmenin ihlali anlamına geldiği ifade edilmektedir.⁵⁵⁰

Her somut olayda, sözleşmeye aykırılıkla birlikte lisans verenin patent üzerindeki mutlak hakkının da ihlal edilip edilmediği ayrı ayrı belirlenmelidir. Lisans alanın tek bir eylemle hem sözleşmeyi hem de lisans verenin patent üzerindeki mutlak hakkını ihlal ettiği durumlarda lisans veren patent sahibi, patentten doğan haklarını da ileri sürebilir. Başka bir deyişle burada lisans veren, yarışan talep haklarına sahiptir; lisans sözleşmesine ya da patentten doğan haklarına veya her ikisine birden dayanarak lisans alandan talepte bulunabilir. Buna karşılık lisans hakkının kullanımına ilişkin yükümlülükler sadece sözleşmesel olarak ihlal edilmişse, sözleşmenin yerine getirilmemesine ilişkin hükümler (BK m.96 v.d.) uygulanacaktır.⁵⁵¹

551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'ye göre de, lisans sözleşmesinin şartları lisans alan tarafından ihlal edilirse, patent sahibi olan lisans veren, patentten doğan haklarını lisans alana karşı ileri sürebilir (551 sayılı KHK m.88/2). 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname, sözleşmeye aykırılığın aynı zamanda patentten doğan hakların ihlali anlamına geldiğini kabul etmiştir. Ancak bu düzenlemeden, lisans alanın patentin kullanımına ilişkin sınırlamalar getiren sözleşme şartlarını ihlali halinde, patent sahibinin patentten doğan haklarını ileri sürebileceği sonucuna varılmalıdır.

D. Lisans Alanın Diğer Yükümlülükleri

Günümüzde gerek ekonomik gerekse hukuki bakımdan büyük öneme sahip patent lisansı sözleşmelerinde dikkat çeken nokta, tarafların karşılıklı hak ve yükümlülüklerinin çokluğu ve çeşitliliğidir. Buradaki ilişki, bir tarafın patent hakkının kullanımına izin vermesi, diğer tarafın da bunun karşılığında belirli bir bedel ödemek zorunda olması şeklinde basit bir ilişki değildir. Dolayısıyla patent

⁵⁵⁰ AYDINCIK, **a.g.e.**, s.183, Örneğin lisans bedelinin ödenmesine ilişkin yükümlülüğün ihlali halinde, sadece Borçlar Kanunu'nun temerrüt hükümleri uygulanır; çünkü burada sadece lisans sözleşmesinin ihlali söz konusudur.

⁵⁵¹ AYDINCIK, **a.g.e.**, s.183

lisansı sözleşmesinde lisans alanın, bedel ödeme ve patenti kullanma dışında başka yükümlülükleri de bulunmaktadır.

Bu yükümlülüklerden biri hesap verme yükümlülüğüdür. Hesap verme yükümlülüğü lisans alanın, gerçekleştirdiği işlemlerin ekonomik sonuçları hakkında lisans vereni bilgilendirmesini ifade eder.⁵⁵² Hesap verme yükümlülüğünün amacı, lisans verenin özellikle lisans bedeline ilişkin konularda, lisans alana karşı bir talep hakkının olup olmadığını belirlemektir.⁵⁵³ Bu nedenle lisans alanın vereceği bilgiler, lisans verenin denetim hakkını sağlıklı bir şekilde kullanmasını sağlayacak doğrulukta ve somut olayın gerektirdiği ölçü ve içerikte olmalıdır.⁵⁵⁴

Hesap verme yükümlülüğü, lisans bedelinin nispi ve karma yöntemlerle belirlendiği hallerde söz konusu olmaktadır. Zira bu yöntemlerde lisans verenin talep edebileceği lisans bedeli, lisans alanın yaptığı üretim ve satışın miktarına göre tespit edilmektedir. Nispi ve karma lisans bedeli yöntemlerinde, lisans verenin lisans alanın defter ve kayıtlarını inceleme hakkının karşısında, lisans alanın hesap verme yükümlülüğü yer almaktadır. Hâlbuki sabit lisans bedeli yönteminde, lisans verene ödenecek bedel sözleşmenin yapıldığı anda bellidir; lisans alanın performansı taraflarca kararlaştırılan bedelde bir değişiklik yaratmayacaktır. Bu nedenle sabit lisans bedeli yönteminde lisans verene, lisans alanın defter ve kayıtlarını inceleme hakkı tanınması, lisans alanın da lisans verene hesap vermekle yükümlü olması için bir gerekçe bulunmadığı kabul edilmektedir.⁵⁵⁵

Lisans veren, lisans alana ait defter ve kayıtları inceleme hakkını, incelemenin amacına ve kapsamına uygun şekilde ve lisans alan bakımından uygun bir zamanda kullanmalıdır.⁵⁵⁶ Uygulamada taraflar lisans verenin denetim hakkını,

⁵⁵² ONGAN, **a.g.e.**, s.121

⁵⁵³ ORTAN, **a.g.e.**, s.257; ERDEM, **a.g.e.**, s.156

⁵⁵⁴ ORTAN, **a.g.e.**, s.257; ERDEM, **a.g.e.**, s.156

⁵⁵⁵ ONGAN, **a.g.e.**, ss.121-122

⁵⁵⁶ ORTAN, **a.g.e.**, s.258, Sözleşmede bu süre hakkında bir hüküm bulunmaması halinde, o alanda mevcut uygulamalar esas alınarak bir süre belirlenmelidir; ERBAY, **a.g.e.**, s.227, Bu süre kural olarak hesabın kesinleşmesi ve bildirilmesi için uygun olan süreyi ifade etmekte olup somut olaya, ticari teamüllere ve dürüstlük kuralına göre belirlenir.

lisans alanın da hesap verme yükümlülüğünü lisans sözleşmesinde açıkça düzenlemektedirler.⁵⁵⁷

Lisans alanın bir diğer yükümlülüğü reklâm yapma yükümlülüğüdür. Reklâm yapma yükümlülüğü, yukarıda da değinildiği gibi, patenti kullanma yükümlülüğünün bir parçası olarak değerlendirilmektedir. Doktrinde, tarafların bu yükümlülüğü lisans sözleşmesinde açıkça kararlaştırmaları gerektiği; zira lisans alanın reklâm yapmakla yükümlü olduğunun sözleşmenin amacından çıkarılamayacağı; sözleşmede açıkça belirtilmedikçe inhisari lisans alanın dahi böyle bir yükümlülüğünün bulunmadığı ileri sürülmektedir.⁵⁵⁸ Aksi yöndeki bir görüşe göre ise, kullanma yükümlülüğü, ancak lisans alanın teknik ve ticari alandaki yükümlülüklerini yerine getirmesi halinde anlam kazanır; bu nedenle kullanma yükümlülüğünün bulunduğu sözleşmelerde reklâm yapma yükümlülüğünün de varlığını kabul etmek gerekir.⁵⁵⁹

Lisans alanın reklâm yapma yükümlülüğünün bulunup bulunmadığını her somut olayda incelemek, uygun bir çözümdür.⁵⁶⁰ Uygulamada lisans sözleşmesinde, reklâm yapma yükümlülüğünün varlığına ve kapsamına ilişkin düzenlemelere yer verilmektedir.⁵⁶¹ Lisans alanın reklâm yapma yükümlülüğünün bulunduğu durumlarda, bu yükümlülüğün ne ölçüde yerine getirileceği konusunda da somut olayın özelliklerini dikkate almak gerekir. Sözleşmede bu konuda herhangi bir hüküm bulunmaması halinde, lisans alan bakımından aşırı külfet oluşturacak bir sonuca varılmamalıdır.⁵⁶² Piyasanın genel durumuyla yakından ilgili olan⁵⁶³ bu

⁵⁵⁷ ORTAN, **a.g.e.**, s.258, Örneğin lisans alanın hesapların kopya veya nüshalarını lisans verene göndermesi, lisans veren için özel bir defter tutulması, üretim makinelerinin seri numaralarının lisans verene bildirilmesi, lisans sözleşmesinde bu konuda yapılan düzenlemelerdendir. Lisans verenin, lisans alanın defterlerini bizzat inceleme yetkisi bulunmamaktadır. Bu nedenle sözleşmede, lisans verene bu hakkı açıkça tanıyan hükümlere yer verildiği görülmektedir.

⁵⁵⁸ ORTAN, **a.g.e.**, s.259

⁵⁵⁹ ERBAY, **a.g.e.**, s.228; Aynı yönde KAHYAOĞLU, **a.g.m.**, ss.439-440, Lisans konusunun reklâmını yapma zorunluluğunun sebebi, lisans alanın sadece teknik bakımdan değil, aynı zamanda ticari bakımdan da lisans konusu ürünü geliştirmek ve tanıtmakla yükümlü olmasıdır. Lisans verenin de bu aşamada lisans alana destek olma ve onunla birlikte çalışma yükümlülüğü vardır. Çıkabilecek uyuşmazlıkları önlemek için, lisans alanın reklâm verme yükümlülüğünün sınırları lisans sözleşmesiyle belirlenmelidir; TEKİNALP, **Fikri Mülkiyet**, s.437, Reklâm başta olmak üzere “imaj oluşturma” yatırım ve giderleri de sözleşmede açıkça kararlaştırılmamış olsa dahi lisans alan bakımından bir yükümlülük olarak kabul edilebilir.

⁵⁶⁰ Aynı yönde ORTAN, **a.g.e.**, s.259; ONGAN, **a.g.e.**, s.123

⁵⁶¹ ORTAN, **a.g.e.**, s.259; ERBAY, **a.g.e.**, s.228; ONGAN, **a.g.e.**, s.123

⁵⁶² ONGAN, **a.g.e.**, s.124

⁵⁶³ ORTAN, **a.g.e.**, ss.259-260, Lisans alanın özellikle lisans konusu malların sürümünü arttırmak amacıyla yapacağı reklâm faaliyetleri, o alanda alışlagelmiş usullere göre olacaktır.

yükümlülüğün yerine getirilmesi, hiçbir zaman lisans alanın ekonomik olanaklarını aşacak veya zorlayacak ölçüde olmamalıdır.⁵⁶⁴

Teknik gelişme ve iyileştirmeleri lisans verene bildirme yükümlülüğü, lisans alanın bir diğer yükümlülüğüdür. Lisans sözleşmesinde yer verildiği takdirde bu yükümlülük söz konusu olacaktır. Lisans alanın lisans verenden öğrendiği bilgilerin üzerine, kendi bilgi ve deneyimlerini ekleyerek lisans verenin karşısına yeni ve güçlü bir rakip olarak çıkması ihtimali karşısında, bu yükümlülük önem kazanmaktadır. Bu nedenle lisans sözleşmesine, lisans alan tarafından yapılan teknik gelişme ve iyileştirmelerin lisans verene bildirileceğine, bu yeniliklerin üçüncü kişilere kullanılmayacağına yönelik hükümler konulmaktadır. Böylece lisans veren, ortaya koyduğu bilgilerin sonradan geliştirilerek kendisine karşı kullanılmasını önlemektedir.⁵⁶⁵

Bu yükümlülük çerçevesinde lisans alan, teknik gelişme ve iyileştirmeleri lisans verene bildirmekte, söz konusu yeniliklerin lisans veren tarafından kullanılmasına müsaade etmektedir. Lisans verenin de teknik gelişme ve iyileştirmeleri bildirme yükümlülüğü bulunduğu göre, lisans veren, kendisine bildirilen yenilikleri diğer lisans alanlara açıklamak zorunda mıdır? Bu soruya olumsuz cevap vermek gerekir. Zira lisans veren sözü edilen yenilikler üzerinde tasarruf yetkisine sahip değildir; o sadece lisans sözleşmesindeki hüküm gereği bu yeniliklerden yararlanma hakkını elde etmektedir. Dolayısıyla lisans veren bunların kullanımını konusunda bir anlaşma yapamayacağı gibi, lisans alanın izin vermemesi durumunda bu yenilikleri gizli tutmak zorunda kalacaktır.⁵⁶⁶

Sözü edilen bu durum, lisans verenin patentinden en son haliyle yararlanmak isteyen kişiler bakımından olumsuz bir etki yaratır. Zira hiç kimse geliştirilmiş bir ürünün eski halini kullanmayı ve bunun için lisans bedeli ödemeyi istemez. Uygulamada, lisans sözleşmesinde, lisans alanlar arasındaki dengenin korunmasına yönelik düzenlemeler yapıldığı görülmektedir. Lisans alanın, yapacağı teknik

⁵⁶⁴ ONGAN, a.g.e., s.124

⁵⁶⁵ ONGAN, a.g.e., s.126

⁵⁶⁶ ONGAN, a.g.e., s.127, Gizli tutma yükümlülüğü kapsamında lisans verenin başka bir lisans alana, sözleşme görüşmeleri sırasında, lisans konusu patentin en son teknoloji ürünü olduğunu ve herhangi bir geliştirilenin bulunmadığını söylemesi, Borçlar Kanunu'nun 28. maddesi anlamında hile teşkil edecektir.

gelişme ve iyileştirmeleri sadece lisans verene değil, lisans verenin tüm lisans alanlarına da kullandıracağı ya da lisans alanın söz konusu yenilikleri kullanmasının yasak olduğu yönünde hükümlere rastlanmaktadır.⁵⁶⁷ Lisans alanın getirdiği yenilik temel bir gelişme niteliğinde ise, ona maddi bir avantaj sağlanmasının uygun olacağı; özellikle bu yeniliği diğer lisans alanlara da kullandırma yükümlülüğü altına girmişse, ödemek zorunda olduğu lisans bedelinden indirim yapılmasının gerekeceği belirtilmektedir.⁵⁶⁸

Lisans alanın yükümlülükleri burada ifade edilenlerle sınırlı değildir. Taraflar sözleşme özgürlüğü ilkesi çerçevesinde lisans alan bakımından başka yükümlülükler de kararlaştırabilirler.⁵⁶⁹ Patent hakkına yapılan tecavüzleri lisans verene bildirmek, patent hakkının geçerliliğine ilişkin bir iddiada bulunmamak gibi yükümlülükler lisans sözleşmesinde öngörülebilir.⁵⁷⁰

E. Lisans Alanın Yargılama Hukukundaki Durumu

Lisans alanın yargılama hukukundaki durumu, lisans konusu patent hakkına tecavüz edilmesi halinde, lisans alanın neler yapabileceği sorunuyla ilgilidir. Lisans konusu patent hakkına yönelik tecavüzler, patent hakkının sahibi olan lisans vereni etkilediği gibi, bu hakkı kullanma yetkisi bulunan lisans alanı da etkiler.

Lisans alanın dava açma hakkı 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 148. maddesinde düzenlenmiştir. Bu düzenlemede basit lisans-inhisari lisans ayrımı yapıldığı ve lisans alanın dava açma hakkının bu ayrım çerçevesinde hükme bağlandığı görülmektedir. 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 148. maddesine göre, aksi sözleşmede kararlaştırılmamışsa inhisari lisans alan, patent hakkı sahibinin üçüncü kişilerin tecavüzleri karşısında açabileceği her türlü davayı kendi adına açma hakkına sahiptir (551 sayılı KHK m.148/1).⁵⁷¹ Buna karşılık basit lisans alan ile sözleşmede dava açma hakkının olmadığı belirtilen inhisari lisans alan,

⁵⁶⁷ ONGAN, **a.g.e.**, s.127

⁵⁶⁸ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.120

⁵⁶⁹ ORTAN, **a.g.e.**, s.260 v.d.; ERDEM, **a.g.e.**, s.156; KAHYAOĞLU, **a.g.m.**, ss.440-441; OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.121

⁵⁷⁰ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.121, Yazara göre bu tür yükümlülükler taraflar arasındaki güven ilişkisinden kaynaklandığı için, bunların lisans sözleşmesinde açıkça belirtilmesi gerekli değildir.

⁵⁷¹ SARAÇ, Tahir, **Patentten Doğan Hakka Tecavüz ve Hakkın Korunması**, Ankara 2003, s.315, "İnhisari lisans sahibinin dava hakkı, patent sahibinin dava hakkından bağımsızdır."

bazı şartların gerçekleşmesiyle üçüncü kişilere karşı dava açabilir. Bu durumdaki lisans alan öncelikle, noter aracılığıyla yapacağı bir bildirimle lisans verenden, tecavüzün engellenmesi için gereken hukuki yollara başvurmasını isteyecektir (551 sayılı KHK m.148/2). Patent sahibi olan lisans veren, dava açmayacağını bildirirse ya da kendisine yapılan bildirimden itibaren 3 ay içinde gerekli davayı açmazsa, lisans alan için dava açma hakkı doğacaktır (551 sayılı KHK m.148/3). Lisans alan bu hakkı kullanarak üçüncü kişiye karşı dava açtığı takdirde, lisans vereni durumdan haberdar etmekle yükümlüdür (551 sayılı KHK m.148/son).

Yargıtay, basit lisans alanların dava açma hakkı ile ilgili bir kararında, lisans sözleşmesinde basit lisans alana doğrudan dava açma hakkının tanındığı hallerde dahi, noter aracılığıyla lisans verene bildirimde bulunulmasının zorunlu olduğunu kabul etmiştir.⁵⁷² Böylece Yargıtay, lisans sözleşmesinde yer verilen hükmün, Kanun Hükmünde Kararname'nin getirdiği düzenlemeyi bertaraf etmeyeceği sonucuna varmıştır. Doktrinde de haklı olarak belirtildiği gibi⁵⁷³ Yargıtay'ın bu kararı yerindedir. Zira bir hakka tecavüz edilmesi halinde, ancak hakkın sahibi gerekli hukuki yollara başvurabilir. Üçüncü bir kişinin hakka tecavüz nedeniyle dava açabilmesi, kanun koyucunun bu konudaki açık iradesiyle mümkün hale gelir. 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname, patent üzerinde tasarruf yetkisi olmayan basit lisans alanlara dava açma hakkı tanımış, ancak bu hakkın kullanılmasını bazı koşullara bağlamıştır. Dolayısıyla bu koşullar gerçekleşmeden basit lisans alanın, patent hakkına tecavüz nedeniyle üçüncü kişilere karşı dava açamayacağı kabul edilmelidir. Başka bir deyişle basit lisans alan önce noter aracılığıyla hak sahibi olan lisans verene bildirimde bulunarak, ondan gerekli davayı açmasını istemeli; lisans verenden olumlu bir yanıt alamadığı takdirde harekete geçmelidir.

Diğer yandan lisans verene yapılacak bildirimın noter vasıtasıyla gerçekleştirilmesinin, geçerlilik şartı değil, ispat şartı olduğu kabul edilmektedir.⁵⁷⁴ Lisans alan, sözü edilen bildirimini başka bir yolla lisans verene ulaştırdığını ispat

⁵⁷² Y11.HD., 2002/553 E., 2002/753 K., 01.02.2002 T.(ONGAN, a.g.e., s.130, dn.486)

⁵⁷³ ONGAN, a.g.e., s.130

⁵⁷⁴ TEKİNALP, *Fikri Mülkiyet*, s.438; ONGAN, a.g.e., s.130

ederse, dava açma hakkını kazanabilecektir.⁵⁷⁵ Yargıtay da bir kararında faks mesajı ile yapılan bildirim neticesinde dava açma hakkının doğduğunu kabul etmiştir.⁵⁷⁶

Birden çok basit lisans alanının varlığı halinde, bunlardan birinin dava açma hakkını elde etmesinin, diğerlerinin dava açma hakları üzerindeki etkisini incelemek gerekir. Basit lisans alanlardan biri, patent hakkına tecavüz eylemini lisans verene bildirmişse ve lisans veren bu konudaki iradesini hukuki yollara başvurmamak şeklinde ortaya koymuşsa, diğer basit lisans alanları da lisans verene bildirimde bulunmaya mecbur tutmak, uygun bir çözüm olmaz. Zira böyle bir durumda lisans veren, lisans alanlardan birinin yaptığı bildirimle patent hakkına tecavüz eyleminden haberdar olmuş ve dava açmama yönündeki iradesini açık bir biçimde göstermiştir. Bu halde dahi diğer lisans alanların lisans verene tekrar bildirimde bulunmaları ve bildirimden itibaren 3 ay beklemleri gerektiğini kabul etmek, hükmün getiriliş amacına aykırıdır. Dolayısıyla diğer basit lisans alanlar, söz konusu bildirimde bulunmadan dava açabilecekler, ancak bildirim koşulunun başka bir lisans alan tarafından yerine getirildiğini de ispat edeceklerdir.⁵⁷⁷

Lisans alanlar, lisans konusu patent hakkına tecavüz nedeniyle dava açtıklarında, kendi adlarına, hak sahibinin ileri sürebileceği taleplerde bulunabilirler. Lisans alanlardan birinin dava açması, gerek diğer lisans alanların gerekse hak sahibi olan lisans verenin dava açma hakkını ortadan kaldırmaz. Patent hakkına tecavüzde bulunan kişiye karşı arka arkaya aynı nitelikte davalar açılması halinde, bu davaların birleştirilmesi usul ekonomisi açısından yerinde olur.⁵⁷⁸

551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 148. maddesine göre, basit lisans alan ciddi bir zarar tehlikesi karşısında ise, yukarıda sözü edilen 3 aylık sürenin geçmesini beklemezsiniz, mahkemeden ihtiyati tedbire karar verilmesini isteyebilir (551 sayılı KHK m.148/4). Bu hükümden de anlaşıldığı üzere, ihtiyati tedbir talebinin mahkemece kabul edilebilmesi için, gecikme halinde önemli bir zarara uğrama ihtimali bulunmalıdır.⁵⁷⁹ Bunun yanı sıra basit lisans alan, lisans verene

⁵⁷⁵ ONGAN, **a.g.e.**, s.130

⁵⁷⁶ Y11.HD., 2003/3854 E., 2003/3992 K., 25.04.2003 T. (ONGAN, **a.g.e.**, s.130, dn.488)

⁵⁷⁷ ONGAN, **a.g.e.**, s.130

⁵⁷⁸ TEKİNALP, **Fikri Mülkiyet**, ss.437-438; ONGAN, **a.g.e.**, s.131

⁵⁷⁹ YAVUZ, Levent, "**Türkiye'de Fikri ve Sınai Mülkiyet Hakları Uygulaması**", Erişim: 09.09.2004, <http://www.abgm.adalet.gov.tr/11/yavuz.pdf>.(25.06.2007). Buna kısaca "aciliyet koşulu"

bildirimde bulunmaksızın ihtiyati tedbir talep edebilecektir. Ancak mahkemece ihtiyati tedbire karar verildikten sonra, tamamlayıcı merasimin yapılması gerekir; aksi halde ihtiyati tedbir kendiliğinden kalkar.⁵⁸⁰

Bu durumda ihtiyati tedbir talep eden basit lisans alan, tedbirin hükümden düşmemesi için gereken davayı bizzat açamayacak mıdır? 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin getirdiği düzenleme de dikkate alınarak bu konuda şöyle bir sonuca varılabilir: Basit lisans alan, mahkemece tedbir kararı verildikten sonra gerekli davanın açılması için lisans verene bildirimde bulunacaktır. Lisans verenin, ihtiyati tedbirin tamamlayıcı merasimi olan davayı açmak istememesi halinde, lisans alan 3 aylık süre dolmadan söz konusu davayı açabilecektir. Lisans veren bu bildirim karşısında sessiz kalırsa, lisans alanın yine 3 aylık sürenin dolmasını beklemeden dava açabileceği kabul edilmelidir. Zira ihtiyati tedbirin tamamlayıcı merasimi olan davanın belirli bir süre içinde açılması gerekir; aksi takdirde ihtiyati tedbir talep etme hakkının pek bir işlevi olmayacaktır. Sözü edilen ikinci durumda basit lisans alan dava açtığı anda, hâkim bildirimden itibaren 3 ay süreyle davayı bekletmelidir. Bu süre içinde patent hakkının sahibi, açılmış bulunan davayı yürütmek isterse, davacı sıfatını kazanacaktır. Böyle bir durumda lisans alanın, kendi adına dava açma hakkını kazanmadığı kabul edilmektedir.⁵⁸¹

Lisans konusu patent hakkına tecavüz edilmesi halinde, alt lisans alanların dava açma haklarının bulunmadığı belirtilmektedir.⁵⁸² Zira lisans alan lisans sözleşmesiyle şahsi nitelikte haklar elde etmekte; onun, patent hakkına tecavüz eden üçüncü kişilere karşı dava açabilmesi, kanun koyucunun bu yöndeki düzenlemeleriyle mümkün olabilmektedir. Dava açma hakkı patent sahibinin kendi basit lisans alanları için dahi sıkı koşullara bağlanmışken, sözleşme ilişkisi içinde bulunmadığı ve belki de varlığından bile haberdar olmadığı alt lisans alanlara dava açma hakkı tanımak, uygun bir çözüm değildir. Üçüncü kişilerin tecavüz teşkil eden

demek mümkündür. Talepte bulunan kişi karşı tarafın hukuka aykırı eylemini bildiği halde tedbir istemek için uzun süre beklemişse, aciliyet koşulunun gerçekleşmediği kabul edilmelidir.

⁵⁸⁰ PEKCANITEZ, Hakan/ATALAY, Oğuz/ ÖZEKES, Muhammet, **Medeni Usul Hukuku**, 2. Baskı, Ankara 2001, s.564

⁵⁸¹ ONGAN, **a.g.e.**, s.131

⁵⁸² ONGAN, **a.g.e.**, s.132

fiilleri karşısında alt lisans alan sadece kendi lisans verenine başvurarak, ondan gerekli süreci başlatmasını isteyebilir.

§ 5 PATENT LİSANSI SÖZLEŞMESİNİN SONA ERMESİ

I. KARARLAŞTIRILAN SÜRENİN DOLMASI

Taraflar lisans konusu patentin lisans alan tarafından kullanılacağı süreyi kararlaştırmışlarsa, bu sürenin dolması ile patent lisansı sözleşmesi sona erer.⁵⁸³ Zira bu takdirde “sürelî lisans”tan bahsedilir. Ancak lisans sözleşmesinde süreye ilişkin bir hüküm bulunmaması da mümkündür. Böyle bir durumda lisans sözleşmesinde yer alan diğer hükümlerin genel yorum kurallarıyla değerlendirilmesi suretiyle, tarafların bu konudaki olası iradeleri belirlenebilir.⁵⁸⁴ Burada dikkat edilmesi gereken nokta, lisans sözleşmesinin süresinin, her durumda patente ilişkin koruma süresinin bitmesi ile sona ereceğidir; başka bir deyişle patente ilişkin koruma süresi,⁵⁸⁵ patent lisansı sözleşmesinin devam edebileceği en son sınırdır.⁵⁸⁶ Patente ilişkin koruma süresinin bitmesi ile lisans sözleşmesi, var olmayan bir hakka dayanan sözleşme haline gelecektir.⁵⁸⁷

Doktrinde ileri sürülen bir görüşe göre, lisans sözleşmesinin konusunu birden fazla patent oluşturuyorsa, sözleşmenin süresi, en yeni tarihli patentin koruma süresiyle sınırlıdır.⁵⁸⁸ Bu görüş, sözleşmenin henüz koruma süresi dolmayan patent ile sınırlı olarak devam edeceği şeklinde yorumlanmalıdır.⁵⁸⁹ Zira koruma süresi dolan patent ile ilgili olarak lisans ilişkisi sona erecektir; koruma süresi henüz dolmayan patent bakımından ise bu ilişki devam edecektir. Bununla birlikte koruma

⁵⁸³ AYİTER, **a.g.e.**, s.114, Taraflar süresi dolan bir lisans sözleşmesine, onu açıkça yenilemeksizin devam ederlerse, Borçlar Kanunu'nun 263. maddesine kıyasen, susma yoluyla yenilemenin meydana geldiği ifade edilebilir; ORTAN, **a.g.e.**, s.292; OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.93; ONGAN, **a.g.e.**, s.132

⁵⁸⁴ ORTAN, **a.g.e.**, ss.292-293, Örneğin lisans bedelinin belirli bir miktara ulaştığı ana kadar lisans alanın lisans konusu patenti kullanabileceğine ilişkin bir hüküm, sözleşmenin süresi hakkında sonuca varmayı sağlayabilir; ÖZEL, **a.g.e.**, s.194; ONGAN, **a.g.e.**, s.132

⁵⁸⁵ 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 72. maddesine göre, incelenerek verilen patentin süresi, başvuru tarihinden itibaren hesaplanan ve uzatılmayan yirmi yıldır. İncelemesiz verilen patentin süresi ise yedi yıldır. İnceleme talebinin yedi yıllık süre içinde yapılması ile inceleme sonucunda patent verilmesine kesin olarak karar verilmesi halinde patentin süresi, başvuru tarihinden itibaren hesaplanan yirmi yıla tamamlanır.

⁵⁸⁶ AYİTER, **a.g.e.**, s.129; ORTAN, **a.g.e.**, s.293; OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.94, Lisans konusu hakkın koruma süresinin dolması, hükümsüzlüğüne karar verilmesi ya da hak sahibinin haktan vazgeçmesi hallerinde lisans konusu hak sona ereceğinden, lisans sözleşmesinin süresinin de sona ereceğinin kabulü gerekir; ONGAN, **a.g.e.**, s.133

⁵⁸⁷ AYİTER, **a.g.e.**, s.129; ORTAN, **a.g.e.**, s.293; ONGAN, **a.g.e.**, s.133

⁵⁸⁸ ORTAN, **a.g.e.**, s.293

⁵⁸⁹ Aynı yönde ONGAN, **a.g.e.**, ss.133-134

süresi dolan patentin, lisans sözleşmesinin temelini oluşturduğu kabul edilebiliyorsa, sözleşme süresi ona göre belirlenecektir.⁵⁹⁰

Taraflar, patent hakkına ilişkin koruma süresinin içinde kalmak şartıyla, lisans sözleşmesinin süresini diledikleri gibi belirleyebilirler.⁵⁹¹ Doktrinde ifade edilen bir görüş, lisans sözleşmesinde süre belirlenmemiş olması ya da çok uzun bir sürenin kararlaştırılması halinde kişinin ölçsüz bir risk altına gireceğini, bu durumun Medeni Kanun'un 23. maddesi anlamında ekonomik özgürlüğün kısıtlanması niteliği taşıyacağını, dolayısıyla, zarar gören tarafa süre şartının geçersizliğini ileri sürebilme hakkı tanınması gerektiğini belirtmektedir.⁵⁹² Bu durumda lisans sözleşmesinin süresiz sözleşmeye dönüştüğü ve diğer sürekli borç ilişkilerinde olduğu gibi⁵⁹³ olağan fesih düzeni ile sona erdirilebileceği kabul edilmelidir.⁵⁹⁴

Bu konudaki başka bir görüş ise, kişilik haklarına aykırı olacak ölçüde uzun süreli bir lisans sözleşmesi yapılması halinde, kısmi butlan hükümleri uygulanarak süre şartının geçersiz sayılması gerektiğini, geçersiz sayılan bu sözleşme şartının yerine tarafların farazi iradelerine uygun olan ve geçersiz sayılmayacak bir süre şartının konulacağını ifade etmektedir.⁵⁹⁵ Bu görüşün kabulü halinde, sözleşme süresinin uzun olmasından dolayı zarar gören kişiye, iradesinden bağımsız bir

⁵⁹⁰ ORTAN, *a.g.e.*, s.293; ONGAN, *a.g.e.*, s.134

⁵⁹¹ AYDINCIK, *a.g.e.*, s.186

⁵⁹² OKTAY ÖZDEMİR, *Uzun Süreli Sözleşmeler*, s.227

⁵⁹³ OKTAY ÖZDEMİR, *Uzun Süreli Sözleşmeler*, s.231, Olağan fesih imkânı kanunda sürekli borç ilişkileri için genel bir sona erme sebebi olarak düzenlenmemekle birlikte, bazı sözleşmeler (kira, hizmet sözleşmeleri) için kanunda yer verilmiş olmasından hareketle, bütün sürekli borç ilişkilerine uygulanması kabul edilmektedir. Çünkü bir borç ilişkisi sonsuza kadar devam etmemelidir.

⁵⁹⁴ SELİÇİ, *a.g.e.*, s.139, Sözleşmelerde kararlaştırılan ifa süresi kişilik haklarının kısıtlanması olarak ortaya çıkarsa, ifa süresine ilişkin anlaşma geçersizdir. İfa süresine ilişkin hükmün geçersizliği kural olarak tüm sözleşmenin geçersizliği sonucunu doğurmaz. Bu halde sözleşme, sona erme düzeni açısından tamamlanmaya muhtaç bir sözleşme haline gelir ve kanuni olağan fesih düzeni ile tamamlanır; OKTAY ÖZDEMİR, *Uzun Süreli Sözleşmeler*, s.226 v.d., Sürenin aşırı uzun olmasından zarar gören kişiye, iradesinden bağımsız bir koruma sağlamak Medeni Kanunu'nun 23. maddesinde belirtilen hükmün amacını aşmak olur; ONGAN, *a.g.e.*, ss.134-135, Böylece hem taraf menfaatlerine üstünlük tanınmış olacak, hem de tarafların ekonomik özgürlüklerinin kısıtlanması önleneyecektir. Ekonomik özgürlüğü kısıtlanan tarafa tanınan fesih yetkisini, söz konusu taraf dilediği zamanda kullanabilecek, fakat buna mecbur olmayacaktır. Başka bir deyişle sözleşmeye devam edip etmeme konusunda bir seçim hakkına sahip olacaktır.

⁵⁹⁵ KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, Necip, “Değişik Kısmi Hükümsüzlük” ve “Genişletilmiş Kısmi Hükümsüzlük” Kavramları ile İlgili Düşünceler, Selim Kaneti'ye Armağan, İstanbul 1996, s.30 v.d.; Ayrıca bkz. BAŞPINAR, *a.g.e.*, s.159 v.d., Yazar sözleşmenin sakat kısmının yerini tamamlayıcı hükmün almasının mümkün olduğunu belirterek, değiştirilmiş kısmi butlan görüşünü kabul etmektedir.

koruma sağlanacaktır. Buradaki geçersizlik hem baştan itibaren hüküm ifade edecek, hem de sözleşme ilişkisi dışındaki üçüncü kişilere geçersizliği ileri sürme, hâkime de geçersizliği re'sen dikkate alma yetkisi verecektir. Hâlbuki bu durum Medeni Kanun'un 23. maddesinde belirtilen hükmün amacını aşmaktadır.⁵⁹⁶

Alt lisans sözleşmesinin varlığı kural olarak asıl lisans sözleşmesinin varlığına bağlı olduğu için, asıl lisans sözleşmesinin sona ermesi, alt lisans sözleşmesinin de sona ermesi sonucunu doğuracaktır.⁵⁹⁷

II. SÖZLEŞMENİN FESHİ

Patent lisansı sözleşmesini sona erdiren nedenlerden biri de sözleşmenin feshidir. Fesih, sözleşme taraflarından birinin, yöneltilmesi gereken tek taraflı bir irade beyanı ile sürekli borç ilişkisini ileriye etkili olarak sona erdirmesidir.⁵⁹⁸ Fesih, sürekli borç ilişkisini doğrudan doğruya etkileyip, karşı tarafın hukuki sonucun doğmasına herhangi bir şekilde katılması gerekmeksizin bu ilişkiyi sona erdirdiğinden, “bozucu yenilik doğuran” bir işlemdir.⁵⁹⁹

Bir sözleşmenin, taraflardan birinin iradesiyle sona erdirilebilmesi için, bu hakkın ya sözleşmede kararlaştırılmış ya da kanunda düzenlenmiş olması gerekir.⁶⁰⁰ Lisans sözleşmesinde tarafların fesih nedenlerini kararlaştırmaları sıklıkla rastlanan bir durumdur; bu çerçevede taraflar, kanunda düzenlenmiş olan sona erme nedenlerini, fesih nedeni olarak kararlaştırabilecekleri gibi, bu nedenleri arttırmakta veya azalmakta da serbestirler.⁶⁰¹

Borçlar Kanunu, düzenlediği sürekli borç ilişkilerinde, ifa süresinin sona erme anının kararlaştırılmadığı durumlarda, tarafların her birine bir ek yetki tanıyarak süreyi sınırlandırma, böylece sözleşmeden tek taraflı olarak kurtulabilme imkânı sağlamıştır.⁶⁰² Belirsiz süreli sürekli borç ilişkisini sona erdirme konusunda taraflara tanınan bu imkân, doktrinde “olağan fesih” olarak adlandırılmaktadır.

⁵⁹⁶ OKTAY ÖZDEMİR, *Uzun Süreli Sözleşmeler*, s.226 v.d

⁵⁹⁷ ORTAN, *a.g.e.*, s.293

⁵⁹⁸ SELİÇİ, *a.g.e.*, s.115

⁵⁹⁹ SELİÇİ, *a.g.e.*, s.115

⁶⁰⁰ SELİÇİ, *a.g.e.*, s.133; AYDINCIK, *a.g.e.*, s.197

⁶⁰¹ AYDINCIK, *a.g.e.*, s.197

⁶⁰² SELİÇİ, *a.g.e.*, s.111

Kanun koyucu, belirsiz süreli bir sözleşmenin taraflarının sonsuza dek bu sözleşme ile bağlı kalmalarını önlemek amacıyla, herhangi bir ifa güçlüğü ya da borç ihlali olmamasına rağmen olağan fesih imkânını kabul etmiştir.⁶⁰³

Olağan fesih hallerinde feshin hukuki etkisini göstermesi, belirli bir sürenin geçmesine bağlanmıştır. Sürekli borç ilişkilerindeki istikrar prensibinin gerektirdiği bu kuralın amacı, feshin muhatabını, borç ilişkisinin aniden sona ermesine karşı korumak; durumu önceden bilerek buna göre düzenleme yapmasına fırsat vermektir.⁶⁰⁴

Olağan feshin özelliği, herhangi bir haklı sebebe dayanma gereği olmaksızın sonuç doğurmasıdır.⁶⁰⁵ Ancak bir sözleşmenin tek taraflı irade beyanıyla sona erdirilebilmesi, keyfiliği beraberinde getirebilir⁶⁰⁶ ve bu durum yukarıda sözü edilen istikrar prensibini kolayca zedeleyebilir. Dolayısıyla belirsiz süreli bir sözleşme ilişkisinde tarafların her zaman olağan fesih imkânını kullanabilmeleri mümkün olmamalıdır. Medeni Kanun'un 2. maddesinde ifade edilen dürüstlük kuralı, bu hakkın sınırını oluşturacaktır.⁶⁰⁷

551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'de patent lisansı sözleşmesinin feshine ilişkin bir düzenleme yer almamaktadır. Bu nedenle taraflar fesih nedenlerini sözleşmede kararlaştırmamışlarsa,⁶⁰⁸ Borçlar Kanunu'nun sürekli borç ilişkisi doğuran sözleşmeler için öngördüğü fesih nedenleri, kıyasen patent lisansı sözleşmesine uygulanabilecektir.⁶⁰⁹ Uygulamada patent lisansı sözleşmesinin belirsiz süreli olarak yapılması veya sürenin sözleşmenin amacından tespit edilememesi gibi bir durumla pek sık karşılaşılmaz. Ancak istisnaen böyle bir durum söz konusu

⁶⁰³ ONGAN, **a.g.e.**, s.136. Olağan fesih, hakkın kötüye kullanılması teşkil etmemek şartıyla borç ilişkisini sona erdirir, ayrıca haklı bir sebebe dayanması aranmaz (SELİÇİ, **a.g.e.**, s.112).

⁶⁰⁴ SELİÇİ, **a.g.e.**, s.112

⁶⁰⁵ SELİÇİ, **a.g.e.**, s.146

⁶⁰⁶ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.95, Karşılıklı taahhütlerin söz konusu olduğu bir sözleşmede bir tarafa, istediği takdirde taahhüdünü yerine getirmeme serbestisini tanımak, taraflardan birini diğerinin keyfine tâbi kılmak anlamına gelir ki buna izin vermemek uygun olacaktır. Sözleşmede belli şartlara bağlı olarak kararlaştırılan bir fesih hakkı geçerli olabilir.

⁶⁰⁷ SELİÇİ, **a.g.e.**, s.148.

⁶⁰⁸ Yıllık patent harçlarının zamanında ödenmemesi, belirli bir süre içinde üretime başlanmamış olması, belirli bir kalite düzeyinde üretim yapılmaması, üretimin belirli bir miktara ulaşmaması, söz verilen teknik yardımda bulunulmaması gibi nedenler, patent lisansı sözleşmesini sona erdirecek olağan fesih nedenleri olarak kararlaştırılabilir (AYİTER, **a.g.e.**, s.129).

⁶⁰⁹ AYİTER, **a.g.e.**, s.129; ORTAN, **a.g.e.**, s.294; ONGAN, **a.g.e.**, s.136

olursa ve olağan feshin süresi hakkında tereddüt edilirse, Borçlar Kanunu'nun hâsılat kirasına ilişkin 285. maddesi kıyasen uygulanabilir.⁶¹⁰ Buna göre, sözleşmede herhangi bir süre kararlaştırılmamışsa, taraflardan her biri en az altı aylık ihbar müddetine uymak şartıyla sözleşmeyi feshedebilecektir (BK m.285/1).

Diğer yandan, ifa aşamasındaki sürekli borç ilişkisi, ifanın normal seyrini engelleyen bazı güçlüklerle karşılaşabilir; bu nedenle de ister belirli süreli ister belirsiz süreli olsun, sürekli borç ilişkisini derhal sona erdirmeye gereği ortaya çıkabilir.⁶¹¹ Sürekli borç ilişkilerinde, sözleşmenin kurulmasından sonra ortaya çıkan hukuken geçerli bir sebebe dayanarak, bu ilişkiyi tek taraflı irade beyanıyla sona erdirebilme imkânı, doktrinde “olağanüstü fesih” ya da “haklı sebeple fesih” olarak adlandırılmaktadır.⁶¹² Olağanüstü fesih, Borçlar Kanunu'nda genel bir hüküm olarak düzenlenmemekle beraber, sürekli borç ilişkilerinin çoğunda özel olarak hüküm altına alınmıştır.⁶¹³ Yasal düzenlemelerde olağanüstü fesih hükmünün yer almadığı sürekli borç ilişkilerinde de, dürüstlük kuralından yararlanılarak, borca aykırılık hallerinde sözleşmenin bu yolla feshedilebileceği kabul edilmektedir.⁶¹⁴ Böylece taraflardan birinin sözleşmeden doğan yükümlülüklerini ihlal etmesi, diğer taraf için sözleşme ilişkisinin devamını çekilmez hale getiriyorsa, olağanüstü fesih yoluyla sözleşmeyi sona erdirmek mümkün olacaktır.⁶¹⁵ Olağanüstü fesih, olağan fesihten farklı olarak etkisini derhal meydana getirir; zira hukuka aykırı davranışı ile olağanüstü feshe neden olan tarafın korunmasına kural olarak gerek yoktur.⁶¹⁶

⁶¹⁰ Aynı yönde ERBAY, **a.g.e.**, s.160; AYDINCIK, **a.g.e.**, s.198

⁶¹¹ SELİÇİ, **a.g.e.**, s.112

⁶¹² SELİÇİ, **a.g.e.**, s.112, Bu takdirde ifanın normal seyrini engelleyen anormal durum ancak “haklı bir sebep” teşkil ediyorsa, haklı sebebe dayanan tarafa sürekli borç ilişkisini sona erdirmeye imkânı tanınmaktadır; AYDINCIK, **a.g.e.**, s.198; ONGAN, **a.g.e.**, s.136

⁶¹³ SELİÇİ, **a.g.e.**, s.200; AYDINCIK, **a.g.e.**, s.199. Adi kira sözleşmesinde Borçlar Kanunu'nun 249, 250, 256. maddeleri; hizmet sözleşmesinde 344. maddesi; adi ortaklık sözleşmesinde 535/b.7 maddesi, olağanüstü feshe ilişkin hükümlerdir.

⁶¹⁴ SELİÇİ, **a.g.e.**, s.200 v.d.; ORTAN, **a.g.e.**, s.295 v.d.; Ancak temerrüt ve kötü ifa olarak ortaya çıkan her borca aykırı davranış, haklı sebeple fesih imkânı vermez. Taraflardan birinin borca aykırı davranışı bulunsa bile, diğer tarafın bu davranışın sonuçlarını ortadan kaldırması veya tazminat talep etmekle yetinmesi gerekli ve adil görüldüğü takdirde, sözleşmenin haklı sebeple feshi mümkün olmayacaktır (ÖZ, M.Turgut, **Yönetim(Management) Sözleşmesi**, İstanbul 1997, s.147); OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.95

⁶¹⁵ AYİTER, **a.g.e.**, s.129; ORTAN, **a.g.e.**, s.295; OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.95; AYDINCIK, **a.g.e.**, s.199; ONGAN, **a.g.e.**, ss.136-137

⁶¹⁶ SELİÇİ, **a.g.e.**, s.112

Taraflar arasında karşılıklı güvenin büyük önem taşıdığı patent lisansı sözleşmesinde de olağanüstü fesih imkânını kabul etmek gerekir.⁶¹⁷ Olağanüstü fesihteki haklı nedenlerin tespiti hâkimin takdirine bırakılmıştır. Ancak genel olarak, tarafların lisans sözleşmesinden doğan yükümlülüklerini yerine getirmemeleri, taraflar arasındaki güven ilişkisinin zedelenmesi, ortak amacın gerçekleşmesinin değişen ekonomik koşullarda çok zor hale gelmesi, haklı sebep olarak nitelendirilebilecek durumlardır.⁶¹⁸ Bunun yanı sıra lisans sözleşmesinin olağanüstü feshi, taraflar arasındaki ilişkiden bağımsız olarak, dürüstlük kuralı gereğince de ortaya çıkabilmektedir.⁶¹⁹ Örneğin, teknik alandaki gelişmeler sonucu patent konusu buluşun işlevini yitirmesi ya da bir usul patentinin⁶²⁰ kullanılmasının devlet tarafından yasaklanması, bu gibi hallerdendir.⁶²¹ Sözü edilen hallerde, işlem temelinin oluşturan durum ve ilişkilerin çöktüğü belirtilmektedir.⁶²²

III. SÖZLEŞMEDEN DÖNME

Sözleşmenin feshi ileriye etkili olarak hukuki sonuç doğurduğu halde, sözleşmeden dönme, ifasına başlanan borç ilişkisini geriye etkili olarak sona erdirir. Başka bir deyişle sözleşmeden dönme, tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde, borcun ifa edilmemesi halinde sözleşmeyi geriye etkili olarak sona erdirmeyi sağlayan, karşı tarafa varması gereken tek taraflı bir irade beyanıdır.⁶²³ Sözleşmeden dönmenin geriye etkili olması; borç ilişkisinin baştan itibaren ortadan kaldırılması ve böylece sözleşmenin hiç yapılmamış gibi sonuç doğurması anlamına gelir.⁶²⁴ Bu durum, taraflar arasında bir “tasfiye ilişkisi” kurar,⁶²⁵ yani ifa edilmemiş edimler

⁶¹⁷ Lisans sözleşmesinin haklı sebeple feshi, sözleşmenin özellikle ortaklık sözleşmesi benzeri bir yapı gösterdiği hallerde öncelikle kabul edilmektedir (ORTAN, **a.g.e.**, s.295).

⁶¹⁸ ORTAN, **a.g.e.**, s.295; OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.95

⁶¹⁹ ORTAN, **a.g.e.**, s.296

⁶²⁰ Usul patentinde ürün patentinden farklı olarak asıl unsur maddi bir varlık değildir. Bir sınaî ürünü veya neticeyi meydana getiren sebep yahut bir ürünün veya bir neticenin meydana getirilmesine, idamesine, yöneltilmesine, ortaya çıkmasının engellenmesine yönelik teknik bilgilerdir. Usulden söz edebilmek için, ürün veya netice ile kullanılan usul arasında illiyet bağının bulunması gerekir. Örneğin bir kimse denizden çıkan yosunları yakarak soda elde ederse bir sınaî ürün elde etmiş olur, ancak aynı sınaî ürünü yosunu yakarak değil de kükürtü yakarak elde ederse yeni bir usul elde etmiş olur (KAYA, **a.g.m.**, s.187).

⁶²¹ ORTAN, **a.g.e.**, s.296

⁶²² SELİÇİ, **a.g.e.**, s.195; ORTAN, **a.g.e.**, s.296; OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.95

⁶²³ BUZ, **a.g.e.**, s.65 v.d.; EREN, **a.g.e.**, s.1248; ONGAN, **a.g.e.**, s.138

⁶²⁴ AYDINCIK, **a.g.e.**, s.199

⁶²⁵ SELİÇİ, **a.g.e.**, s.114; EREN, **a.g.e.**, s.1250

ortadan kalkar, ifa edilmiş edimler ise, artık hukuki sebepten yoksun olacaklarından, sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre iade edilir.⁶²⁶

Sözleşmeden dönme, özellikle ani edimli borç ilişkilerinde, sözleşmenin kurulduğu andaki durumun tekrar sağlanmasını amaçlamaktadır.⁶²⁷ Sürekli borç ilişkilerinde ise bu amaca ulaşmak çok güç ve hatta imkânsızdır. Dolayısıyla sözleşmeden dönme kural olarak, sürekli borç ilişkisi doğuran lisans sözleşmesinin niteliğine uygun değildir; bu nedenle, lisans sözleşmesinin ileriye etkili fesih yolu ile sona erdirilebileceği kabul edilmektedir.⁶²⁸

Bununla birlikte sürekli borç ilişkisi niteliği taşıyan lisans sözleşmesinde de, henüz sözleşmeden doğan borçların ifasına başlanmamışsa, geriye etkili olarak sözleşmeden dönmenin mümkün olduğu kabul edilmektedir.⁶²⁹ Gerçekten, istisnai olarak, sürekli edimin ifasına başlanmadan önce lisans sözleşmesinden geriye etkili olarak dönülebilir; zira bu halde sözleşmeden dönme, edimi geri sağlayıcı değil, edimden kurtarıcı bir etki gösterecektir.⁶³⁰

Dolayısıyla tarafların lisans sözleşmesinde, sözleşmeden dönme ile ilgili bir düzenleme yapmaları mümkündür. Bu durumda her ne kadar sözleşmeden dönme lisans sözleşmesinin niteliğine uymuyor olsa da tarafların kararlaştırdıkları hüküm uygulanacaktır. Taraflar sözleşmeden dönme halinde, yerine getirilen edimlerin nasıl tasfiye edileceğini de kararlaştırabilirler; nitekim bu yöndeki bir düzenleme dönme hükmünün uygulanması açısından da kolaylık sağlar.⁶³¹

⁶²⁶ AYDINCIK, **a.g.e.**, s.199

⁶²⁷ Borçlar Kanunu'nda sözleşmeden dönme hakkı, ifanın borçlunun aczi nedeniyle tehlikeye düşmesi üzerine (m.82); borçlunun temerrüdü halinde bu burcun alacaklısına (m.106-108); alacaklının temerrüdü halinde bazı şartlarla borçluya (m.94-95); satılanın ayıplı olması halinde alıcıya (m.202/1) tanınmıştır (EREN, **a.g.e.**, s.1249).

⁶²⁸ ORTAN, **a.g.e.**, s.296; AYDINCIK, **a.g.e.**, s.200; ONGAN, **a.g.e.**, s.138

⁶²⁹ ORTAN, **a.g.e.**, s.297; AYDINCIK, **a.g.e.**, s.200; ONGAN, **a.g.e.**, s.138

⁶³⁰ ORTAN, **a.g.e.**, s.297; AYDINCIK, **a.g.e.**, ss.200-201; ONGAN, **a.g.e.**, s.138

⁶³¹ ÖZEL, **a.g.e.**, s.198; ONGAN, **a.g.e.**, s.139

IV. TARAFLARDAN BİRİNİN ÖLÜMÜ VEYA İFLÂSI

Taraflardan birinin ölümü, kural olarak, borç ilişkisini sona erdiren bir sebep değildir.⁶³² Bununla birlikte kişiliğin önem kazandığı sürekli borç ilişkilerinde, bu önemi taşıyan tarafın ölümü, sözleşme ilişkisini sona erdirebilir.⁶³³

Sürekli borç ilişkisi doğuran patent lisansı sözleşmesinde de lisans verenin ölümü, kural olarak sözleşme ilişkisini sona erdirmez; ancak lisans verenin kişiliğinin, sözleşmenin yapılması bakımından önem taşıdığı çok istisnai hallerde, ölüm, lisans sözleşmesini sona erdiren bir sebep olabilecektir.⁶³⁴

Lisans alanın ölümü halinde durum daha özel bir önem taşır. Patent lisansı sözleşmesinde, lisans alanın kişiliği sözleşmenin yapılması bakımından önemli ise, lisans alanın ölümü, sözleşme ilişkisini sona erdirir. Gerçekten, lisans veren, kişisel deneyimine güvendiği veya işletmesinin özelliklerinden ziyade şahsi yeteneğine inandığı bir kişi ile lisans sözleşmesi yapmış olabilir.⁶³⁵ Bu takdirde, lisans alanın ölümü, patent lisansı sözleşmesini sona erdiren bir sebep olarak ortaya çıkacaktır. İnhisari lisans sözleşmesinde, lisans verenin rızası olmadan lisans sözleşmesinin devredilemeyeceği yönünde bir hüküm varsa, lisans alanın ölümü halinde lisans hakkı kural olarak mirasçılara intikal etmeyecek ve ölümle birlikte sona erecektir.⁶³⁶ 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'ye göre de, aksi sözleşmede kararlaştırılmamışsa, sözleşmeye dayalı lisans sahipleri, lisanstan doğan haklarını üçüncü kişilere devredemezler (551 sayılı KHK m.88/5). Kural olarak lisans alanın sağlığında devredemeyeceği lisans hakkının, ölümünde de mirasçılara geçmeyeceğini kabul etmek gerekir. Ancak tarafların lisans sözleşmesinde farklı bir düzenleme yapmaları mümkündür.

Taraflardan birinin iflâsı halinde patent lisansı sözleşmesinin durumu, kira sözleşmesi ile benzerlik kurularak açıklanmaktadır.⁶³⁷ Lisans alan, lisans konusu

⁶³² SELİÇİ, **a.g.e.**, s.81

⁶³³ SELİÇİ, **a.g.e.**, s.81

⁶³⁴ ORTAN, **a.g.e.**, s.298; OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.96

⁶³⁵ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.96

⁶³⁶ ORTAN, **a.g.e.**, s.298, Böylece, lisans sözleşmesinin sona ermesi tarafların iradelerine uygun bir sonuç olacaktır. Bununla birlikte tarafların bu konuyu sözleşmede açıkça düzenlemeleri de yararlı olacaktır; OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.96

⁶³⁷ ORTAN, **a.g.e.**, s.299; OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.96

patent kendisine verilmeden önce iflâs ederse, lisans veren Borçlar Kanunu'nun 82. maddesine dayanarak, lisans bedeli için teminat gösterilinceye kadar patenti teslim etmekten kaçınabilir. Uygun bir süre içerisinde teminat gösterilmediği takdirde lisans veren, lisans sözleşmesini feshedebilir. Gerek lisans alan gerekse iflâs idaresi söz konusu teminatı vererek lisans sözleşmesinin devamını sağlayabilirler. Lisans alan lisans konusu patent kendisine verildikten sonra iflâs ederse, Borçlar Kanunu'nun adı kira sözleşmesine ilişkin 261. maddesi kıyasen uygulanır. Bu durumda lisans veren, lisans alandan ve iflâs idaresinden, birikmiş ve işleyecek lisans bedelleri için teminat isteyebilir. Söz konusu teminat verilmezse, lisans veren lisans sözleşmesini feshedebilir.⁶³⁸

Lisans veren lisans konusu patenti teslim etmeden iflâs ederse, lisans alan iflâs masasından patentin kendisine verilmesini isteyemez. Çünkü buradaki istem İcra ve İflâs Kanunu'nun 198. maddesi çerçevesinde para alacağına dönüşür ve lisans alan, sözleşmeden doğan borcun ifa edilmemesi nedeniyle ileri sürebileceği tazminat istemini, iflâs idaresinden, iflâs alacağı olarak talep edebilir. Ancak iflâs idaresi dilerse sözleşme ilişkisine devam edebilir (İİK m.198/1-2.cümle). Buna karşılık lisans veren, lisans konusu patenti teslim ettikten sonra iflâs ederse, lisans sözleşmesi iflâs idaresine yönelik olarak devam edecektir. Zira lisans verenin iflâsıyla birlikte lisans verene ait tüm haklar iflas masasına geçer.⁶³⁹

Teknik yardımda bulunma ya da gelişme ve iyileştirmelerden haberdar etme yükümlülüklerinin üstlenilmesi halinde, taraflardan birinin ölümü veya iflâsı, lisans sözleşmesini kendiliğinden ya da haklı sebeple fesih yoluyla sona erdiren bir neden olabilir.⁶⁴⁰

⁶³⁸ ORTAN, **a.g.e.**, s.300

⁶³⁹ ORTAN, **a.g.e.**, s.300; OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, ss.96-97

⁶⁴⁰ OKTAY ÖZDEMİR, **a.g.e.**, ss.96-97

SONUÇ

Ekonomik ve hukuki bakımdan büyük önem taşıyan patent lisansı sözleşmesinin konusu, sınaî bir hak türü olan patent hakkıdır. Patent hakkı, yaratıcı zekâsını kullanarak tekniğin ilerlemesine hizmet eden kişiye, hukuk düzeni tarafından sağlanan korunma durumunu ifade eder. Başka bir deyişle hukuk düzeni, bir yandan buluş sahibini ödüllendirerek yeni buluşların yapılmasını teşvik etmekte, diğer yandan teknik alandaki yeniliğin toplumun yararlanmasına sunulması suretiyle toplumsal menfaati gerçekleştirmektedir. Patent hakkının hak sahibine sağladığı koruma, belirli bir süreyle sınırlıdır. Bu süre içinde patent hakkı sahibi, tıpkı eşya üzerindeki mülkiyet hakkı sahibi gibi, hak üzerinde dilediği şekilde tasarruf edebilir. Zira patent hakkı, sahibine tekeli bir kullanma ve yararlanma yetkisi veren, herkese karşı ileri sürülebilen bir mutlak haktır. Sözü edilen süre sona erdiğinde, buluş sahibine patent verilerek sağlanan koruma da sona erer, böylece meydana getirilen buluş toplumun yararlanmasına açık hale gelir.

Lisans sözleşmesi, lisans konusu üzerinde tasarruf yetkisi bulunan kişinin, lisans konusunun kullanımını sözleşmenin karşı tarafına bıraktığı bir hukuki işlemdir. Patent lisansı sözleşmesi de, patent hakkı sahibinin, patentten doğan haklarının kullanımını konusunda lisans alana yetki verdiği bir sözleşmedir. Patent lisansı sözleşmesi, tam iki tarafa borç yükleyen, sürekli edim doğuran, isimsiz bir sözleşmedir. Patent lisansı sözleşmesinde lisans verenin asli edimi, lisans konusu patent hakkını lisans alanın kullanımına sunmaktır. Lisans alanın asli edimi ise, bu kullanma ve yararlanma karşılığında lisans verene uygun bir bedel ödemektir. İstisnai de olsa lisans alanın bedel ödeme yükümlülüğü altına girmediği lisans sözleşmelerine de rastlanmaktadır. Serbest lisans olarak adlandırılan bu tür lisans sözleşmelerinin tek tarafa borç yükleyen sözleşme niteliğinde olduğu ileri sürülmektedir. Ancak bu durumda eksik iki tarafa borç yükleyen bir sözleşmenin varlığını kabul etmek gerekir. Zira günümüzde patent lisansı sözleşmesi patentten yararlanmanın karşılığında bedel ödeme borcunun gündeme geldiği basit bir hukuki ilişki değildir. Patent lisansı sözleşmesinde, teknik ve ekonomik alanlardaki gelişmelere paralel olarak taraflar için çok çeşitli yükümlülükler öngörülebilmektedir. Lisans alanın bedel ödeme yükümlülüğü, lisans verenin patenti

kullandırma yükümlülüğünün karşılığını oluşturduğu için patent lisansı sözleşmesi tam iki tarafa borç yükleyen sözleşme olarak nitelendirilmektedir. Lisans alan bakımından bedel ödeme yükümlülüğünün öngörülmediği lisans sözleşmelerini tıpkı bağışlama sözleşmesinde olduğu gibi tek tarafa borç yükleyen bir sözleşme olarak nitelendirmek mümkün değildir.

Patent lisansı sözleşmesi sürekli edim doğuran bir sözleşmedir. Patent lisansı sözleşmesinde taraflar edimlerini belirli bir zaman süresi içinde ifa ederler. Bu nedenle patent lisansı sözleşmesine uygulanacak hükümleri belirlerken sözleşmenin bu niteliğini de göz önünde bulundurmak gerekir.

Patent lisansı sözleşmesinin hukuki niteliği, üzerinde tartışılan konulardan biridir. Genel olarak lisans sözleşmesinin Borçlar Kanunu'nda düzenlenmediği, bu nedenle isimsiz sözleşme olarak nitelendirilmesi gerektiği doktrinde kabul edilmektedir. Ancak 551 sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'de patent lisansı sözleşmesine yer verilmesi, bu sözleşmenin isimsiz sözleşme olarak nitelendirilemeyeceği görüşünü de beraberinde getirmiştir. Patent lisansı sözleşmesini isimsiz sözleşme olarak nitelendirmek gerekir. 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'de patentten doğan hakların lisans sözleşmesine konu olabileceği belirtilmiş ve buna ilişkin bazı kurallar hüküm altına alınmıştır. Ancak patent lisansı sözleşmesinde tarafların karşılıklı yükümlülükleri, sözleşmenin sona ermesi gibi konular sözü edilen düzenlemede hükme bağlanmamıştır. Doktrinde de haklı olarak belirtildiği gibi bir sözleşmenin kanunda ismen anılmış olması ve bu sözleşmeye ilişkin bazı kurallar getirilmesi, o sözleşmenin kanunda düzenlenmiş sözleşme sayılmasını gerektirmez. Diğer yandan patent lisansı sözleşmesini, benzer özellikler taşıdığı adî kira ve hâsılat kirası, satım, adî şirket ve intifa sözleşmelerinden biri olarak kabul etmek de sözleşmenin hukuki niteliğini belirleme konusunda çok zorlama bir çözümdür. Çünkü patent lisansı sözleşmesi, bu sözleşmelerden hiç birine tam olarak uymamakta, ancak bazı noktalarda benzer özellikler göstermektedir. Bu nedenle anılan sözleşmelere ilişkin hükümler patent lisansı sözleşmesine ancak niteliğine uygun düştüğü ölçüde uygulanabilir.

Patent lisansı sözleşmesi, isimsiz sözleşmeler grubundaki kendine özgü yapısı olan sözleşmeler arasında yer alır. Patent lisansı sözleşmesini, farklı sözleşmelerin

bir araya gelmesiyle ortaya çıkan bileşik sözleşme olarak nitelendirmek mümkün olmadığı gibi, değişik sözleşmelere ait unsurları bünyesinde birleştiren karma sözleşme olarak değerlendirmek de olanaklı değildir. Patent lisansı sözleşmesi birçok yönden yukarıda belirtilen sözleşmelere benzemektedir. Ancak patent lisansı sözleşmesinin unsurları, kısmen veya tamamen, kanunda düzenlenen sözleşmelerden hiç birinde bulunmamaktadır. Bu nedenle patent lisansı sözleşmesi, farklı sözleşmelere ait unsurların bir araya gelmesiyle oluşan bir sözleşme olmayıp, tamamen kendine özgü özellikleri bulunan, taraf iradelerine göre çok çeşitli içeriklerde yapılabilen bir sözleşmedir. Dolayısıyla patent lisansı sözleşmesinin kendine özgü yapıda olan (sui generis) bir sözleşme olduğunu kabul etmek gerekir.

Patent lisansı sözleşmesi ile lisans alana sağlanan hakkın hukuki niteliği de tartışmalı bir konudur. Lisans konusu hak ile lisans hakkı birbirine karıştırılmadan bir değerlendirme yapmak gerekir. Daha önce de ifade edildiği gibi lisans konusu olan patent hakkı, sahibine tekeli bir kullanma ve yararlanma yetkisi veren, herkese karşı ileri sürülebilen mutlak bir haktır. Buna karşılık lisans sözleşmesi ile lisans alana sağlanan hakkın, yani lisans hakkının şahsi bir hak olduğu sonucuna varılmalıdır. Lisans hakkının aynı bir hak olduğu görüşü kabul edilemez. Zira aynı haklar, kanunda aksi belirtilmediği sürece eşya üzerinde kurulan, sınırlı sayı ilkesine tâbi olan haklardır. Lisans konusu patent hakkı üzerinde dahi aynı bir hakkın varlığından söz edilmezken lisans alanın sözleşme ile edindiği lisans hakkının aynı nitelikte olduğu düşünülemez. Diğer yandan lisans hakkının Patent Sicili'ne tescil ile üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilir hale gelmesi, mutlak hak görüşünü gündeme getirmiştir. Hâlbuki mutlak hakların üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmeleri, kendi yapılarından kaynaklanmakta olup, hak sahibine sözleşme ilişkisi ile sağlanan bir durum değildir. Ayrıca bu görüşün kabulü halinde, sicile tescilden önce şahsi nitelikte olan bir hakkın, tescilden sonra mutlak hakka dönüşmesi gibi bir sonuç ortaya çıkmaktadır. Lisans hakkının Patent Sicili'ne tescilinin bu tür bir etkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla patent lisansı sözleşmesinin borçlandırıcı bir işlem olduğu, bu sözleşme ile lisans alana sağlanan hakkın da şahsi bir hak olduğu kabul edilmelidir. Lisans hakkının Patent Sicili'ne tescil ile üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilir hale gelmesi, 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin lisans alanı

korumaya yönelik açık hükmü gereğidir. Burada, sicile tescil ile kuvvetlendirilmiş bir şahsi hakkın bulunduğu görüşünün de yerinde olmadığı sonucuna varılmıştır.

Patent lisansı sözleşmesi, Borçlar Hukuku'nun genel ilkeleri çerçevesinde, tarafların karşılıklı ve birbirine uygun iradelerinin birleşmesiyle kurulur. Patent lisansı sözleşmesinin bir başka kurulma şekli de, 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 94 ve 95. maddelerinde düzenlenmiş olan lisans verme teklifidir. Lisans verme teklifinde bulunan kişinin bu beyanı, lisans sözleşmesinin esaslı unsuru olan bedele ilişkin bir açıklık içermese dahi, icap olarak nitelendirilmelidir. Zira 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin konuyla ilgili düzenlemesinde, taraflar arasında bedele ilişkin olarak çıkacak uyuşmazlıkların mahkemece çözümleneceği açıkça belirtilmiştir. Bu nedenle bedelin belirlenmemesi gibi bir durum söz konusu olmayacaktır. Dolayısıyla lisans verme teklifinde bulunan kişinin beyanını icap, karşı tarafın beyanını ise kabul olarak değerlendirmek ve bu beyanla birlikte patent lisansı sözleşmesinin kurulduğu sonucuna varmak gerekir.

Patent lisansı sözleşmesi taraflar arasında sürekli bir borç ilişkisi kurduğu için, bu sözleşmede karşılıklı haklar ve yükümlülükler büyük önem taşımaktadır. Taraflar, sözleşme özgürlüğü ilkesi çerçevesinde bu konuyu diledikleri şekilde düzenleyebilirler. Lisans verenin en temel yükümlülüklerinden biri, lisans konusu patent hakkını lisans alanın kullanımına sunmaktır. Bu yükümlülük çerçevesinde lisans veren, sözleşmenin yapıldığı anda lisans konusu patent hakkının mevcut ve geçerli olduğunu lisans alana garanti etmektedir. Lisans konusu patent hakkının mevcut ve geçerli olmaması, lisans verenin sorumluluğunu gündeme getirecektir. Bunun yanı sıra lisans alanın lisans konusu patent hakkından, sözleşme ilişkisinin devamı süresince yararlanabilmesi gerekir. Zira patent lisansı sözleşmesi, sürekli borç doğuran bir sözleşmedir. Lisans veren, lisans konusu patent hakkının, sözleşme ilişkisinin devamı süresince de mevcut ve geçerli kalması için gereken tedbirleri almalıdır.

Lisans alanın patent lisansı sözleşmesindeki en önemli yükümlülüğü, lisans bedelini lisans verene ödemektir. Lisans bedeli, taraf iradelerine göre çeşitli şekillerde belirlenebilir. Taraflar, sabit bir lisans bedeli kararlaştırabilecekleri gibi, lisans alanın performansına göre değişen nispi bir lisans bedeli ya da bu yöntemlerin

bir araya getirilmesiyle oluşan karma bir lisans bedeli belirleyebilirler. Lisans bedeli, Borçlar Hukuku bakımından, patent lisansı sözleşmesinin subjektif esaslı unsurudur. Zira yukarıda da belirtildiği gibi, istisnai de olsa lisans sözleşmesini bedelsiz olarak yapmak mümkündür. Taraflar, lisans bedeli ödeneceğini kararlaştırmak suretiyle bu hususu, sözleşmenin esaslı bir unsuru haline getirirler. Böylece lisans bedeli belirlenmeden ya da belirlenmesini sağlayacak ölçülere yer verilmeden patent lisansı sözleşmesi kurulmuş olmaz.

Lisans alanın bir diğer yükümlülüğü de lisans konusu patent hakkını kullanma yükümlülüğüdür. Lisans alanın bu tür bir yükümlülüğünün bulunup bulunmadığı, üzerinde tartışılan bir konudur. Bu konuda değerlendirme yaparken 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin getirdiği düzenlemeyi ve patent lisansı sözleşmesini göz önünde bulundurmak gerekir. 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname, patent sahibinin veya onun yetkili kıldığı kişinin patentle korunan buluşu kullanmak zorunda olduğunu hükme bağlamıştır. Lisans alan, patentle korunan buluşu kullanma konusunda patent sahibinin yetkili kıldığı kişidir. Dolayısıyla 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname bakımından lisans alanın kullanma yükümlülüğünün bulunduğu kabul edilmelidir. Aksi takdirde zorunlu lisans kurumu devreye girecektir. Bununla birlikte somut olayın özelliklerine göre, lisans konusu patent hakkını kullanmaya devam etmesi, lisans alandan beklenemez ise, kullanma yükümlülüğünün sona erdiği sonucuna varılabilir.

Patent lisansı sözleşmesinin sona ermesi; kararlaştırılan sürenin dolması, sözleşmenin feshi, çok istisnai olarak sözleşmeden dönme, taraflardan birinin ölümü veya iflası hallerinde gerçekleşmektedir. Patent lisansı sözleşmesi sürekli borç ilişkisi kuran bir sözleşme olduğu için, geriye etkili dönme yerine ileriye etkili fesihden bahsetmek daha uygun olur. Çünkü dönme, mevcut edim yükümlülüklerini sona erdiren, ifa edilmiş edimlerin iadesi borcunu doğuran bir irade beyanıdır. Bu durumun sürekli borç ilişkisi kuran sözleşmelerin yapısına uymadığı açıktır.

551 sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'de patent lisansı sözleşmesinin yeterince düzenlenmediği görülmektedir. Bu nedenle de doktrinde patent lisansı sözleşmesi ile ilgili pek çok konuda tartışma bulunmaktadır. Bunun yanı sıra henüz taslak halinde olan Patent ve Faydalı Model

Kanunu Tasarısı'nda da yürürlükteki düzenlemeye paralel hükümler getirildiği, tartişma konularının aydınlatılmadığı görülmektedir. Patent lisansı sözleşmesinin kurulmasına, hükümlerine ve sona ermesine ilişkin konuların yasal bir düzenlemede hükme bağlanması, tartişmalı hususlara açıklık getirilmesi bakımından yerinde olacaktır. Ancak uygulamada, tarafların, yaptıkları patent lisansı sözleşmesini ayrıntılı olarak düzenledikleri, ortaya çıkabilecek boşlukların nasıl doldurulacağını dahi kararlaştırdıkları görülmektedir.

K A Y N A K Ç A

1. AKINCI, Ateş: **Mukayeseli Hukuk Açısından Amerikan ve Avrupa Topluluğu Hukukunda Rekabetin Yatay Kısıtlanması**, Ankara 2001.
2. AKMAN, Galip Sermet: **Sorumsuzluk Anlaşması**, İstanbul 1976.
3. ALTAŞ, Hüseyin: **Şekle Aykırılığın Olumsuz Sonuçlarının Düzeltilmesi**, Ankara 1998.
4. ALTUNKAYA, Mehmet: **Edimin Başlangıçtaki İmkânsızlığı**, Ankara, 2005.
5. ARAL, Fahrettin: **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri**, Genişletilmiş 5. Baskı, Ankara 2003.
6. ARI, M. Haluk: “**Patent Lisansı Anlaşmalarında Münhasırlık ve Bölgesel Sınırlamalar**”, Erişim: [http:// www.rekabet.gov.tr/word/tezler/halukari.doc](http://www.rekabet.gov.tr/word/tezler/halukari.doc) (05.06.2007)
7. ARKAN, Sabih: **Marka Hukuku**, C.II, Ankara 1998
8. AYDINCIK, Şirin: **Fikri Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri**, İstanbul 2006.
9. AYİTER, Nuşin: **İhtira Hukuku**, Ankara 1968.
10. AYİTER, Nuşin, “**Milletlerarası İhtira Hukukunun Bugünkü Durumu ve İktisaden Geri Kalmış Ülkelerde İhtira Hukuku Problemleri**”, AÜHFD, C. XXV, S.3-4, 1968.
11. BAKIRCI, Mehmet Enes: “**AB Rekabet Hukuku Kuralları Altında Patent ve Know-How Lisansı Anlaşmaları ve Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin 240/96 Sayılı Blok Muafiyet Tüzüğü**”, İBD, C.71, S.10-11-12, 1997.

12. BAŞ, Mustafa: **Teknik Bilgi (Know-How) Lisans Sözleşmesi**, Ankara 2000.
13. BAŞPINAR, Veysel: **Borç Sözleşmelerinin Kısmi Butlanı**, Ankara 1998.
14. BEŞİROĞLU, Akın: **Düşünce Ürünleri Üzerinde Haklar**, Genişletilmiş 3. Bası, İstanbul 2004.
15. BEŞİROĞLU, Akın: **Fikir Hukuku Dersleri**, 4. Bası, İstanbul 2006.
16. BUZ, Vedat: **Borçlunun Temerrüdünde Sözleşmeden Dönme**, Ankara 1998.
17. ÇANGA, Halit Erol, “**Türk Hukukunda Hukuken Korunmaya Layık İhtiram Tarifi**”, Danıştay Dergisi, Yıl:1, S.3, 1971
18. ÇELEBİ, Ali Erdem: “**Bilgisayarla Yapılan İcatların Patentlenebilirliği**”, Erişim:01.06.2005,<http://www.vergidegundem.com/files/HukukD%C3%BCnyas%C4%B1Haz.2005.doc> (25.06.2007)
19. DAYINLARLI, Kemal: “**Milletlerarası İhtira Hukuku ve Türkiye'nin Yeri**”, YD., C.13, S.3, 1987.
20. DURAL, Mustafa: **Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık**, İstanbul 1976.
21. ERBAY, İsmail: **Know-How Sözleşmesi**, Ankara 2002.
22. ERDEM, B. Bahadır: **Patent Hakkının Korunmasına ve Patent Hakkına İlişkin Sözleşmelere Uygulanacak Hukuk**, Avrupa Patent Anlaşması ve Ekleri ile Genişletilmiş ve Yenilenmiş 2. Bası, İstanbul 2002.
23. EREL, Şafak N.: **Türk Fikir ve Sanat Hukuku**, Yenilenmiş 2. Bası, Ankara 1998.
24. EREN, Fikret: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 7. Baskı, İstanbul 2001
25. ERGÜN, Mevci: “**Sımai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmesi**”, Türkiye Noterler Birliği Hukuk Dergisi, S.110, Mayıs 2001

26. ERTAŞ, Şeref: **Yeni Türk Medeni Kanunu Hükümlerine Göre Eşya Hukuku**, 4. Baskı, Ankara 2002.
27. GENÇCAN, Ömer Uğur: **4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu**, 3. Cilt, Genişletilmiş 2. Baskı, Ankara 2007.
28. GÜNEŞ, Gülsen: **Türk Hukukunda Entelektüel Sinaî Haklar ve Vergilendirilmesi**, İstanbul 1997.
29. GÜRZUMAR, Osman Berat: **Franchise Sözleşmeleri ve Bu Sözleşmelerin Temelini Oluşturan “Sistem”lerin Hukuken Korunması**, İstanbul 1995.
30. HİRSCHE, Ernst E.: **Fikri ve Sinaî Haklar**, Ankara 1948.
31. KABAALIOĞLU, Haluk A.: **“Patentler, Markalar, Copyright ve Endüstriyel Desen”**, Batider, C.X, S.2, Aralık 1979
32. KAHYAOĞLU, Emin Cem: **“Patent Lisans Sözleşmesinde Tarafların Hakları ve Borçları”**, Prof. Dr. Ömer Teoman’a 55. Yaş Günü Armağanı, C.1, İstanbul 2002.
33. KARAYALÇIN, Yaşar: **Özel Hukukta Meseleler ve Görüşler “Hukuki Mütalaalar” 1988-1991**, IV, Ankara 1991.
34. KAYA, Arslan: **“Türk Hukukunda Patentten Doğan Haklar”**, İÜHFİM, Prof. Dr. Orhan Münir Çağıl’a Armağan Sayısı, C. LV, S.4, İstanbul 1997
35. KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, Necip: **“Değişik Kısmi Hükümsüzlük” ve “Genişletilmiş Kısmi Hükümsüzlük” Kavramları ile İlgili Düşünceler**, Selim Kaneti’ye Armağan, İstanbul 1996.
36. KUNTALP, Erden: **Karışık Muhtevalı Akit**, Ankara 1971.
37. OĞUZMAN, M. Kemal/ SELİÇİ, Özer/ OKTAY ÖZDEMİR, Saibe: **Eşya Hukuku**, Gözden Geçirilmiş 11. Bası, İstanbul 2006.

38. OKTAY ÖZDEMİR, Saibe: “**Uzun Süreli Sözleşmelerin Geçerliliği ve Sona Erme Düzeni**”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Prof. Dr. Türkân Rado’ya Armağan, C.LV, S.3, İstanbul 1997.
39. OKTAY ÖZDEMİR, Saibe: **Sınâî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Rekabet Hukuku Düzenlemelerinin Lisans Sözleşmelerine Uygulanması**, İstanbul 2002.
40. ONGAN, Burak: **Sınâî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmelerinde Tarafların Hukuki Durumu**, Ankara 2007.
41. ORTAN, Ali Necip: **Patent Lisansı Sözleşmesi**, Ankara 1979.
42. ORTAN, Ali Necip: “**Teknik, Ekonomik ve Sosyal İlerleme Açısından Patent Sisteminin Yeri**”, Batider, C. XIII, S.2, Aralık 1985.
43. ORTAN, Ali Necip: **İşçi Buluşları Hukuku**, İzmir 1987.
44. ÖZ, M.Turgut: **Yönetim(Management) Sözleşmesi**, İstanbul 1997.
45. ÖZCAN, Mehmet: **Avrupa Birliği’nde Fikri ve Sınâî Haklar**, Ankara 1999.
46. ÖZEL, Çağlar: **Marka Lisansı Sözleşmesi**, Ankara 2002.
47. ÖZSUNAY, Ergun: “**Lisans Sözleşmelerinde Lisans Bedeline (Royalty) İlişkin Sorunlar**”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi’nin 50. Yıl Armağanı, Cumhuriyet Döneminde Hukuk, İstanbul 1973.
48. PEKCANITEZ, Hakan/ATALAY, Oğuz/ ÖZEKES, Muhammet: **Medeni Usul Hukuku**, 2. Baskı, Ankara 2001.
49. POROY, Reha/ TEKİNALP, Ünal/ ÇAMOĞLU, Ersin: **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku**, Güncelleştirilmiş 9. Bası, İstanbul 2003.
50. SARAÇ, Tahir: **Patentten Doğan Hakka Tecavüz ve Hakkın Korunması**, Ankara 2003.
51. SARGIN, Fügen: **Milletlerarası Unsurlu Patent ve Ticari Marka Lisansı Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk**, Ankara 2002.

52. SARIAKÇALI, Turgay: “**AB Rekabet Hukukunda Lisans Sözleşmeleri**”,
Erişim:[http://www.esrc.com/www2/bulten2bb.asp?bulsaylD=128&altbas4&konu4&k=4\(05.06.2007\)](http://www.esrc.com/www2/bulten2bb.asp?bulsaylD=128&altbas4&konu4&k=4(05.06.2007))
53. SELİÇİ, Özer: **Borçlar Kanununa Göre Sözleşmeden Doğan Sürekli Borç İlişkilerinin Sona Ermesi**, İstanbul 1977.
54. SEROZAN, Rona: **Borçlar Hukuku Özel Bölüm**, İstanbul 2002.
55. ŞEHİRALİ, Feyzan Hayal: **Patent Hakkının Korunması**, Ankara 1998.
56. ŞEHİRALİ, Feyzan Hayal: “**Patent Lisans Sözleşmelerinin Roma Antlaşmasınının 85. Maddesi Açısından Değerlendirilmesi**”, Batider, C.XIX, S.3, Haziran 1998.
57. ŞEHİRALİ ÇELİK, Feyzan Hayal: “**Patent Sisteminin İşlevleri ve Bu İşlevlerin Etkinliğini Sağlayan Yasal Düzenlemeler**”, Batider, C. XXIII, S.3, Haziran 2006.
58. TANDOĞAN, Haluk: **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri**, C.I/1, 6. Bası, Ankara 1990
59. TEKİNALP, Gülören: “**Patent Lisansı Sözleşmesine Uygulanacak Bağlama Kuralı**”, İÜHFM, C. XXXV, S. 1-4, İstanbul 1970.
60. TEKİNALP, Ünal: “**Yeni Patent Hukukunda “Buluş Sahibi İlkesi” ve Gasp Davalarına İlişkin Bazı Sorunlar**”, İÜHFM, Prof. Dr. Orhan Münir Çağıl’a Armağan Sayısı, C. LV, S. 4, 1997
61. TEKİNALP, Ünal: **Fikri Mülkiyet Hukuku**, 4. Bası, İstanbul 2005.
62. TUNÇOMAĞ, Kenan: **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri**, C.II, 2. Baskı, İstanbul 1974.

63. YALÇINER, Uğur G.: **“Türkiye’de Patent Sistemi ve Yönetiminin Bugünü ve Yarını”**, Patent Sistemleri ve Patent Ofis Organizasyonları Uluslararası Sempozyumu, Ankara 1992.
64. YAVUZ, Levent: **Türkiye’de Fikri ve Sınâî Mülkiyet Hakları Uygulaması**, Erişim:09.09.2004, http://www.abgm.adalet.gov.tr/_11yavuz.pdf. (25.06.2007)
65. YILMAZ, Canan: **“Marka Lisans Sözleşmesinin Avrupa Birliği ve Türk Hukuku Çerçevesinde Rekabet Boyutu”**, Bilgi Toplumunda Hukuk, Ünal Tekinalp’e Armağan, C.II, İstanbul 2003.
66. YURTSEVER, Şaziye: **Patentin Hukuki Korunması ve İlgili Mevzuat**, Ankara 1999.
67. ZEVKLİLER, Aydın: **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri**, Genişletilmiş 7. Baskı, Ankara 2002.